

### POJEM A VÝZNAM

- základní pravidla, jež ovládají soukromé právo jako celek anebo jeho jednotlivá odvětví; odvozeny z hodnot ústavního pořádku (včetně MS o lidských právech)
- zásady *celého* soukromého práva / zásady *zvláštních* soukromých práv / zásady *některých zvláštních částí* občanského práva

#### význam zásad

- při tvorbě práva – zákonodárce má povinnost je respektovat při vytváření nových právních norem
- při aplikaci práva – zásady jsou interpretačním základem např. při systematickém výkladu; dotvářejí právní normy
- při běžném jednání, tedy při jakémkoli vykonávání práva (např. povinnost jednat poctivě)

#### zásady v OZ

- základ stěžejních zásad občanského práva je odvozen z hodnot pluralitní demokracie, tržního hospodářství, právního státu a ochrany lidských a občanských práv
- § 2 (1): všechny hodnoty je třeba vykládat **ústavně konformně** = v souladu s ústavním pořádkem, jakož i MS + určité zásady také **euro konformně**
- hlavní zásady občanského práva upraveny v OZ výslovně – především v § 3 + na dalších místech napříč zákoníkem
- 2 klíčové zásady soukromého práva: **1) autonomie vůle** a **2) rovné hmotněprávní postavení** – nejvýraznější projevy svobody, důstojnosti a rovnosti (čl. 1 LZPS) v soukromém právu
- § 3 (1): „*Soukromé právo chrání důstojnost a svobodu člověka i jeho přirozené právo brát se o vlastní štěstí a štěstí jeho rodiny nebo lidí jemu blízkých takovým způsobem, jenž nepůsobí bezdůvodně újmu druhým.*“ → vyjádření **přirozenoprávní zásady**
- § 3 (2): demonstrační výčet stěžejních zásad soukromého práva, seřazený dle důležitosti
- § 3 (3): „*Soukromé právo vyvěrá také z dalších obecně uznávaných zásad spravedlnosti a práva.*“

### JEDNOTLIVÉ ZÁSADY

#### 1) zásada autonomie vůle

- možnost soukromoprávních subjektů utvářet soukromoprávní vztahy podle jejich svobodné vůle – je na samotných osobách soukromého práva, jak si svá osobní, rodinná a majetková práva a povinnosti soukromoprávní povahy uspořádají
- odraz lidské a občanské svobody v soukromoprávních vztazích
- není výslovně uvedena jako taková – uvedena svoboda vlastnická (§ 3 odst. 2 písm. e) a princip dispozitivity v § 1 odst. 2
- 3 typické projevy (druhy autonomie):
  - o **smluvní volnost** – svoboda smlouvu (ne)uzavřít; volba spolukontrahenta, formy, obsahu...
    - X **smluvní přímus** – povinnost smlouvu uzavřít; nekryje se plně se smluvní svobodou (stále může zůstat svoboda ve výběru druhé strany; v ujednání podmínek atd.)
  - o **testovací volnost** – volnost sepsat či nesepsat závět'
  - o **svoboda vlastnická** – v mezích zákona nakládat s majetkem dle libosti (čl. 11 LZPS)
  - o **(autonomia rozvíjet osobnost člověka)** – rozvoj duševní činnosti (čl. 10 LZPS)
  - o **(autonomie rozvíjet tvůrčí duševní činnost)** (čl. 34 LZPS, § 2 an. AZ)
- této oblasti tedy dominuje dispozitivnost právních norem – to otevírá osobám prostor, v němž si mohou samy podle své vůle uspořádat svá P&P subjektivní povahy
  - o *Doc. Hedrychová: To není pravda! Sice je dispozitivnost stanovena jako zásada, ale nakonec jsou dispozitivní jen normy o závazcích!*
- není neomezená – omezením podléhá tam, kde dochází ke konfrontaci s jiným právem nebo svobodou téže úrovně – limity autonomie vůle – tzv. korektivy:
  - o **zákon + smluvní omezení + rozhodnutí orgánu veřejné moci**
  - o **dobré mravy** (dle judikátu NS) – souhrn společenských, kulturních a mravních hodnot (etických zásad)/norem (pravidel chování! *in concreto* jde zejména o slušnost, čestnost, poctivost, vzájemnou úctu a důvěru), které v historickém vývoji vykazují jistou neměnnost, vystihují podstatné historické tendence a zejména jsou sdíleny a uznávány rozhodující většinou společnosti
    - jsou používány jako výjimečný korektiv v jednotlivých případech k odstranění příkrostiti a tvrdosti příliš formalistické aplikace zákona
  - o **veřejný pořádek** – objektivním právem stanovený a chráněný stav společnosti a státu, na jehož neporušitelnosti je nutno bezvýhradně trvat
  - o **úprava postavení osob včetně práva na ochranu osobnosti**
- promítá se do jednoho ze základních institutů soukromého práva, čímž jsou smlouvy (ať už ve smyslu věcně-právním, dědicko-právním či obligačního práva)

#### 2) rovné (hmotněprávní) postavení osob soukromého práva

- platí pro všechny osoby soukromého práva (FO/PO/stát) stejně
- tato zásada není v OZ výslovně zmíněna
- žádná z osob (nepoužívat pojem strany – soukromé právo nemá strany, jen subjekty či osoby, strany jsou jen tam, kde je smlouva, resp. závazek) nemůže druhé autoritativně vnutit svou vůli (ani povinnost, ani právo) a určovat její právní postavení (základem soukromoprávního styku je smlouva jako konsensuální dvoustranné, resp. vícestranné právní jednání)

- žádný subjekt nevystupuje vůči druhému jako subjekt svrchované veřejné moci = nemůže sám vynutit plnění druhé strany, ale musí se obrátit na nezávislého třetího (*nemo iudex in causa sua*), před nímž mají oba subjekty rovné (procesní) postavení
- jde o rovnost právní X faktická nerovnost vyvažována relativně kogentními normami, od nichž se nelze odchýlit v neprospěch slabší strany

### 3) ochrana slabší strany

- neoddělitelná zásada moderních OZ; silný vliv práva EU (spotřebitelé)
- § 3 odst. 2 písm. c) – nikdo nesmí pro nedostatek věku, rozumu nebo pro závislost svého postavení utrpět nedůvodnou újmu; nikdo nesmí bezdůvodně těžit z vlastní neschopnosti k újmě druhých
- jedná se o ochranu osoby slabší **fakticky** (X ne procesně → zásada procesní rovnosti) – ekonomicky, intelektuálně, lidskou zkušeností, věkem, nedostatkem právních znalostí...
- tuto zásadu provádí např. § 1796 (lichva), dále ochrana spotřebitele (informační povinnosti, možnost odstoupit od smlouvy), nájemce v případě nájmu bytu a domu, zaměstnance (nemusí platit zcela vždy), nezletilého, osoby stížené duševní poruchou, manžela, osoby závislé...
- často jde o (jednostranně) kogentní ustanovení

### 4) práva patří bdělým (*vigilantibus iura scripta sunt*)

- právo pomáhá jen těm, kteří o své záležitosti pečují – projevuje se v institutech *promlčení/prekluze/vydržení*
- souvisí s: neznalost práva neomlouvá (*ignorantia legis non excusat*); přednost má ten, kdo vykonal právo první (*prior tempore, potior iure*) – např. pořadí zápisu v KN dle pořadí návrhu
- není výslovně uvedena

### 5) závaznost slibu a uzavřené smlouvy (*pacta sunt servanda*)

- § 3 (2) d) (daný slib zavazuje, smlouvy mají být splněny) + § 1759 (smlouva strany zavazuje)
- v případě porušení slibu/smlouvy → nepříznivý následek – *soukromoprávní odpovědnost*
- X zmírněno možností odstoupení (*clausula rebus sic stantibus*)/renegociace/přímého zásahu soudu:
  - o § 1765: změna smlouvy je možná, pokud došlo ke změně okolností tak podstatné, že zakládá **zvlášť hrubý nepoměr znevýhodněním jedné strany** → je nutné obnovit rovnováhu
  - o § 1766: v odůvodněných případech může závazek ze smlouvy změnit/zrušit soud na základě žaloby (sice jde o zásah od právní jistoty, ale v zájmu obnovení rovnováhy P&P) – např. přírodní katastrofa – princip proporcionality (vyvažování)
  - o § 1793: **neúměrné zkrácení** (*laesio enormis*) – zavázali-li se strany k vzájemnému plnění a je-li plnění jedné ze stran v hrubém nepoměru k tomu, co poskytla druhá strana, může zkrácená strana požadovat zrušení smlouvy a navrácení všeho do původního stavu
  - o výhra ze sázky je nevymahatelná

### 6) nikomu neškodit (*neminem laedere*)

- každá osoba soukromého práva se může ve společnosti chovat libovolně tak, jak sama uzná za vhodné, ale svým jednáním (konáním či opomenutím) musí zůstat v mezích zákona, tj. nesmí jinou soukromou osobu poškozovat ani na její osobnosti ani na jejím majetku
- jako taková zásada není výslovně uvedena
- souvisí s: nikomu neškodí ten, kdo vykonává své soukromé subjektivní právo (*neminem laedit, qui iure suo utitur*), pokud se nejedná o zjevné zneužití práva (svémoc/šikanózní výkon práva), které nepoživá právní ochrany (§ 8)
- dále souvisí s § 6 odst. 2 – nikdo nesmí těžit ze svého protiprávního jednání nebo nepoctivého činu

### 7) zákaz ZJEVNÉHO zneužití práva (§ 8)

- zdánlivý výkon práva, jež je sankcionován odepřením právní ochrany
- **zjevný** – tak podstatný až očividný
- typický příklad – **šikanózní výkon práva** – činěn výlučně či hlavně za účelem poškodit jinou osobu soukromého práva, nikoli získat vlastní hospodářský prospěch (např. postavím-li zeď jen proto, aby sousedovi zastínila terasu)

### 8) zásada prevence (§ 2900)

- je lepší předcházet (ne)majetkové újmě, než ji napravovat
- dle okolností a zvyklostí soukromého života je každý povinen počínat si tak, aby nedošlo k nedůvodné újmě na svobodě, životě, zdraví či vlastnictví jiného

### 9) poctivost a dobrá víra (*bona fides*) (§ 6 a 7)

- § 7: obojí se presumuje – vyvratitelná domněnka (platí, dokud se neprokáže opak): „*Má se za to, že ten, kdo jednal určitým způsobem, jednal poctivě a v dobré víře.*“
- § 6 odst. 2: nikdo nesmí těžit z nepoctivého či protiprávního činu nebo stavu – pokud jednal ve zlé víře (*mala fide*) → nemůže počítat s dobrodiním aprobovaným právem
- **poctivost** – tzv. *objektivní dobrá víra*
  - o § 6 odst. 1: „*Každý má povinnost jednat v právním styku poctivě.*“
  - o nejen jednající osoba je přesvědčena, že jí právo patří a že neruší právo nikoho jiného, ale také všichni ostatní (třetí osoby) jsou přesvědčeni, že daná osoba jedná po právu, že jí právo patří (zejména u držby a vydržení)
  - o dále je také nepoctivé, a tedy zakázané zahájit jednání o smlouvě s úmyslem nedovést jej do konce (*culpa in contrahendo*)
- **dobrá víra** – tzv. *subjektivní dobrá víra*

- o přesvědčení osoby, že jí právo patří, že neruší právo jiného (např. v souvislosti s nabytím vlastnického práva od neoprávněného)

#### 10) ochrana nabytých práv (nabytá práva – *iura quaesita*)

- v minulosti řádně nabytá subjektivní práva musí být garantována i novou právní úpravou (právní jistota)
- s tím úzce souvisí i zákaz retroaktivity (§ 3028)

#### 11) Přípustnost analogie zákona (*analogia legis*) (§ 10 odst. 1)

- na skutkovou podstatu zákonem neřešenou se aplikuje ustanovení stejného zákona, které se týká případu co do obsahu a účelu nejbližšího posuzovanému případu

#### 12) Přípustnost analogie práva (*analogia iuris*) (§ 10 odst. 2)

- nelze-li postupovat podle analogie zákona, posoudí se případ podle principů spravedlnosti a zásad, na nichž stojí OZ, aby se dospělo k dobrému uspořádání práv s přihlédnutím ke stavu právní nauky, ustálené rozhodovací praxi a se zřetelem ke zvyklostem soukromého života

#### 13) nikdo nemůže na jiného převést více práv, než sám má (X nabytí od neoprávněného)

#### 14) vše, co není zakázáno, je povoleno (zásada legální licence); nikdo nemůže být soudcem ve vlastní věci; předvídatelnost rozhodování v obdobných případech (§ 13)...

## 2A. Zastoupení

### POJEM

- oprávnění právně jednat jménem jiného, ze zastoupení vznikají práva a povinnosti přímo zastoupenému
- **právně jednat** – vztahuje se pouze na právní jednání, nikoliv na výkon jiné činnosti
- **jménem jiného** – princip zřejmosti, tedy musí být zřejmé, že jednající vystupuje jako zástupce jiného
- slouží k řešení situace, kdy určitá osoba není vybavena dostatečnou způsobilostí právně jednat
- **zastoupení přímé** – zástupce jedná jménem a na účet zastoupeného, právní následky z PJ vznikají zastoupenému (vznik na základě zákona (zastupování dítěte rodiči) / rozhodnutí (opatrovnictví) / smlouvy o zastoupení (příkazní smlouva))
- **zastoupení nepřímé** (náhradnictví) – zástupce jedná na účet zastoupeného svým jménem → sám nabývá P&P, které je pak na základě vnitřního smluvního vztahu povinen převést na zastoupeného (např. komise)
- **exces** – překročení zástupčího oprávnění (§ 440):
  - o zástupčí oprávnění musí existovat – posouzení v době, kdy dochází k jednání zástupce
  - o zastoupený je zavázán, jen pokud překročení bez zbytečného odkladu schválí, jinak zavázán zástupce
  - o exces u zastoupení podnikatele vždy zavazuje zastoupeného podnikatele, pokud byla třetí osoba v dobré víře, že zástupčí oprávnění nebylo překročeno (§ 431)
- dobrá víra zástupce se přičítá zastoupenému (pokud nebyl ve zlé víře)
- povinnost jednat **osobně**; je-li ujednáno nebo je to nezbytné, možný **substitut** (pokud se na tom dohodnou nebo to umožňuje zákon) – odpovídá za řádný výběr (*culpa in eligendo*); jen při nutné potřebě
- zástupcem nemůže být ten, jehož zájmy jsou v rozporu se zastoupeným a nemá dostatek způsobilosti právně jednat (X posel – nechá pouze vyřídit bez dohody o zastoupení; neprojevuje svou vůli)
- nemožnost zastoupení – jednání osobní povahy (např. pořízení pro případ smrti)

### DRUHY ZASTOUPENÍ

#### A) SMLUVNÍ ZASTOUPENÍ A PLNÁ MOC (§ 441 a násl.)

- **titul** – smlouva o zastoupení, právní jednání o udělení prokury (může zřídit jen podnikatel zapsaný v OR)
- dohoda na zastoupení pro usnadnění právního styku
- zároveň se zmocněním musí být vystavena **plná moc** – osvědčení o zástupčím oprávnění a jeho rozsahu (označení zmocnitele a zmocněnce, vymezení rozsahu, podpis, datum; písemná forma se zásadně vyžaduje, pokud se zastoupení nejedná jen určitého právního jednání)
  - o plná moc *zvláštní* (pro konkrétní právní jednání) X *generální* (pro všechna právní jednání; zákonné limity)
  - o smlouva *zakládá* zastoupení (důležitý je rozsah), plná moc *osvědčuje* (prokazuje jej vůči třetím osobám)
- **ukončení zastoupení** – odvolání zmocnitelem, výpověď zmocněncem, vykonáním, uplynutím doby, smrtí
- speciálním typem je **prokura** – plná moc udělená podnikatelem zapsaným v OR fyzické osobě k jednání, ke kterým dochází při provozu obchodního závodu či pobočky (*prostá*), popřípadě včetně zcizení a zatížení nemovitosti (*rozšířená*); písemné
- neslučitelnost prokury s členstvím ve statutárním orgánu PO, v kontrolním orgánu PO
- rozsah – zástupčí oprávnění ke všem PJ, ke kterým dochází při provozu obchodního závodu, popř. pobočky

#### B) JINÉ NEŽ SMLUVNÍ ZASTOUPENÍ

##### 1) Zákonné zastoupení (§ 457 a násl.)

- je to zastoupení založené zákonem u **nezletilých rodičem** nebo **poručníkem**
- v situacích, kdy je zastoupení nutné
- nepoužívat pojem zákonné zastoupení k zastoupení korporace jejím statutárním orgánem! (tento pojem je vžitý pouze pro zastoupení nezletilých, byť i statutár je svým způsobem zákonný zástupce, rozdíl je tu ale ten, že zastoupení korporace vznikne právním jednáním nebo rozhodnutím soudu)

##### 2) Zastoupení právnické osoby

- statutární orgán, zaměstnanci, členové, členové orgánů
- statutární orgán zastupuje PO při všech záležitostech
- zaměstnanci zastupují v rozsahu obvyklém pro jejich zařazení a funkci (rozhodný stav, jaký se jeví veřejnosti)

- zastoupení při **nedostatečném počtu členů statutárního orgánu** – pokud se jedná o PO, která nemůže právně jednat z toho důvodu, že počet členů statutárního orgánu klesl pod minimální počet, má přednost dojmenování členů orgánu na návrh osoby osvědčující právní zájem; jinak může soud i bez návrhu jmenovat ze stejného důvodu opatrovníka
- 3) **Zastoupení podnikatele**
  - zákonné zastoupení podnikatele – vedoucí odštěpného závodu, pověřená osoba, osoba nepověřená v provozovně
- 4) **Zastoupení společenství osob**
  - společenství osob (manželé, spoluvlastníci, společníci) – jedna osoba může jednat s třetími osobami jako zástupce všech členů takového společenství (aby mohl za všechny jednat jen jeden)
- 5) **Zastoupení členem domácnosti (§ 49 a násl.)**
  - zletilý s duševní poruchou může být zastoupen potomkem, předkem, sourozencem, manželem/partnerem, osobou, která s ním žila před vznikem zastoupení alespoň 3 roky ve společné domácnosti
  - vznik dohodou, nutné schválení soudu
  - vztahuje se jen na obvyklé záležitosti
- 6) **Společný zástupce pro doručování**
  - u solidárních závazků
- 7) **Opatrovnictví (§ 465 a násl.)**
  - zastoupení založené rozhodnutím soudu (*rozhodnutí o jmenování opatrovníka*) – rozhodnutí určí rozsah práv a povinností vůči opatrovanci
  - **zánik funkce opatrovníka** – zproštěním (na žádost) / odvoláním (při neplní povinností) / smrtí opatrovníka
  - **FO** – předpokladem je (i) **ochrana zájmů opatrovance** (nemůže jednat osobně) nebo (ii) **zájmu veřejného** (zájem větší skupiny osob – např. vlastníci opustil závod, aniž ustanovil zástupce – opatrovník ustanoven v zájmu zajištění řádného provozu závodu, tedy v zájmu zaměstnanců), a to z důvodu:
    - o omezení svéprávnosti
    - o neznámý pobyt člověka
    - o neznámý člověk účastníci se PJ
    - o špatný zdravotní stav účastníka PJ – soud rozhoduje pouze na návrh opatrovance (takový charakter neodůvodňuje omezení svéprávnosti – zdravotní obtíže přechodného charakteru)
  - trvá, dokud je potřeba
  - osoba navrhovaná opatrovancem, jinak jeho nejbližší, jiná vhodná osoba, obec jako veřejný opatrovník (není třeba souhlasu obce)
  - **povinnosti** – povinnost péče a pozornosti, pravidelný kontakt, informování, zjišťování stanoviska a následného jednání
  - opatrovanec je vždy schopen samostatně právně jednat v běžných záležitostech každodenního života; pokud opatrovanec jednal samostatně, ač nemohl, je jednání platné, pokud ho opatrovník následně schválí (přestože jej neschválil, je platné, ale lze je prohlásit za neplatné, pokud působí opatrovanci újmu – jde o tzv. *relativní neplatnost*)
  - **opatrovnícká rada** – na žádost opatrovance či osoby blízké svolána schůze minimálně 3 členů, přezkoumává roční zprávu opatrovníka, nutný souhlas u závažných záležitostech; pokud není rada, je jmenována aspoň jedna kontrolní osoba, jinak má pravomoci soud; u některých záležitostech musí být vždy souhlas soudu; úkolem je kontrola opatrovníka při jeho jednání

#### *zvláštní druhy opatrovníků*

- **opatrovník pro správu jmění** – soupis jmění a vyúčtování správy
- **kolizní opatrovník** – pro střet zájmu zástupce se zájmy zastoupeného; nemusí se jednat pouze o zákonného zástupce, ale i opatrovníka nebo člena statutárního orgánu právnické osoby
- **procesní opatrovník** – dle § 29 OSŘ, ustanoví předseda senátu, pokud v řízení za osobu (FO/PO) nemůže nikdo jednat; jmenována je zpravidla osoba blízká nebo „jiná vhodná osoba“; pokud nelze jinak, je opatrovníkem určený advokát (advokát nemůže jmenování procením opatrovníkem odmítnout, pokud má být jmenována jiná osoba, je vyžadován její souhlas)

#### **SMLOUVY PŘÍKAZNÍHO TYPU (§ 2430 a násl.)**

- příkaz, zprostředkování, komise, zasilatelství, obchodní zastoupení
- komise a zasilatelství jsou nepřímými zastoupeními (vlastním jménem na účet zastoupeného)
- mezi smlouvy příkazního typu v Brně řadí také další zvláštní typy: zájezd, péče o zdraví, kontrolní činnost, provoz dopravního prostředku
- **příkazní smlouvou** se příkazník zavazuje obstarat záležitost příkazce
- **zprostředkovatelskou smlouvou** se zprostředkovatel zavazuje, že za provizi zprostředkuje uzavření smlouvy
- **komisionářskou smlouvou** se komisionář zavazuje obstarat za provizi pro komitenta určitou záležitost, přičemž právně bude jednat komisionář svým jménem a sám bude zavázaný, poté je povinen postoupit nabytá práva a věci komitentovi
- **zasílatelskou smlouvou** se zasilatel zavazuje příkazci obstarat za úplatu přepravu zásilky z jednoho místa do druhého (například zajít na poštu a vlastním jménem odeslat balíček na náklady zastoupeného)

### 3A. Právní jednání

#### **POJEM**

- **právní skutečnost** je okolnost, která má za následek změnu, vznik nebo zánik práv a povinností
  - o pokud nastaly bez projevu vůle osoby, jedná se o **právní události**
  - o pokud nastaly s projevem vůle, jedná se o **právní jednání**
- právní jednání je závislé na vůli, právní událost nastane mimoděk (nezávisle na vůli) (může být jisté, že nastane – smrt, ale nemusí být zřejmé kdy, nebo může být jisté kdy nastane, ale ne zda skutečně nastane – dosažení 80 let věku, nebo může být zcela nahodilá a nejistá)

- **OZ** definici právního jednání neuvádí, ale tento pojem používá zjednodušeně – právní jednání je takové chování subjektu práva (osoby), které je podle zákona způsobilé vyvolat právní následky
- definice **teorie** – projev vůle, který je (podle ustanovení objektivního práva) schopen vyvolat právní následky, tedy vznik, změnu či zánik práv a povinností (definice jednání z trestního práva – „*Jednání je projev vůle (...) ve vnějším světě spočívající v konání, opomenutí, nebo nekonání.*“)
- každý projev vůle není právním jednáním (např. společenská služba – není vůle jednat z právními následky)
- právní jednání je jen takový projev vůle, který směřuje k cíli, se kterým právní řád spojuje následky

## SLOŽKY PRÁVNÍHO JEDNÁNÍ

### 1) vůle (vnitřní pohnutka či motiv jednání jsou irelevantní)

### 2) projevená navenek

- **komisivním** právním jednáním (*facere, dare*) X **omisivním** právním jednáním (*non facere* – nekonání ve vztahu k určité povinnosti, *omittere* – zdržení se určitého jednání (mám právo, ale nevyužiji ho), *pati* – strpění (umožním sousedům, aby si odebírali vodu z mé studny)
- **výslovně** (slovy vyjádřené) X **konkludentně** (takovým způsobem, který nevzbuzuje pochybnosti o tom, co jednající osoba chtěla projevit či vyjádřit; např. kývnutí, roztrhání smlouvy, nastoupení do tramvaje)
- **mlčení** – zvláštní druh právního jednání spočívajícího v *nekonání* (na rozdíl od konkludentního, které je konáním), které má právní následky tam, kde byla povinnost konat nebo lze-li z něj vyvodit, že se o projev vůle opravdu jedná (např. samoobslužný prodej) → mlčení neznamena souhlas!
  - o mlčení může být projevem vůle (právním jednáním) jen tehdy, lze-li z něj vyvodit, že se skutečně jedná o projev vůle (určitého obsahu)

### 3) vyvolávající právní následky (výslovně vyjádřené či plynoucí ze zákona, dobrých mravů, zvyklostí, zavedené praxe stran)

## NÁLEŽITOSTI PRÁVNÍCH JEDNÁNÍ

- splnění je podmínkou existence a platnosti právního jednání – důležité pro odlišení od případů, kdy je právní jednání stíženo vadou (následkem neplatnosti) nebo kdy o jednání vůbec nejde (hlavně zdánlivých jednání)
- chybí-li některá z náležitostí → *neplatnost* nebo *zdánlivost*

### 1) Subjekt

- právní jednání musí učinit ten, kdo je k němu způsobilý (právní osobnost + svéprávnost)
- **nezpůsobilost** je dána těmito okolnostmi – nezletilost kontrahenta a zároveň nepřiměřenost jednání rozumové a volní vyspělosti odpovídající jeho věku, nebo kontrahent byl zbaven svéprávnosti v rozsahu předmětného právního jednání → důsledkem je relativní neplatnost takového právního jednání, a to bez ohledu na případnou dobrou víru osoby, se kterou nesvéprávný jednal (§ 581 OZ)

### 2) Vůle

- psychický vztah jednajícího k zamýšlenému následku; vůle je chtění, zájem na nějakém výsledku
- **svobodná**
  - o svoboda vzniku, svoboda projevu vůle
  - o neovlivněná stavem tísně (objektivní stav, který omezuje svobodu rozhodování; zejména ve spojení se zvlášť nevýhodnými podmínkami)
  - o **vis absoluta** – fyzické násilí, fyzické donucení → *zdánlivé jednání*
  - o **vis compulsiva** – bezprávná výhrůžka, psychické donucení → hrozba tělesným nebo duševním násilím (vynucuje něco, co vynucováno být nesmí nebo hrozí něčím, co není oprávněn provést či je oprávněn provést, ale není oprávněn tím hrozit (např. podat žalobu) = protiprávní + vzbuzuje důvodnou bázeň + adresovaná + příčinná souvislost) → *relativní neplatnost*
- **vážná**
  - o skutečná vůle s úmyslem založit právní následky
  - o *simulovaná (zastírající)* – předstíraná (hra, příslib, žert, výuka...)
  - o *disimulovaná (zastřená)* – např. uzavřu kupní smlouvu, ale ve skutečnosti jde o darování (úplata nebude) → platí darování
  - o **jednání s vnitřní výhradou** – jednající nechce vyvolat následky s PJ spojené, avšak tento záměr má zůstat adresátovi utajen; bez vlivu na existenci PJ (zásada, že nikdo nemůže namítat vlastní nepoctivost)
  - o pokud není projevena vážná vůle, o právní jednání se nejedná, je pouze zdánlivé
- **prosta omylu**
  - o pouze **podstatný omyl** způsobuje neplatnost – právně relevantní, mající pro právní jednání zásadní význam X **omyl nepodstatný** týkající se vedlejší okolnosti nezpůsobuje neplatnost, ledaže byl vyvolán lstí
  - o omyl v předmětu, v jakosti, v osobě spolukontrahenta, v jiných okolnostech
  - o úmyslný omyl v důsledku lsti – právní jednání je neplatné, i pokud se omyl týká pouze vedlejší okolnosti
  - o negativní následky pro právní jednání má omyl v případě, že se jedná o podstatný omyl či omyl vyvolaný lstí i kdyby šlo o nepodstatný omyl (o vedlejší okolnosti), pokud druhá strana musela o omylu vědět nebo jej způsobila
  - o pokud omyl vyvolá třetí osoba, je právní jednání platné (to neplatí, pokud druhá jednající osoba o omylu věděla)

### 3) Projev vůle

- **určitost** – jednoznačnost právního jednání (lze zjistit jeho obsah X neurčitě je jen takové, jehož obsah nelze zjistit ani výkladem)
- **srozumitelnost**
  - o *absolutní nesrozumitelnost* (pro každého nesrozumitelná) – tato je právně relevantní (má negativní právní následky)
  - o *relativní nesrozumitelnost* (nesrozumitelná pouze pro někoho)
- nedostatečná určitost i srozumitelnost mohou být dodatečně vyjasněny – závada v projevu se zhojí (§ 553 odst. 2)

#### 4) Forma

- zásada bezformálnosti (§ 559) – každý si smí zvolit libovolnou formu, pokud není omezen zákonem (forma určená zákonem) či ujednáním stran (forma určená dohodou)
- **ústní forma** (vybraná právní jednání rodinného práva); např. prohlášení o uzavření manželství, prohlášení otcovství
- **písemná forma** – zrakem vnímatelná podoba, zachyceno na jakémkoliv materiálu
  - o písemnou formu vyžaduje právní jednání, kterým se zřizuje či převádí věcné právo k nemovité věci (které jej mění nebo ruší)
  - o k bezvadnosti právního jednání se vyžaduje podpis jednajícího (možnost nahradit elektronickým či mechanickým podpisem)
  - o ten, kdo se nemůže podepsat, opatří listinu před dvěma svědky vlastním znamením
  - o změna obsahu právního jednání – tatáž forma, nebo přísnější
- **přesná písemná forma**
  - o **veřejná listina** (např. notářský zápis, rozsudek soudu) – zakládá vůči každému plný důkaz o původu, době pořízení i o skutečnostech, které se udály nebo byly provedeny, dokud není prokázán opak; lze zrušit jen jinou veřejnou listinou
  - o **soukromá listina** – každá listina, která obsahuje právní jednání (např. smlouva), nebo listina zaznamenávající, oznamující či osvědčující existenci právního jednání nebo jiné právní skutečnosti (např. plná moc osvědčující zástupčí oprávnění) a která není veřejnou listinou
    - pokud se dovolávám její skutečnosti, musím dokázat pravost (nezfalšovaná) a správnost (nevypovídá o skutečnosti lživě); např. závět nebo smlouva
  - o rozdíl mezi nimi je v důkazní síle (do jaké míry zakládají dobrou víru v jejich pravost a pravdivost)

#### 5) Předmět projevu vůle (čeho se právní jednání týká)

- **možný** předmět (fyzicky, objektivně dnes, ne v budoucnu); pokud je od počátku nemožné → *absolutní neplatnost* (např. modré z nebe); neplést s následnou nemožností plnění (zánik závazku)
- **dovolený** předmět; nedovolenost předmětu → plnění není možné z právního důvodu (vylučuje zákon, např. *res extra commercium*)

### OBSAH PRÁVNÍHO JEDNÁNÍ

- je určován subjekty v rámci jejich smluvní volnosti (nutné respektovat kogentní právní normy), dále může být ovlivněn také rozhodnutím orgánu veřejné moci a obsahem dispozitivních norem, pokud jejich účinky nebyly vyloučeny smluvními stranami
- obsah každého právního jednání tvoří jeho složky

| <i>složky právního jednání</i>                     |                                                                                                                                                                                                                        |                                                                                                                                                                         |
|----------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>podstatné</b><br>( <i>essentialia negotii</i> ) | nutné k perfekci; bez nich by právní jednání vůbec neexistovalo (zdánlivé právní jednání); např. výslovně u typových smluv jako je kupní (předmět a cena)<br>objektivní (zákon) / subjektivní (jinak by do toho nešli) |                                                                                                                                                                         |
| <b>pravidelné</b><br>( <i>naturalia negotii</i> )  | zpravidla se objevují (čas a místo plnění), ale pokud chybí, na platnost právního jednání nemají žádný vliv                                                                                                            |                                                                                                                                                                         |
| <b>nahodilé</b><br>( <i>accidentalia negotii</i> ) | <b>podmínky</b>                                                                                                                                                                                                        | <b>doložení času</b>                                                                                                                                                    |
|                                                    | v době jednání není jasné, zda skutečnost, která podmiňuje následky právního jednání nastane nebo kdy nastane)                                                                                                         | stanovení budoucí jisté události, na které podle určení stran závisí účinky právního jednání (od podmínek se liší tím, že je jisté, že událost nastane, jen nevíme kdy) |
|                                                    | suspenzivní (odkládací) / rezolutivní (rozvazovací)<br>kladné (pozitivní) / záporné (negativní)<br>splnitelné / nahodilé (závisí na skutečnosti, která není závislá na lidském chování) / smíšené                      | - čas, od kterého účinky <i>počínají</i><br>- čas, ke kterému účinky <i>končí</i>                                                                                       |

### VÝKLAD PRÁVNÍCH JEDNÁNÍ (§ 555 an.)

- PJ má být posuzováno dle svého **obsahu** (podle skutečného – u disimulovaných) (§ 555)
- dle **úmyslu jednajícího**; pokud druhé straně nebyl znám, tak podle pravidelného významu (§ 556 odst. 1)
- důraz na **praxi, předcházející a následné chování** (§ 556 odst. 2)
- **výrazy jdou k tíži toho, kdo je použil jako první** (*contra proferentem*) – je-li možný různý výklad pro určitý výraz
- co právnímu jednání předcházelo
- jaký obsah daly strany následně najevo
- **obchodní zvyklosti** mezi podnikateli
- zvláštní úprava při **styku s podnikatelem** (§ 558)

## DRUHY PRÁVNÍCH JEDNÁNÍ

|                          |                                                                                                                                                                                                                                                                                                            |
|--------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| podle počtu subjektů     | <b>jednostranná</b> (závěť, odstoupení od smlouvy; vznikají vykonáním)                                                                                                                                                                                                                                     |
|                          | <b>dvoustranná</b> (smlouvy; vznikají konsensem – kdy PJ učinila poslední ze stran)                                                                                                                                                                                                                        |
|                          | <b>vícestranná</b>                                                                                                                                                                                                                                                                                         |
| podle kauzy              | <b>kauzální<sup>1</sup></b> (kauza – hospodářský důvod X právní důvod – titul) – kauza je zde patrná; většina PJ                                                                                                                                                                                           |
|                          | <b>abstraktní</b> (kauza není vyjádřena (závazky z cenných papírů, kdy sám CP je důkazem → zánikem skripturního prohlášení zanikne i oprávnění); ve sporu o plnění závazku musí či nemusí být kauza dokázána § 1791 (u CP nemusí být dokázána))                                                            |
| podle potřeby doručování | <b>adresovaná</b> (určená konkrétní osobě; k perfekci je nutné dojití do dispoziční sféry adresáta)                                                                                                                                                                                                        |
|                          | <b>neadresovaná</b> (jsou hotová (perfektní) již svým učiněním (např. veřejný příslib, závěť))                                                                                                                                                                                                             |
| ostatní                  | <b>mezi živými</b> (inter vivos) / <b>pro případ smrti</b> (mortis causa – závěť, darování pro případ smrti)                                                                                                                                                                                               |
|                          | <b>synallagmatická</b> (vzájemná povinnost stran plnit) / <b>asynallagmatická</b> (není vzájemná povinnost plnění)                                                                                                                                                                                         |
|                          | <b>úplatná</b> (onerózní) / <b>bezúplatná</b> (lukrativní) / <b>smíšená</b> (druhá strana poskytne nerovnocenné plnění)                                                                                                                                                                                    |
|                          | <b>formální</b> (zákon předepisuje formu) / <b>neformální</b>                                                                                                                                                                                                                                              |
|                          | <b>pojmenovaná<sup>2</sup></b> (nominátní) / <b>nepojmenovaná</b> (inominátní – § 1746 odst. 2)                                                                                                                                                                                                            |
|                          | <b>po právu</b> (aprobované – objektivní právo schvaluje) / <b>protiprávní</b> (reprobované – objektivní právo zakazuje; dle nauky není zvláštním typem právní skutečnosti, ale poddruhem právního jednání; např. způsobení škody, nesplnění závazku → vznik právní odpovědnosti za zavinění či za riziko) |

### SMLOUVA (§ 1724 a násl.)

- dvoustranné nebo vícestranné právní jednání
- § 1724 odst. 1: *Smlouvou projevují strany vůli zřídit mezi sebou závazek a řídit se obsahem smlouvy.*

#### Smluvní proces

- § 1725: *Smlouva je uzavřena, jakmile si strany ujednaly její obsah. V mezích právního řádu je stranám ponecháno na vůli svobodně si smlouvu ujednat a určit její obsah.*
- smlouva se považuje za uzavřenou, i pokud smluvní strany neujednaly méně podstatnou záležitost, ale vzhledem k všemu lze předpokládat, že by ji uzavřely i bez této záležitosti (§ 1726)

#### Smlouvy uzavírané adhezním způsobem

- § 1798 vymezuje adhezní smlouvy tak, že se jedná o smlouvy, kdy základní podmínky byly určeny jednou stranou a slabší strana neměla možnost změny smlouvy ovlivnit
- platí vyvratitelná domněnka, že formulářové smlouvy jsou adhezní
- ustanovení ohledně adhezní smluv omezují doložky odkazující na obchodní podmínky
- doložka je platná, jen pokud byla slabší strana s doložkou a jejím obsahem seznámena
- omezují zvláště nevýhodné doložky; kogentní ustanovení vyjma podnikatelů

### 4A. Vady právních jednání

- § 574 preference platnosti PJ – maximální zohlednění autonomie vůle – může být nerespektována jediné tehdy, jsou-li k tomu závažné důvody
- tedy když právní jednání od počátku své existence vykazuje nedostatky takové intenzity, že s nimi objektivní právo spojuje takové následky, které se liší od následků zamýšlených
- právní jednání trpí vadou, která způsobuje, že právní jednání nevyvolává zamýšlené právní následky
- právní jednání trpí vadou, jestliže není splněna některá z náležitostí právního jednání požadovaná zákonem, nebo v jiných okolnostech, pokud to zákon stanoví
- nedostatky, které nemají vliv na platnost či perfekci, nejsou vadami (např. chyby v psaní, počtech); to samé platí u nedostatků, které lze odstranit výkladem
- následkem vad je to, že takovému projevu vůle právo upírá právní účinky (což nemusí být automatické, někdy se oprávněná osoba musí následku dovolat; nedovolá-li se, právní jednání bude vyvolávat zamýšlené účinky, i když trpí vadami)
- následkem vad PJ tudíž může být *neplatnost* nebo *zánlivost* (nelze kumulovat)
- neřadíme sem *relativní neúčinnost*, neboť právní jednání nemusí být vadné, aby bylo vůči subjektu prohlášeno za relativně neúčinné (tedy: relativní neúčinnost není způsobena vadou právního jednání!)

### NEPLATNOST (§574 – § 588)

- základní pravidlo: *Na právní jednání je třeba hledět spíše jako na platné*
- právní jednání tu sice je, ale má takové vady, že se na něj hledí jako by nebylo učiněno, a proto nemá žádné právní následky
- výjimečná negativní vlastnost právního jednání, v důsledku vady (nedostatku náležitostí) nebo v důsledku jiných okolností právní jednání nevyvolává právní následky
- stejně tak má přednost existující právní jednání před tím neexistujícím (zánlivým)
- vada spočívá v nedostatku některé náležitosti, kterou stanovuje zákon či ujednání stran (často forma), ale také jiné závady v konkrétní situaci, která je upravena napříč OZ

<sup>1</sup> důležité je dokazování kauzy – vzniku a trvání závazku nevádí, není-li v něm kauza vyjádřena, ale v případě sporu musí věřitel kauzu dokázat

<sup>2</sup> OZ pojmenovává závazky, nikoliv smlouvy

- hlavní důvody neplatnosti jsou uvedeny v § 580 – § 585 (rozpor s dobrými mravy, rozpor se zákonem, nemožnost plnění, nedostatečná svéprávnost, nedostatek formy, omyl)
- neplatnost závazně a výhradně určuje soud (finguje se, že jednání nebylo, ale na rozdíl od nicotného vzniklo, byť s vadou)
- dovolávat neplatnosti se nemůže ten, kdo neplatnost způsobil (nikdo nemůže mít prospěch z vlastního nepoctivého jednání)
- chyby v psaní nebo počtech nejsou na újmu, je-li význam nepochybný (§ 578)
- OZ rozlišuje neplatnost *absolutní* a *relativní*
  - o rozdíl je v tom, v čím zájmu je neplatnost právního jednání zákonem stanovena (jednotlivec, společnost či širší okruh osob)
  - o ve většině případů neplatnosti právního jednání se jedná o relativní neplatnost (zásada je opačná než v dřívější úpravě)
- pouze v případech uvedených v § 588 (absolutně neplatné právní jednání) soud přihlédne k neplatnosti právního jednání i bez návrhu; ve všech ostatních případech je třeba, aby ten, v jehož zájmu je pravidlo dáno (neplatnost vyslovena) se neplatností dovolal
- § 1755 stanoví, že se nepřihlíží k tomu, pokud by se smluvní strana vzdala všeobecně námitek proti platnosti smlouvy → nemožnost vzdát se námitek proti neplatnosti smlouvy (nelze se také vzdát práva napadnout absolutní neplatnost)

## 1) ABSOLUTNÍ NEPLATNOST

- právní jednání neplatné přímo ze zákona a od počátku, zamýšlené právní následky nevyvolává
- není třeba se jí dovolávat, soud k ní přihlédne i bez návrhu
- chrání **obecný zájem**; podnět k jejímu zjištění může dát kdokoliv, nebo také nikdo (soud zjistí sám svou činností)
- stanovena na ochranu společnosti, zájmu všech, zájmu státu, v zájmu zachování společenského zřízení (zásadního způsobu uspořádání společenských poměrů)
- § 588 (soud přihlédne i bez návrhu) – rozhodnutí soudu je vždy *deklaratorní*; soud pouze zjistí (postaví najisto), že je právní jednání neplatné (právní jednání bylo, ale finguje se, že nebylo → nemá právní následky a nikdy nemělo)
- absolutně neplatné bude i právní jednání nezletilého v případě, že měl jednat jeho zákonný zástupce (za předpokladu, že zákon nestanoví výjimku) – zřejmý rozpor se smyslem a účelem ustanovení zákona, tedy ochrana nezletilých a zachování veřejného pořádku
- u osob s omezenou svéprávností půjde o neplatnost *relativní*, pokud nedojde k dodatečnému schválení opatrovníkem
- pokud bylo plněno, následkem je **bezdůvodné obohacení** podle § 2991 (plnění bez právního důvodu) a § 2993 (následek neplatného závazku); např. převody nemovitostí eviduje katastr nemovitostí – nedodržení písemné formy (veřejný zájem) → *absolutní neplatnost*

### důvody absolutní neplatnosti

- právní jednání se **zjevně přičí dobrým mravům** (jednoznačná patnost pro průměrně rozumnou osobu (§ 4); pokud se nepřičí zjevně → *relativní neplatnost*)
- právní jednání **odporuje zákonu** (nemusí zjevně; je nutné určit, zda ustanovení chrání veřejný nebo soukromý zájem) **a zjevně narušuje veřejný pořádek**
  - o smysl a účel zákona musí neplatnost takového právního jednání přímo vyžadovat
  - o absolutně neplatné bude i právní jednání u něhož není dodržena zákonem vyžadovaná forma (pokud ustanovení chrání veřejný pořádek) (není-li dodržena forma ujednaná stranami → *relativní neplatnost*)
- právní jednání **zavazuje k plnění od počátku nemožnému** (takové, které je fyzikálně či technicky nemožné); pokud dojde k nemožnosti plnění až následně (následná nemožnost) → *zánik závazku*

## 2) RELATIVNÍ NEPLATNOST

- jednání podmíněně platné, za platné se považuje do doby, než oprávněná osoba jeho neplatnost namítne
- chrání **zájem určité osoby**, podnět k jejímu zjištění a postavení najisto může dát jen určitá osoba
- na rozdíl od absolutní neplatnosti je třeba se jí dovolat
- § 586: ochrana zájmu určité osoby, jen ta může vznést námitku neplatnosti; pokud to neudělá, považuje se právní jednání za platné, i když trpí vadou (namítne → právní jednání neplatné *ab initio* či *ex tunc* – použije se zde fikce, tedy „*hledí se*“)
- vznesení námítky v případě, že proti osobě, která ji může uplatnit, byla podána žaloba
- uplatnění neplatnosti soudně prostřednictvím *žaloby na neplatnost právního jednání*
- uplatnění námítky neplatnosti vůči druhé straně mimosoudně – *oznámením*
- demonstrativní výčet neplatnosti právního jednání – PJ se přičí dobrým mravům, odporuje zákonu, nedostatek způsobilosti jednající osoby, nedostatek formy, omyl, donucení

## 3) ČÁSTEČNÁ NEPLATNOST (platí pro absolutní i relativní neplatnost)

- pokud jde neplatnou část od právního jednání oddělit, je neplatná pouze tato oddělitelná část, lze-li předpokládat, že by k právnímu jednání došlo i bez neplatné části (např. neplatně sjednaná doložka času) (§ 576)
- může spočívat v určení množstevního, časového, územního a jiného rozsahu v rozporu se zákonem (zde soud rozhodne tak, aby došlo k spravedlivému uspořádání práv a povinností)

## KONVALIDACE, RATIHABICE, KONVERZE

### Konvalidace (dodatečné zhojení)

- zhojení nedodržení formy právního jednání; dodatečné odstranění vady (dodání formy)
- je možná jen u *relativní neplatnosti* a pouze za předpokladu, že se konkrétní a osoba neplatnosti předem nedovolá

- konvalidace **schválením** – prakticky se ale o schválení nejedná, jde o nové právní jednání (§ 65)
  - o jde v případě, kdy jednala osoba, jejíž svéprávnost byla omezena (což u částečně nesvéprávného nezletilého nepřichází vůbec v úvahu); např. opatrovanec jednal, ale neměl a opatrovník to jednání dodatečně schválí
- konvalidace „**dodáním formy**“ – neplatnost právního jednání pro nedostatek formy lze odstranit „dodatečným zhojením“, totiž tak, že strany dodají právnímu jednání tu formu, kterou zákon stanovil, případně tu, kterou si oni ujednali (§ 582)
- konvalidace **rozhodnutím soudu** (§ 577)
  - o neplatnost v určení množstevním, časovém, územním či jiném
  - o soud změní ke spravedlivému uspořádání práv a povinností, není vázán návrhy stran
- **konvalidace závady v právním stavu** – např. konvalidace manželství (uzavření druhého manželství za existence překážky trvání prvního → první zanikne nebo se prohlásí za neplatné – konvalidace druhého)

#### Konverze

- posouzení jako jiné právní jednání (§ 575) – neplatné právní jednání splňuje náležitosti jiného platného právního jednání → posoudíme jej jako toto jiné, pokud je z okolností zřejmé, že vyjadřuje vůli jednajících osob (např. dědická smlouva musí být sepsána jako veřejná listina, není-li, lze ji považovat za závěť)

#### Ratihabice (považuje se za variantu konvalidace)

- dodatečné schválení – osoba, která měla mít k právnímu jednání souhlas jiné osoby, jednala sama; tato jiná osoba napraví vadu právního jednání tím, že k němu dá dodatečný souhlas (např. dodání potřebného souhlasu jiné osoby v situaci, kdy jednajících osoba překročí zástupčí oprávnění; dodatečné schválení právního jednání opatrovníka opatrovancem)

#### ZDÁNLIVÉ PRÁVNÍ JEDNÁNÍ (§ 551 – § 554)

- o zdánlivé právní jednání jde tehdy, nejsou-li splněny náležitosti (nejen projevu vůle), které jsou podstatou každého právního jednání
- projev vůle je stížen některou z vad uvedených v § 551 – § 553
- absence vůle jako takové, absence vážnosti vůle, nesrozumitelnost a neurčitost kterou nelze výkladem vyjasnit
- další ustanovení stanovující zdánlivost, zpravidla spojením „nepřihlíží se“ – to ale neplatí vždy
- **zdánlivost** – právní jednání tu vůbec není (neexistuje), protože chybí některá z jeho náležitostí (např. nedostatek vůle)
- **pouze budí zdání právního jednání, nemá však žádné právní následky (neexistuje)**; od neplatnosti právního jednání se liší tím, že zde o právní jednání vůbec nejde (zatímco neplatné právní jednání je právním jednáním, avšak právní následky nenastanou proto, že právo shledalo takové právní jednání vadným)
- nepřihlíží se k němu, stojí mimo právo, nemá právní relevanci – bylo-li na jeho základě plněno, uplatní se ustanovení o bezdůvodném obohacení
- nepamatuje na ochranu třetích osob, nemá za následek vznik k povinnosti náhrady škody

#### důvody zdánlivého právního jednání (všechny dány taxativně):

- **chybí mu některý z podstatných znaků** (taxativní výčet z § 551 – § 553)
  - o **chybí vůle jednajících osob** – chybí řádná vůle z důvodu donucení k jednání cizí fyzickou silou (jde o projev vůle někoho jiného – *vis absoluta*); např. někdo mi drží ruku a násilím mě podepisuje
    - pokud jen hrozba fyzického či psychického násilí, která je schopna vzbudit důvodné obavy (zásadní ovlivnění vůle – *vis compulsiva*), jedná se vždy o *relativní neplatnost* (*etsi coactus, tamen voluit* – i když donucen, přece jen to chtěl)
  - o **nebyla-li zjevně projevována vážná vůle** (např. sňatečný obřad v divadelní hře)
  - o **její obsah nelze ani výkladem zjistit pro neurčitost nebo nesrozumitelnost** (avšak byl-li projev dostatečně vyjasněn, nepřihlíží se k vadě – fikce existence právního jednání, účinky *ex tunc*)
- **konkrétní ustanovení zákona, kde je výslovně uvedeno „nepřihlíží se“**<sup>3</sup> – nejde o závalu týkající se podstaty právního jednání, ale o závalu v povaze, účelu či cíli právního jednání – takové jednání nemělo být podle vůle zákonodárce vůbec učiněno; taková právní norma je vždy kogentní

#### ZDÁNLIVÉ MANŽELSTVÍ (§ 677 – § 679)

- manželství nevznikne, nebude existovat
- alespoň u jedné z osob nebyly splněny takové náležitosti projevu vůle, nebo při obřadu splněny takové náležitosti, na kterých je třeba bezvýhradně trvat
- těmito jsou zejména u církevního sňatku přítomnost oprávněného církevního orgánu
- pokud se nejedná o uzavření manželství v ohrožení života, je takovou náležitostí i osvědčení matriky, že snoubenci splnily všechny zákonné požadavky

<sup>3</sup> ovšem ne každé „nepřihlíží se“ stanoví automaticky zdánlivost: „Sankci spočívající v tom, že se k určitému právnímu jednání nepřihlíží, upravuje občanský zákoník i zákon o obchodních korporacích na mnoha místech. Jakkoliv důvodová zpráva naznačuje, že ve všech těchto situacích jde o právní jednání zdánlivé (srov. s. 685 nebo 1033), je zjevné, že tomu tak v řadě případů být nemůže. Např. v § 5 odst. 2 ZOK uvedený obrat vyjadřuje prekluzi práva, v § 14 ZOK dokonce toliko dočasnou neúčinnost určitého ujednání. Ostatně z pravidla určujícího, že je-li právní jednání zdánlivé, tak se k němu nepřihlíží (§ 554 ObčZ), nelze bez dalšího usuzovat na pravdivost obrácené implikace, tedy že každé jednání, k němuž se nepřihlíží, je zdánlivé.“

## NEPLATNÉ MANŽELSTVÍ (§ 680 – § 686)

- důvodem neplatnosti je zákonná překážka manželství
- neplatnost soud prohlásí na návrh každého, kdo na tom má právní zájem, ledaže je překážkou omezená svéprávnost (poté prohlásí neplatným i bez návrhu!)
- manželství nelze prohlásit za neplatné, pokud bylo uzavřeno nezletilou (a stále ještě nesvéprávnou) osobou, nebo osobou omezené svéprávnosti v tomto rozsahu, pokud bylo počato dítě a toto dítě se narodilo živé (zde převládá zájem na nerušeném rodinném životě)
- dále je důvodem neplatnosti nátlak a omyl o totožnosti snoubence a povaze sňatečného právního jednání (např. snoubenec nerozumí užitému jazyku)
- také soud rozhodne o neplatnosti i bez návrhu, pokud snoubenec již sňatek uzavřel a tento sňatek trvá (platí i pro registrované partnerství), nebo v případě incestu (manželství mezi předky a potomky, sourozenci, osvojenci)

### 5A. Relativní neúčinnost

- **účinnost** – vlastnost právního jednání; zda je či není schopno vyvolat právní následky (X platnost – ta souvisí se splněním či nesplněním náležitostí právního jednání)
- „odporovatelnost“ vyjádřená ve starém OZ byla nahrazena „neúčinností“ v novém OZ (odůvodnění: odporovatelnost je institutem procesního práva, termín neúčinnost má vyjadřovat hmotněprávní charakter)

## RELATIVNÍ NEÚČINNOST (§ 589 a násl.)

- (hmotně)právní institut, jehož smyslem a účelem je ochrana věřitele; prostředek odpůrčího práva (práva odporovat, vznést odpor)
- za určitých okolností se věřitel může s jeho pomocí vyhnout negativním následkům právních jednání, které dlužník učinil ve prospěch třetích osob a zároveň v neprospěch věřitele (tři subjekty: věřitel, dlužník, třetí osoba, s níž dlužník právně jednal, zpravidla v úmyslu zmenšit svůj majetek a zkrátit tak věřitele)
- „dlužník“ *largo sensu* – nejen ve smyslu závazkového práva (např. lze odporovat i jednání manžela dlužníka nebo akcesoricky závazného)
- chrání věřitele proti takovému jednání dlužníka, kterým znesnadňuje či dokonce vylučuje uspokojení věřitele tím, že zmenšuje svou schopnost plnit věřiteli snižováním hodnoty svého majetku – jednání na úkor věřitele, tzv. fraudulózní jednání – konání i opomenutí (např. dlužník promine dluh nebo ho včas nevybere, neuplatní pohledávku žalobou, nevede exekuci, neodmítne předlužené dědictví...)

### Odpůrčí právo věřitele (§ 589 odst. 1) – předpoklady:

- vykonatelná pohledávka (je způsobilým exekučním titulem), a to alespoň v době rozhodování soudu
- nebyla zcela či zčásti uspokojena
- odporovatelné právní jednání dlužníka – viz níže (5 skutkových podstat)
- právní jednání zkracuje věřitele
- věřitel má odpůrčí právo i v případě, že třetí osoba je teprve v očekávání prospěchu – právo na plnění už vzniklo, ale plnění ještě nedostala, a to dokonce přesto, že již získala vůči svému dlužníku (který je zároveň věřitelovým dlužníkem) vykonatelný titul

### Odpůrčí žaloba (§589 odst. 2)

- neúčinnost právního jednání dlužníka se zakládá rozhodnutím soudu o žalobě věřitele, kterou bylo odporováno právnímu jednání dlužníka
- zákon dává věřiteli právo na uspokojení vůči jiné osobě než dlužníku – vůči tomu, v jehož prospěch ke změně v majetku dlužníka došlo (odpůrce); věřitel bude žalovat tuto třetí osobu – podá odpůrčí žalobu
- žalovaný – kontrahent, kdo z právního jednání přímo nabyl prospěch, všeobecní právní nástupci, jiní právní nástupci
- rozhodnutí soudu o tom, že právní jednání je vůči věřiteli relativně neúčinné má za následek, že toto právní jednání ztratí vůči věřiteli právní účinky (*ex tunc*) – právní jednání je platné a obecně účinné, ale není účinné vůči konkrétnímu věřiteli, který se neúčinnosti úspěšně dovolal
- právní jednání zakládající právo věřitele domáhat se vyslovení relativní neúčinnosti jsou taxativně stanovena
- lhůty se počítají ode dne podání odpůrčí žaloby napět, lhůty jsou prekluzivní

## ODPOROVATELNÁ PRÁVNÍ JEDNÁNÍ DLUŽNÍKA

### 1) Úplatná i bezúplatná právní jednání v úmyslu zkrátit věřitele (§ 590 odst. 1)

- 3 skutkové podstaty; společný znak – úmysl dlužníka zkrátit právním jednáním věřitele (jakéhokoli věřitele, ne nutně nějakého konkrétního), liší se ve znalosti úmyslu dlužníka druhou stranou, případně zda se jednalo o třetí osobu nebo osobu blízkou; různé lhůty podle závažnosti právního jednání

#### a) právní jednání, které dlužník učinil v posledních 5 letech, v úmyslu zkrátit své věřitele, byl-li takový úmysl druhé straně znám

- **úmysl** – může jít o nepřímý úmysl; stačí, aby dlužník věděl, že věřitele zkrátit může, a přesto tak jednal; věřitel úmysl dokazuje
- **byl znám** – stačí pouhé vědomí druhé strany o úmyslu dlužníka zkrátit věřitele, byla s tím srozuměna; vědomí žalovaného se nepředpokládá – je na věřiteli, aby prokázal, že druhá strana o úmyslu věděla
- nejdelší lhůta – nejzávažnější skutková podstata; úmyslné jednání dlužníka, druhá strana měla plnou informaci o úmyslu

#### b) právní jednání, kterým dlužník v posledních 2 letech (objektivně zřejmě) zkrátil své věřitele, musel-li být druhé straně znám dlužníkům úmysl věřitele zkrátit

- **úmysl** – může jít o nepřímý úmysl; stačí, aby dlužník věděl, že věřitele zkrátit může, a přesto tak jednal; věřitel úmysl dokazuje

- **musel být znám** – druhá strana sice nevěděla o možnosti zkrácení věřitele, avšak vědět musela; šlo o právní jednání, kdy úmysl byl očividný, evidentní anebo byla druhá strana v postavení, že o úmyslu vědět prostě musela – nejednala s dostatečnou péčí a opatrností tak, aby úmysl rozpoznala
  - o domněnka znalosti úmyslu – ulehčení postavení věřitele, stačí když věřitel prokáže objektivní okolnosti, za kterých bylo jednáno
- lhůta 2 roky – druhá strana jen zanedbala náležitou míru pečlivosti, méně intenzivní účast druhé strany

c) *právní jednání, kterým byl věřitel zkrácen a k němuž v posledních 2 letech došlo mezi dlužníkem a osobou jemu blízkou nebo které dlužník učinil ve prospěch takové osoby, ledaže druhé straně v době, kdy se právní jednání stalo, dlužníkův úmysl zkrátit věřitele znám nebyl a ani znám být nemusel*

- **vědění** – u osoby blízké se předpokládá (§ 22); osoba blízká má právo dokázat, že jí nebylo nic o úmyslu známo a vzhledem k určitým objektivním okolnostem jí ani nic známo být nemuselo

## 2) Mrhání majetkem za použití kupní nebo směnné smlouvy (§ 590 odst. 2)

- věřitel se může dovolat neúčinnosti kupní nebo směnné smlouvy uzavřené v posledním roce, musela-li druhá strana poznat v dlužníkově jednání mrhání majetkem, kterým je dlužníkův věřitel zkracován
- **mrháním majetkem** – dlužník zcizuje lehkomyšlně kusy svého majetku pod cenou; věřitel prokazuje evidentní nedostatek ekvivalence vzájemného plnění
- na rozdíl od § 590/1 se fraudulentní úmysl nevyžaduje, neboť se při tomto způsobu nakládání s majetkem bez dalšího předpokládá
- druhá strana musela poznat mrhání – bez obtíží z toho, že rozdíl mezi cenou tržní a kupní je nápadný; věřitel prokazuje, že žalovaný poznat musel

## 3) Bezúplatné poskytnutí majetku (§ 591)

- neúčinnosti bezúplatného právního jednání dlužníka se může věřitel dovolat tehdy, pokud k němu došlo v posledních 2 letech; to neplatí, jedná-li se o plnění povinnosti uložené zákonem (např. výživné), o obvyklé příležitostné dary, věnování učiněné v přiměřené výši na veřejně prospěšný účel či plnění, kterým bylo vyhověno mravnímu závazku nebo ohledům slušnosti
- jednání, kdy dlužník, který druhé osobě poskytuje nějakou majetkovou hodnotu, nedostane od druhé osoby žádnou úplatu; tzv. **lukrativní právní jednání** – druhá strana něco získává, aniž sama něco poskytuje

## 4) Opomenutí (§ 592)

- stejně se posoudí i opomenutí, kterým dlužník pozbyl majetkové právo nebo kterým jiné osobě vůči sobě vznik, zachování nebo zajištění jejího práva majetkové povahy způsobil; to platí i tehdy, odmítl-li dlužník dědictví, ledaže bylo předloženo
- nekonání má za následek, že nedojde k rozmnožení majetku dlužníka, tedy ke zvětšení úkojné masy, přestože se takové rozmnožení dalo očekávat; vyžaduje se, aby si dlužník byl vědom, že může věřitele poškodit

## Výhrada (§ 593)

- než věřitel získá vykonatelný exekuční titul, může uplynout lhůta k odporu a věřitel tak odpůřčí právo ztratí – tomu lze zabránit tzv. *výhradou odporu* vznesenou proti odpůřci → prodlouží se lhůta k podání odpůřčí žaloby, a to o dobu mezi učiněním výhrady a dnem, kdy se pohledávka stane vykonatelnou

## NÁSLEDKY SOUDNÍHO ROZHODNUTÍ O ODPŮŘČÍ ŽALOBĚ (§ 595 a násl.)

- právo domáhat se uspokojení pohledávky vůči osobě, která s dlužníkem právně jednala
  - o z čeho je věřitel oprávněn se uspokojit: primárním zdrojem uspokojení je dlužníkův majetek, sekundárně proti jiné osobě; může dojít i k částečnému uspokojení z majetku dlužníka a to, co chybí do úplného uspokojení, si může věřitel doplnit z toho, co ušlo
  - o peněžitá náhrada (např. dojde-li k převodu věci na další osobu, nebo je-li věc ztracena či zničena)
- kdo je (podle vyhovujícího rozhodnutí soudu o odpůřčí žalobě) zavázán plnit, se považuje (fikce) za nepoctivého držitele kromě toho, co nepoctivě drží, vydá také veškerý užitek a plody, a nahradí i škodu
- poctivý příjemce bezúplatného plnění uspokojí věřitele z tohoto plnění (pouze) v rozsahu, v němž jím byl obohacen
- právo věřitele k náhradě škody, pokud se nelze dovolat neúčinnosti, protože třetí osoba nabylo právo k věci a nelze se na ní uspokojit (vůči tomu, kdo naposledy převedl – na kterého by se jinak vztahovala relativní neúčinnost)
- uspokojení věřitele a regres odpůřce
- možnost požadovat zapsání poznámky o dovolání se neúčinnosti PJ u věcí zapsaných ve veřejném seznamu

## 6A. Osoby fyzické

### OSOBY

- ti, kteří jsou povinni se právem řídit při svém chování; nositelé práv a povinností (fyzické a právnické osoby)
- subjekty, kterým je určeno právo – adresáti (X subjekt právotvorný – stát)

### FYZICKÁ OSOBA

- fyzická osoba, tedy člověk, jakákoli lidská či jinak řečeno biosociální bytost, zásadně bez ohledu na další charakteristiku, představují spolu s osobou právnickou dvě základní podoby osob v právním smyslu
- osoba v právním smyslu je podle právní teorie soubor vlastností, jimiž jsou vybaveni potenciální účastníci právních vztahů

### PRÁVNÍ ZPŮSOBILOST (2 klíčové vlastnosti):

- způsobilost k právům a povinnostem (být subjektem práv a povinností) – **právní osobnost (subjektivita)**

- způsobilost k právně relevantnímu jednání; dělíme na:
  - o způsobilost nabývat pro sebe vlastním jednáním práva a zavazovat se k povinnostem – **svěprávnost**
  - o způsobilost založit svou odpovědnost (nést negativní právní následky protiprávního jednání) – **delikt ní způsobilost**

## PRÁVNÍ OSOBNOST (§ 15 odst. 1)

- způsobilost mít v mezích právního řádu práva a povinnosti
- každá fyzická osoba má právní osobnost (subjektivitu) X třeba odlišit od procesní subjektivity
- základní lidské právo; nelze jí zbavit, omezit ani se jí vzdát (§ 16), zákon stanovuje jen meze uplatňování a způsob její ochrany
- **vznik:** narozením – dítě je vypuzeno z těla, dýchá a projevuje známky života (bez ohledu na to, zda byl pupečník přerušen)
  - o **nasciturus** – na počaté dítě se hledí (fikce) jako na již narozené, pokud to vyhovuje jeho zájmům; má se za to, (vyvrátitelná právní domněnka) že se dítě narodilo živé; nenarodí-li se však živé, hledí se na ně (fikce), jako by nikdy nebylo
- **zánik:** smrt – definice v *transplantačním zákoně* – nevratná ztráta funkce celého mozku (včetně mozkového kmene) nebo nevratná zástava krevního oběhu
  - o některá práva ale trvají i po smrti (např. ochrana osobnosti)
  - o prokazuje se *úmrtním listem* (X prohlášení za mrtvého/nezvěstnost/domněnka smrti)
- změna pohlaví nemá vliv na osobní stav člověka, ani na jeho osobní a majetková práva a povinnosti (X zaniká však manželství nebo registrované partnerství; dosavadní příbuzenské vztahy zůstávají zachovány) (*zákon o specifických zdravotních službách*)

## SVĚPRÁVNOST (§ 15 odst. 2)

- způsobilost fyzické osoby nabývat pro sebe vlastním právním jednáním práva a zavazovat se k povinnostem – právně jednat
- vzniká postupně, přiměřeně k rozumové a volní vyspělosti fyzické osoby
- svěprávnost podle hmotného občanského práva je určující pro občanskou procesní způsobilost
- plně svěprávným se fyzická osoba stává na základě jedné ze tří právních skutečností:
  - a. **zletilostí** – dovršením 18. roku věku
  - b. **uzavřením manželství**
    - v případě, že je osobám nejméně 16 let a jsou zde závažné důvody (např. těhotenství) – soud povolí
    - půjde o plně svěprávného nezletilého, jeho svěprávnost nezanikne zánikem manželství či prohlášením za neplatné, ale u zdánlivého manželství nedojde k jejímu nabytí
  - c. **rozhodnutím soudu**
    - plně svěprávný nezletilý za podmínek: dosáhl 16 let, jsou osvědčeny schopnosti nezletilého sám se žít a sám obstarat své záležitosti, zákonný zástupce s návrhem souhlasí
    - nelze-li opatřit souhlas, nebo je-li věk nižší, pak jen z vážných důvodů v zájmu nezletilého
- plnou svěprávnost **nemají**:
  - o **nezletilí** – přímo ze zákona, pokud jim nebyla přiznána soudem (§ 31 a násl.); mají jen částečnou svěprávnost
    - má se za to, že každý nezletilý je způsobilý k právnímu jednání co do povahy přiměřeným rozumové a volní vyspělosti nezletilých jeho věku
    - nezletilý není nikdy způsobilý jednat samostatně v těch záležitostech, k nimž by i jeho zákonný zástupce potřeboval přivolení soudu (toto platí bezvýjimčně)
  - o **zletilé fyzické osoby**, jejichž svěprávnost byla **omezena rozhodnutím soudu** (§ 55 a násl.)
    - osoby zbavené způsobilosti či omezené ve způsobilosti před 1. 1. 2014 nejdéle 5 let od nabytí účinnosti nového OZ nabydou svěprávnosti, ledaže soud rozhodne jinak – soud tedy musí do 5 let ověřit všechna zbavení způsobilosti; co se nestihlo – automaticky plná svěprávnost k 1. 1. 2019

## Omezení svěprávnosti

- omezení v rozsahu, ve kterém není osoba schopna právně jednat z důvodu **duševní poruchy** (není přechodná) soudem, nejzazší prostředek (*ultima ratio* – nestačí nápomoc při rozhodování nebo zastoupení členem domácnosti) – jenom soud rozhodne o omezení a vymezí rozsah
- omezuje se (nikdy se nezbavuje) způsobilost právně jednat, neomezuje se způsobilost protiprávně jednat, způsobilost ke každodennímu právnímu jednání a způsobilost k neprávnímu jednání
- **podmínky:**
  - o v rozsahu zájmu člověka, jehož se týká
  - o po jeho zhlednutí
  - o s plným uznáním jeho práv
  - o přitom je třeba brát v úvahu rozsah a stupeň neschopnosti člověka postarat se o své věci
  - o hrozí závažná újma
  - o nepostačuje-li mírnější a méně omezující opatření a
  - o dočasné opatření, nejdéle 3 roky (při vědění, že se to nezlepší nejdéle 5 let); uplynutím doby je osoba opět plně svěprávná (ale pokud dojde v té době k zahájení řízení o prodloužení, trvají účinky až do vydání nového rozhodnutí, nejdéle však 1 rok)
- *clausula rebus sic stantibus* – jakmile se změní okolnosti (nutný rozsah omezení či délka), soud své rozhodnutí bezodkladně změni nebo zruší, a to i bez návrhu
- **rozsah omezení:** pozitivní výčet (co může) nebo negativní výčet (co nemůže) – tak, aby ho to chránilo (např. nesmí nakládat s peněžními prostředky převyšující 500 Kč/den)

- **duševní porucha** – zřetelná odchylka od stavu duševního zdraví a rovnováhy, nelze ztotožňovat s duševní nemocí (judikatura 2012); krátkodobá/dlouhodobá/trvalá
- jmenuje se **opatrovník**, fakultativně **opatrovnická rada**

## PODPŮRNÁ OPATŘENÍ PŘI NARUŠENÍ SCHOPNOSTI ZLETILÉHO JEDNAT

### *Předběžné prohlášení (§ 38 – § 44)*

- ve chvíli, kdy daná osoba očekává vlastní nezpůsobilost, preventivní charakter
- projevuje se vůle, aby záležitosti byly spravovány určitým způsobem, aby je spravovala určitá osoba, nebo aby se určitá osoba stala opatrovníkem
- prohlášení buďto formou *veřejné listiny* nebo *soukromé listiny* s datem a dvěma svědky
- pokud veřejná listina určuje opatrovníka, tak ten zapsán do *seznamu prohlášení o určení opatrovníka* vedeném Notářskou komorou

### *Nápomoc při rozhodování (§ 45 – § 48)*

- poskytnutí asistence jiné osobě na základě smlouvy
- sjednání poskytování podpory podpůrce s podporovaným, i když není omezen ve svéprávnosti, ale duševní porucha mu působí potíže při rozhodování
- podpůrce se zavazuje, že bude se souhlasem podporovaného přítomen při jeho právních jednáních, že mu zajistí potřebné údaje s bude mu nápomocen
- *smlouva o nápomoci* – nabývá účinnosti dnem schválení soudem (soud neschválí při střetu zájmů)

### *Zastupování členem domácnosti (§ 49 – § 54)*

- duševní porucha, která brání zletilému, který nemá jiného zástupce, samostatnému jednání
- může ho zastupovat potomek, předek, sourozenec, manžel, partner, osoba ve společné domácnosti → dá zastoupenému na vědomí a vysvětlí → schválení soudem
- zastupování v obvyklých záležitostech, jak to odpovídá životním poměrům zastoupeného
- je nutný souhlas osoby, která má být zastoupena
- zánik – zástupce se jej vzdá, zastoupený odmítne, aby ho zástupce dále zastupoval, soud jmenuje zastoupenému opatrovníka, je-li uzavřena smlouva o nápomoci v rozsahu, v jakém je zastoupený způsobilý právně jednat

## NEZVĚSTNOST (§ 66 a násl., proces v ZŘS)

- stav, kdy je člověk nepřítomen a nedaří se ho vypátrat → člověk nevykonává svá práva a povinnosti
- nezvěstnost může vzniknout dvěma způsoby:
  - o člověk opustí své bydliště, nepodá o sobě zprávu a není známo, kde se zdržuje (kumulativně)
  - o člověk byl účastníkem události, při níž byl ohrožen život většího počtu osob

### *Prohlášení za nezvěstného*

- slouží k ochraně nepřítomné osoby a k pomoci ostatním osobám, které jsou s danou osobou spojeny a potřebují mít alespoň nezbytnou míru jistoty v právech a povinnostech a potřebují dále jednat
- rozhodnutím soudu – na návrh osoby s právním zájmem, když člověk opustil své bydliště, nepodal o sobě zprávu a není známo kde se zdržuje
- nepřihlíží se k potřebě udělení souhlasu, přivolení, jiného konání atd. kromě osobního stavu – finguje se neexistence osoby
- kdo jedná v záležitosti dotýkající se nezvěstného – povinnost dbát jeho zájmů
- po návratu nemůže namítat neplatnost právního jednání učiněného za jeho nepřítomnosti → projev jeho vůle se nevyžadoval
- zánik účinků prohlášení: návratem / prohlášením za mrtvého (forma *rozsudku*)

### *Faktická nezvěstnost*

- účinky pouze pro běh lhůty pro prohlášení za mrtvého
- opustí bydliště a nepodá o sobě zprávy, není známo, kde je (§ 74); lhůta 7 let
- účastník události, kde byl v ohrožení života větší počet osob (§ 75); lhůta 3 roky
- soud vyhláškou či jiným vhodným způsobem vyzve pohřešovaného, aby se do 3 měsíců přihlásil

## SMRT FYZICKÉ OSOBY

- **list o prohlídce zemřelého** (máme tělo) – matriční úřad na základě něj zapíše do knihy úmrtí a vydá **úmrtní list**
- soud prohlašuje člověka za mrtvého na základě **důkazu smrti** nebo **domněnky smrti** (pokud nemáme tělo)
- okamžik smrti určuje lékařská věda – nezvratná ztráta funkce celého mozku, včetně mozkového kmene nebo nevratná zástava krevního oběhu
- zjistí-li se, že člověk není mrtvý, k prohlášení se nepřihlíží, ale manželství a registrované partnerství se neobnovuje

### *Důkaz smrti (§ 26 a násl.)*

- prokazuje se veřejnou listinou (*úmrtním listem*) a zapisuje se do matriční knihy úmrtí na základě:
  - o listu o prohlídce zemřelého
  - o pravomocného rozhodnutí soudu o prohlášení člověka za mrtvého (nelze-li prohlédnout stanoveným způsobem a člověk byl účasten události, při které se smrt jeví jako jistá; mylný důkaz – nepřihlíží se)

### *Domněnka smrti (§ 71 a násl.)*

- založena na míře pravděpodobnosti smrti člověka; 2 situace:

- lze mít důvodně za to, že určitý člověk zemřel (§ 71) → na návrh osoby s právním zájmem (soud musí prohlásit *obligatorně*)
- není jisté, zda je nezvěstný člověk naživu a zároveň není jisté, zda zemřel (§ 72) → na návrh osoby s právním zájmem + uplynutí lhůty (5 let od konce roku po prohlášení za nezvěstného / 7 let bez prohlášení u faktické nezvěstnosti / 3 roky po události ohrožující více životů / min 25 let věku) (soud může prohlásit *fakultativně*)

## DELIKTNÍ ZPŮSOBILOST

- způsobilost založit svou odpovědnost (nést negativní právní následky protiprávního jednání)
- delikttní způsobilost se v plném rozsahu nabývá okamžikem, kdy se nabývá v plném rozsahu svéprávnost
- nesvéprávní nezletilí, kteří dovršili 13 let a osoby stížené duševní poruchou odpovídají za škodu, pokud byli schopni ovládnout své jednání a posoudit následky; v opačném případě odpovídají, jen je-li to spravedlivé k majetkovým poměrům škůdce a poškozeného; škodu způsobenou nezletilým mladším 13 let nahradí osoba, která nad ním zanedbala náležitý dohled, při zanedbání dohledu škodu nahradí škodu nezletilý, pokud škodu způsobil činem povahy úmyslného TČ nebo je-li to spravedlivé k majetkovým poměrům nezletilého a poškozeného
- společně a nerozdílně je povinen nahradit škodu ten, kdo zanedbal dohled; pokud neodpovídá nezletilý a byl zanedbán dohled, škodu nahradí osoba vykonávající plnou rodičovskou odpovědnost

## PŘÍBUZENSTVÍ (§ 771)

- vztah osob založený na pokrevním poutu nebo vzniklý osvojením
- **linie přímá** – osoby jsou příbuzné v přímé linii, pochází-li jedna od druhé (§ 772 odst. 1)
- **linie vedlejší** – osoby jsou příbuzné ve vedlejší linii, mají-li společného předka a nepocházejí jedna od druhé (§ 772 odst. 2)
- **švagrovství** (§ 774) – nepokrevní příbuzenství, je založeno vznikem manželství, vzniká mezi manželem a příbuznými druhého manžela, stupně příbuzenství jsou zachovány, zaniká zánikem manželství X nezániká smrtí druhého manžela

## OSOBA BLÍZKÁ (§ 22)

- příbuzný v řadě přímé, sourozenec a manžel nebo registrovaný partner
- jiné osoby v poměru rodinném nebo obdobném se pokládají za osoby sobě navzájem blízké, pokud by újmu, kterou utrpěla jedna z nich, druhá důvodně pociťovala jako újmu vlastní
- vyvratitelná právní domněnka, že osobami blízkými jsou i **osoby sešvagřené** nebo **osoby, které spolu trvale žijí**
- obdobný blízký vztah je dovozován i pro právnickou osobu a člena jejího statutárního orgánu nebo toho, kdo právnickou osobu podstatně ovlivňuje jako její člen nebo na základě dohody či jiné skutečnosti, relevantní je tento vztah v situaci, kdy zákon stanoví k ochraně třetích osob zvláštní podmínky nebo omezení pro převody majetku, pro jeho zatížení nebo přenechání k užití jinému mezi osobami blízkými, neboť tyto podmínky a omezení platí i pro obdobná právní jednání mezi osobami blízkými

## 7A. Osoby právnické

### POJEM

- právnická osoba je společenský útvar vytvořený právem (na rozdíl od člověka), který je majetkově samostatný a za nějž jednají jeho orgány
- vznikl buď způsobem stanoveným zákonem, nebo na základě zákona
- **negativní vymezení** – osoba odlišná od osoby fyzické
- **pozitivní vymezení** – organizovaný útvar, o kterém zákon stanoví, že má právní osobnost, nebo jehož právní osobnost zákon uzná (§ 20 odst. 1)

### TEORIE PO

#### 1) *teorie fikce (Carl von Savigny)*

- jediný reálně existující typ osoby v právním smyslu je osoba fyzická
- k tomu, aby PO mohly fungovat, je potřeba právních konstrukcí, které je personifikují
- PO je právnickou fikcí nemající základ ve společenské realitě; chybí přirozené schválení PO, jen vůle nejvyššího ve státě ho může nahradit

#### 2) *teorie reality (Otto von Gierke)*

- PO vznikají samostatně a reálně existují, nejsou vymyšlené – právo je pouze uznává, vznik nezávisle na vůli zákonodárce
- Gierke – právnická osoba není nějaká abstrakce, kterou musí zastupovat fyzická osoba, ale že je to organicky fungující bytost, která má vlastní vůli

#### 3) *kompromisní teorie*

- zahrnuje teorii fikce i reality
- právnické osoby vznikají na základě právních norem, ale pak reálně existují
- **koncepce v OZ (kompromisní teorie)** – základ v teorii fikce („zákon stanoví, že má právní osobnost“; jednání ZA právnickou osobu), ale prolamováno druhou částí § 20 („právní osobnost zákon uznává“) a tím, že reálnost vzniklého socioekonomického útvaru není popřena

### DRUHY PRÁVNICKÝCH OSOB

- *soukromého práva/veřejného práva* (dle toho, o jakou oblast práva se existence PO opírá)
- *korporace/fundace/ústavy*

- *ziskové/neziskové* (zisk není primární, jeho použití je veřejně prospěšné)

|                                     |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   |                                                                                                                                                                                   |
|-------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>korporace</b><br>(§ 210 – § 302) | <ul style="list-style-type: none"> <li>- organizované seskupení <b>osob</b> (ale může být i jen jedna osoba); svazek členů na základě <i>společenské smlouvy</i> → vzniká nová osoba</li> <li>- demokratické rozhodování (většina)</li> <li>- prototypem je spolek (dobrovolný svazek alespoň 3 osob, naplňování společných zájmů, stanovy)</li> </ul>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            |                                                                                                                                                                                   |
|                                     | <b>b. soukromoprávní</b>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          | <ul style="list-style-type: none"> <li>a. <b>ziskové</b> – obchodní korporace dle ZOK</li> <li>b. <b>neziskové</b> – spolky, SVJ</li> </ul>                                       |
|                                     | <b>c. veřejnoprávní</b> – stát, obce, kraje, útvary stavovské samosprávy (ČAK, LK)                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                |                                                                                                                                                                                   |
| <b>fundace</b>                      | - účelově vyčleněný majetek s právní osobností (nemá členy)                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       |                                                                                                                                                                                   |
|                                     | <b>nadace</b>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                     | <b>nadační fond</b>                                                                                                                                                               |
|                                     | <ul style="list-style-type: none"> <li>- trvalá služba společensky nebo hospodářsky užitečnému účelu</li> <li>- zakládací listina nebo pořízení pro případ smrti; nadační jistina</li> <li>- slouží potřebným osobám – destinatářům</li> <li>- <i>obecně prospěšné</i> (neomezený okruh) a <i>dobročinné</i> (omezený okruh)</li> <li>- správní rada a dozorčí rada</li> <li>- zápis do <i>nadačního rejstříku</i></li> </ul>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                     | <ul style="list-style-type: none"> <li>- nemusí sloužit trvale – uchovávat nadační jmění</li> <li>- veřejnoprávní – státní fondy (SFDI, Státní fond kinematografie...)</li> </ul> |
| <b>ústav</b>                        | <ul style="list-style-type: none"> <li>- prvek osobní i věcný (smíšený útvar)</li> <li>- PO ustavená za účelem provozování činnosti užitečné společensky nebo hospodářsky, s využitím své osobní nebo majetkové složky</li> <li>- definován účelem – zpravidla služba veřejnosti</li> <li>- osobní složka (nemá členy X v čele je monokratický orgán, může mít samozřejmě zaměstnance)</li> <li>- věcná složka (operuje se s majetkem, který se používá k provozování činnosti), vklad</li> <li>- poskytují veřejně prospěšné služby za rovných podmínek (výsledky činnosti jsou každému rovnocenně přístupné za předem stanovených podmínek); např. nemocnice a školy</li> <li>- ředitel (statutár), správní rada (volí/odvolává ředitele, účetnictví) a dozorčí rada</li> </ul> |                                                                                                                                                                                   |

## PRÁVNÍ OSOBNOST

- od vzniku do zániku (§ 118)
- může mít práva a povinnosti, které se slučují s její povahou bez ohledu na předmět své činnosti
- v ČR platí přístup generální subjektivity – všechna práva a povinnosti
- svéprávnost (není odlišena od právní osobnosti – kryje se s ní); nemohou samy jednat → musí být zastoupeny
- má **delikttní způsobilost** – nabývá ji spolu s nabytím právní osobnosti, tedy od svého vzniku
- má **majetkovou autonomii** – majetek právnické osoby je oddělen od majetku jiných osob; její společníci zásadně neručí za jednání právnické osoby, pokud není pro některé konkrétní právnické osoby zákonem stanoveno jinak
- **organizační celek** (musí být uspořádaný) – význam orgánů PO, jejichž prostřednictvím jedná (zejména statutární orgán)
- **dosahování účelu** – vyplývá ze zakládacího aktu nebo z celkové činnosti právnické osoby (zákaz některých činností); účel v zájmu veřejném nebo soukromém; právnické osoby ziskové či neziskové

### vznik (dvě fáze)

#### 1) ustavení či založení

- pořízení zakladatelského dokumentu v písemné formě, zakladatelská smlouva či zakládací listina; požadavky obsahu: název, sídlo, předmět činnosti, statutární orgán a způsob vytváření, první členové
- zákonem – ministerstva, ústřední orgány státní správy (*kompetenční zákon*)
- rozhodnutím orgánu veřejné moci – státní příspěvkové organizace (např. Národní památkový ústav rozhodnutím MKČR)
- jiným způsobem, který stanoví jiný právní předpis – vznik nové obce, pokud k rozhodnutí zastupitelstva obce jako orgánu veřejné moci přistoupí i souhlas místního referenda

#### 2) vznik

- zápisem do veřejného rejstříku (*konstitutivní účinky* – nabývá právní osobnosti)
- pokud právnická osoba vzniká ex lege, vzniká nabytím účinnosti zákona
- speciální úprava: ohlášení (odborové organizace), koncese (investiční společnosti)

### zánik (dvě fáze)

- 1) **zrušení** – dohodou / uplynutím doby / splněním účelu / z jiného důvodu / obecně s likvidací
- 2) **zánik** – výmazem z veřejného rejstříku (obnovení při objevení dodatečného majetku) / likvidací (pokud není zapsáno)

## ORGÁNY (§ 151 a násl.)

- vnitřní útvary bez právní osobnosti
- členové orgánu rozhodují za PO a nahrazují její vůli (neboť PO vůli nemá) – jde o jednání zástupce
- **nejvyšší orgán** – přijímá zásadní rozhodnutí v mezích své působnosti (např. rozhodnutí o přeměně právnické osoby)

- **statutární orgán** – má působnost vnitřní (rozhodovací) a vnější (jednatelskou)
  - o právně jedná (s účinky navenek) za právnickou osobu ve všech záležitostech,
  - o náleží mu veškerá (rozhodovací) působnost, kterou zakladatelské právní jednání, zákon nebo rozhodnutí orgánu veřejné moci nesvěří jinému orgánu právnické osoby (zbytková působnost)
- **kontrolní orgán** – vnitřní kontrola (např. dozorčí rada akciové společnosti)

## JEDNÁNÍ PRÁVNICKÉ OSOBY (§ 161 a násl.)

- právnická osoba nemůže jednat samostatně, tato role je svěřena fyzickým osobám, ty ji musí zastupovat
- **zástupce ze zákona:**
  - o člen statutárního orgánu (ve všech záležitostech)
  - o člen jiného orgánu (zapsáno v rejstříku)
  - o zaměstnanec (v rozsahu obvyklém vzhledem k funkci)
- **smluvní zástupce:** zmocněnec, prokurista
- **opatrovník** § 165 (např. jsou-li zájmy člena statutárního orgánu v rozporu se zájmy právnické osoby)
- pokud zastupuje PO člen jejího orgánu způsobem zapsaným ve veřejném rejstříku, nelze namítat, že PO nepřijala potřebné usnesení, že mělo usnesení vadu a že ho člen porušil (vnitřní jednatelské omezení)
- před vznikem právnické osoby lze jednat (§ 127) – jednající oprávněn či zavázán sám, možnost právnické osoby dodatečně na sebe převzít
- PO zavazuje protiprávní čin, kterého se při plnění svých úkolů dopustil člen voleného orgánu, zaměstnanec nebo jiný zástupce proti 3. osobě (§ 167)
- na překročení zástupčího oprávnění jednatele se vztahuje § 440

## STÁT JAKO PRÁVNICKÁ OSOBA

- stát se v oblasti soukromého práva považuje za PO, jednání státu jako PO určuje zvláštní právní předpis (*zákon o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích*)
- stát zaujímá v právních vztazích dvojí postavení, které je možno odlišit pouze podle typu právního vztahu, do kterého stát v daném případě vstupuje
- jestliže stát vystupuje jako nositel mocenských oprávnění, při jejichž realizaci autoritativně rozhoduje o právech a povinnostech jiných osob, je v takové situaci **subjektem veřejného práva**
- jestliže je stát **účastníkem soukromoprávních vztahů** – zde by měl vystupovat jako osoba v rovném postavení s jinými účastníky těchto vztahů, jestliže v těchto vztazích prosazuje své zájmy využíváním principu autonomie vůle stran a jestliže využívá jako základní nástroj realizace zájmu stran v těchto právních vztazích smlouvu → v tomto druhém případě je stát v pozici právnické osoby podle § 21, jeho pozice je tedy definována podle typu právních vztahů, jichž se účastní
- stát jako právnická osoba v soukromoprávních vztazích = právní fikce, na což ukazuje formulace „*považuje se*“
- za stát jednájí v právních vztazích jeho jednotlivé organizační složky jako jsou např. ministerstva nebo Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových

## 8A. Subjektivní právo a subjektivní povinnosti

### POJEM

- objektivní občanské právo se realizuje subjektivními právy a povinnostmi, tedy konkrétními právy a povinnostmi; ty vznikají na základě objektivního práva, zpravidla v důsledku právní skutečnosti
- subjektivním právem se rozumí míra a způsob chování osoby v mezích stanovených objektivním právem, přičemž toto právo je objektivním právem chráněno (objektivní právo ho dovoluje, zaručuje a chrání, a to zpravidla poskytnutím státního donucení k jeho prosazení); lze říci, že jde o:
  - o oprávnění subjektu určitým způsobem se chovat, resp. míra faktické možnosti chování subjektu, která je objektivním právem (zákonem) chráněna proti neoprávněnému rušení někým jiným, včetně státu samého
  - o možnost požadovat určité chování od jiné osoby (*dare, facere, omittere, pati*)
  - o možnost požadovat od státu právní ochranu v případě, kdy dojde k neoprávněnému zásahu do subjektivního práva
- **občanskoprávní nárok** – právo vymáhat povinnost, kterou někdo porušil (vymahatelné právo); nárok vystoupí v okamžiku, kdy vznikne možnost uplatnit právo u soudu
- **naturální práva** – taková, která nejsou spojená s nárokem
  - o od počátku vzniku subjektivního práva (např. nevymahatelné právo na výhru ze sázky)
  - o zánik nároku v průběhu trvání práva (např. v důsledku uplatnění námitky promlčení) → tj. právo dále trvá, jen není úspěšně vymahatelné (pokud dlužník bude plnit, nejedná se o bezdůvodné obohacení)
  - o vychází se z názoru, že nikoliv všechna subjektivní práva se musí realizovat v rámci právních vztahů – takovými jsou absolutní subjektivní práva, která se uplatňují *erga omnes*

## DĚLENÍ

|    |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           |
|----|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| a. | <b>absolutní</b> – uplatňují se vůči všem ( <i>erga omnes</i> ) a existují i mimo právní vztahy (např. práva osobní povahy, vlastnické právo); odpovídá jim právní povinnost nerušit (neurčitý počet subjektů), ale porušením absolutního práva vzniká právo relativní (§ 977: pouze zákon stanoví, která práva k majetku jsou absolutní) |
| b. | <b>relativní</b> – ve vztahu ke konkrétním subjektům ( <i>inter partes</i> ) (právu určitého subjektu odpovídá povinnost rovněž určitého subjektu – např. závazkové vztahy)                                                                                                                                                               |
| a. | práva <b>věcná</b>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        |
|    | a. <b>vlastnické právo</b>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                |
|    | b. <b>věcná práva k věci cizí</b>                                                                                                                                                                                                                                                                                                         |
| b. | práva <b>závazková</b>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    |
|    | a. právo <b>smluvní</b>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   |
|    | b. právo <b>kvasismluvní</b>                                                                                                                                                                                                                                                                                                              |
|    | c. právo <b>mimosmluvní</b>                                                                                                                                                                                                                                                                                                               |
|    | d. právo <b>kvazideliktů</b>                                                                                                                                                                                                                                                                                                              |
| c. | práva <b>dědická</b>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |
| d. | práva <b>na ochranu osobnosti</b>                                                                                                                                                                                                                                                                                                         |
| e. | práva <b>duševního vlastnictví</b>                                                                                                                                                                                                                                                                                                        |
|    | a. práva k individuálním výsledkům lidské činnosti ( <b>autorská</b> )                                                                                                                                                                                                                                                                    |
|    | b. práva <b>průmyslová</b>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                |
| f. | <b>manželská a rodinná práva</b>                                                                                                                                                                                                                                                                                                          |
| a. | <b>osobní</b> – osobní v užším smyslu (např. mezi manželi) / statusová práva (osobní stav) / osobnostní práva; absolutní charakter                                                                                                                                                                                                        |
| b. | <b>rodinná</b> – osobní i majetkový charakter; převážně absolutní charakter, ale spíše se nerozlišují (např. právo na výživné)                                                                                                                                                                                                            |
| c. | <b>majetková</b> – věcná / dědická (absolutní) / závazková (relativní)                                                                                                                                                                                                                                                                    |
| a. | <b>hmotná</b>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             |
| b. | <b>procesní</b>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           |

## VÝKON SUBJEKTIVNÍCH PRÁV

- realizace práva subjekty občanského práva – uvádění práva v život; nejen právním jednáním, ale jakýmkoli faktickým chováním
- realizace subjektivních práv je zaručena objektivním právem, která spočívá v:
- **činnosti subjektů** – aktivní výkon
  - o *dare* (dát) / *facere* (konat)
- **nečinnosti subjektů** – pasivní výkon
  - o *omittere* (zdržet se) / *non facere* (nekonat povinnost) / *pati* (strpět)
- realizace závazkových subjektivních práv – chráněný a dovolený výkon: právo existuje + respektuje zákon, dobré mravy a veřejný pořádek (§ 6) + nejde o zjevné zneužití práva (§ 8)

## OCHRANA OBČANSKÝCH SUBJEKTIVNÍCH PRÁV

- ochranu práv obecně zabezpečuje svým subjektům celý právní řád jako celek a různá právní odvětví v mezích své působnosti
- z Listiny (hlava pátá) a z čl. 36 odst. 1, podle něhož se každý může domáhat svého práva u nezávislého soudu a ve stanovených případech u jiného orgánu, vyplývá, že prioritní postavení má soudní ochrana práv občanů
- ochrana *preventivní* (odvrácení ohrožení práva) X *následná* ochrana (*reparace* – náhrada škody, *restituce* – navrácení do původního stavu, *satisfakce* – zadostiučinění)

### 1) Soudní ochrana

- základní způsob ochrany
- poskytovaná soudní moc – jestliže se subjekt obrátí na soud a splní přitom všechny zákonem stanovené podmínky, soud jej nesmí odmítnout a musí jeho věc rozhodnout, proto základními formami poskytnutí ochrany subjektivního práva jsou rozhodnutí soudu
- Každý, kdo se cítí ve svém právu zkrácen, může se domáhat ochrany u orgánu vykonávajícího veřejnou moc (dále jen „orgán veřejné moci“). Není-li v zákoně stanoveno něco jiného, je tímto orgánem veřejné moci soud. (§ 12)
- předvídatelnost rozhodování (§ 13) – právní případy shodující se v podstatných znacích budou rozhodnuty obdobně
- významné je rozhodnutí soudu, ale každý se může domáhat ochrany i u jiného orgánu

### 2) Svépomoc (§ 14)

- nelze chápat jako běžnou alternativu k soudní ochraně, pouze za splnění níže uvedených podmínek
- přípustná pouze tzv. obranná svépomoc proti komisivnímu jednání, nikoliv útočná proti nečinnosti: nelze poukázat na pomalost soudního řízení a vystěhovat svépomocí nájemce po skončení nájmu
- souvislost s nutnou obranou a krajní nouzí (§ 2905 – § 2906)

#### a. obecná svépomoc (§ 14 odst. 1)

- možnost si ke svému právu přiměřeným způsobem pomoci sám, pokud je mé občanské subjektivní právo ohroženo a je-li zřejmé, že by zásah veřejné moci přišel pozdě

#### b. zvláštní případ svépomoci (§ 14 odst. 2 věta první)

- hrozí-li neoprávněný zásah do mého práva bezprostředně, mohu jej odvrátit úsilím a prostředky, který se jeví jako přiměřené situaci
- zásah musí být připravován nebo musí trvat, nesmí být ukončen

### c. další zvláštní případ svépomoci (§ 14 odst. 2 druhá věta)

- svépomocné jednání má pouze zajistit právo, které by jinak bylo zmařeno (např. zadržení zloděje)
- ten, kdo k jednání přikročil, je povinen se obrátit bez zbytečného odkladu na příslušný orgán veřejné moci (např. policii)

### d. některé další zvláštní případy svépomoci

- svépomoc v souvislosti se sousedskými právy (§ 1016 odst. 2 a 3) nebo svépomocná ochrana držby (§ 1006)

### 3) Ochrana držby (posesorní ochrana)

- ochrana faktického stavu (faktického panství nad věcí)
- nově poskytována soudy (ne veřejnou správou)
- účelem posesorní ochrany je chránit poslední pokojný stav existující držby, tj. stav, který existoval před tím, než došlo k rušení držby
- je zkoumána poslední pokojná držba, nikoliv vlastnické právo – k tomu slouží žaloba na ochranu vlastnického práva/petitorní žaloba, může být podána bez ohledu na stav řízení o posesorní žalobě, není zde překážka litispendence ani *rei iudicatae*, jelikož nesměřuje k ochraně téhož (pokojný stav/držba X vlastnické právo)
- držbu není nikdo oprávněn svémocně rušit
- kdo byl v držbě rušen, může se domáhat dalšího zdržení se tohoto jednání a uvedení v předešlý stav (§ 1003)
- předběžný charakter při rušení nebo vypuzení z držby (ochrana pokojného stavu)
- držitel se smí svémocněmu rušení vzepřít a věci, jež mu byla odňata, při rušebním činu znovu zmocnit, nepřekročí-li přitom meze nutné obrany (§ 1006 odst. 1)
- 2 druhy žalob:
  - o žaloba proti rušení držby (§ 1003) – žaloba zdržovací, žaloba odstraňovací
  - o žaloba na uchování držby (§ 1007) – držitel byl z držby vypuzen a žádá ji zpět
- **prekluzivní lhůty** (§ 1008) – subjektivní 6 týdnů / objektivní 1 rok

## OBČANSKOPRÁVNÍ POVINNOSTI

- protipól občanského subjektivního práva
- struktura subjektivního práva zahrnuje jak samotnou možnost chování, tak tomu odpovídající povinnost jiného subjektu (právní povinnost lze vymezit jako nutnost chovat se určitým způsobem pod hrozbou sankce) a oprávnění domoci se s úspěchem svého subjektivního práva uplatněním donucení u státního orgánu (především soudní rozhodnutí a jeho exekuce)
- ne každé subjektivní právo je vynutitelné (povinnost být věrný manžel atd.)
- právem uložená míra nutnosti jednání osoby (chovat se určitým způsobem), které, jestliže není plněno dobrovolně, je vynutitelné státním donucením → povinnost dát/konat/strpět/zdržet se
- vůči určité osobě (*relativní*) nebo neurčitému okruhu všech osob – všem (*absolutní*)
- rozlišujeme je podle **důvodu vzniku**:
  - o z právních jednání (*ze smluv – ex contractu*; *z jednostranných právních jednání* – zavazuje jen jednjícího nebo navazuje na závazek např. odstoupení od smlouvy, závět)
  - o z protiprávních jednání – projev vůle není v souladu s objektivním právem (např. porušení povinnosti ze smlouvy)
  - o z právních událostí – právní skutečnosti nezávislé na vůli osoby (např. narození, smrt člověka, uplynutí času)
  - o z protiprávního stavu (debata, jestli je to samostatný důvod vzniku, anebo je to jenom právem reprobovaný důsledek právní události – stavem se totiž nic nezakládá ani nemění) např. povodeň
  - o ze zákona (*ex lege*) – např. zákonný zástupce, služebnosti
  - o z jiných právních skutečností (vytvoření věci, konstitutivní rozhodnutí (působí *ex nunc*) – např. vypořádání podílového spoluvlastnictví)

## ZMĚNA V SUBJEKTU (§ 1879 – § 1900)

- rozlišujeme změny v osobě věřitele a dlužníka

### 1) Postoupení pohledávky – *cese* (§ 1879 a násl.)

- postoupitel (*cedent*) celou pohledávku nebo její část postoupí postupníkovi (*cessionáři*) – **není nutný souhlas dlužníka**, podmínky jsou stejné, jen plní jiné osobě, **dlužníkovi nutno oznámit** postupitelem **nebo prokázat** postupníkem
- spolu s pohledávkou se postoupují i vedlejší práva – příslušenství, zajištění (třeba vyzkoušet zástavního dlužníka – jinak vůči němu *cese* nemá účinky)
- lze postoupit pouze pohledávku, jejíž povaha to připouští (ne pohledávky vztahující se pouze na osobu věřitele)
- důvody – pohledávka je předmětem obchodu, platebním prostředkem (věřitel postoupí svou pohledávku vůči svému dlužníkovi), zajišťovacím prostředkem
- *cese* může být smluvní (na základě postupní smlouvy), ze zákona (přechod práva pojištěného na náhradu škody proti škůdci na pojistitele) či soudním rozhodnutím (exekuční právo)

### 2) Postoupení souboru pohledávek – *globální cese* (§ 1887)

- lze takto postoupit i pohledávky budoucí (ty se postoupují okamžikem jejich vzniku)
- podmínkou je, aby byly pohledávky **dostatečně určité** (lze je odlišit od jiných pohledávek)
- zejména pohledávky určitého druhu (např. peněžité), jež vzniknou v určité době, nebo různé pohledávky ze stejného právního důvodu (demonstrativní – lze je odlišit i jinak)

### 3) Postoupení smlouvy (§ 1895 a násl.)

- nevylučuje-li to povaha smlouvy

- kterákoli strana může převést jako postupitel svá práva a povinnosti ze smlouvy nebo z její části třetí osobě, pokud s tím postoupená strana (ta, která v závazku zůstává a nemění se) souhlasí a pokud nebylo dosud splněno
- postupitel se osvobozuje od svých povinností ze smlouvy
  - o X ale pokud postupník (nová strana smlouvy) neplní, tak může postoupená strana do 15 dní prohlásit, že osvobození odmítá → pak může požadovat plnění po postupiteli (tj. ručení postupitele vzniká, i když postoupená strana souhlasila s postoupením – v praxi proto tento institut v zásadě nepoužíván)
- dochází ke změně strany závazkového vztahu, tedy nástupnictví do právního postavení strany závazku, nikoliv pouhá změna subjektu jednotlivých práv a povinností

#### 4) Převzetí dluhu – *privativní interese* (§ 1888 a násl.)

- povinnost plnit má přejímatel dluhu (nový dlužník) – dlužníkovi povinnost zaniká
- dlužník s přejímatel uzavírají smlouvu – není předepsaná forma X písemná forma dovozována:
  - o přebírá dluh z právního jednání, které vyžaduje písemnou formu (nemovitost)
  - o samotné právní jednání má předepsanou písemnou formu
- věřitel musí dát souhlas → nedá-li věřitel souhlas, postupuje se dle § 1889, tj. přejímatel má povinnost zabezpečit, aby dlužník nemusel věřiteli plnit

#### 5) Přistoupení k dluhu – *kumulativní interese* (§ 1892)

- třetí osoba ujedná s věřitelem bez souhlasu dlužníka, že za dlužníka splní jeho dluh
- zavázán jak původní dlužník, tak dlužník nový – *solidárně* (jak u dělitelného, tak nedělitelného plnění)
- forma smlouvy – není předepsaná X písemná forma dovozována stejně jako u převzetí
  - o navíc písemná forma, pokud plní přistoupení *zajišťovací funkci* (jde o tíživější zajištění než ručení, a to vyžaduje písemnou formu)
- zajistila-li třetí osoba dluh původního dlužníka, nemůže proti této třetí osobě nastoupit věřitel, neplní-li pouze nový dlužník X neplní-li původní dlužník, může věřitel nastoupit proti této třetí osobě

#### 6) Převzetí majetku (§ 1893 a § 1894)

- toto ustanovení slouží jako ochrana věřitele zejména před účelovými převody majetku
- účinky obdobné jako přistoupení k dluhu – dlužníci budou nově dva zavázání *společně a nerozdielně*
- nabyvatel majetku se stává společně a nerozdielně se zcizitelem také dlužníkem z dluhů, které s převzatým majetkem souvisí, pokud o nich věděl/musel vědět (není povinen plnit víc, než kolik převzal – neplatí, pokud osoba blízká)
- zvláštním případem je *koupě závodu*, kde se prodávající stává ručitelem
- opačná ujednání mezi zcizitelem a nabyvatelem jsou vůči věřiteli neúčinná

#### 7) Subrogace

- změna závazku v osobě věřitele, jestliže tento původnímu věřiteli plní místo dlužníka, třetí osoba se díky tomu dostane do pozice věřitele a dlužník již musí plnit této třetí osobě
- **zákonná subrogace** (§ 1937), pokud plní ručitel, nebo osoba která jinak dluh zajišťuje, splněním tato osoba vstupuje do postavení věřitele
- **fakultativní subrogace** (§ 1936 odst. 2) → třetí osoba plní za dlužníka, aniž by dluh zajišťovala, a vymíní si na věřiteli, že na něj postoupí pohledávku
- pokud není vymíněno, bere se jako darování a bezplatné splnění za dlužníka
- plnit za dlužníka lze pouze s jeho souhlasem, pokud tento souhlas nejpozději v okamžiku plnění neudělí, bude se jednat o bezdůvodné obohacení na straně původního věřitele

### OBČANSKOPRÁVNÍ ODPOVĚDNOST

- vzniká již spolu se vznikem primární občanskoprávní povinnosti, kterou latentně provází až do jejího porušení, které je spojené s majetkovou/nemajetkovou újmou – v té chvíli se „zaktivuje“ a vyvolá právní následky (tedy jde o odpovědnost za splnění povinnosti – splynutí původní povinnosti a odpovědnosti)
- v občanském právu tedy odlišné pojetí než v jiných právních odvětvích (kde je odpovědnost následkem porušení povinnosti, tj. nikde „latentně povinnosti neprovází“)
- není odpovědnost za škodu, ale **povinnost nahradit škodu**; ne odpovědnost za vady, ale **právo z vadného plnění**, a ne odpovědnost za prodlení dlužníka či věřitele, nýbrž **právo z prodlení dlužníka či věřitele**

#### předpoklady vzniku

- protiprávní jednání (nikoliv protiprávní stav)
- majetková/nemajetková újma
- kauzální nexus mezi protiprávním jednáním a způsobenou újmou
- zavinění ve formě úmyslu (přímý/nepřímý) nebo nedbalosti (vědomá/nevědomá) → objektivní/subjektivní odpovědnost

#### funkce

- **reparační** – hradí se skutečná škoda + ušlý zisk
  - o škoda se nahrazuje buď uvedením do předešlého stavu (přednostně, *restitutio in integrum*), nebo v penězích
- **satisfakční** – přiměřené zadostiučinění za nemajetkovou újmu (materiální – když není morální dostatečná/morální satisfakce) – diskrece (uvážení) soudu – soud stanoví rozsah tohoto odčinění na základě zásad slušnosti
- **represivní** – při zvlášť hrubém porušení lze rozšířit peněžní náhradu

- **preventivní** – motivace osob, aby svým jednáním neporušovaly zákonnou/smluvní povinnost, tj. aby si počínaly natolik rozumně tak, aby nebyla způsobena nedůvodná újma v majetkové/nemajetkové sféře 3. osob

#### druhy občanskoprávní odpovědnosti

- za **škodu / vady / prodlení** dlužníka nebo věřitele
  - o možnost všechny výše zmíněné druhy kumulovat, ale platí zásada, že čeho se lze domoci uplatněním z jednoho právního důvodu, toho (tj. toho samého) se již nelze domáhat z jiného právního důvodu (§ 1925)
- za **majetkovou újmu**<sup>4</sup> (ocenitelná v penězích) / **nemajetkovou újmu** (závazky z deliktů)
- za **zavinění (subjektivní) / bez zavinění (objektivní)**
  - o objektivní odpovědnost – *prosta* (možnost vyvinění, tzv. liberační důvody) / *absolutní* (není možné vyvinění)
- **smluvní** (kontraktní) / **mimosmluvní** (deliktní)

### 9A. Věci v občanském právu

#### POJEM

- věc v právním smyslu je vše, co je rozdílné od osoby (nejen člověka!) a slouží k potřebě lidí (§ 489) – 3 znaky (kumulativně):
  - o **rozdílnost od osoby** (včetně cenných papírů, ovladatelných přírodních sil, práv; X ne zvíře, lidské tělo)
  - o **schopnost sloužit potřebě lidí** (užitečnost)
    - objektivní způsobilost přinášet především hospodářský užitek, čímž se nevylučuje užitek estetický či jiný, co je prospěšný člověku; má vždy určitou hodnotu; nejde o vnitřní vlastnost věci (tedy neoddělitelnou a trvalou) rozhoduje o ní lidská vůle, poznání a schopnosti
  - o **ovladatelnost** (objektivní schopnost být podrobena vůli osoby)
- součásti reality, které **nejdou věci**:
  - o hodnoty lidské osobnosti, lidské tělo a jeho součásti (§ 493, ALE výjimka § 112 – na vlasy a další obnovitelné části se hledí (fikce) jako na věc movitou)
  - o živá zvířata (*a contrario* mrtvé ano)
  - o podíl (spoluvlastnický, dědický X podíl v obchodní korporaci je věc nehmotná)
  - o veřejný statek (přístupný neomezenému okruhu osob)
- **hodnota věci** – její obvyklá cena, pokud je vyjádřitelná v penězích
  - o pokud nelze určit, např. s věcí se neobchoduje – je to tzv. věc neocenitelná; s přihlédnutím ke zvláštním poměrům či oblíbě vyvolané náhodnými vlastnostmi věci lze určit cenu mimořádnou (podle Lavického se určí cena jako mimořádná jen, pokud tak stanoví smlouva nebo zákon, podle komentáře od WK vždy pokud nelze určit cena obvyklá)

#### SOUČÁST VĚCI (§ 505 – § 509)

- vše, co k věci podle její povahy náleží a nemůže být odděleno, aniž se tím věc znehodnotí
- věc a její součást tvoří jedinou věc v právním smyslu, právní jednání se nemůže týkat jen součástí věci
- součást nemusí být fyzicky neoddělitelná – jde o to, že se věc oddělením znehodnotí (nejen materiálně, ale i funkčně či esteticky) (např. motor v autě, okna v domě, prsten s kamenem)

#### superficiální zásada

- *superficies solo cedit* = povrch ustupuje půdě
- součástí pozemku je prostor nad a pod povrchem, rostliny, stavby a jiná zařízení (stavebně technické zásahy do pozemku) s výjimkou staveb dočasných, včetně toho, co je zapuštěno v pozemku nebo upevněno ve zdech stavby
- součástí práva stavby je stavba samotná
- součástí **nejdou**:
  - o dočasné stavby
  - o samostatné stavby podle OZ64 (§ 3055 odst. 1) – je rozdílný vlastník stavby a pozemku, mají vzájemné předkupní právo (jinak se účinností OZ stala stavba automaticky součástí pozemku)
  - o podzemní stavby se samostatným účelovým určením (tubus metra, vinný sklípek) – výjimečně, pokud jej nemají (šachty, studna), tak součástí hlavního pozemku (i když zasahují pod jiný)
  - o stroje se zápisem výhrady do veřejného seznamu (výhrada odděleného vlastnictví § 508)
  - o liniové stavby a stavby a technická zařízení, která s nimi provozně souvisí
  - o ložiska vyhrazených nerostů

#### PŘÍSLUŠENSTVÍ VĚCI (§ 510 – § 513)

- vedlejší věc vlastníka věci hlavní, je-li účelem vedlejší věci, aby se jí trvale užívalo společně s věcí hlavní v rámci jejího hospodářského určení
- alespoň dvě samostatné věci + náleží stejnému vlastníku + jsou určeny k trvalému společnému užívání (přechodným odloučením neztrácí svůj charakter) (např. klíč od trezoru, automobil a rezervní pneumatika, ovladač od televize)
- příslušenství je samostatnou věcí v právním smyslu, přesto je spojena s osudem věci hlavní
- má se za to, že jednání týkající se hlavní věci se týkají i jejího příslušenství (*vyvratitelná domněnka*)

<sup>4</sup> má buď podobu škody, nebo vady, nebo újmy z prodlení

- **příslušenství pozemku** – ty věci, které jsou trvale a hospodářsky spjaty s pozemkem či stavbou na něm (např. stodola s hospodářským stavením)
- **příslušenství pohledávky** (§ 513) – úroky, úroky z prodlení, náklady spojené s jejím uplatněním (dáno taxativně)
- v pochybnostech, zda je něco příslušenstvím, se věc posoudí podle zvyklostí
- zástavní právo se vztahuje i na příslušenství věci (§ 1346)

## TŘÍDĚNÍ VĚCI

|    |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                     |
|----|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| a. | <b>hmotné</b> – ovladatelná část vnějšího světa s povahou samostatného předmětu (např. voda v nádobě, auto), mají hmotnou podstatu (ovladatelné přírodní síly nejsou hmotnými věcmi, ale přiměřeně se na ně použije ustanovení o hmotných věcech); elektrina a plyn – v určitém omezení, aby se daly spočítat (majetkové ohodnotit) |
| b. | <b>nehmotné</b> – práva, jejichž povaha to připouští (NE osobnostní práva) a jiné věci bez hmotné podstaty (typicky majetková práva, např. <b>pohledávky</b> <sup>5</sup> obchodní tajemství, právo stavby, ochranná známka, plyn)                                                                                                  |
| a. | <b>movité</b> – veškeré věci, které nejsou nemovité (negativní vymezení)                                                                                                                                                                                                                                                            |
| b. | <b>nemovité</b>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                     |
|    | i. <b>pozemek</b> – část zemského povrchu oddělená od sousedních částí hranicí (X parcela = pozemek vymezený v katastrální mapě)                                                                                                                                                                                                    |
|    | ii. <b>podzemní stavby se samostatným účelovým určením</b> – stavby zřízené na pozemku, i jiná zařízení (např. vinné sklípky, podzemní garáže – NE metro → má součásti i na povrchu, není zapsáno v KN a jedná se o provoz, nikoliv stavbu)                                                                                         |
|    | iii. <b>věcná práva k nim náležející</b> – k pozemkům a podzemním stavbám se samostatným účelovým určením, věcná břemena, zástavní práva)                                                                                                                                                                                           |
|    | iv. <b>práva za nemovitá prohlášená zákonem</b> = <i>právo stavby</i>                                                                                                                                                                                                                                                               |
|    | v. <b>liniové stavby</b> – věc, která není součástí pozemku a zároveň ji nelze přenést (vodovody, kanalizace)                                                                                                                                                                                                                       |
|    | vi. (jiná součást objektivní reality, kterou za NV označí zákon – bytová jednotka, stavby, které dosud nejsou součástí pozemku § 3055) – toto není součástí definice dle § 498                                                                                                                                                      |
| a. | <b>jednotlivě (individuálně) určené</b>                                                                                                                                                                                                                                                                                             |
| b. | <b>druhově (genericky) určené</b> – dle počtu, míry či váhy (lze je počítat, měřit či vážit); mohou být nahrazeny věcmi stejného druhu a jakosti (např. peníze, uhlí, palivové dříví)                                                                                                                                               |
| a. | <b>zastupitelné</b> – movité věci, které mohou být nahrazeny jinou věcí téhož druhu (např. peníze, potraviny, oblečení)                                                                                                                                                                                                             |
| b. | <b>nezastupitelné</b> – nelze je nahradit (např. nemovitosti, starožitnosti, originály uměleckých děl)                                                                                                                                                                                                                              |
| a. | <b>zuživatelné</b> – spotřebování, zpracování a zcizení (např. potraviny, topivo, suroviny)                                                                                                                                                                                                                                         |
| b. | <b>nezuživatelné</b> – nelze je spotřebovat, pouze opotřebovat                                                                                                                                                                                                                                                                      |
| a. | <b>reálně dělitelné</b> – ty, jejichž rozdělení na části nemá za následek změnu jejich hospodářského určení nebo zhodnocení (pozemky)                                                                                                                                                                                               |
| b. | <b>nedělitelné</b> – rozdělením přestanou existovat (rozpuštění míče) nebo je nelze upotřebit (pár bot)                                                                                                                                                                                                                             |
| a. | <b>věci hromadné</b> – soubor (celek) věcí náležící téže osobě je považován za jeden předmět, nese společné označení (např. stádo ovcí, sbírka známek, rukavice, knihovna, obchodní závod, pobočka)                                                                                                                                 |
| a. | <b>věci vyloučené z obchodu</b> ( <i>res extra commercium</i> ) – nelze s nimi disponovat nebo je dispozice omezena (zbraně, drogy)                                                                                                                                                                                                 |
| a. | <b>budoucí věc</b> – věc, která má vzniknout teprve v budoucnu, přičemž je jisté, že skutečně vznikne, resp. lze to s ohledem na známé skutečnosti předpokládat (např. předmětem zástavního práva může být budoucí věc)                                                                                                             |

## DALŠÍ POJMY

- **plody přirozené** (*fructus naturales*) – vše, co věc poskytuje ze své přirozené povahy (např. ovoce stromu, vajíčka slepic, mláděta, přírůstky kmenů stromů...)
- **užitky** – **plody právní** (*fructus civiles*) – vše, co věc poskytuje ze své právní povahy (např. pachtovné, nájemné)
- plody právní i plody přirozené se stávají samostatnou věcí oddělením – plody oddělené jsou samostatnou věcí v právním slova smyslu (neoddělené plody jsou součástí plodivé věci)
- **hodnota věci** – majetková hodnota
- **směnná hodnota** – hodnota vyjádřená v penězích je cena; standardně cena obvyklá (tržní cena)
- **mimořádná cena**: 1. **zvláštní cena** (ocenění s ohledem na svůj původ věci, k místu narození vlastníka, místo jeho bydliště); 2. **cena zvláštní obliby** (jsou zohledněny osobnosti a emocionální zájmy vlastníka, např. šperk po babičce)
- **veřejný statek** – věc, která je určena k obecnému užívání

## 10A. Čas v občanském právu

### ČASOVÁ PŮSOBNOST NOREM OBČANSKÉHO PRÁVA

- právní poměry se zásadně řídí právními normami, které jsou v době jejich vzniku platné a účinné
- platná právní norma, která není účinná, nemůže způsobit právní následky
- **legisvakanční lhůta** – od okamžiku platnosti do účinnosti právní normy, stanovená legisvakanční lhůta je určena také pro státní orgány, které musejí v této lhůtě připravit doprovodné právní předpisy
- z praktického hlediska řeší konkurenci dvou právních norem (např. starý OZ byl účinný do 31.12.2013; nový OZ byl do 31.12.2013 platný) – kritériem pro použití je hledisko jejich „účinnosti v čase“

<sup>5</sup> podle komentáře od WK to nepřipouští povaha věci, jelikož pohledávka je systematicky zařazena mezi relativní majetková práva

- problém nastává, když právní poměr vznikne za účinnosti dřívější právní normy a trvá i v době, kdy tato norma byla zrušena a nahrazena nově účinnou právní normou; 3 možná řešení:
  - 1) na právní poměr se **bude i nadále aplikovat právní norma, která byla účinná již v době vzniku** právního poměru (zrušená právní norma působí účinky i po svém zrušení do doby, kdy tak či onak zaniknou všechny právní poměry vzniklé na jejím základě) – toto řešení přijal NOZ pro většinu právních poměrů (§ 3028/3) a dovolil, aby si strany ujednaly, že se jejich práva a povinnosti budou řídit (novým) OZ ode dne jejich účinnosti (poslední věta § 3028/3)
  - 2) **podle norem obsažených v dřívějším právním předpisu se posoudí pouze vznik právního poměru**, zatímco obsah se již posoudí podle norem obsažených v právním předpisu novějším – **nepravá retroaktivita** – NOZ přijal pro řešení právních poměrů týkajících se práv osobních, rodinných a věcných, nájmu a účtu
  - 3) **podle novější právní úpravy se posoudí nejen obsah právního poměru, ale i jeho vznik** – **pravá retroaktivita** – výrazný zásah do právní jistoty subjektů, § 3030 OZ

## ČAS JAKO PRÁVNÍ UDÁLOST

- čas vždy souvisí s jiným právním jevem (s právní skutečností nezávislé na vůli osoby – **právní události**)
- čas je obecnější pojem, může znamenat i časový okamžik
- v právu jde vždy o nějaký běh času, s jehož koncem právo spojuje určité právní následky (vznik, změnu, zánik práva anebo povinnosti) nebo o nějaký časový okamžik, s nímž (s tím, že nastane; že k němu dojde) právo spojuje určité právní následky

### doba a lhůta

- běh času určený začátkem a koncem
- **doba** – časový úsek, který omezuje existenci práva a/nebo povinnosti (např. nájem sjednaný na dva měsíce), po uplynutí doby dojde k zániku práva a povinnosti bez dalšího (§ 603)
- **lhůta** – časový úsek, stanovený nebo určený k uplatnění práva u jiného právního subjektu, případně u orgánu státní moci (lhůta určená k podání žaloby) nebo ke splnění povinnosti (DZ k OZ – čas vymezený určité osobě, aby si projevem vůle zachovala vlastní právo)

### časový okamžik

- s ním spojujeme určité právní následky
- např. den, kdy se někdo narodí, kdy je uzavřena smlouva, kdy dojde k zániku PO, kdy dojde k převedení vlastnického práva
- okamžik může být označený jako den, odpoledne, hodina, začátek dne, konec dne...

### běh/plynutí času

- s jeho koncem právo spojuje určité právní následky
- **dovršení času** – situace, kdy právo anebo volní právní skutečnost počítá s tím, že čas plyne a k určitému okamžiku se dovrší (např. splatnost pohledávky → začne běžet promlčení lhůta; nabytí zletilosti → svéprávnost)
- **plynutí času** – lhůty, doby, doložení času

### doložení času X podmínka

- **doložení času** – vždy jisté, že skutečnost nastane, *dies a quo* (právní následky po určité době nastanou) / *dies ad quem* (dříve nastalé právní následky zaniknou)
- **podmínka** – není jisté, že skutečnost nastane, *odkládací* (při splnění právní následky jednání nastanou) / *rozvazovací* (při splnění právní následky dříve nastalé pominou)

### konec období (plynutí času) může být stanoven 4 způsoby:

- den, který jistě nastane + víme kdy (výpovědní doba z nájmu) – **doložení času**
- den, který jistě nastane, ale nevíme kdy (smrt) – **doložení času**
- den, o němž není jisto, že nastane, ale víme kdy (dosažení věku) – **podmínka**
- den, o němž není jisto, že nastane + nevíme kdy (uzavření smlouvy) – **podmínka**

## POČÍTÁNÍ ČASU (§ 605 – § 608)

- lhůta/doba určená podle **dnů** – počíná dnem následujícím po skutečnosti rozhodné pro její počátek; končí v poslední den dané lhůty/doby
  - o práva a povinnosti se nabývají a vznikají na začátku dne a zanikají na konci dne
  - o pokud jsou dvě práva navázána na sebe – jedno právo vzniká a druhé zaniká v též okamžik (pokud není stanoveno jinak – konec dne)
  - o výkon práva či splnění povinnosti – obvyklá denní doba
- lhůta/doba stanovená nebo určená podle **týdnů, měsíců či let** – její konec připadá na den, který se pojmenováním nebo číslem shoduje se dnem, kdy nastala právní skutečnost rozhodná pro její začátek (není-li takový den v posledním měsíci, připadne konec lhůty/doby na poslední den měsíce)
- **případně-li poslední den lhůty na sobotu, neděli nebo svátek**, skončí v první nejbližší následující pracovní den (neplatí pro doby!)
- **polovina měsíce** – patnáct dní; **střed měsíce** – patnáctý den
- lhůta/doba určena **na měsíc/e a jeho část** – připočítává se část nakonec
- lhůta/doba určena **v kratších časových jednotkách než je den** – „od okamžiku do okamžiku“

## LHŮTY A DOBY

|                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| a. <b>zákonné</b> – určité časové období                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                               |
| b. <b>smluvní</b> – stanoveny buď určením posledního dne lhůty nebo doby, anebo určitým časovým obdobím                                                                                                                                                                                                                                                                                                |
| a. <b>hmotněprávní</b> – s uplynutím spojuje následky hmotné právo; <u>nutno dojít do sféry dispozice adresáta před uplynutím</u> (tj. musí dojít na soud v poslední den, např. promlčecí lhůta, lhůta pro odstoupení od smlouvy dle § 1829 písm. a)                                                                                                                                                   |
| b. <b>procesněprávní</b> – upraveny procesním právem, strany musí učinit procesně právní úkon; <u>stačí, když je v poslední den lhůty procesní úkon předán poštovní přepravě</u> (tj. může dojít na soud i po posledním dni, např. odvolací lhůta) → jsou procesní, ale mají pak dopad i do hmotněprávní sféry subjektů (nepodá odvolání včas → pravomocné rozhodnutí → <i>hmotněprávní následky</i> ) |
| a. stanoveny <b>rigorózně</b> – § 629, § 2165                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          |
| b. stanoveny <b>pořádkově</b> – § 1735                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 |

### PROMLČENÍ A PREKLuze (společný základ)

- složené právní skutečnosti (ze lhůty a (ne)konání oprávněného subjektu), které posilují právní jistotu toho, kdo se o svá práva stará (*vigilantibus iura scripta sunt*)
- slouží k vyrovnaní zájmů jednotlivých subjektů v čase
  - o po uplynutí určitého času jsou práva obtížně dokazatelná, je obtížně dokazatelný řádný způsob jejich nabytí
- potřeba lhůt, aby bylo právo vykonáno a lidé o něj dbali – právní jistota (pokud by právo trvalo příliš dlouho → nejistota, nepřehlednost)
- dva druhy práv a povinností z hlediska času jejich trvání:

| <i>osobnostní práva</i>                                                                                                                                                                                                                                                                 | <i>majetková práva</i>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <ul style="list-style-type: none"><li>- práva <i>statusová, osobnostní, rodinná</i></li><li>- mají neomezené trvání</li><li>- trvají tak dlouho, jak dlouho existuje jejich nositel, subjekt, anebo existuje určitý právní poměr dvou osob</li><li>- v průběhu času se nemění</li></ul> | <ul style="list-style-type: none"><li>- práva <i>věcná, závazková, dědická</i></li><li>- mají neomezené trvání</li><li>- trvají tak dlouho, jak dlouho jejich nositel, subjekt, o ně pečuje (případně chce pečovat), jak dlouho je právně bdělý, což je právě doba, po kterou stát poskytuje takovému právu svou plnou právní ochranu</li><li>- dochází k postupnému oslabení vymahatelnosti práva a posilování právního postavení osoby, která měla původně povinnost</li></ul> |

### PROMLČENÍ (§ 609 – § 618)

- následek marného uplynutí lhůty pro uplatnění práva
- pokud není právo uplatněno, dochází k jeho oslabení, jelikož se jeho úspěšná uplatnitelnost stane podmíněnou → ve své oslabené, změněné podobě trvá dál, nezaniká
- marným uplynutím promlčecí lhůty povinnému subjektu sice nezanikne povinnost splnit dluh, ale vznikne právo vznést námitku promlčení
  - o dle § 609 sice navádí k tomu, že zaniká i povinnost plnit („dlužník není povinen plnit“), to ovšem způsobuje výkladové problémy (existovalo by tak právo na plnění bez odpovídající povinnosti plnit, což je nesmysl)
- namítat promlčení je výhradním hmotným právem (tj. soud o něm nepoučuje) povinného, dlužníka, žalovaného – vznesením námítky zanikne nárok → právo ovšem trvá dál jako tzv. **právo naturální** (postrádá vymahatelnost)
- případné splnění dlužníkovra naturálního dluhu je stále plněním po právu – věřitel proto nezíská bezdůvodné obohacení
- práva na uplatnění námítky promlčení se nelze předem vzdát (druhá věta § 610 odst. 1)
- promlčují se všechna majetková práva vyjma případů stanovených zákonem (právo na výživné, vlastnické právo, právo domáhat se rozdělení společné věci, právo na zřízení nezbytné cesty, právo na vykoupení reálného břemene, zástavní právo se nepromlčí před pohledávkou, kterou zajišťuje) a jiná práva, pokud to zákon stanoví (právo na odčinění újmy dle § 612)
  - o právo na výživné se nepromlčuje, ale stále se promlčují jednotlivé splátky!

#### počátek promlčecí lhůty

- jedná-li se o právo vymahatelné u orgánu veřejné moci, počne promlčecí lhůta běžet ode dne, kdy právo mohlo být uplatněno poprvé (moment, kdy mohla být podána žaloba na uplatnění práva → tzv. *actio nata* – dospělost práva)
- právo může být uplatněno poprvé, když (v zákoně je pokud, ale je to chyba) se oprávněná osoba dozvěděla o okolnostech rozhodných pro počátek běhu promlčecí lhůty, anebo kdy se o nich dozvědět mohla a měla (§ 619) → počátek *subjektivní* promlčecí lhůty
- **speciální případy:**
  - o pro újmu na zdraví nezletilého od momentu, kdy se stane svéprávným (§ 622)
  - o újma na zdraví, životě a svobodě → objektivní lhůta není stanovena, jen tříletá subjektivní → je to přirozené právo – až na to poškozený přijde, má 3 roky
  - o při dílčím plnění běží od dospělosti každého dílčího plnění, v případě ztráty výhody splátek je to od dospělosti nesplněného plnění, kterým došlo ke ztrátě výhody splátek
  - o u práva, které má být uplatněno nejprve u určité osoby, začne běžet promlčecí lhůta od momentu uplatnění

#### délka promlčecí lhůty

- **subjektivní promlčecí lhůta** – 3 roky ode dne kdy právo dospělo + kdy se oprávněná osoba dozví o okolnostech rozhodných pro počátek promlčení lhůty, anebo se o nich nedozví, ale dozvědět měla a mohla
  - o dispozitivní – lze ujednat 1–15 let ode dne, kdy mohlo být právo uplatněno poprvé (ale ne v neprospěch slabší strany; u práva na plnění z újmy na svobodě, životě, zdraví a právo vzniklé z úmyslné porušení povinnosti nelze kratší – zdánlivost)
- **objektivní promlčecí lhůta** – 10 let ode dne kdy právo dospělo (např. ode dne, kdy měl být splněn dluh)
  - o nezávisle na vědomí oprávněného
- právo se promlčí v den, kdy skončí první z obou lhůt
- **zvláštní úprava** (pozor, pokud je v textu u zvláštních případů obsaženo „za 10 let“ běží pouze 1 promlčecí lhůta, pokud tam je ale „nejpozději za“ běží i klasická subjektivní) § 631 – § 644:
  - o zapsáno do veřejného seznamu (za 10 let)
  - o pokud brání osoba zavázána z věcného břemene výkonu práva, promlčí se věcné břemeno, pokud ho osoba neuplatní do tří let
  - o určení obsahu smlouvy dle smlouvy o smlouvě budoucí (za 1 rok od posledního dne lhůty, kdy měla být uzavřena),
  - o právo na náhradu škody či jiné újmy (nejpozději na 10 let od vzniku)
  - o úmyslná škoda nebo újma (nejpozději za 15 let od vzniku)
  - o právo na pojistné ze životního pojištění (za 10 let)
  - o uznal-li dlužník dluh, rozhodl-li orgán veřejné moci (za 10 let)

#### *běh promlčecí lhůty*

- běží od svého počátku až do dne, kdy uplyne stanovené nebo ujednané časové období – lhůta
- změna v osobě dlužníka nebo věřitele nemá vliv na plynutí
- doba se ani nestaví ani nepřerušuje
- někdy se do běhu lhůty může postavit překážka – **stavení/přerušování**

| <i>stavení</i>                                                                                                                                                                                                                                                                                | <i>přerušování</i>                                                                                                                                                                                                                                                                                       |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| a) <b>pravé</b> – lhůta začne běžet a do cesty se jí postaví nějaká překážka (neběží po dobu existence překážky; po odpadnutí běží zase, přičemž doba uběhlá před překážkou se přičítá), po odpadnutí běží min 6 měsíců (např. osoba má vůči druhé dluh, pak se vezmou – mezi manželi neběží) | <ul style="list-style-type: none"> <li>- započatá lhůta se přetrhne, končí kvůli nějaké skutečnosti (překážka v běhu již započaté lhůty)</li> <li>- začne běžet nová promlčecí lhůta (10 let – § 653)</li> <li>- <b>důvody</b> – uznání dluhu, rozhodnutí státního orgánu, který právo přízná</li> </ul> |
| b) <b>nepravé</b> – překážka ovlivňuje běh lhůty jinak, pro nějakou překážku promlčecí lhůta nemůže začít běžet, dokud překážka není odstraněna (např. § 622 lhůta začne běžet až po nabytí zletilosti a plné svéprávnosti)                                                                   |                                                                                                                                                                                                                                                                                                          |

#### PREKLuze

- následek marného uplynutí lhůty dané k vykonání práva, následek spočívá v tom, že právo zanikne
- nastává jen v případech výslovně stanovených zákonem (§ 653 – § 203/1,2; § 1008 zánik práva podat žalobu na ochranu držby; § 3062)
- nezbude žádné právo, ani právo naturální (pokud by dlužník plnil, jedná se o bezdůvodné obohacení věřitele)
- soud k zániku přihlídně i bez návrhu (*ex officio*)

#### vydržení

- vyskytuje se v souvislosti s vlastnickým právem, věcnými právy k věci cizí a držbou
- originární způsob nabytí vlastnického práva uplynutím potřebné doby, ztotožnění faktického a právního stavu
- negativní následek nedostatečného vykonání vlastnického práva vlastníkem a pozitivní následek dostatečného, plného, řádného vykonání práv vlastníka osobou, která má věc u sebe a chová se jako vlastník
- je dána zákonem určitá doba, kdy má někdo v dobré víře věc u sebe / vykonává právo pro sebe, a považuje ji za vlastní / je přesvědčen, že mu právo patří

| <i>řádné vydržení</i>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            | <i>mimořádné vydržení</i>                                                                                                                                                                             |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <ul style="list-style-type: none"> <li>- vyžaduje kvalifikovanou držbu (řádná, poctivá, pravá)</li> <li>- držba musí nepřerušovaně trvat 3 roky u <b>věcí movitých</b> a 10 let u <b>věcí nemovitých</b></li> <li>- překážkou vydržení je přerušování držby (podána vlastnická či posesorní žaloba, držitel uznal cizí vlastnické právo...)</li> <li>- do vydržecí doby se započte i doba řádné a poctivé držby předchůdce vydržitele</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>- pouze poctivá a pravá držba</li> <li>- pokud držitel není schopen prokázat právní titul držby</li> <li>- potřeba <b>dvojnásobná vydržecí doba</b></li> </ul> |

### 11A. Věcná práva jako právní institut

#### POJEM

- soukromá subjektivní práva majetkového charakteru, jejichž předmětem je věc

- **věc** – vše, co je rozdílné od osoby a slouží k potřebě lidí; jak věci hmotné tak nehmotné
- jsou to práva absolutní – působí vůči všem (*erga omnes*)
- **historie** – Římané znali držbu, vlastnictví i služebnosti, ale obecný pojem pro ně byl víceméně zbytečný. Až škola komentátorů (pol. 13. pol. 14. století) definuje věcná práva (*iure in re*) jako přímé panství nad věcí a dělí je na *iura in re sua* (věcná práva k věci vlastní) a *iura in re aliena* (věcná práva k věci cizí). NOZ přebírá úpravu věcných práv z ABGB.

#### postavení právní úpravy věcných práv v systému soukromého práva

- patří mezi majetková práva absolutní – působí vůči každému, nestanoví-li něco jiného zákon → výčet je taxativní (*numerus clausus* věcných práv)
- od ustanovení upravujících věcná práva se lze odchýlit s účinky vůči třetím osobám pouze připouští-li to zákon → kogentnost absolutních práv
- toto však nebrání si domluvit práva a povinnosti k věcným právům smlouvou – tedy závazkem působícím *inter partes*!

#### FUNKCE

- liší se dle typu věcného práva → věcná práva k věci vlastní v zásadě obsahují všechny funkce, které jen mohou být s věcnými právy spjaty (absolutní panství nad věcí), věcná práva k věci cizí mají různé funkce, dle kterých se rozlišují:
- **uživací** – právo stavby, služebnosti
- **poživací** – služebnost poživacího práva (právo brát plody)
- **zajišťovací** – zástava, zádržné, reálná břemena

#### POJMOVÉ ZNAKY

- jejich **předmětem je věc**
  - věc v právním slova smyslu – chápána široce; věci hmotné (movité i nemovité) i nehmotné (tj. i práva, energie, patenty, ochranné známky, investiční nástroje...)
  - práva jen tehdy, pokud to připouští jejich povaha a nevylučuje to zákon
  - předmětem tedy může být zejména převoditelné majetkové právo, které připouští trvalý nebo opakující se výkon
  - lze držet práva, která připouští trvalý nebo opakovaný výkon X vydržet nelze zástavní právo – tam není trvalý ani opakovaný výkon X je převoditelné
- jsou to **absolutní práva**
  - působí vůči všem
  - odpovídá jim povinnost každého subjektu nerušit
  - u některých právech k věci cizí se objevuje tzv. relativní prvek, vyskytuje se ve všech právech k věci cizí, tzn. že u služebností máme oprávněného a povinného, nikdy nestojí vůči sobě jako v obligaci, ale právo nebo povinnost se vážou k určité nemovité věci – určitá relativnost u věcných práv
- jsou to práva, která „**lpí**“ **na věci** (inherentní)
  - vlastnické právo zásadně vzniká a zaniká spolu s věcí, jsou s ní neoddělitelně spjata
  - věcná práva k věci cizí sice zásadně vznikají později než sama cizí věc, ale také o nich platí, že zanikají (pokud nezaniknou dříve) nejpozději se zánikem této věci
  - věcná práva jsou neoddělitelně spjata s věcí (tzv. lpí na věci) – spolu s věcí přecházejí na jejího nabyvatele (např. při prodeji zastaveného obrazu, bude tento obraz zástavou zatížen nadále, i když má jiného vlastníka)
- subjekty jsou **povinný a oprávněný**, nikoliv „strany“

#### DALŠÍ VLASTNOSTI VĚCNÝCH PRÁV

- podstatou je přímé bezprostřední panství nad určenou věcí (realizuje se bezprostředně, bez zprostředkování jinou osobou)
  - o **všeobecné (vlastnické právo** – v mezích zákona libovolně zacházet) / **zvláštně určené (věcná práva k věci cizí** – zvlášť vymezené nakládání s věcí)
- jsou upravena kogentními normami → odchýlení od zákona účinné vůči třetím osobám, jen dovolí-li to zákon (např. sousedé si mohou své vzájemné vztahy upravit i odlišně, ale účinky jenom vůči kontrahentům, ne třetím osobám)
- *numerus clausus* – uzavřený počet, mohou být založena pouze zákonem (§ 977)
- důraz na právní jistotu, prostřednictvím publicity věcných práv realizované skrz **zápis do veřejných seznamů**
  - o zejm. u nemovitých věcí, ale i u některých movitých věcí (např. rejstřík dopravních letadel, plavební rejstřík); u ostatních věcí se jejich vlastnictví usuzuje z držby
  - o **intabulační princip** – nutnost vložení práva do veřejného seznamu (podmínka vzniku práva) → cílem je odstranění rozporů mezi zápisem a skutečností (proto ochrana zaknihovaného práva před jiným)
  - o **princip časové priority** (především pro případ zástav)
  - o **zásada formální publicity** – zpřístupnění veřejnosti, volnost nahlížení i bez právního důvodu X neplatí vždy, např. u rejstříku zástav
  - o **zásada materiální publicity** – ochrana dobré víry 3. osob ve správnost zápisu (ten, kdo se při nabývání věci řídí zápisem ve veřejném seznamu je chráněn, i kdyby stav zápisu neodpovídal skutečnosti), upřednostnění formální pravdy před pravdou materiální, ochrana nabytí od knihovního vlastníka
  - o v případě nesouladu zapsaného stavu se stavem skutečným se může oprávněná osoba domáhat nápravy *určovací žalobou (kladná* – jsem vlastníkem X *negativní* – nejsem vlastníkem) – poznamená se do LV jako poznámka rozepře
  - o X **rejstříky** – slouží k evidenci *osob*, ale v praxi se terminologie někdy prolíná (rejstřík zástav)

## KATASTR NEMOVITOSTÍ

- veřejný seznam, který obsahuje soubor údajů o nemovitých věcech vymezených zákonem zahrnující jejich soupis, popis, jejich geometrické a polohové určení a zápis práv k těmto nemovitostem
- fungování upraveno *katastrálním zákonem*
- **poznámka rozepře** – pro případ dodatečného odpadnutí právního důvodu vzniku práva (odstoupení), mimoknihovní vznik/zánik práv (§ 985)
- **poznámka spornosti** – zápis proveden bez právního důvodu (neplatnost/zdánlivost smlouvy) → prolomení zásady materiální publicity, ochrana skutečných vlastníků (§ 986)

## DRUHY VĚCNÝCH PRÁV

|                                                                 |                                                                                                                       |                                                   |
|-----------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------|
| věcná práva k věci vlastní<br>( <i>iura in re sua/propria</i> ) | a. <b>vlastnické právo</b> – držba práva vlastnického, nedrží se věc, ale právo k té věci                             |                                                   |
|                                                                 | b. <b>spoluvlastnictví</b> – vlastnické právo více osob k jedné věci                                                  |                                                   |
| věcná práva k věci cizí<br>( <i>iura in re aliena</i> )         | a. <b>právo stavby</b>                                                                                                |                                                   |
|                                                                 | b. <b>věcná břemena</b>                                                                                               | a. <b>služebnosti</b> ( <i>pozemkové/osobní</i> ) |
|                                                                 |                                                                                                                       | b. <b>reálná břemena</b>                          |
|                                                                 | c. <b>zástavní a podzástavní právo</b>                                                                                |                                                   |
|                                                                 | d. <b>zadržovací (retenční) právo</b>                                                                                 |                                                   |
|                                                                 | e. <b>předkupní právo zákonné/smluvní</b> , je-li právem věcným (tedy je-li zapsáno v KN – jinak relativní charakter) |                                                   |

## DRŽBA (*possessio*)

- sporné, zda ji řadit mezi věcná práva, protože nejde o subjektivní právo, ale jen o faktický stav chráněný právem s právními následky, pokud jsou splněny ještě další podmínky, zejména určitá doba trvání držby; pak může dojít k vydržení (vzniku vlastnického práva)
- držbu, totiž *ius possessionis*, tedy práva spojená s držením (držbou), je třeba zásadně odlišovat od *ius possidendi*, tedy právo držení (subjektivní právo držet), což je jedno z (dílčích) oprávnění vlastníka
- určitý faktický stav, který je z hospodářských důvodů upravován a chráněn právem s absolutní povahou (a to nezávisle na ochraně vlastnického práva)

## 12A. Držba

### POJEM

- držba je faktický stav, který je upravován a chráněn právem; není to právo, a proto ho k věcným právům ani nelze řadit
- jedná se o právo nakládat s věcí jako s vlastní, osoba ve svůj prospěch vykonává právo, které lze držet
- hovoříme o ní pouze u vlastnického práva, práva stavby a věcných břemen
- 2 významy:
  - o **držba vlastnická** – držba vlastníka, jedno z oprávnění vlastníka, resp. jedna ze složek vlastnického práva (*ius possidendi*)
  - o **držba nevlastnická** – držba někoho jiného než vlastníka, nemá všechna oprávnění jako vlastník (*possessio* – držba ve vlastním slova smyslu; takto chápáno i v rámci OZ)
- držitelem může být jedna osoba (FO i PO) nebo více osob – **spoludržba** (§ 1010)
- **X detence** – osoba ví, že jí právo nenáleží a nevykonává právo pro sebe, jako by jí patřilo
  - o stejně jako držba obsahuje *corpus possessionis* – faktické ovládání věci, chybí zde však složka *animus possidendi* → detentor se k věci chová jako k cizí
- účelem držby je (i) zákonná ochrana toho, kdo drží, bez ohledu na to, zda mu právo skutečně náleží (*držební ochrana – posesorní žaloba*) a (ii) po jisté době legitimovat držitele k nabytí vlastnictví vydržením (právem upravený způsob změny faktického stavu ve stav právní)

### předmět držby

- pouze **právo majetkové**, které je **převoditelné** na jiného a připouští **trvalý nebo opakující se výkon**
- předmětem držby není věc, ale právo

## PŘEDPOKLADY DRŽBY

### *corpus possessionis* (objektivní složka)

- faktická možnost věc ovládat
- když chybí → držba *solo animo* (držba úmyslem) – je možná (např. u ztracené věci, klíče v kanále)

### *animus possidendi* (subjektivní složka)

- úmysl mít věc pro sebe jako vlastní, nakládat s věcí jako s vlastní
- když chybí → držba *solo corpore* – není možná, jedná se o detenci (*detentor*)

## NABYTÍ DRŽBY

- počátek držby se určí dle toho, o jaké právo se jedná
  - o **vlastnické právo** – osoba se ujme věci, aby se k ní chovala jako její vlastní
  - o **věcné břemeno** – osoba se začne chovat jako osoba oprávněná z věcného břemene
- bezprostřední nabytí (§ 990 odst. 1) – osoba věc opanuje, ovládne

- zprostředkované (odvozené) nabytí (§ 990 odst. 2) od osoby, která držbu do té doby vykonávala, a to buď:
  - o převodem (např. smlouvou) – typicky jsou auktor i sukcesor mylně přesvědčeni, že auktor převádí sukcesorovi vlastnické právo
  - o přechodem (např. děděním) – dědic má mylně za to, že nabytí něco, co měl zůstavitel ve vlastnictví

#### KVALIFIKOVANÁ DRŽBA (§ 991 – § 995) – bezvadná držba

- držba, která splňuje to, že je **řádná, poctivá a pravá**, je držbou kvalifikovanou a je zákonem chráněna jako držba – po uplynutí vydržecí lhůty povede ke vzniku některého věcného práva (vede k vydržení)
  - kvalifikovanost držby se předpokládá – vyvratitelná domněnka, může být popřena důkazem opaku
- a) **řádná držba** (platný titul)
- taková, která byla nabyta řádně, na základě platného právního důvodu, kdy by jindy tento právní důvod vedl přímo k nabytí vlastnického práva
    - b. osoba se ujme držby **bezprostředně, přímo a nezprostředkovaně**, aniž přitom ruší cizí držbu (např. u věci ničí), nebo u věci, kterou vlastník opustil; přednost prvního držitele – držba dříve nabytá vylučuje každou další držbu
    - c. osoba se ujme držby **z vůle předchozího držitele** (odvozeně)
    - d. osoba se ujme držby na základě **konstitutivního rozhodnutí** orgánu veřejné moci (zrušení podílového spoluvlastnictví)
- b) **poctivá držba** (přesvědčení) – *objektivní dobrá víra*
- držitel má z přesvědčivého důvodu za to, že právo, které vykonává, mu po právu patří, že nejedná protiprávně, že nikoho neruší
  - také třetí osoby jsou přesvědčeny, že držiteli právo patří
  - nejde o nabytí držby, ale o způsob, jakým bylo právo nabyto a jak je vykonáváno
  - rozhodující je vnitřní stav (dovození z vnějších projevů), tedy zda je či není v dobré víře
  - zastoupení – jedná-li zástupce bez vědomí zastoupeného, rozhoduje vědomí zástupce; dal-li však zastoupený zástupci příkaz, aby se pro něj držby ujal, je relevantní vůle zastoupeného
  - bude-li žalobě, která napadla držbu, vyhověno, stává se držba nepoctivou k okamžiku doručení žaloby
- c) **pravá držba** („férově“ získaná)
- otázka kvality nabytí držby z hlediska jednání nabyvatele držby; není-li řádná, nemůže být ani pravá
  - osoba se do držby nevetřela svémocně, potajmu, nebo s použitím lsti, nebo osoba sice právo získala jen výprosou, ale usiluje proměnit toto právo nejistého trvání v právo trvalé

#### VYPOŘÁDÁNÍ DRŽITELE A VLASTNÍKA (§ 996 – § 1002)

- držitel je chráněn proti tomu, kdo držbu ruší, ale vlastníkově je povinen věc vydat – nutno stanovit pravidla majetkového vypořádání, protože během držby se mohla věc měnit
- rozlišení práv a povinností vydávajícího držitele podle toho, zda byl či nebyl poctivý
- oba povinni vydat věc (přestat vykonávat právo) a nemají právo žádat, aby vlastník nahradil to, co vydali za nabytí věci
- oprávnění oddělit to, co vložili, pokud tím nezhorší podstatu věci (*ius tollendi*)

| <i>poctivý držitel</i>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             | <i>nepoctivý držitel</i>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <p>má podobná práva jako <b>vlastník</b>:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- právo věc držet, užívat, poškodit, zničit, zcizit jak úplatně, tak bezplatně a vlastníkově není odpovědný</li> <li>- náleží mu plody a užítky věci</li> <li>- právo na náhradu nutně vynaložených nákladů (zachování podstaty věci), účelných nákladů, nákladů zvyšujících užitečnost či hodnotu věci i nákladů ze záliby nebo pro okrasu (zvýší-li to hodnotu věci)</li> <li>- nemá právo na náhradu obvyklých udržovacích nákladů (protože věc užíval oprávněně a může si přivlastnit užítky vzešlé z užívání)</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>- musí věc nahradit, pokud ji zničil či spotřeboval / doplnit to, o co se věc zhoršila</li> <li>- musí vydat plody a užítky, které spotřeboval</li> <li>- má právo na náhradu nutných nákladů a běžných udržovacích nákladů pro zachování podstaty věci</li> <li>- jiné náklady se posoudí podle pravidel o nepříkázaném jednateli (§ 3006 a násl.); je rozhodné, zda vlastníkově přinesly či nepřinesly prospěch</li> </ul> |

#### OCHRANA DRŽBY

- držbě se poskytuje soudní ochrana – posesorní, držeční ochrana (X ochrana vlastnického práva – *petitorní*)
- účelem ochrany je poskytnout ochranu **pokojnému stavu** (*quieta non movere*) – nehýbat s tím, co je v klidu
- nikdo není oprávněn svémocně rušit držbu → držitel se tedy může domáhat:
  - o aby věc ten, kdo mu ji odňal z držby, vydal nazpět (*žaloba reivindikační*)
  - o aby rušitel v rušení ustal (*žaloba negatorní, zdržovací*)
  - o aby rušitel vše uvedl do stavu, který tu byl před tím, než do držby zasáhl (*žaloba restituční*)
- prekluzivní lhůta 6 týdnů ode dne, kdy se dozvěděl, že je držba ohrožena či rušena, objektivní lhůta 1 rok
  - o pokud nestihne tuto lhůtu, může stále podat žalobu vlastnickou (*petitorní*)
- **uchování držby** (§ 1006) – držitel má právo vzepřít se svémocnému rušení věci tím, že se odňaté věci v průběhu rušebního činu znovu zmocní, přičemž ale nepřekročí meze nutné obrany → zvláštní případ **svépomoci**
- jde-li o držitele nemovité věci, který je rušen prováděním stavby nebo odstraňováním stavby, je mu poskytnuta zvláštní ochrana, která zahrnuje i právo žádat poskytnutí jistoty (§ 1004)
  - o ochrana je podmíněna primárním uplatněním práva nejdříve ve správním řízení

## ZÁNIK DRŽBY

- je podmíněn konáním (vědomým jednáním) nebo objektivním znemožněním držby (§ 1009)
- držba **zaniká**:
  - o jestliže se jí držitel vzdá
  - o jestliže je držitel z držby vypuzen a nevyužije žádnou z možností daných na ochranu držby (svépomoc nebo žaloba)
  - o jestliže držitel trvale ztratí možnost vykonávat právo které dosud vykonával (objektivní ztráta – např. věc zanikla)
  - o držba zaniká také tím, že držitel nabude vydržením vlastnické právo a dále věc drží jako vlastník
- držba **nezaniká** smrtí držitele, nevykonáváním držby...

## VYDRŽENÍ

- originární způsob nabytí vlastnického práva, ztotožnění faktického a právního stavu
- vydržení je **vyloučeno**:
  - o byla-li držba nepravá (tento nedostatek nelze napravit)
  - o byla-li držba nepoctivá (X poctivý nástupce v dobré víře může věc vydržet, vydržecí doba běží od tohoto nabytí)
  - o v zákonném zastoupení, poručnictví, opatrovnictví, mezi manžely (§ 1097, § 1098)
- vydržení práva stavby (§ 1243), vydržení služebnosti (§ 1260)

| řádne vydržení                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          | mimořádné vydržení                                                                                                                                                                                       |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <ul style="list-style-type: none"><li>- vyžaduje kvalifikovanou držbu (řádná, poctivá, pravá)</li><li>- držba musí nepřerušeně trvat 3 roky u <b>věcí movitých</b> a 10 let u <b>věcí nemovitých</b></li><li>- překážkou vydržení je přerušení držby (podána vlastnická či posesorní žaloba, držitel uznal cizí vlastnické právo...)</li><li>- do vydržecí doby se započte i doba řádné a poctivé držby předchůdce vydržitele</li></ul> | <ul style="list-style-type: none"><li>- poctivá a pravá držba (není řádná)</li><li>- pokud držitel není schopen prokázat právní titul držby</li><li>- potřeba <b>dvojnásobná vydržecí doba</b></li></ul> |

## 13A. Vlastnické právo

- čl. 11 odst. 1 LZPS: „Každý má právo vlastnit majetek. Vlastnické právo všech vlastníků má stejný zákonný obsah a ochranu. Dědění se zaručuje.“
- čl. 11 odst. 3 LZPS: „Vlastnictví zavazuje. Nesmí být zneužito na újmu práv druhých anebo v rozporu se zákonem chráněnými obecnými zájmy. Jeho výkon nesmí poškozovat lidské zdraví, přírodu a životní prostředí nad míru stanovenou zákonem.“
- nejobsáhlejší věcné právo, chráněno ústavním pořádkem
- jde o právo vlastnit majetek, ale i o právo majetek do vlastnictví nabývat, libovolně s ním nakládat, tedy i zcizit nebo zničit → absolutní panství nad věcí → odpovídá pojetí vlastnického práva v římském právu (*dominium*) = subjektivní práva nad věcí, které zabezpečuje nad danou věcí úplnou moc, nejvyšší a nejsilnější právo, které je chráněno pomocí speciálních ochranných věcných žalob a které působí proti všem
- vlastnictví není vlastnické právo – OZ rozděluje v § 1011 a § 1012, vyplývá to i z důvodové zprávy X ale pojmy jsou zpravidla užívány ve stejném významu

## VLASTNICTVÍ A VLASTNICKÉ PRÁVO

- **vlastnictví** – vše, co někomu patří, všechny jeho věci hmotné i nehmotné (§ 1011)
- **vlastnické právo** – právo libovolně nakládat s vlastnictvím, ale v mezích zákona, zákaz rušení práv jiných osob nad míru přiměřenou poměrům a zákaz vykonávat činy, jejichž účelem je pouze jiné osoby poškozovat nebo obtěžovat (§ 1012)
- přímé právní panství nad věcí, které umožňuje vlastníkovu v mezích právního řádu s věcí libovolně nakládat a jiné osoby z tohoto nakládání vyloučit
- **panství** – nejobsáhlejší, přímá, bezprostřední a výlučná možnost ovládat věc
- není bezbřehým právem, limitace Listinou (čl. 11 odst. 3 LZPS) – **vlastnictví zavazuje** (vykládáno tak, že vlastník je zavázán především k tomu, aby se o to, co mu patří, staral; zásada vlastnictví zavazuje, je nezbytný korektiv vlastnické svobody) a také OZ (druhá věta § 1012) – **zakazuje závažně rušit práva druhých**
- **teorie pojetí vlastnictví** – podle toho, zda se vlastnictví chápe jako jeden celek, tedy zda se vlastnictví pojímá celistvě, anebo zda se na vlastnictví, resp. vlastnické právo nahlíží jako na jednotlivá oprávnění vlastníka

| teorie právního panství (syntetická definice)                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         | teorie dílčích oprávnění vlastníka (analytická definice)                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <ul style="list-style-type: none"><li>- vlastnické právo je všeobecné, přímé, výlučné právní panství nad konkrétní věcí, jehož obsahem je oprávnění vlastníka (čili právem upravená a chráněná možnost) nakládat s věcí podle své vůle (libovolně), a to co nejobsáhleji, za předpokladu, že tím neporušuje zákon nebo právo jiných osob</li><li>- <b>všeobecné</b> – překračuje pouhý výčet jednotlivých dílčích oprávnění vlastníka (držet, užívat, nakládat aj.)</li><li>- <b>přímé</b> – vlastník může věc kdykoliv a kdekoliv uchopit, nebo kdykoliv a jakkoliv právo vykonávat, a tak realizovat své vlastnické právo</li></ul> | <ul style="list-style-type: none"><li>- výčet práv, která tento pojem zahrnuje</li><li>- <i>ius utendi et fruendi</i> (užívat a požívat)</li><li>- <i>ius abutendi</i> (zničit)</li><li>- <i>ius possidendi</i> (držet – možnost věc ovládat, nejen mít věc u sebe)</li><li>- <i>ius disponendi</i> (nakládat)</li><li>- nahlížení prostřednictvím jednotlivých dílčích oprávnění vlastníka, ve svém souhrnu měla představovat obsah vlastnického práva → problematické – žádný výslovný výčet vlastnických oprávnění, a především ne ten, který může být zakotven v zákoně, nemůže být dostačující</li></ul> |

|                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       |                                                                                                                                                         |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <ul style="list-style-type: none"> <li>- <b>vylučné</b> – vyhrazeno výlučně vlastníkov, takže vlastník může kohokoliv jiného z působení na věci vyloučit</li> <li>- moderní právní teorie – svoboda vlastnictví (Code Civil – právo věc užívat a nakládat s ní veškerým možným způsobem; ABGB – nakládat s věcí dle libosti)</li> <li>- platila do roku 1964, tedy do přijetí starého OZ; renovována s účinností nového OZ</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>- řešení – pod pojmem oprávnění nakládat je rozuměn široký rejstřík práv, kterými lze s věcí nakládat</li> </ul> |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|

## ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKA VLASTNICTVÍ

- nejobsáhlejší věcné právo
- působí proti všem
- omezené jen zákonem nebo dohodou s jinou osobou
- přímé, nezprostředkované a nezávislé na právu jiného
- výlučná možnost bránit se každému neoprávněnému zásahu do věci

### persistence

- trvalost (schopnost přežití), ve smyslu pozbude-li vlastník některé z oprávnění, vlastnictví tím nezanikne (přetrvává dokud vlastník drží alespoň *solo animo* jako holé vlastnictví)
- dokonce i když jen dočasně pozbude všechna dílčí oprávnění je stále vlastníkem (*nuda proprietas* – **holé vlastnictví**)
- např. spadne mi telefon do řeky, jsem přesvědčen, že ho získám zpět (*solo animo*); vlastnictví akcií při insolvenční; pokud mi věc někdo ukradne, na vlastnictví to nic nemění

### elasticita

- pokud skončí omezení vlastnického práva, bez dalšího se vrací zpět k vlastníkov – bez nutnosti jednání vlastníka (např. nájem, kdy po předání věci nájemci nemůže pronajímatel dočasně vlastní věc užívat; jakmile nájem skončí, vlastnické právo se vrací do své původní šíře bez nutnosti dalšího právního jednání)

## PŘEDMĚT A OBSAH VLASTNICKÉHO PRÁVA

- předmětem vlastnického práva jsou věci hmotné i nehmotné
- obsahem jsou všechna myslitelná dílčí oprávnění vlastníka, neboť vlastník může své právo realizovat všemi myslitelnými způsoby (žádný výčet tak bude neúplný)
- **věc držet** – *ius possidendi* (základní atribut)
  - o nejde o faktické ovládání ale o pouhou možnost věc ovládat (např. mám klíče od své zahrady, ačkoliv tam nechodím)
- **věc užívat** – *ius utendi*; **věc požívat** – *ius fruendi* (plod – přirozený, užitek – právní); **s věcí nakládat** – *ius disponendi* (nakládat s ní a jiné osoby z toho vyloučit; **zcizit** – *alienandi*, **opustit** – *dereliquendi*, **zničit** – *abutendi*)
  - o vzepřít se nezákonnému zásahu – ochrana vlastnického práva (svépomocí, s pomocí veřejné moci)
  - o ale také další neuvedené možnosti – poškodit, zhodnotit, odložit, opustit, ustanovit v pořizení pro případ smrti...

## OMEZENÍ VLASTNICKÉHO PRÁVA, VYVLASTNĚNÍ

- **vnitřní meze** vlastnického práva dle čl. 11 odst. 3 LZPS – vlastnictví zavazuje, zákaz zneužití na újmu druhých a v rozporu se zákonem, zákaz poškozování lidského zdraví, přírody a životního prostředí nad míru stanovenou zákonem
- **vnější meze** dle čl. 11 odst. 4 LZPS – vyvlastnění pouze ve veřejném zájmu a za náhradu, omezení stanovená zákony pro řádný výkon státní správy, omezení stanovená zákony z důvodů obecných zájmů, avšak nad rámec zásady „vlastnictví zavazuje“
- vlastnická oprávnění lze realizovat pouze v mezích právního řádu; § 1012 ochrana před zvlí vlastníka, aby nepoškozoval nebo neobtěžoval jiné osoby nebo nad míru přiměřenou místním poměrům zasahoval do jejich práv, popřípadě poškozoval životní prostředí
- omezení ve veřejném/soukromém zájmu; omezení zákonné/smluvní

### 1) Sousedské vztahy (§ 1013 – § 1036)

- zákonná omezení (legální služebnosti) – zákaz nad míru přiměřenou poměrům závažně rušit práva jiných / úmyslně obtěžovat nebo poškozovat
- sousedem se rozumí nejen bezprostřední soused, ale každý z okolních vlastníků, který je dotčen
- zejména zákaz přivádět imise (§ 1013), podmínky pro vstup na sousední pozemek a jeho užívání (§ 1021 – § 1023), úpravy povolení nezbytné cesty přes sousední pozemek (§ 1029 – § 1036), úprava rozhrad (plotů a zdí) mezi sousedními pozemky (§ 1024 – § 1028)

### 2) Omezení ve veřejném zájmu (§ 1037 – § 1039)

- vyvlastnění nebo nucené omezení vlastnického práva je možné pouze na základě zákona, ve veřejném zájmu a za náhradu → konkrétní postup při vyvlastnění upraven *vyvlastňovacím zákonem* + specifická úprava pro zvláštní případy v *urychlovacím zákoně* (především při vyvlastňování za účelem výstavby dálnic), vždy upřednostnění dohody (odkup věci) před vyvlastněním
- dočasné použití cizí věci (§ 1037) a trvalé omezení vlastnictví k věci nebo její vyvlastnění
- postup a podmínky stanoví *zákon o vyvlastnění*, vyvlastňovací (expropriační) tituly jsou ve zvláštních zákonech (stavební, vodní, o pozemních komunikacích...)
- důležitá **subsidiarita** – omezit nebo vyvlastnit věc jen nelze-li zájem uspokojit jinak; typicky lze-li sjednat úpravu práv dohodou nebo jiným způsobem, musí být postupováno tímto způsobem, omezení je vždy přednější než plné vyvlastnění

- předpokladem vyvlastnění je existence veřejného zájmu a nemožnost postupovat jiným způsobem (soudní ochrana, omezením)
- **náhrada** – plná, poskytována v penězích (pokud si strany ujednají jiný způsob, možné tímto způsobem)

**Některé další případy** omezení vlastnického práva na základě zvláštních zákonů, např. z oblasti práva životního prostředí – omezení hospodaření v lese, zákaz les oplotit...

## OCHRANA VLASTNICKÉHO PRÁVA

- garantuje se přirozené právo vlastnit majetek (čl. 11 LZPS)
- možnost domáhat se ochrany u nezávislého a nestranného soudu (čl. 36 LSZP), v OZ se uplatní základní zásada – vlastnické právo je chráněno zákonem a jen zákon může stanovit, jak vzniká a zaniká

### 1) Soudní ochrana (§ 12)

- základní způsob ochrany
- nepřichází v úvahu námitka promlčení (lze jen prokázat vydržení)
- **žaloba na vydání věci** (*actio rei vindicatio*)
  - o k vydání věci osobou, která věc zadržuje
  - o žalovat lze i osobu, která nabyla věc od nevlastníka
  - o vydání nemovitosti – je třeba žaloba na vyklizení nemovitosti
  - o žalobce prokazuje pouze kvalifikovanou držbu
- **žaloba zápůrčí** (*actio negatoria in rem*)
  - o k zamezení neoprávněného rušení, které nespočívá v neoprávněném zadržení věci
  - o žalobce prokazuje pouze kvalifikovanou držbu
- **žaloba na určení vlastnického práva** (jeden popírá vlastnické právo druhého) – nutno prokázat naléhavý právní zájem (jako u standardní určovací žaloby)
  - o judikatura – naléhavý právní zájem je dán např. potřebou změnit zápis v katastru nemovitostí (chci určit, že jsem vlastník já, a ne osoba zapsaná v KN → mám naléhavý právní zájem)
- **žaloba posesorní na obnovení držby** (zde bude ochrana rychlejší)
- **žaloba na určení hranic**
  - o hranice je objektivně zjistitelná → určovací žaloba (deklaratorní rozsudek)
  - o hranice je neznatelná nebo pochybná → žaloba na určení hranic (konstitutivní rozsudek)
- **žaloba o vydání pozůstalosti** (osoba, která nebyla účastníkem dědického řízení, se domáhá svého práva k pozůstalosti)
- **žaloba na ochranu domnělého vlastnického práva** (tj. ochranu kvalifikované držby)

### 2) Svěpomoc (§ 14)

- každý si může přiměřeným způsobem pomoci k svému právu sám, je-li jeho právo ohroženo a je-li zřejmé, že by zásah veřejné moci přišel pozdě
- svěpomocí se většinou rozumí případy, kdy je narušen monopol státu k vynucování povinností, a to tak, že je nahrazen mocí soukromou, která se uskutečňuje proti vůli povinného subjektu a která přímo směřuje k vynucení splnění povinnosti či k tomu, aby bylo později možno tuto povinnost vynutit státní mocí
- jestliže hrozí neoprávněný zásah do práva bezprostředně, může ten, kdo je takto ohrožen, přiměřeným způsobem zásah sám odvrátit
- svěpomoc tedy není obecně možnou alternativou k soudní ochraně, ale je to výjimečný prostředek ochrany subjektivních soukromých práv
- svěpomoc může směřovat pouze proti protiprávnímu jednání, tedy proti zásahu do práva, proti kterému může zasahovat i moc státní, tímto je vlastně ze svěpomoci vyloučeno jednání v krajní nouzi, u kterého nenalezneme znak protiprávního jednání, dále musí být splněna podmínka bezprostřední hrozby zásahu do práva

## 14A. Nabývání vlastnického práva

- situace, kdy se vlastníkem věci stane někdo, kdo jím dosud nebyl, vznik subjektivního vlastnického práva určité osoby k určité věci
- pravidlo, že nikdo nemůže na jiného převést víc práv, než sám má
- pouhý držitel nemůže převést vlastnické právo

### DĚLENÍ NABYTÍ VLASTNICKÉHO PRÁVA

|                                                 |                                                                                                                                                       |                                                                                                                                                                 |
|-------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| dle právního důvodu nabytí                      | a. <b>zákon</b> (v soukromém právu výjimečně)                                                                                                         |                                                                                                                                                                 |
|                                                 | b. <b>právní skutečnosti závislé na lidské vůli</b>                                                                                                   | <ul style="list-style-type: none"> <li>▪ právní jednání</li> <li>▪ konstitutivní rozhodnutí soudu/jiného orgánu</li> <li>▪ vytvoření vlastní věci</li> </ul>    |
|                                                 | c. <b>právní skutečnosti nezávislé na lidské vůli (právní události)</b> (např. vletnutí včel do cizího úlu)                                           |                                                                                                                                                                 |
| dle toho, zda již existovalo VP k nabývané věci | a. <b>absolutní</b> – věc jako samostatný předmět vlastnického práva neexistovala (plody) / věc existovala, ale nikomu nepatřila (věc ničí – okupace) |                                                                                                                                                                 |
|                                                 | b. <b>relativní</b> – nabyvatel věc nabývá od jiného vlastníka (VP k věci již předtím existovalo)                                                     |                                                                                                                                                                 |
| originární/derivativní                          | a. <b>originární</b>                                                                                                                                  | <ul style="list-style-type: none"> <li>▪ <b>absolutní</b> (vydržení, přivlastnění věci ničí, přisvojení zvířete bez pána, vytvoření vlastní věci...)</li> </ul> |

|  |                                                                                                                                                                                                                                           |
|--|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|  | ▪ <i>relativní</i> (přechod vlastnického práva na nabyvatele – nikoliv <i>převod</i> )                                                                                                                                                    |
|  | b. <b>derivativní</b> – převod vlastnického práva; dochází k zániku VP původního vlastníka a k nabytí VP nového vlastníka (nález, zpracování, smísení, stavba, nabytí od neoprávněného, nabytí rozhodnutím orgánu VM, nabytí v dražbě...) |

## ORIGINÁRNÍ ZPŮSOBY NABYTÍ VLASTNICKÉHO PRÁVA

- nedochází k odvození vlastnického práva od právního předchůdce
- může být *absolutní* (přisvojení, osvojení si zvířete, vytvoření věci) nebo *relativní* (dojde k přechodu nálezem, vydržením, nabytím od neoprávněného)

### 1) Přivlastnění (okupace)

- věc ničí (doposud neměla vlastníka) / věc, která byla vlastníkem zjevně opuštěna
- věc, která doposud neexistovala
- zvíře, které doposud nemělo pána (divoké zvíře; zvíře není věcí, ale jde o zvíře bez pána)
- upraveno některými veřejnoprávními předpisy (sběr lesních plodů a klestí, rybolov, lov zvířete...)
- nabytí absolutní (nabytí na základě právního jednání)
- podmínky přivlastnění **movitých věcí** – jedná se o věc ničí + nebrání tomu zákon či právo jiného
- podmínky přivlastnění **nemovitých věcí** nejsou → opuštěná nemovitost připadá po 10 letech do vlastnictví státu

#### a. opuštění věci

- opuštěním projevuje vlastník vůli nadále věc či zvíře nevlastnit
- **movitá věc** – opuštěním se stane *res nullius*; okupační svoboda (může si ji přivlastnit kdokoli)
  - o pochybnosti o vlastníkovu úmyslu věc opustit – má se za to, že si každý chce podržet své vlastnictví (bude nutno postupovat dle ustanovení o nálezu)
  - o vyvratitelná domněnka – movitá věc je věcí opuštěnou, nevykonává-li vlastník vlastnické právo po dobu 3 let
  - o právní fikce – věc zjevně nepatrné hodnoty ponechána na místě přístupném veřejnosti se považuje za věc opuštěnou bez dalšího
- **nemovitá věc** – opuštěním připadne státu
  - o vyvratitelná domněnka – nemovitá věc je věcí opuštěnou, nevykonává-li vlastník vlastnické právo po dobu 10 let

#### b. přivlastnění zvířat

- divoké zvíře nebo zkrocené bez pána (uprchlé ale nestíhané a nepochybně neoznačené a které se v přiměřené době 6 týdnů samo nevrátilo k pánovi) nebo opuštěné (zřejmý úmysl zbavit se zvířete) na soukromém pozemku může přivlastnit jen vlastník toho soukromého pozemku, na veřejných statcích kdokoli
  - o platí zásada, že každý si chce podržet své vlastnictví – je-li zvíře označeno tak, že lze jeho vlastníka zjistit, není zvířetem bez pána
- **roj včel** – vletí-li roj včel do cizího a již obsazeného úlu, nabývá vlastník úlu vlastnické právo k roji, aniž je povinen původnímu vlastníkovi cokoliv hradit

### 2) Nález

- pouze u ztracené věci
- vyvratitelná domněnka, že každý si chce podržet vlastnické právo a že nalezená věc není opuštěná; kdo věc najde, nesmí ji bez dalšího považovat za opuštěnou a přivlastnit si ji
- při nálezu je povinnost věc odevzdat tomu, kdo ji ztratil nebo vlastníkovi proti úhradě nutných nákladů a nálezného (které činí 10 % ceny nálezu)
- pokud nejde poznat, komu má být vrácena, oznámí to nálezce bez zbytečného odkladu (zpravidla do 3 dnů) obci, na jejíž území byla nalezena (resp. správci veřejné budovy, provozovateli hromadné dopravy...)
  - o pokud se nikdo nepřihlásí do 1 roku od vyhlášení nálezu, může nálezce, obec nebo jiná osoba s věcí nakládat jako *pocitivý držitel* (vlastnické právo vlastníka stále trvá)
  - o po 3 letech od vyhlášení nálezu, nabude nálezce, obec nebo jiná osoba, které byla věc svěřena vlastnické právo k věci (pozor – nejedná se o vydržení!)
  - o nepocitivý nálezce nemá nálezcova práva (nemá právo na nálezný, na náhradu nákladů, právo věc užívat) – *nepocitivý detentor*

#### a. nález věci skryté

- nalezena věc, kterou její vlastník v minulosti z nějakého důvodu ukryl (např. zakopal), přičemž o ní sám vlastník této věci neví
- nálezce má právo na nálezný, jestliže vlastník o ukryté věci nevěděl
- není-li známo, komu skrytá věc patří, oznámí nálezce svůj nález vlastníkovi pozemku a obci, na jejímž území se pozemek nachází

#### b. nález zvířete

- pouze u ztraceného zvířete (zvíře, které má vlastníka)
- obec má povinnost starat se 4 měsíce; svěří zvíře osobě provozující útulek
- zvíře určené k zájmovému chovu → nálezce může nabýt VP po 2 měsících od vyhlášení nálezu

### 3) Přírůstek

- |                                                                               |
|-------------------------------------------------------------------------------|
| a. <b>plody</b> – vlastnické právo vzniká jejich oddělením od plodonosné věci |
|-------------------------------------------------------------------------------|

|                                                                  |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       |
|------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <p><i>přirozený<sup>6</sup></i><br/>(patří vlastníkově věci)</p> | <p>b. <b>naplavenina</b> – přirůstá postupně k pozemku – pozvolna naplavená/přinesená zemina ke břehu vlastníka pozemku (vodou, větrem, jinou přírodní silou)</p> <p>c. <b>strž</b> – vodním proudem stržená rozeznatelná část cizího pozemku připlavená k pozemku jiného vlastníka; součástí pobřežního pozemku se stane jen v případě, že vlastník stržené části své vlastnické právo neuplatní do 1 roku u soudu (<i>vigilantibus iura</i>); na rozdíl od naplaveniny lze zjistit, kdo je vlastníkem připlaveného pozemku</p>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |
| <p><i>umělý</i></p>                                              | <p>a. <b>zpracování</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- spojení věci různých vlastníků, případně zpracování věci jiného vlastníka (<b>pevné skupenství</b> – dřevo, kámen, látka)</li> <li>- musí vzniknout nová věc v právním smyslu, a to věc kvalitativně na vyšší úrovni, než zpracovaná, zpracované věci nelze uvést do předešlého stavu anebo se značnou ztrátou</li> <li>- pokud je v <i>dobré víře</i>, náleží tomu, kdo nejvíc přispěl, ale povinen k náhradě materiálu i práce</li> <li>- pokud zpracovatel <i>není v dobré víře</i>, má vlastník věci právo volby – ponechá si / požádá o náhradu; pokud nelze určit vlastníka, náleží do spoluvlastnictví</li> </ul> <p>b. <b>smísení</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- smísení věci různých vlastníků vzniká nová věc (<b>kapaliny</b> – slítí, smísení <b>sypkých materiálů</b> – písek, vápno atd.) – i tady musí vzniknout smysluplná věc</li> <li>- důležité je, zda věci byly různého nebo stejného druhu</li> <li>- při <i>dobré víře</i> možnost každého vlastníka oddělit si poměrnou část směsky / může požadovat náhradu</li> <li>- při <i>zlé víře</i> nahradí osoba také ušlý zisk a vlastník má práva mu přenechat svůj podíl na plnou náhradu</li> <li>- u movitých věcí téhož druhu je vlastníkem poměrné části</li> </ul> <p>c. <b>stavba</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- <i>superficies solo cedit</i> – věc spojená s pozemkem přestává existovat jako věc v právním smyslu a působí zánik vlastnického práva vlastníka materiálu</li> <li>- na svém pozemku <b>staví vlastník z cizího materiálu</b> <ul style="list-style-type: none"> <li>o stavební materiál se stane součástí pozemku a zanikne vlastnické právo vlastníka materiálů (např. cihel)</li> <li>o vlastník pozemku je povinen nahradit hodnotu věcí použitých na stavbu</li> <li>o X byl-li stavebník ve <i>zlé víře</i>, zaplatí také ušlý zisk</li> </ul> </li> <li>- na pozemku <b>staví ne-vlastník neoprávněně</b> <ul style="list-style-type: none"> <li>o stavba připadá také vlastníkově pozemku</li> <li>o pokud stavitel v <i>dobré víře</i>, nahradí mu vlastník účelně vynaložené náklady</li> <li>o pokud stavitel v <i>dobré víře</i> nebyl, má práva jako nepřikázaný jednatel, tj. pokud není stavba převážně k užítku vlastníku pozemku, nejenže nedostane náhradu, ale nahradí vlastníkově pozemku škodu</li> <li>o soud může na návrh vlastníka pozemku rozhodnout, že ten, kdo zřídil stavbu neoprávněně, musí vlastním nákladem odstranit stavbu a pozemek uvést do původního stavu</li> <li>o byl-li stavitel v <i>dobré víře</i>, může požadovat převedení pozemku za obvyklou cenu, stejně tak může vlastník požadovat, aby stavitel pozemek koupil</li> </ul> </li> </ul> <p>d. <b>přestavek</b> – zřízením trvalé stavby přesahující malou částí (maximálně 10 %) na malou část sousedního pozemku v úrovni zemského povrchu (přesahy ve výšce nejsou přestavek, ale imise!) přiroste takto zastavěná část sousedova pozemku tomu, na jehož pozemku stojí převážná část stavby; za náhradu</p> |
| <p><i>smíšený</i></p>                                            | <p><b>oseť</b> – zavedeno nově; osetí pozemku cizím semenem či osázení rostlinami cizího vlastníka – nabývá vlastnické právo, jakmile rostliny zapustí kořeny, ale je povinen k náhradě</p>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           |

#### 4) Vydržení

- drží-li poctivý a řádný držitel vlastnické právo po určenou dobu, vydrží je a nabude věc do vlastnictví → sjednocení faktického a právního stavu
- je třeba držba práva, řádná a poctivá (řádné vydržení), pokud chybí řádnost (prokázání právního důvodu) může nastat mimořádné vydržení (to nastat nemůže, prokáže-li se nepoctivost)
- pro řádné vydržení je třeba doba držení 3 roky věci movité, 10 let věci nemovité, u mimořádného vydržení dvojnásobek

#### 5) Nabytí od neoprávněného

- prolomení zásady, že nikdo nemůže převést více práv, než sám má
- originární nabytí, ale nejde o vydržení
- 3 způsoby:

|                                                       |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       |
|-------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <p><i>privilegované nabývací způsoby (§ 1109)</i></p> | <ul style="list-style-type: none"> <li>- dobrá víra v oprávnění druhé strany převést na základě řádného titulu (stačí dobrá víra → lze takto získat vlastnictví i k věcem kradeným a ztraceným atd. a pravý vlastník má smůlu) + věc není zapsána ve veř. seznamu + taxativní výčet situací: <ul style="list-style-type: none"> <li>o ve veřejné dražbě</li> <li>o od podnikatele při jeho podnikatelské činnosti v rámci běžného obchodního styku</li> <li>o za úplaty od někoho, komu vlastník věc jenom svěřil</li> <li>o od neoprávněného dědice, jemuž bylo nabytí dědictví potvrzeno</li> <li>o při obchodu s investičním nástrojem, CP nebo listinou vystavenou na doručitele</li> <li>o při obchodu na komoditní burze</li> </ul> </li> </ul> |
|-------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|

<sup>6</sup> přirozený přírůstek nemovité věci: plody, keře, stromy, naplaveniny, strže  
X movité věci: mláďata zvířat, vejce, mléko

|                                     |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        |
|-------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <i>použití movité věci (§ 1110)</i> | <ul style="list-style-type: none"> <li>- dobrá víra + za úplaty od podnikatele s použitými věcmi + pokud vlastník do 3 let neprokáže ztrátu nebo svěmocné odnětí</li> <li>- jakákoliv movitá věc – není podmínka, že nesmí být zapsaná ve veřejném seznamu</li> <li>- zase mohou být i věci kradené – ale oproti § 1109 má pravý vlastník možnost se bránit</li> </ul> |
| <i>ostatní (§ 1111)</i>             | prokáže dobrou víru v oprávnění převodce + movitá věc + za jiných okolností než dva předchozí případy + ne u ztráty nebo u věci odňatých činem povahy úmyslného TČ                                                                                                                                                                                                     |

#### 6) Nabytí rozhodnutím orgánu veřejné moci

- např. zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví, pozemkové úpravy
- dnem, který je určen v rozhodnutí (pokud není uveden, pak dnem PM)
- konstitutivní rozhodnutí

#### 7) Vytvoření (zhotovení) věci

- není výslovně upraveno
- z vlastního materiálu; tvůrce se stane vlastníkem v okamžiku zhotovení (tzv. absolutní nabytí)

### DERIVATIVNÍ ZPŮSOBY NABYTÍ VLASTNICKÉHO PRÁVA

- nabyvatel odvozuje své vlastnické právo od zcizitele na základě vzájemného právního jednání
- obecným pravidlem je konsenzuální princip, tradiční princip se uplatní, pokud tak stanoví zákon nebo smlouva

#### Převod vlastnického práva (§ 1099 – § 1108)

|                             |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              |
|-----------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <i>tradiční princip</i>     | <ul style="list-style-type: none"> <li>- dvoufázový převod vlastnického práva tradicí, tj. na základě titulu a modu</li> <li>- movité a nemovité věci zapsané ve veřejných seznamech, zboží v obchodech</li> <li>- uzavření smlouvy (<i>titul</i>) – pouze <i>obligační účinky</i> (zavazuje k převedení vlastnického práva)</li> <li>- předání, vklad (<i>modus</i>) – <i>věcněprávní účinky</i> (tj. vůči všem)</li> <li>- teprve až tradicí (předáním) či intabulací (vkladem) nastává titulem zamýšlené právní následky, zejm. převod vlastnického práva</li> <li>- u movitých věcí je modem (zpravidla) tradice</li> <li>- u nemovitých věcí evidovaných v KN je jím intabulace do KN</li> </ul>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        |
| <i>konsenzuální princip</i> | <ul style="list-style-type: none"> <li>- vlastnictví k věci přechází již účinností smlouvy bez ohledu na to, kdo má věc u sebe či jestli byla zaplacená kupní cena</li> <li>- movité věci, které nejsou evidovány ve veřejných rejstřících</li> <li>- smlouva má obligační i věcněprávní účinky (v tomto případě se nerozlišují) a translační (převodní) účinky</li> <li>- zákonné výjimky: <ul style="list-style-type: none"> <li>o <u>movité věci zapisované do veřejného seznamu</u> (převod až <b>zápisem</b>) – např. plavidla, letadla, ochranné známky, průmyslové vzory</li> <li>o <u>cenné papíry</u> (na doručitele: smlouvou k okamžiku <b>předání</b>, na řad: rubopisem a smlouvou k okamžiku předání, zaknihovaný CP: <b>zápisem</b> zaknihovaného CP na účet zákazníka) X CP na jméno: již samotnou smlouvou k její účinnosti</li> <li>o <u>věci movité určené druhově</u> – okamžikem dostatečného odlišení, např. když čerpám benzin a přestanu, zaplatím</li> <li>o <u>prodej zboží v obchodě</u> – kupující nabývá vlastnické právo převzetím, při samoobslužném prodeji však až zaplacením ceny</li> <li>o <u>nemovité věci evidované ve veřejném seznamu</u> – až <b>zápisem</b> do tohoto seznamu (intabulace má věcněprávní účinky) X při převodu nemovité věci, která se nezapisuje do veřejného seznamu se vlastnictví nabývá účinností smlouvy (typicky tzv. drobné stavby)</li> </ul> </li> </ul> |

## 15A. Spoluvlastnictví

### POJEM

- situace, kdy má více osob vlastnické právo k jedné společné věci – předmětu spoluvlastnictví
- spoluvlastnictví v nejširším slova smyslu (tedy vlastnictví jedné věci více osobami) lze nazvat jako **společenství** → jeho existence je podmíněna existencí společného předmětu vlastnictví a existence alespoň 2 subjektů jako vlastníků předmětu vlastnictví
- ve vztahu k věci jako celku vystupují jako jediná osoba; spoluvlastníků může být neomezené množství (s výjimkou společenství manželů), nejméně však 2 → rozhodování dle velikosti podílů (reálných nebo ideálních)
- spoluvlastníci mohou se svými spoluvlastnickými podíly nakládat dle své vůle, avšak v souladu se zákonem a nesmí jednat na újmu ostatních spoluvlastníků
- spoluvlastnictví vzniká ze všech právních důvodů jako vlastnictví (nejčastěji právní jednání – smlouva)
- společníci vykonávají práva a povinnosti vždy společně

### DRUHY SPOLUVLASTNICTVÍ

#### 1) Podílové spoluvlastnictví (podílnictví)

- předmět spoluvlastnictví se dělí na podíly dle počtu spoluvlastníků (podílníků) a každý je úplným vlastníkem svého podílu (tj. může s ním volně nakládat), přičemž se má za to, že podíly jsou stejně velké; podílníci se podílejí na výkonu práv (podíl z plodů a užitků) a povinností, zejména dle velikosti podílů

- každý spoluvlastník má právo k celé věci (nakládat, užívat, požívat)
- **3 typy práv k věci:**
  - a) práva ke společné věci jako celku (práva společenská),
  - b) právo společnou věc spravovat (také lze mluvit o právu o věci rozhodovat),
  - c) práva ke spoluvlastnickému podílu (práva individuální)

#### *předkupní právo (§ 1124) – obecně není*

- původní podoba – předkupní právo pouze (i) v případě, že spoluvlastnictví vzniklo způsobem, že spoluvlastníci nemohli ovlivnit svá práva a povinnosti, (ii) po dobu prvních šesti měsíců po vzniku (iii) s výjimkou převodu na jiného spoluvlastníka, manžela, sourozence nebo přímého příbuzného; není-li ujednáno jinak, mají právo vykoupit podíl dle velikosti svých podílů
- novela 2018 – zavedeno obecné předkupní právo u nemovitých věcí (návrat k OZ64) – problematické (např. prodej zděděného bytu, kde je součástí i podíl na parkovacích místech → ostatní vlastníci bytů měli předkupní právo k tomu místu, tj. bylo je nutné obeslat, počkat na vyjádření atd.)
- novela 2020 – vráceno do původní podoby
- spoluvlastníkům mohou vznikat práva a povinnosti vůči třetím osobám, kdy jsou pak oprávněni a povinni společně a nerozdílně (aktivní i pasivní solidarita); nepatří sem však právní jednání postihující pouze spoluvlastnický podíl

| <i>spoluvlastnictví</i>   |                                                                                                                                                                                         |
|---------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <i>ideální (podílové)</i> | ideální podíl, který nelze viditelně ohraničit, vyjádřeno v procentech (např. dva spoluvlastníci dvoupokojového bytu – neznamená to, že každý vlastní jeden pokoj – každý má ideální ½) |
| <i>reálné</i>             | zřetelně oddělené, zjevně patrné podíly; OZ ho výslovně neupravuje (např. pozemek rozdělený zídkami, každému patří reálné vydělitelná část věci)                                        |
| <i>ideálně-reálné</i>     | kombinace těch dvou výše – <i>bytové spoluvlastnictví, přídatné spoluvlastnictví</i>                                                                                                    |

#### *správa*

- všechny způsoby výkonu vlastnického práva ke společné věci či uskutečňování všech práv a plnění všech povinností, které vyplývají z vlastnictví → spoluvlastníci mohou společnou věc užívat, požívat, pronajmout ji, zřídit k věci služebnost nebo ji jinak zatížit, prodat aj.
- každý spoluvlastník je oprávněn, ale také povinen k účasti na správě společné věci
- z právního jednání (navenek) týkající se společné věci jsou zavázáni **společně a nerozdílně**
- rozhoduje se hlasováním na základě majority (většiny) dle velikosti podílů – běžná správa, volba a odvolání správce (postavení příkazníka)
- na základě **2/3 většiny hlasů** – významné záležitosti, zejména zřízení zástavního práva či jiné jistoty k zajištění peněžitě pohledávky vzniklé při zlepšení nebo obnově věci
  - o přehlasovaný spoluvlastník v hlasování o významných záležitostech může podat návrh, aby rozhodl soud; návrh musí být podán do 30 dnů ode dne rozhodnutí či ode dne, kdy se o tom spoluvlastník dozvěděl nebo dozvědět mohl
- **jednomyslné rozhodnutí** všech – zatížení či zrušení zatížení, omezení na dobu delší 10 let

#### *oddělení a zrušení spoluvlastnictví*

- každý může kdykoliv svobodně žádat o oddělení ze spoluvlastnictví, ledaže by tím sledoval způsobení újmy jinému nebo žádal v nevhodnou dobu; nesmí tím způsobit újmu osobě, které svědčí věcné právo; pokud se spoluvlastníci nedohodnou na oddělení nebo zrušení, je třeba se obrátit na soud
- při rozdělení věci nezanikají věcná břemena, mohou však prospívat či postihovat pouze některé díly, pak zaniká věcné břemeno k ostatním dílům
- **oddělení** – věc lze reálně rozdělit a část reprezentující podíl spoluvlastníka, který chce ukončit účast na spoluvlastnictví se mu převede; spoluvlastnictví ostatních nadále trvá
- **zrušení** – znamená úplný zánik spoluvlastnictví ať již dohodou všech či rozhodnutím soudu na návrh
  - o spoluvlastnictví je pak třeba vypořádat (1. rozdělením dle podílů; 2. převedením jednomu či více spoluvlastníkům a vyplacením ostatních; 3. prodáním a rozdělením výtěžku)
  - o nedohodnou-li se spoluvlastníci, učiní tak soud na návrh, který rozhodne i o způsobu vypořádání; soud může zřídit i služebnost nebo jiné věcné právo pro řádné užívání nové věci bývalým spoluvlastníkem
- spoluvlastníci si vzájemně musí vypořádat pohledávky a dluhy související se spoluvlastnictvím
- spoluvlastníci si mohou ujednat odklad zrušení i oddělení, a to i opakovaně (max. však 10 let)
  - o forma veřejné listiny (popř. i vklad do KN), může být v pořízení pro případ smrti

#### *2) Spoluvlastnictví bez podílů (společenství jmění)*

- podle Hendrychové se jedná o špatný překlad a má se jednat o „*zbožové společenství*“
- podíly po dobu trvání společenství neexistují (resp. existují latentně – nemají význam do rozdělení)
- spoluvlastníci (společníci), na rozdíl od podílníků, vykonávají práva a povinnosti vždy společně, a to zpravidla k souhrnu různých majetkových práv a povinností („vše patří všem“) – správa vždy **jednomyslně**
- každý společník má právo k celé věci; toho právo je omezeno stejnými právy dalších společníků
- např. společenství dědiců (§ 1236), spolužijící osoby na základě kohabitační smlouvy

#### *3) Bytové spoluvlastnictví*

- jedná se o spoluvlastnictví nemovité věci založené vlastnictvím jednotek (dům s alespoň 2 byty, pod 5 bytů nutný souhlas všech se založením SVJ)

- vedle výlučného vlastnictví (byt) je zde ideální spoluvlastnictví společných částí (schody, pozemek, balkóny, rozvody)
- **jednotka** zahrnuje (i) **byt** jako prostorově oddělenou část domu a (ii) **podíl na společných částech** nemovité věci, tyto jsou spojené a neoddělitelné (jednotka je věc nemovitá)
- při převodu přecházejí na nabyvatele dluhy na příspěvcích a zálohách, převodce tyto dluhy musí doložit (a ručí za ně)

#### *vznik bytového spoluvlastnictví*

- **výstavbou** – zavázaly se k tomu strany v souvislosti se stavbou či změnou domu, přičemž dům musí být již v příslušném stupni rozestavěnosti (obvod domu, střecha domu, obvod bytu)
- **rozhodnutím soudu** – při oddělení ze spoluvlastnictví, zrušení a vypořádání spoluvlastnictví či společného jmění
- **prohlášením vlastníka** – dojde k rozdělení vlastnického práva k domu na právo k jednotkám; písemně; obsahuje zákonem stanovené údaje a následné zapsání do katastru nemovitostí
  - o ke změně prohlášení stačí poté písemný souhlas dotčeného vlastníka jednotky (zasahuje-li se do vlastnického práva některého vlastníka) a souhlas většiny ostatních vlastníků

#### *práva a povinnosti vlastníků jednotek*

- **práva** – svobodně spravovat a užívat jednotku i společné části, seznámit se s hospodařením odpovědné osoby a správou domu či pozemku
- **povinnosti** – neomezovat jiné vlastníky jednotek ve výkonu jejich práv, zajistit nezávadnost bytu, řídit se pravidly pro správu domu, přispívat na správu domu dle podílu, zdržet se všeho, co brání údržbě, úpravě, opravě, povinnost nahlásit správci domu počet osob
- nově také povinnost oznámit odpovědné osobě stavební úpravu uvnitř bytu nebo podnikání či činnost, která by mohla narušit klid (AirBnB)
- ve výjimečných případech může soud na návrh s předchozím souhlasem většiny a po výstraze rušiteli nařídít prodej jednotky – omezuje-li podstatně výkon práv ostatních (bylo rozšířeno novelou – dříve pouze při porušení povinnosti uložené vykonatelným rozhodnutím soudu)

#### *správa*

- **bez společenství vlastníků** – pravidla pro správu zakotvená v prohlášení, je jmenován správce, ten svolává vlastníky, kteří poté hlasují; k přijetí rozhodnutí je třeba většiny
- **společenství vlastníků** – právnická osoba za účelem spravování, členství v ní je spojeno s vlastnictvím jednotky
  - o členové ručí za dluhy SVJ dle velikosti podílů, za dluhy před vznikem SVJ solidárně; společenství vlastníků může právně jednat v mezích svého účelu, tj. správy domu a pozemku, ale nesmí podnikat
  - o nutné založení při 5 jednotkách, z nichž jsou 4 ve vlastnictví 4 různých vlastníků (pod 5 jednotek dobrovolné, nutný souhlas všech)
  - o sankce za nezaložení SVJ, pokud je nutné – nelze dále převádět jednotky
  - o zakládá se schválením stanov a vzniká zápisem do veřejného rejstříku (rejstřík společenství vlastníků jednotek)
  - o lze ho zrušit v případě poklesu jednotek pod 5 či při zániku vlastnického práva ke všem jednotkám
  - o shromáždění – tvoří ho všichni vlastníci, je nejvyšším orgánem (alespoň 1x ročně se schází), působnost podle § 1208, možnost rozhodnout mimo zasedání, umožňují-li to stanovy nebo svolané je nezpůsobilé se usnést
  - o statutárním orgánem je výbor či předseda
- **zrušení** – dohodou lze změnit v podílové spoluvlastnictví nemovitosti (dnem zápisu do veřejného rejstříku)

#### *4) Přídavné spoluvlastnictví (akcesorické) § 1223*

- věc, která náleží několika vlastníkům samostatných věcí, sloužící ke společnému účelu, bez níž není využití samostatné věci dobře možné
- existují zde reálné i ideální podíly, které jsou vzájemně spojené a neodlučitelné (např. 5 samostatných pozemků a přístup k nim pouze z jiného, společného pozemku)
- podíl na přídavném spoluvlastnictví lze převést při převodu vlastnického práva k věci, ke které předmět přídavného spoluvlastnictví náleží
- pozbude-li účelu, přídavné spoluvlastnictví zanikne
- žádný ze spoluvlastníků nesmí bránit výkonu práv ostatním
- není-li dohodnuto jinak, je spoluvlastníky či soudem určen pro správu věci správce na návrh spoluvlastníka

### **16A. Právo stavby a věcná břemena**

#### **POJEM**

- *iura in re aliena*; poskytují oprávněné osobě (nevlastníku) určitá, přesně zákonem vymezená dílčí věcná práva, dílčí panství nad věcí X nejedná se o libovolné nakládání s věcí
- omezení vlastníka a oprávnění 3. osoby odpovídající omezení vlastnického práva
- **druhy** – právo stavby, věcná břemena (služebnosti a reálná břemena), zástavní právo a podzástavní právo, zadržovací právo, předkupní právo (zákonné a smluvní zřízené jako věcné)

#### **PRÁVO STAVBY (§ 1240 – § 1256)**

- právo stavby spočívá v oprávnění stavebníka mít na cizím pozemku či pod ním stavbu, aniž by se stavba stala součástí pozemku (prolomení superficiální zásady); stavba tak náleží stavebníkovi (nikoliv vlastníkovu pozemku)
- vlastník pozemku je povinen strpět, že někdo jiný (stavebník) bude mít stavbu na jeho pozemku
- subjektem práva stavby jsou stavebník a vlastník pozemku

- právo stavby je věc nemovitá
  - o stavba, která existuje nebo byla postavena podle účelu práva stavby, se stává součástí této nemovitosti a není samostatnou věcí v právním smyslu
  - o jako věc nemovitou lze právo stavby zatížit služebností
  - o jedná se o samostatnou nemovitou věc, lze s ní nakládat stejně jako s jakoukoliv jinou věcí (X služebností samostatnou věcí nejsou, nakládání pouze v souvislosti s věcí hlavní)
  - o jako věc nemovitá podléhá právo stavby intabulačnímu principu, tedy že pro vznik práva stavby je nutné provést zápis do veřejného seznamu, konkrétně katastru nemovitostí
- vždy **dočasné** – doba trvání omezena na max. 99 let (X rozdíl od služebnosti, která je na dobu neurčitou, v případě osobní po dobu života osoby, v případě pozemkové po dobu existence služebného a panujícího pozemku) – lze prodloužit (§ 1245) údajně i nad 99 let; lze uzavřít novou smlouvu o zřízení práva stavby k již zřízené stavbě
- při zániku práva stavby připadá stavba za náhradu (není-li sjednáno jinak) vlastníkovému pozemku
- lze jej zřídit jak k pozemku nezastavěnému, tak zastavěnému (stavba již zřízená přestane být součástí pozemku, na kterém je postavena, a stane se součástí práva stavby)
- právo stavby nelze zřídit k pozemku, na němž vázne právo přičící se účelu stavby (např. služebnost)
- stavebník má ke stavbě stejná práva jako vlastník; k pozemku má pak stejná práva jako poživatel
- může být stanoven stavební plat (činže, solárium), ten zatěžuje právo stavby jako reálné břemeno, úhrada však může být i jednorázová; může být i bezúplatné

#### *zřízení a vznik práva stavby*

- smlouvou o zřízení práva stavby** – uzavírá vlastník pozemku a budoucí stavebník
  - o právo stavby v tomto případě vzniká až zápisem do katastru nemovitostí
- rozhodnutím orgánu veřejné moci** – v zákonem stanovených případech – OZ tak předpokládá pouze v případě zrušení, resp. vypořádání spoluvlastnictví rozdělením společné věci (§ 1145)
  - o vznik dnem rozhodnutí soudu – nabytím PM rozhodnutí
  - o zápis do katastru – deklaratorní
- vydržením** – někdo si postavil na pozemku stavbu se souhlasem vlastníka; v tomto případě jej lze nabýt max. na dobu 40 let

#### *dispozice*

- lze převést, zatížit (vlastník si může udělení souhlasu vyhradit), přechází na dědice, lze se ho zříct
- vlastník pozemku si může smlouvou vyhradit souhlas ke schválení určitého faktického nebo právního jednání stavebníka – souhlas nejde odepřít, pokud jednání není na újmu
- stavebník a vlastník pozemku mají vůči sobě zákonné předkupní právo (lze ujednat jinak – to se zapíše do katastru)

#### *zánik práva stavby a jeho vypořádání*

- zejména uplynutím sjednané doby → stavba přiroste k pozemku
- obecně právo na náhradu ve výši poloviny hodnoty stavby (vlastník pozemku se obohatí) – strany si ale mohou ujednat vyšší nebo žádnou nebo zcela jiný způsob vypořádání
- zaniklo-li právo stavby uplynutím sjednané doby, zanikají zástavní a jiná práva (např. právo z věcných břemen) – zástavní věřitel dlužníka se uspokojí z práva na náhradu (pokud není náhrada – zanikají bez náhrady)
  - o X dojde-li k zániku práva stavby před uplynutím doby, na kterou bylo sjednáno, pak s ohledem na ochranu třetích osob zákon stanoví, že právní následky výmazu práva stavby nastanou až zánikem věcného práva

### VĚCNÁ BŘEMENA (§ 1257 – § 1308)

#### 1) SLUŽEBNOSTI

- věcné právo k cizí věci, spočívajícím v nekonání (pasivitě) povinné osoby (povinnost něco strpět nebo se něčeho zdržet)
- platí, že služebnost se změnou vlastníka služebné věci nezaniká
- **předmět služebnosti** – jakákoliv cizí věc – nemusí přitom jít o věc evidovanou ve veřejném seznamu
  - o výjimkou je tzv. **vlastníková služebnost** (zatížením svůj pozemek ve prospěch svého jiného pozemku)
- obsah a rozsah služebnosti je určen smlouvou či rozhodnutím soudu, jinak se posoudí podle místních zvyklostí

#### *nabytí služebnosti*

- smlouvou**
  - o lze zřídit úplatně či bezúplatně (pokud úplata nesjednána – má se za to, že byla zřízena bezúplatně)
  - o lze zřídit jako vykupitelná – zaplacením částky zanikne
  - o v případě zřízení služebnosti k věci, která je předmětem evidence ve veřejném seznamu, vzniká služebnost až zápisem do veřejného seznamu (věc neevidovaná ve veřejném seznamu – vznik již účinností smlouvy)
  - o u nemovitých věcí musí být písemně + vklad do KN
- pořízením pro případ smrti** – závět'/dědická smlouva/dovětek
- vydržením** – musí jí to kvalifikovanou držbu práva odpovídající služebnosti po stejnou dobu, jaká je potřebná k tomu, aby bylo vydrženo vlastnické právo k věci, která má být služebností zatížena (MV: 3 roky, NV: 10 let)
- ze zákona** – speciální zákony (např. § 11 odst. 9 *zákonu o rybářství* – povinnost strpět označení rybářského revíru)
- rozhodnutím orgánu veřejné moci**
  - o podle speciálních zákonů – zejména rozhodnutí stavebních úřadů dle § 170 StavZ (vyvlastnění – postup ve *vyvlastňovacím zákoně*)

- rozhodnutí soudu – nezbytná cesta (§ 1029), při vypořádání podílového spoluvlastnictví (§ 1145)

#### práva a povinnosti ze služebnosti

- náklady na zachování a opravy služebné věci nese oprávněná osoba (ne náklady na zlepšení věci)
- rozsah služebnosti (tedy intenzita využívání služebnosti) může být určen smlouvou, případně rozhodnutím orgánu veřejné moci; není-li určen, rozhoduje potřeba panujícího pozemku
- platí zákaz rozšiřování služebnosti – ten je konkretizován zákazem spojování pozemkové služebnosti s jiným panujícím pozemkem; osobní služebnost pak nelze převést na jinou osobu
- k jedné věci lze zřídit i několik služebností
- **ochrana služebnosti** – svépomoc / ochrana držby (posesorní ochrana) / ochrana petitorní (ochrana vlastnického práva)

#### zánik služebnosti

- přiměřeně se použijí ustanovení o závazcích
- nezanikají spojením vlastnictví panující a služebné věci v jedné osobě
- zanikají trvalou změnou (→ znamená zánik schopnosti věci sloužit – studna vyschne)
- dále může zaniknout při hrubém nepoměru mezi zatížením a výhodou pozemku/osoby
- u věci evidovaných ve veřejném seznamu zanikne až výmazem
- vlastník služebné věci se může domáhat omezení nebo zrušení služebnosti za přiměřenou náhradu → zanikne až rozhodnutím soudu
- osobní zanikají smrtí (není-li rozšířena i na dědice) / u PO musí dojít k zániku s likvidací
- promlčení (nevykonává po dobu 10 let)
- uplynutím času / dohodou / rozhodnutím orgánu veřejné moci / vykoupením služebnosti (je-li vykupitelnost sjednána)

#### dělení

- *ad rem* (ve prospěch věci – ve prospěch každého vlastníka určité věci → spojeno s panujícím pozemkem<sup>7</sup>) X *ad personam* (ve prospěch určité osoby – zaniká smrtí, nelze převést na jiného; např. služebnost bytu)
- pozemkové/osobní služebnosti:

| <i>pozemkové služebnosti</i>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            | <i>osobní služebnosti</i>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <ul style="list-style-type: none"> <li>- existence 2 pozemků – <i>panující a služební</i></li> <li>- oprávnění ze služebnosti má každý vlastník panujícího pozemku (pozemková služebnost může být však zřízena i pouze ve prospěch určité osoby); povinným je každý vlastník zatíženého pozemku</li> <li>- hospodářský účel</li> <li>- mohou být <i>ad rem</i> (okap, cesta) i <i>ad personam</i> (právo pást stádo, inženýrské sítě, cesta)</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>- slouží vždy určité osobě – oprávněnému → vždy pouze <i>ad personam</i></li> <li>- společně pro uživateli a požívateli právo platí – u užitelných a zastupitelných věcí s nimi uživatel či poživatel může nakládat podle svého uvážení; po skončení služebnosti vrátí vlastníkově stejné množství věcí téhož druhu a jakosti</li> </ul>                                                                                                    |
| <b>demonstrativní výčet:</b>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            | <b><i>užívací právo</i></b>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        |
| <ul style="list-style-type: none"> <li>- služebnost inženýrské sítě</li> <li>- opora cizí stavby</li> <li>- služebnost okapu (odtok vody na jiný pozemek)</li> <li>- právo na svod dešťové vody (přívod vody z jiného pozemku)</li> <li>- právo na vodu</li> <li>- služebnost rozlivu</li> <li>- služebnost stezky</li> <li>- služebnost cesty</li> <li>- služebnost průhonu</li> <li>- služebnost pastvy</li> </ul>                                    | <ul style="list-style-type: none"> <li>- právo užívat cizí věc pro vlastní potřebu oprávněného a jeho domácnosti</li> <li>- vlastníkově služebné věci náleží všechny užitky, které může brát bez zkrácení práva uživatele</li> <li>- vlastník nese všechny závady služebné věci a musí věc udržovat v dobrém stavu</li> </ul>                                                                                                                                                      |
|                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         | <b><i>požívací právo</i></b>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       |
|                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         | <ul style="list-style-type: none"> <li>- právo užívat cizí věc (<i>ius utendi</i>) a brát z ní plody a užitky (<i>ius fruendi</i>); poživatel je detentorem služebné věci</li> <li>- vlastník služebné věci je vyloučen z užívání věci a nemá právo ani na plody a užitky</li> <li>- poživatel nemůže služebnou věc zcizit, ani k ní zřídit věcné právo</li> <li>- poživatel má povinnost udržovat věc ve stavu, v jakém ji převzal, a hradit obvyklé udržovací náklady</li> </ul> |
|                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         | <b><i>služebnost bytu</i></b>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |
|                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         | <ul style="list-style-type: none"> <li>- má se za to, že tato služebnost byla zřízena jako právo <i>užívací</i> (je možné ji však zřídit též jako <i>požívací</i> – plody a užitky = <b>nájem</b>)</li> </ul>                                                                                                                                                                                                                                                                      |

## 2) REÁLNÁ BŘEMENA

- aktivní povinnost povinného dávat nebo konat (vlastnické právo je omezeno ve prospěch oprávněné osoby)
- nejedná se o omezení – je to hospodářská výhoda oprávněné osoby vůči aktuálnímu (každému) vlastníku věci
- **znaky** – aktivní chování (spočívá v konání), časově omezené (neomezené lze zřídit pouze jako vykupitelné), předmětem jen věc zapsaná ve veřejném seznamu

<sup>7</sup> přechod přes pozemek – právo zůstává bez ohledu na disponování s pozemky; rozhodné je, komu patří pozemek v danou chvíli

- má funkci zajišťovací, popř. též realizační → když věcně plnit nebude, transformuje se jeho povinnost na povinnost poskytnout peněžitou náhradu – ta je vymahatelná
- příkladem reálného břemene je stavební plat sjednaný jako opakované plnění za zřízení práva stavby (§ 1247)
- § 1304 určuje, že časově neomezené reálné břemeno může být zřízeno pouze jako vykupitelné a podmínky vykupitelnosti musí být určeny spolu se zřízením takového reálného břemene → vykupitelnost je dána také tehdy, pokud je při zřízení sjednána částka, za kterou osobě oprávněné reálné břemeno zanikne s tím, že musí být ujednána čas a také splatnost částky

#### vznik

- právním jednáním** – vzniká až zápisem do veřejného seznamu, u nemovitých věcí musí být písemně
  - rozhodnutím soudu** – typicky vypořádání spoluvlastnictví
- nelze je vydržet

**zánik** – obdobně jako zánik služebností

### 17A. Právo zástavní a zadržovací

#### POJMY

- **zástavní právo** – věcné právo spočívající v oprávnění zástavního věřitele uspokojit svou pohledávku vůči dlužníkovi (který nesplnil) z výtěžku zpeněžení zástavy
- **zadržovací právo** – kdo má povinnost vydat cizí movitou věc, kterou má u sebe, může ji ze své vůle zadržet k zajištění splatného dluhu osoby, jíž měl věc vydat
- obě patří mezi zajišťovací instituty a mají dvojí povahu:
  - o **věcněprávní povaha** – jde o práva věcná, jsou spojena s věcí; ten, komu svědčí zástavní nebo zadržovací právo, má moc nad věcí, ovládá ji; zástavní právo i retenční právo lpí na věci, přechází spolu s věcí na jejího nabyvatele
  - o **obligační povaha** – souvisí s nějakým závazkem a to tak, že ho zajišťují – zajišťují, že pohledávka věřitele bude uspokojena bez ohledu na to, zda dlužník svůj dluh splní sám
- absolutní majetkové právo – jakožto věcná práva působí *erga omnes, numerus clausus*, zásadně kogentnost vůči třetím osobám

#### funkce

- **zajišťovací** – před splatností dluhu hrozba dlužníkovi, že přijde o zástavu, když nesplní, a zajištění věřitele – má své jisté
- **uhrazovací** – v případě nesplnění dluhu slouží k uspokojení věřitelovy pohledávky

#### srovnání zástavního a zadržovacího práva

| <b>zástavní právo</b>                    | <b>zadržovací právo</b>                                       |
|------------------------------------------|---------------------------------------------------------------|
| - předmětem jakákoliv obchodovatelná věc | - předmětem pouze movitá věc, kterou má u sebe věřitel právem |
| - vznik především smluvně                | - vznik na základě jednostranného právního jednání – zadržení |
| - lze jej zřídit i k nesplatnému dluhu   | - lze jej uplatnit zásadně ke splatnému dluhu (výjimky)       |
|                                          | - má přednost před zástavním právem                           |

#### ZÁSTAVNÍ PRÁVO

- věcné právo spočívající v oprávnění zástavního věřitele uspokojit svou pohledávku vůči dlužníkovi (který nesplnil) z výtěžku zpeněžení zástavy

#### charakteristika

- **akcesorita** – závislé postavení vůči zajišťovanému hlavnímu závazkovému poměru → může existovat pouze tehdy, existuje-li závazkový poměr nebo se alespoň existence takového poměru předpokládá
- **subsidiarita** – realizace možná až v případě, kdy dluh nebyl splněn řádně a včas
- **individualizace** – zástavní právo může vzniknout jen k individualizovanému předmětu (zajištěná pohledávka musí být taktéž individualizována – lze i druhově)
- **nedělitelnost** – celou zástavou se zajišťuje celá pohledávka

#### subjekt zástavněprávního poměru

- **zástavní věřitel** – zároveň **obligační věřitel** (tamtáž osoba, nedílné postavení); důsledkem je následování zástavního práva při postoupení pohledávky
- **obligační dlužník** – dlužník, který je stranou závazkového právního poměru
- **zástavní dlužník** – subjekt zástavněprávního poměru, nositel povinností vůči zástavnímu věřiteli, vlastník zástavy
- **zástavce** – osoba, která zástavní právo zřídila

#### předmět zástavního práva = **zástava** (čím se zajišťuje)

- jakákoli obchodovatelná věc
- musí již existovat – z toho ale jsou výjimky (např. lze uzavřít zástavní smlouvu ohledně obchodního závodu, který ještě podnikatel nevytvořil)
- obecně je předmětem zástavního práva i příslušenství, přírůstek a neoddělené plody a užitky zástavy
- rozdíl v povaze předmětu se projevuje při vzniku zástavního práva a při způsobu jeho realizace
- **budoucí zástavní právo** – situace, kdy zástavní dlužník ještě nevlastní předmět zástavního práva

#### předmět zajištění (co se zajišťuje)

- podle OZ je zástavním právem zajištěn dluh – nesprávná konstrukce, protože nerespektuje povahu zástavního práva; jeho smyslem je posílení postavení věřitele, tzn. že zajišťuje uspokojení pohledávky

- možné je zajistit peněžitou i nepeněžitou pohledávku (např. pohledávku vypůjčitele na vrácení věci; pak věřiteli náleží peněžité plnění do výše obvyklé ceny pohledávky v době vzniku zástavního práva)
- zajištění podmíněných a budoucích pohledávek:
  - o *podmíněné* – jejich vznik je závislý na splnění odkládací podmínky
  - o *budoucí* – pohledávka má vzniknout v budoucnu
- odstoupení od smlouvy nemá vliv na trvání zástavního práva
- zástavním právem není možné zajistit pohledávku z pracovního poměru, která má vzniknout v budoucnu
- druhové pohledávky (určitý druh pohledávek vznikající v určité době) a pohledávky z téhož právního důvodu (různé pohledávky; nejsou omezeny dobou)

#### *zákaz zastavení (negative pledge) (§ 1309 odst. 2)*

- časté ujednání v zástavních smlouvách; pokud není zapsáno ve veřejném seznamu nebo rejstříku zástav, působí jen *inter partes* (v případě zápisu má účinky *erga omnes*)

#### *vespolné zástavní právo (§ 1345)*

- pro týž dluh lze zastavit vespolek i několik věcí → ZP vázne na několika věcech zároveň pro jednu pohledávku
- zástavní věřitel se může uspokojit z kterékoliv zástavy nebo ze všech

#### *záměna zástavního práva (§ 1385 an.)*

- v podstatě má umožnit zapsat do rejstříku či seznamu nové ZP již před tím, než bude staré ZP vymazáno – rozuměj jde o ZP na téže věci
- vlastník nemovitosti může žádat, aby v pořadí a do výše již zapsaného zástavního práva (nepřevyšující původní dluh) bylo zapsané nové ZP
- účinky nového ZP závisí na tom, zda bude do jednoho roku po zápisu nového práva staré vymazáno

#### *uvolněné zástavní právo (§ 1380)*

- došlo k zániku zástavního práva a zápis není dosud vymazán
- vlastník věci může využít toto zástavní právo k zajištění jiné pohledávky svého věřitele (stejněho či jiného), která nepřevyšuje původní zajištěnou pohledávku → zajištění nové pohledávky s původním pořadím
- na žádost vlastníka se do veřejného seznamu zapíše, že je zástavní právo uvolněné – musí zajistit do 10 let, jinak jeho právo tak učinit zaniká

#### *vznik zástavního práva*

##### **a) dobrovolný**

- titul – zástavní smlouva
- podstatné náležitosti – označení zástavy a identifikace dluhu (správně pohledávky)
- pouhý titul ke vzniku zástavního práva nestačí, je třeba ještě modus – dvoufázový vznik zástavního práva (ne u všeho; např. pohledávka – vznik zástavního práva již smlouvou)
- modus:
  - o zástavní právo k **věci zapsané ve veřejném seznamu** (movitá i nemovitá) – zápis do veřejného seznamu (katastr nemovitostí, rejstřík ochranných známek a průmyslových vzorů); písemná forma smlouvy
  - o zástavní právo k **nemovité věci nezapisované do katastru** nemovitostí, k **hromadné věci** a k **závodu** – zápis do rejstříku zástav vedeného Notářskou komorou; smlouva – notářský zápis
  - o zástavní právo k **movitým věcem** – odevzdáním zástavnímu věřiteli nebo třetí osobě (smlouva i bez formy), označení zastavené věci znamením (písemně) nebo zápisem do rejstříku zástav (notářský zápis)

##### **b) ze zákona**

- není potřeba další právní skutečnosti, neboť zástavní právo vzniká přímo ze zákona
- např. zasilatelství, pacht, dopravce; dále z ustanovení v jiných právních předpisech (např. § 70 *zákona o námořní plavbě* – provozovatel lodě má k zajištění nároků ze společné havárie zástavní právo k nákladu, který je lodí přepravován)

##### **c) na základě rozhodnutí orgánu veřejné moci**

- zástavní právo vzniká vykonatelností rozhodnutí, pokud v něm není stanovena pozdější doba vzniku (např. soudcovské zástavní právo, exekutorské zástavní právo a daňové zástavní právo)
- je-li potřeba ke vzniku takového zástavního práva i jeho zápis do veřejného seznamu, pak se tam zapíše (zápis zde nemá konstitutivní povahu)

#### *obsah zástavněprávního poměru*

##### **1) fáze zajišťovací (§ 1353 – § 1358) – práva a povinnosti ze zástavního práva**

- zdržet se zhoršování zástavy na úkor zástavního věřitele, příp. přiměřeně doplní jistotu
- o zástavu pečovat jako řádný hospodář a užívat ji se souhlasem zástavního dlužníka

##### **2) fáze uhrazovací – přípustný způsob realizace zástavního práva = výkon zástavního práva (uspokojení ze zástavy)**

- libovolně dle dohody se zástavcem (vyjma zakázaných ujednání, viz níže) nebo zástavním dlužníkem (dohoda platí i pro právní nástupce; např. prodej z volné ruky – vždy povinnost odborné péče, aby se dosáhlo obvyklé ceny)
  - o X pokud není dohoda – z výtěžku zpeněžení ve veřejné dražbě, z výtěžku ze soudem nařízeného prodeje
- předpokladem zahájení procesu zpeněžení zástavy je písemné oznámení zástavního věřitele adresované zástavnímu dlužníkovi (začne běžet lhůta 30 dní)
- **rozdělení výtěžku:**
  - o *peněžitá pohledávka* – právo na úhradu jistiny pohledávky, příslušenství pohledávky, nutných nákladů vynaložených při výkonu zástavního práva

- *nepeněžitá pohledávka* – právo na takovou část z výtěžku, která odpovídá hodnotě nepeněžitě pohledávky v době vzniku zástavního práva
- pokud zpeněžením nedojde k úhradě celé pohledávky, zaniká pouze částečně a ve zbytku trvá dál (nezajištěná pohledávka); povinnost zástavního věřitele vydat případný přebytek (*hyperochu*) z výtěžku zástavnímu dlužníkovi
- regres zástavního dlužníka vůči obligačnímu dlužníkovi (pokud se nejedná o tutéž osobu)
- **pluralita zástavních věřitelů** – na zástavě vázne víc zástavních práv (§ 1371)
  - relevantní je pořadí zástavních práv; posuzují se dle doby jejich vzniku (respektive dle doby podání návrhu na zápis do veřejného rejstříku); u movitých věcí záleží i na způsobu vzniku; možná dohoda zástavních věřitelů o pořadí
  - pokud vykoná zástavní právo přednostní věřitel, získá nabyvatel zástavu nezatíženou dalšími zástavními právy (ta zaniknou); uspokojení dalších zástavních věřitelů závisí na výši dosaženého výtěžku
  - pokud vykonává zástavní právo nepřednostní věřitel – nabyvatel získá zástavu obtíženou přednostními zástavními právy

#### *zánik zástavního práva*

- **zánik zajištěné pohledávky** (akcesorita; nepostačí ovšem promlčení pohledávky – nevede ani k zániku pohledávky)
- **samostatný zánik zástavního práva** (pohledávka trvá) – zánik zástavy, vzdání se zástavního práva zástavním věřitelem, složení ceny zástavy, vrácení zástavy zástavnímu dlužníkovi, uplynutí ujednané doby...
- někdy má konstitutivní účinky až výmaz z veřejného seznamu či rejstříku zástav (např. dohoda), někdy má jen evidenční účinky (zánik pohledávky)
- **promlčení zástavního práva** (nutno odlišovat od zániku zástavního práva) – platí obecná pravidla, ale nepromlčí se dříve než zajištěná pohledávka (tedy pokud je pohledávka promlčená, ale zástavní právo ještě ne, lze se uspokojit ze zástavy)

#### *podzástavní právo*

- zástavce zastavuje pohledávku, která je sama zajištěna zástavním právem
- zástavní věřitel (v jiném zástavněprávním poměru) zastaví zajištěnou pohledávku a stane se **podzástavcem**
- **podzástavní věřitel** (oprávněný z podzástavního práva)
- **podzástavní dlužník** (původní zástavní dlužník)

#### *zástavní právo a promlčení*

- pokud jde o námitku promlčení zajištěné pohledávky, pohledávka i zástavní právo se promlčují samostatně – námitka promlčení zajištěné pohledávky je z pohledu zástavce (zástavního dlužníka) irelevantní
- zástavní právo se nepromlčí dříve než zajištěná pohledávka (§ 615 odst. 1) – jeden z výrazů akcesority zástavního práva  
→ aby zástavní věřitel nepřišel o možnost náhradního uspokojení ještě předtím, než ztratí možnost vynutit si splnění zajištěné pohledávky (uplyne-li promlčecí lhůta u zástavního práva a neuplyne-li promlčecí lhůta u zástavní pohledávky, zástavní právo promlčeno není)

#### *zakázaná ujednání (§ 1315)*

- následkem je relativní neplatnost
- vždy zakázáno ujednat, že dlužník nebo zástavce nesmí zástavu vyplatit
- před splatností dluhu zakázáno ujednat, že zástavní věřitel se nebude domáhat uspokojení ze zástavy, že věřitel může zpeněžit zástavu libovolným způsobem nebo si ji ponechat za libovolnou nebo předem určenou cenu, nebo že věřitel může brát ze zástavy plody nebo užitky

#### *ZADRŽOVACÍ PRÁVO (retenční právo)*

- právo věřitele zadržet u sebe věc (movitou/listinný cenný papír), kterou by jinak byl povinen vydat dlužníkovi, aby zajistil svou (splatnou) pohledávku za dlužníkem, a to do doby, než dlužník svůj dluh splní nebo zajistí věřitelovu pohledávku jinak
- uplatnit lze zásadně u splatného dluhu + výjimky pro nesplatný dluh dle 1395 odst. 2 (nezajistí dluh jinak, i když měl / prohlásí, že nesplní / je zřejmé, že nesplní)
- **vznik** – jednostranným konkludentním právním jednáním věřitele (zadrží věc u sebe jako jistotu)

#### *práva a povinnosti věřitele*

- vyzkoušet dlužníka o zadržení věci
- pečovat o věc jako řádný hospodář
- právo mít věc u sebe
- nesmí věc bez povolení dlužníka užívat

#### *zákaz zadržení*

- věc, kterou má u sebe zadržovaný neprávem, zejména zmocnil-li se jí neprávem nebo lstí
- zadržet věc nesmí ten, komu bylo uloženo, aby s ní naložil způsobem neslučitelným s výkonem zadržovacího práva (např. v případech, kdy je hmotná movitá věc odevzdávána v souvislosti s jejím zastavením)

#### *realizace*

- dohoda (písemná) / prodej ve veřejné dražbě; přednostní uspokojení před zástavními věřiteli (superpriorita)

#### *zánik*

- zánik dluhu (akcesorita) / zadržené věci

- vzdání se
- věc se dostane z moci věřitele
- dlužník poskytne dostatečnou jistotu

## 18A. Správa cizího majetku a svěřenský fond

### SPRÁVA CIZÍHO MAJETKU

- představuje soubor subsidiárních právních pravidel regulující obecně všechny situace, kdy osoba spravuje majetek, který jí nepatří, ve prospěch někoho jiného – správa cizího majetku pro jiného
- § 1400 stanovuje obecnou úpravu správy X odchylky:
  - o zákon pro správu stanoví zvláštní režim (§ 713 – správa společného jmění manželů; § 896 – péče o jmění dítěte; § 1126 – správa společné věci; § 1230 – správa věci v přidatném spoluvlastnictví; § 1512 – svěřenské nástupnictví; § 1677 – správa pozůstalosti)
  - o odchylky stanovené smlouvou
  - o podpůrné použití obecné úpravy se nevylučuje
  - o ZOK má svou svébytnou úpravu (aplikace generální úpravy povětšinou vyloučena); např. správa splacených vkladů či vnesených předmětů před vznikem obchodní korporace (pověřený správce) – subsidiárně se aplikují ustanovení o příkazu (nikoli správa cizího majetku dle OZ)

### znaky

- *svěření správy majetku na základě smlouvy*
  - o mezi správcem a beneficentem, o výkonu správy majetku nebo jeho části
  - o v takovém případě je zákonná úprava dispozitivní
  - o porušení správcových povinností se posoudí jako porušení smluvních povinností (§ 2913) → objektivní odpovědnost
- *svěření správy majetku na základě zákona*
  - o např. § 340 – nakládání s nadační jistinou nadací; § 351 – výkon správy majetku v přidruženém fondu nadací; § 1678 – správa pozůstalosti; správa jistoty kterou poskytl dlužník k zajištění dluh či zajišťovací převod práva (za podmínek v § 2042); správa jmění dítěte, kterou vykonávají rodiče; správa může vzniknout faktickým úkonem ponechání movité věci v držení zcizitele
  - o v případě pochybení správce bude třeba hovořit o porušení zákonné povinnosti, tedy bude nutné použít pravidla o odpovědnosti za vzniklou škodu (§ 2910) se zřetelem k zavinění správce → subjektivní odpovědnost
- *svěření správy majetku na základě rozhodnutí soudu* – jmenování opatrovníka pro správu jmění
- není vyloučeno, aby někdo spravoval cizí majetek i bez právního důvodu, tedy tak, že se ujme správy, aniž by proto existoval jakýkoliv důvod (např. svévole, svémoc)
- rozlišování důvodu vzniku správy je důležité kvůli odpovědnosti správce za výkon funkce
- majetková oddělenost správce – oddělení majetku a majetkových zájmů správce od beneficenta či beneficentů
- ve prospěch jiného – správa musí být vykonávána ve prospěch někoho jiného než správce (má se za to, že správce jedná jako zástupce vlastníka)

### druhy správy cizího majetku (z hlediska šíře správcovských oprávnění)

| <i>prostá správa</i>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                | <i>plná správa</i>                                                                                                                                                                                                                             |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <ul style="list-style-type: none"> <li>- nevede k rozmnožení majetku, v zásadě se stará o jeho zachování</li> <li>- postavení správce je omezeno; výslovná omezení spočívají v podmínění určitých právních jednání výslovným souhlasem beneficenta</li> <li>- např. správce pozůstalosti, vykonavatel závěti</li> <li>- výjimky – § 1407, § 1408 odst. 2</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>- směřuje k rozmnožení majetku (zachování, zhodnocení nebo rozmnožení, charakteristické pro svěřenský fond)</li> <li>- činí vše, co je užitečné, pokud jde o zhodnocení spravovaného majetku</li> </ul> |

### subjekty

- **správce cizího majetku** – každý, komu je svěřena správa majetku, který mu nepatří, ve prospěch jiného
  - o správce plní své povinnosti osobně; jde o osobní funkci, kterou nelze bez dalšího převést na jiného
  - o X plněním dílčích úkolů lze pověřit jiného
    - správce nese odpovědnost za pečlivý výběr (*culpa in eligendo*) a za dostatečné poučení dané osoby
    - vždy jen pro jednotlivé právní jednání (jednotlivé právní jednání je třeba vymezit na základě jeho předmětu, adresátů, cílů, časového určení a dalších relevantních kritérií)
    - **neoprávněně pověří k zastoupení** (např. nesmí delegovat) – správce odpovídá beneficentovi společně a nerozdílně společně s danou osobou
    - podmínkou substitučního výkonu povinností správce není udělování souhlasu vlastníka či beneficenta ad hoc, a to ani pro případ závažných a složitých (či složených) právních jednání
    - substituci lze zcela vyloučit (nebo upravit podmínky) smlouvou
    - substitut jedná v zastoupení vlastníka, a nikoliv správce; z jeho jednání vznikají práva a povinnosti přímo vlastníku
  - o činnost správce je zpravidla úplatná (až na § 1402 odst. 2 – správa bez právního důvodu)
  - o správcovská smlouva – není zákonem předepsaná forma
  - o stanovy – právní jednání, kterým subjekty správy (vedle smlouvy o správě) mohou upravit některé právní vztahy za účelem efektivního, transparentního a předvídatelného výkonu správy (rozdělení zisku, nákladů)

- o fyzická i právnická osoba (podmínka neexistence úpadku správce a dostatek svéprávnosti)
- o společná správa (několik správců) – solidární odpovědnost
- **beneficiant** – ten, v jehož prospěch je správcem majetek spravován (nemusí jít nutně o vlastníka, může být i nájemce)
- **osoba vykonávající dohled** – může být určena buď ve stanovách/smlouvě nebo může jít o dohled vykonávaný orgánem veřejné moci

#### *povinnosti správce (§ 1411 – § 1422)*

- **vůči beneficiantovi:**
  - o jednat s péčí řádného hospodáře (vůdčí princip)
  - o povinnost oznámit potenciální střet zájmů
  - o podléhá pravidlům o obezřetném investování
  - o posuzovat výnos/zisk/riziko – zvolit adekvátní investiční strategii
  - o povinnost sestavit inventář (seznam spravovaného jmění + významných dokladů), pokud tak určí smlouva, stanovy, soud nebo zákon
  - o předkládá 1x za rok vyúčtování
  - o správce je povinen nahradit škodu, kterou způsobil porušením svých povinností
- **vůči třetím osobám:**
  - o správce jedná nikoliv jako zástupce vlastníka, nýbrž jako zástupce beneficianta, a to podle § 1419 odst. 1 jako přímý a podle § 1419 odst. 2 jako nepřímý zástupce
  - o překročení oprávnění (exces) – není sankcionováno jako neplatné (následky § 1420)
  - o simulovaná správa – někdo simuluje, že někdo jiný spravuje jeho majetek (§ 1422)

#### *práva správce*

- na odměnu, a to v obvyklé výši, pokud nebude smlouvou určeno jinak

#### *vznik správy*

- funkce správce cizího majetku vzniká v závislosti na způsobu vzniku správy cizího majetku
- pokud správa cizího majetku vzniká jinak než smlouvou, stává se osoba správcem cizího majetku v okamžiku, kdy dojde k naplnění podmínek pro vznik správy cizího majetku → v takovém případě není relevantní, zda taková osoba souhlasí s výkonem funkce správce cizího majetku a je k tomu způsobilá, či nikoli

#### *skončení správy (§ 1438 – § 1447)*

- odstoupením (nesmí v nevhodnou dobu)
- písemným odvoláním správce
- omezením svéprávnosti, smrtí, zánikem správce, osvědčením o úpadku správce
- objektivní důvody – uplynutím doby, dosažením účelu, zánik práva beneficianta ke spravovanému majetku
- po skončení správy správce předá spravovaný majetek (ať už beneficiantu nebo nastupujícímu správci) – vše, co měl od počátku + co získal + dokumenty, které se k tomu vážou (§ 1446)
- když má pohledávku za beneficiantem (§ 1447) – oprávněn započíst proti peněžitému obnosu, jinak má zadržovací právo

#### *příklady institutů OZ, v nichž jde o správu cizího majetku:*

- svěřenský fond (§ 1456)
- správa přidruženého fondu nadace (§ 351)
- správa pozůstalosti (§ 1678)

### **SVĚŘENSKÝ FOND**

- inspirace z Québecu v právní úpravě tzv. *fiducie* – trust adaptovaný na podmínky kontinentální právní kultury
- jedná se o zvláštní případ správy cizího majetku (*lex specialis*); obecnou úpravu aplikujeme jen subsidiárně – plná správa dle § 1456
- dle komentáře – svěřenský fond je entitou bez právní subjektivity; představuje autonomní majetek bez vlastníka vyčleněný zakladatelem k naplňování konkrétního účelu a spravovaný svěřenským správcem podle instrukcí vtělených zakladatelem do zakladatelského právního jednání, respektive do zvláštního statutu
- § 1448 – určitá struktura majetku a práv, respektive entita bez právní subjektivity, kterou charakterizují tyto **znaky**:
  - o vyčlenění majetku z vlastnictví zakladatele fondu
  - o určitý účel, jež má svěřenský fond naplňovat (veřejně prospěšný či soukromý)
  - o svěření majetku svěřenskému správci (svěřit majetek lze výlučně na základě smlouvy nebo pořízení pro případ smrti)
  - o povinnost svěřenského správce vyčleněný majetek držet a spravovat (nelze jej opustit – nemá *ius abutendi*; není zde vlastnická svoboda ve smyslu § 1012)

#### *oddělené a nezávislé vlastnictví*

- **absence subjektu vlastnictví** – majetek vlastnický nepodléhá žádnému zúčastněnému subjektu (svěřenský fond nemá právní subjektivitu) – koncept autonomního, tedy samo o sobě stojícího vlastnictví bez vlastníka
- vlastnická práva k majetku ve svěřenském fondu vykonává vlastním jménem na účet fondu svěřenský správce
- nejedná se o věc ničí či opuštěnou
- rozdíl od nadací – nemá právní osobnost, může mít podnikatelský účel, jednodušší správa majetku, nevytváří se zvláštní orgány, absence veřejnoprávního dohledu

#### *smysl a důvod recepty institutu svěřenského fondu do českého právního řádu*

- zabraňuje relokaci majetku do zemí, které umožňují flexibilní a efektivní správu majetku formou klasického trustu
- obohacuje právní řád o moderní zajišťovací instrument usnadňující zapojení do přeshraničních finančních projektů a globálních bankovních obchodů včetně participace na islámském bankovníctví (islámské finanční transakce založené na fiduciárním principu a právu šaría odmítajícím úrok)
- umožňuje lidem, které z jakéhokoli důvodu tíží břemeno správy jejich majetku, aby tuto správu delegovali na jinou osobu
- slouží lidem, kteří chtějí mít po své smrti větší vliv na nakládání s jejich majetkem, než by jim umožňovalo dědické právo
- usnadňuje mezigenerační přechod majetku
- umožňuje lidem sebe nebo své blízké v době blahobytu zabezpečit proti finančním těžkostem vzniklým v budoucnosti
- umožňuje vyřešit střet zájmů

#### účel

- soukromý (ve prospěch osoby nebo na její památku – i ještě nepočatá osoba; časové omezení doby trvání fondu) X veřejně prospěšný (kultura, vzdělání, věda, náboženství, dobročinné účely)
- nelze oba základní účely kombinovat

#### typologie svěřenských fondů

- osobní – ve všech rolích (zakladatel, obmyšlený i správce) často jedna osoba, proto je potřeba spolu-správce, kterou je nezávislá osoba
- rodinný – správa rozsáhlého rodinného majetku a jeho mezigenerační přechod
- obchodní – umožňuje oddělit firemní aktivum nebo rizika z obchodních vztahů od majetku rodiny zakladatelem společnost, dohlížitel jednatel společnosti, správcem je společník a obmyšleným rovněž společník a/nebo společnost
- charitativní – sdružování majetku k filantropickým účelům
- investiční – slouží ke sdružování finančních prostředků za účelem dalšího investování podle stanoveného prospektu
- zajišťovací – fond jako zajišťovací prostředek
- testamentární – podobná funkce jako svěřenecké nástupnictví

#### vznik (2 fáze)

- **vytvoření** – vyčleněním majetku z vlastnictví zakladatele
  - o smlouva či pořízení pro případ smrti – zakladatelské právní jednání
- **vznik** – svěřenský fond vzniká až dnem zápisu do evidence svěřenských fondů (svěřenský správce musí předtím přijmout pověření ke správě – fakticky či konkludentně)
  - o vyčleněním majetku pořízením pro případ smrti (dědická smlouva, závěť a dovětek) – svěřenský fond vzniká již smrtí zůstavitele (do evidence se zapisuje až po svém vzniku)
  - o vzniká bez ohledu na to, že správce dosud nepřijal pověření (ale až do okamžiku potvrzení dědictví soudem je majetek vyčleněný do svěřenského fondu spravován v rámci pozůstalosti)
- proti zkrácení věřitele (obvykle podvodným převodem) slouží odpůrcí žaloba

#### zánik

- nutno rozlišovat mezi zánikem správy fondu a vlastním zánikem fondu
- **3 fáze:** zánik správy → vypořádání majetku → zánik svěřenského fondu
- osobu oprávněnou k vypořádání má především stanovit statut (jinak domněnka v § 1472 – obmyšlený, poté zakladatel, poté propadá státu)
- **ukončení správy** – uplynutím doby / dosažením účelu / rozhodnutím soudu / vzdáním se práva na plnění beneficentem
  - o zákon nevyžaduje nějaké zvláštní konstatování ohledně ukončení správy – problém třeba u dosažení účelu (kdy jej bylo dosaženo?) – nejjednodušší je, aby toto konstatovali všichni beneficenti
- **možné problémy při vypořádání:**
  - o po vypořádání majetku se objeví opomenutý obmyšlený (jedná se o bezdůvodné obohacení a oprávněný – obmyšlený má právo na jeho vydání vůči tomu, kdo vlastnictví k tomuto majetku nabyt)
  - o po skutečném vypořádání se objeví další majetek (dodatečně objevený majetek by měl následovat osud majetku, který již byl vypořádán)
  - o předlužený majetek – osoby, jimž má být podle komentovaného ustanovení majetek fondu vydán, mají právo na jeho vydání, jehož se však mohou vzdát a vydání odmítnout; projev vzdání se práva zahrnuje veškerý majetek, jenž má být vydán; nelze se vzdát jen části práva, např. tak, že recipient hodlá nepřijmout jen dluhy nebo věc zatíženou břemeny apod.
- **zdanění při zániku** – při zániku svěřenského fondu bude přicházet v úvahu zdanění zisků svěřenského fondu dosažených k okamžiku jeho zániku a dále pak zdanění výplaty ze svěřenského fondu na úrovni beneficentů

#### statut svěřenského fondu

- jednostranné právní jednání zakladatele, jímž je vytyčován základní regulační rámec správy majetku ve svěřeneckém fondu
- nejde o zakladatelské právní jednání (tím je smlouva/pořízení pro případ smrti) – to předchází vydání statutu (ale statut může být v zakladatelském právním jednání přímo obsažen)
- obligatorní náležitost každého svěřeneckého fondu (§ 1452); statut nicméně nelze pokládat za zákonný předpoklad vzniku svěřeneckého fondu
  - o svěřenský fond vznikne, jsou-li naplněny předpoklady k jeho vzniku (i když jeho statut vydán není – absence statutu tak není na újmu platnosti vzniku svěřenského fondu)

- forma veřejné listiny, vydává zakladatel, obsažený ve smlouvě či závěti, vydaný samostatně
- obsahuje označení SF, majetku, účel, podmínky plnění ze SF, trvání, určení obmyšleného

#### subjekty

- **zakladatel**
  - o fyzická či právnická osoba, která vyčleňuje majetek nebo část majetku do fondu
  - o jmenuje a odvolává správce (i když to ve statutu může stanovit jiný způsob určení; v krajních případech může soud)
  - o vydává statut
  - o může být též obmyšleným nebo správcem (či zastávat všechny pozice najednou; v takovém případě musí být ještě jeden správce – § 1454)
- **svěřenský správce (fiduciář)**
  - o může jím být každý svéprávný člověk (právnická osoba může být správcem jen v zákonech stanovených případech – investiční společnost)
  - o byl-li zakladatelem svěřenský správce jmenován a přijme-li pověření ke správě, musí se správy svěřenského fondu ujmout neprodleně po jeho vzniku, aby dostal svým povinnostem vyplývajícím ze zásady péče řádného hospodáře
  - o nelze jmenovat – jmenuje jej soud na návrh osoby, která na tom má právní zájem
  - o náleží mu plná správa majetku (tedy může měnit jeho podstatu, rozmnožovat ji a investovat, jak to odpovídá hospodářskému určení)
  - o v souladu s OSŘ je správce aktivně i pasivně legitimován k soudnímu uplatnění a ochraně práv plynoucích ze svěřenectví
- **dohlizitel** – kontroluje správce SF
  - o dohled nad správou svěřenského fondu – zakladatel, obmyšlený vždy; jiná osoba, pokud tak určí statut; orgán veřejné moci nebo další osoby v případech stanovených zákonem
  - o právní úprava předpokládá i vnější kontrolu, tj. soudní ingerenci → smyslem je preventivní i následná kontrola
- **obmyšlený (beneficient)**
  - o ten, komu má být ze svěřenského fondu plněno
  - o jmenuje jej zakladatel (účinně zápisem) – může tak učinit jakýmkoliv projevem vůle (i neformálně) anebo stanoví postup určení obmyšlených osob ve statutu fondu
  - o pokud neurčí beneficianta zakladatel, jmenuje jej svěřenecký správce, a to v souladu se statutem (veřejně prospěšný účel – správce není ve volbě obmyšlených omezen X soukromý účel – statut musí aspoň vymezit okruh lidí, ze kterých má být vybráno)
  - o právo na plnění – může mu být přiznáno právo na plody či užitky ze svěřenského fondu, majetek ze svěřenského fondu nebo zřízení užívacího či požívacího práva

#### změny svěřenského fondu

- navýšení majetku svěřenského fondu vyčleněním dalšího majetku nějakou osobou (bezúplatně či úplatně, případně třeba za to, že se stane obmyšleným) – nezískává pozici zakladatele (ani jeho práva)
- soudní intervence – možnost zrušení svěřenského fondu soudem, pokud stanoveného účelu nelze dosáhnout

## 19A. Autorské právo

### POJEM AUTORSKÉHO PRÁVA

#### v objektivním smyslu

- soubor soukromoprávních právních norem upravující společenské vztahy, jež vznikají prostřednictvím tvorby a společenského uplatňování autorských děl
- společně s právy průmyslového vlastnictví spadá pod **právo duševního vlastnictví**, které je podmnožinou **práv k nehmotným statkům** (osobnostní povahy, neřadíme je proto mezi práva věcná)

| práva k nehmotným statkům         |                             |                                |
|-----------------------------------|-----------------------------|--------------------------------|
| všeobecné osobnostní právo        | práva duševního vlastnictví |                                |
| jednotlivá dílčí osobnostní práva | autorská práva              | práva průmyslového vlastnictví |

- **předmět úpravy autorského zákona:**
  - o práva autora k jeho autorskému dílu
  - o práva související s právem autorským
  - o právo pořizovatele k jím pořízené databázi
  - o ochrana kolektivních práv
  - o kolektivní správa autorských práv a práv souvisejících
- **prameny** – mezinárodní smlouvy (Bernská úmluva 1886, Všeobecná úmluva o autorském právu 1952 + světová organizace duševního vlastnictví WIPO od 1967), směrnice EU, české prameny – autorský zákon, OZ, prováděcí vyhlášky

#### v subjektivním smyslu

- soubor oprávnění, která autorovi vznikají a která může realizovat ve vztahu k jím vytvořenému dílu (dále viz níže, toto chce katedra vymezit až po autorském dílu)

## AUTORSKÉ DÍLO

- jedinečný výsledek tvůrčí činnosti autora vyjádřený v nějaké objektivně vnímatelné podobě
  - o nemůže vzniknout jen tak náhodně, bez tvůrčí činnosti; musí být jedinečné, odlišitelné
- nemotný statek, který je předmětem autorského práva (ne hmotný předmět, ve kterém je autorské právo vyjádřeno → předmět vlastnického či jiného věcného práva)
- **pojmové znaky** (každé dílo musí splňovat tyto znaky):
  - o dílo literární a jiné dílo umělecké a dílo vědecké
  - o jedinečný výsledek tvůrčí činnosti autora (statistická jedinečnost – nemohou existovat dvě identická díla, vždy je dílo jen jedno a druhé plagiát, nebo není dílem ani jedno) X ale počítačový program nemusí být jedinečný, postačí původnost
  - o vyjádření v jakékoli objektivně vnímatelné podobě (včetně podoby elektronické, trvale nebo dočasně, bez ohledu na jeho rozsah, účel nebo význam)
- **druhy** (demonstrativní výčet v § 2 odst. 1 AZ) – díla slovesná, divadelní, výtvarná, kartografická, hudební, audiovizuální, díla architektonická, díla užitého umění, pantomimická...(dále jakýkoli jiný druh díla, bude-li splňovat pojmové znaky autorského díla)
- **dílem nejsou:**
  - o náměty, myšlenky, postupy, vědecké teorie, matematické vzorce, denní zprávy nebo údaje
  - o úřední díla (rozhodnutí, veřejné listiny, státní symboly), výtvary tradiční lidové kultury → autorské právo k nim nevznikne, jelikož je v zájmu společnosti, aby bylo možné co nejširší využití těchto výtvarů
- **ochrana se vztahuje** na dílo dokončené, ale i na jeho jednotlivé vývojové fáze a části, včetně názvu a jmen postav
  - o ochrana *vnitřní* (ochrana částí v rámci díla jako celku) nebo *vnější* (ochrana částí jako děl samotných – ochranu požívají sami o sobě, nezávisle na vnitřní ochraně)
  - o dle judikatury se týká i sloganů
- dílo vzniklé tvůrčím zpracováním díla jiného, včetně překladu (souběžná ochrana obou děl)
  - o tím není dotčeno právo autora zpracovaného nebo přeloženého díla (každému z autorů vzniká autorské dílo)

### kvazidíla (§ 2 odst. 2 AZ)

- výjimka ze zásady jedinečnosti díla, kvazidíla jsou za autorská díla považována na základě zákonné fikce
- jedná se o počítačové programy (chráněny jako *dílo literární*), databáze, fotografie
- ke vzniku autorskoprávní ochrany stačí, aby tato díla byla autorovým duševním tvůrčím (ochrana tedy sice vznikne snáze, ale může existovat řada dalších lidí, kteří jsou autoři stejného díla)

### spoluautorské dílo

- vznik společnou tvůrčí činností dvou nebo více autorů do doby dokončení díla jako dílo jediné (§ 8 AZ)
- výsledkem je dílo jediné a nedílné způsobilé k užití pouze jako celek
- autorské právo patří spoluautorům společně a nerozdílně (stejně jsou i zavázáni z právních jednání)
- o nakládání s dílem spoluautorů rozhodují spoluautoři jednomyslně
- ochrany práv se může jednotlivý spoluautor domáhat i samostatně
- podíl jednotlivých spoluautorů na společných výnosech z práva autorského k dílu spoluautorů je úměrný velikosti jejich tvůrčích příspěvků (pokud tyto příspěvky nelze rozeznat, jsou podíly na společných výnosech stejné)
- negativní vymezení – spoluautorem nemůže být osoba, jejíž přínos pro dílo spočívá pouze v poskytnutí pomoci nebo rady technické, administrativní nebo odborné povahy nebo poskytnutí dokumentačního nebo technického materiálu či dání podnětu ke vzniku díla

### díla souborná

- sborníky (časopis, encyklopedie, výstava...) – pokud splňuje obecné podmínky, tak jsou dílem souborným
- autorem je fyzická osoba, která díla tvůrčím způsobem uspořádala, aniž by byla dotčena práva autorů jednotlivých zařazených děl

### databáze

- soubor nezávislých děl, údajů nebo jiných prvků, systematicky nebo metodicky uspořádaných a individuálně přístupných elektronickými nebo jinými prostředky, bez ohledu na formu jejich vyjádření
- podmnožinou děl souborných
- ochrana právem autorským (ochrana struktury databáze)
- je právem sui generis (zvláštní právo k databázi) – ochrana obsahu přísluší pořizovateli databáze
- obsahem práv pořizovatele databáze je (i) právo na vytěžování nebo na zužitkování celého obsahu databáze a (ii) právo udělit jinému výkon tohoto práva → tato práva trvají 15 let

### zvláštní druhy děl

- **zaměstnanecké dílo** – majetková práva vykonává svým jménem a na svůj účet zaměstnavatel; osobnostní práva má autor
- **kolektivní dílo** – dílo, na jehož tvorbě se podílí více autorů, které je vytvářeno z podnětu a pod vedením fyzické nebo právnické osoby a uváděno na veřejnost pod jejím jménem, přičemž příspěvky zahrnuté do takového díla nejsou schopny samostatného užití
  - o pokud na objednávku, považuje se za zaměstnanecké (objednatel se považuje za zaměstnavatele)

- dílo audiovizuální a díla audiovizuálně užitá nejsou dílem kolektivním
- **školní dílo** – škola má právo na uzavření licenční smlouvy s autorem
- **dílo vytvořené na objednávku** – na základě smlouvy o dílo; autor poskytl licence k účelu vyplývajícím ze smlouvy o dílo; autor může dílo užit a poskytnout licenci jinému, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy objednatele (*nevýhradní licence*)

#### *anonym a pseudonym*

- pokud bylo dílo zveřejněno z vůle autora bez udání jména (*anonymní dílo*) nebo pod krycím jménem nebo uměleckou značkou (*pseudonymní dílo*), nelze totožnost autora bez jeho souhlasu zveřejnit
- dokud nedojde ke zveřejnění jména, zastupuje autora ten, kdo dílo zveřejnil (typicky vydavatelství)

### AUTORSKÁ PRÁVA

#### a) práva autora k jeho autorskému dílu

#### b) práva související s právem autorským

- práva výkonného umělce k jeho uměleckému výkonu
- právo výrobce zvukového záznamu k jeho záznamu
- právo výrobce zvukově obrazového záznamu k jeho záznamu
- právo rozhlasového nebo televizního vysílatele k jeho vysílání
- právo zveřejnitel k dosud nezveřejněnému dílu, k němuž uplynula doba trvání majetkových práv
- právo nakladatele na odměnu v souvislosti se zhotovením rozmnoženiny jím vydaného díla pro osobní potřebu

#### c) právo pořizovatele k jím pořízené databázi

- obsahem autorského práva jsou výlučná práva *osobnostní a majetková* → **dualistické pojetí**

#### *výlučná práva osobnostní*

- spjatá s osobou autora, nezczizitelná, nepřevoditelná, nelze se jich vzdát, zanikají se smrtí osoby autora
- právo rozhodnout o zveřejnění díla, právo osobovat si autorství (právo rozhodovat, zda a jakým způsobem má být autorství uvedeno), právo na nedotknutelnost díla, právo na autorský dohled
- **postmortální ochrana díla** – mohou se domáhat i osoby blízké, po sdružující autory, kolektivní správce
- součástí je povinnost ostatních neosobovat si autorství a zákaz použít dílo způsobem snižujícím jeho hodnotu
- trvají i po uplynutí majetkových práv

#### *výlučná práva majetková*

- ekonomický význam, nepřevoditelná, nelze se jich vzdát, nelze je postihnout výkonem rozhodnutí, neocenitelná, smrtí autora nezanikají – předmětem dědictví, případně odumřít státu
- právo dílo užit/udělit jiné osobě smlouvou oprávnění k výkonu tohoto práva – **licenci** → pod užitím se skrývá celý katalog práv na rozmnožování, rozšiřování, pronájem, půjčování, vystavování, sdělování díla veřejnosti atd.

#### *jiná práva majetková*

- právo autora na odměnu při opětovném prodeji originálu díla / v souvislosti s rozmnožováním díla pro osobní potřebu / v souvislosti s pronájmem originálu nebo rozmnoženiny díla

#### *trvání majetkových práv*

- jsou to práva absolutní povahy
- majetková práva trvají po dobu života autora a 70 let po jeho smrti
- po uplynutí jde o tzv. volné dílo a při prvním zveřejnění dosud nezveřejněného volného díla vznikají zveřejniteli výlučná majetková práva ve stejném rozsahu, v jakém je měl autor (práva související, nepřevoditelná), která trvají 25 let od zveřejnění díla

### LICENČNÍ SMLOUVA

- smlouvy o převodu oprávnění k výkonu práva
- předmětem právo k výkonu majetkového práva (nikdy to není právo vykonávat osobnostní práva)
- **pojem licence** – oprávnění k výkonu práva autorské dílo užit v původní nebo zpracované či jinak změněné podobě, a to určitým způsobem nebo všemi způsoby užití, v rozsahu omezeném nebo neomezeném
  - 1) **výhradní licence** (§ 2360) – poskytovatel nemá právo poskytnout tutéž licenci třetí osobě po dobu, co výhradní licence trvá (a není-li ujednáno jinak, zdrží se taky výkonu práva, ke kterému udělil licenci)
  - 2) **nevýhradní licence** (§ 2360) – poskytovatel může licenci udělit třetí osobě
  - 3) **podlicence** (§ 2363) – nabyvatel poskytne oprávnění tvořící součást licenci třetí osobě (bylo-li ujednáno v licenční smlouvě); postoupení licence jen s písemným souhlasem poskytovatele
- autor nebo jiný poskytovatel licence (dědic) má právo udělit jiné osobě smlouvou právo dílo užit
- písemná forma – výhradní licence nebo má-li být zapsána do veřejného seznamu
- **obsah** – účel, rozsah, množství, území – pokud je některá náležitost opomenuta, platí zákonná úprava: území ČR, časový rozsah 1 rok, obvyklý množstevní rozsah (opomenutí vymezení předmětu nebo odměny vede k neplatnosti smlouvy)
- kogentní součástí smlouvy je také autorův nárok minimálně na 1 autorskou rozmnoženinu díla (není považována za součást odměny)
- **zánik** – uplynutím sjednané doby / splněním smlouvy / dohodou smluvních stran / výpovědí při sjednané době neurčité / odstoupením (pro nečinnost nabyvatele, pro změnu přesvědčení autora)
- pokud je licence úplatná, odměna by měla reflektovat její rozsah

- tzv. bestsellerový paragraf (§ 2374) – pouze pro licence k autorskému dílu – je-li odměna příliš nízká, má autor právo na přiměřenou dodatečnou odměnu
- creative commons – standardizované licence

## OCHRANA SUBJEKTIVNÍCH AUTORSKÝCH PRÁV

| <i>trestněprávní ochrana</i>                                                                                                                                                                                                                                           | <i>správněprávní ochrana</i>                                                                                                                                                                                                                                                                      |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <ul style="list-style-type: none"> <li>- trestní zákoník</li> </ul>                                                                                                                                                                                                    | <ul style="list-style-type: none"> <li>- autorský zákon (hlava IV)</li> </ul>                                                                                                                                                                                                                     |
| <i>porušení autorského práva, práv souvisejících s právem autorským a práv k databázi (§ 270 TZ)</i>                                                                                                                                                                   | <ul style="list-style-type: none"> <li>- přestupky FO</li> <li>- správní delikty PO a podnikajících FO (neoprávněné užití; neoprávněný zásah do práva autorského; obchodník, co se účastní prodeje originálu uměleckého díla a nesplní oznamovací povinnost)</li> <li>- uložení pokuty</li> </ul> |
| <ul style="list-style-type: none"> <li>- neoprávněný zásah nikoliv nepatrný</li> <li>- odnětí svobody (2R), propadnutí věci, zákaz činnosti</li> <li>- s obchodní činností: 6M – 5R</li> <li>- získá-li velký prospěch nebo způsobí velkou škodu: 3 – 8 let</li> </ul> |                                                                                                                                                                                                                                                                                                   |
| <i>padělání a napodobení díla výtvarného umění (§ 271 TZ)</i>                                                                                                                                                                                                          |                                                                                                                                                                                                                                                                                                   |
| <ul style="list-style-type: none"> <li>- nutný úmysl, aby padělané dílo bylo považované za originál</li> <li>- odnětí svobody (3R), zákaz činnosti, propadnutí věci</li> <li>- vyšší sazba pro organizovanou skupinu, velký rozsah...</li> </ul>                       |                                                                                                                                                                                                                                                                                                   |

- neformální princip – ke vzniku není třeba splnit jakékoli právní náležitosti (vznik autorského práva automaticky již ve chvíli, kdy je dílo vyjádřeno v jakékoli vnímatelné podobě), registrace není nutná (X u průmyslových práv třeba podat přihlášku)
- aktivní legitimace – autor, držitel výhradní licence, osoby vykonávající majetková práva ze zákona
- **možnost domáhat se:**
  - o určení autorství, zákaz ohrožení svého práva, sdělení vymezených údajů o neoprávněném užití, odstranění následků, poskytnutí přiměřeného majetkového zadostiučinění, zákaz poskytování služby, uveřejnění rozsudku
  - o přiměřené zadostiučinění se týká nemajetkové újmy, má být tedy primárně také nemajetkové, například omluvou (teprve pokud by se nemajetkové učinění nejevilo jako postačující, může autor požadovat zadostiučinění v penězích)
  - o tímto není dotčena možnost domáhat se náhrady škody a vydání bezdůvodného obohacení
- **souběh ochrany** (§ 105 AZ) – právo autorské není dotčeno právy souvisejícími s právem autorským (další práva průmyslového vlastnictví) ani právem pořizovatele databáze k jím pořízené databázi

## MIMOSMLUVNÍ UŽITÍ

- pro každé užití díla je třeba souhlas autora; výjimkou je **volné dílo** (*public domain*, uplynula ochrana autorských práv)
- výjimky (kromě volného díla) lze využít pouze po splnění tzv. **tříkrokového testu** dle § 29 odst. 1 AZ (kumulativně):
  - o zvláštní případ stanovený zákonem a
  - o užití není v rozporu s běžným způsobem užití díla a
  - o užitím nejsou nepřiměřeny dotčeny oprávněné zájmy autora

### *volné užití zveřejněného díla*

- nepovažuje se za užití díla ve smyslu AZ
- užití pro osobní potřebu fyzické osoby, jeho účelem není dosažení přímého nebo nepřímého hospodářského zisku
- volným užitím je také pořízení kopie pro osobní/vnitřní potřebu fyzické nebo právnické osoby
- volné užití se nevztahuje na počítačový program a elektronickou databázi

### *zákoně licence*

- nejedná se o zásah do autorského práva
- citace, úřední a zpravodajská licence, výuková licence, užití školního díla, užití díla v rámci školního představení či občanských a náboženských obřadů, právo na pořízení rozmnoženin z vlastní podobizny, výjimka pro vystavování výtvarných děl či zařazení díla do katalogu výstavy, pořízení rozmnoženiny díla výtvarného, které je umístěno na veřejném prostranství

## SUBJEKTY AUTORSKÉHO PRÁVA

- originálním subjektem je vždy **autor** – fyzická osoba, která vlastní tvůrčí činností vytvořila dílo vyhovující pojmovým znakům uvedeným v § 2 odst. 1,2 AZ
- právnická osoba – odvozený subjekt práva autorského
- zákonná domněnka autorství – autorem díla je fyzická osoba, jejíž pravé jméno je obvyklým způsobem uvedeno na díle nebo je u díla uvedeno v rejstříku předmětů ochrany vedeném příslušným kolektivním správcem, není-li prokázán opak
  - o vyvratitelná domněnka, důkazní význam, nemá vliv na vznik autorské ochrany
- autorem může být jednotlivec nebo více autorů

### *kolektivní správa*

- zastupování nositelů práv při výkonu jejich autorských práv, tzn. většího počtu osob autorů a nositelů práv a mít právo umožňovat užívání tohoto díla za poplatek – sdružení nositelů práv zastoupených kolektivním správcem (zastupuje autory určitého druhu děl a určitého způsobu užití)

- správce není nositelem práv, ale má právo udílet za autory oprávnění k užití jejich děl
- dvojí způsob – dříve pouze na základě zastupování; AZ zavedl institut práv povinně kolektivně spravovaných – omezení smluvní volnosti autorů
- v ČR působí např. OSA, Intergram, Gestor, OOA-S, Oáza

## PRÁVA SOUVISEJÍCÍ S PRÁVEM AUTORSKÝM

- práva výkonného umělce
  - o **umělecký výkon** – představení výkonných umělců (herců, zpěváků aj.), kteří hrají, zpívají, recitují, představují nebo jinak prezentují umělecké dílo a výtvořiny tradiční lidové kultury
  - o nevyžaduje se jedinečnost, nýbrž pouze osobitost
  - o právo rozhodnout o zveřejnění, právo na označení, výkon nesmí být použit způsobem snižujícím jeho hodnotu
- právo výrobce zvukového/zvukově obrazového záznamu (ryze *majetková práva*, převoditelná)
- právo rozhlasového a televizního vysílatele
- právo nakladatele na odměnu v souvislosti se zhotovením rozmnoženiny pro osobní potřebu jím vydaného díla
- právo zveřejnitelů k dosud nezveřejněnému volnému dílu
- zvláštní právo pořizovatele databáze k jím pořízené databázi

## 20A. Ochrana přirozených práv člověka

### POJEM

- přirozená práva jsou práva, která nejsou založena samotným právním řádem, ale mají jiný zdroj (boha, lidství, rozum); stát je tedy pouze uznává a výslovně jim poskytuje ochranu, existovala by ale i bez tohoto uznání
- k přirozenoprávní koncepci se hlásí LZPS co se týče základních lidských práv a svobod
- každé ustanovení soukromého práva lze vykládat jenom ve shodě s LZPS a ústavním pořádkem (§ 2 odst. 1)
- dle § 19 odst. 1 má každý člověk vrozená a přirozená práva, zákon stanoví jen jejich meze a způsob ochrany

### OSOBA A OSOBNOST ČLOVĚKA

- **osoba** – fyzická nebo právnická / **člověk** – fyzická osoba
- osobou je ten, kdo může být nositelem práv a povinností čili subjektem práv a povinností
- § 19 odst. 1 – každý člověk má vrozená, již samotným rozumem a citem poznatelná přirozená práva, a tudíž se považuje za osobu; zákon stanoví jen meze uplatňování **přirozených práv** člověka a způsob jejich ochrany
- přirozená práva člověka = **osobnostní práva**
- výraz osobnost je zpravidla využíván v psychologickém smyslu; v právu se pojem osobnost užívá ve dvou podobách:
  - o **právní osobnost** – má ji ten, kdo je osobou v právním smyslu (zpravidla koresponduje s pojmem osoba)
  - o **osobnost v právním smyslu** (*osobnost člověka*) – jedinečné spojení nerozlučných a charakteristických biologických, psychologických a společenských aspektů, respektive hodnot lidské bytosti

### VŠEOBECNÉ OSOBNOSTNÍ PRÁVO

- práva vlastní pouze lidské bytosti, představující ucelenou ochranu této osobnosti, zajišťující uznání člověka a přiznávající mu práva na další rozvoj a uplatnění sebe sama
- osobnosti člověka jako celku i jejím jednotlivým složkám poskytuje právo ochranu tím, že s nimi spojuje subjektivní osobnostní práva, případně jim odpovídající osobnostní právní povinnosti
- pojetí **monistické**, tedy pojetí jednotného všeobecného osobnostního práva (X pojetí pluralistické, které chápe všeobecné osobnostní právo jako soustavu jednotlivých dílčích osobnostních práv)
- všeobecné osobnostní právo stejně jako jednotlivá dílčí osobnostní práva mají vždy absolutní povahu
- teprve neoprávněným zásahem do všeobecného osobnostního práva člověka vzniknou práva a povinnosti mezi osobou, do jejíhož práva bylo neoprávněně (bez právního důvodu) zasáhnuto, a osobou, která do něj zasáhla
- hlavním cílem občanskoprávní ochrany osobnosti člověka je všestranný rozvoj a uplatnění jeho osobnosti

### OCHRANA OSOBNOSTI V PRÁVNÍM ŘÁDU

#### ústavní pořádek

- čl. 1 Ú: Česká republika je svrchovaný, jednotný a demokratický právní stát založený na úctě k právům a svobodám člověka a občana.
- čl. 6, 7, 10 LZPS: ústavní základ ochrany osobnosti člověka (právo na život, nedotknutelnost, osobní svobodu, soukromí, čest, důstojnost a dobrou pověst)

#### mezinárodní úmluvy o lidských právech

- Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, Úmluva o biomedicině, Úmluva o právech dítěte...

#### právní předpisy

- OZ, autorský zákon, tiskový zákon a zákon o rozhlasovém a televizním vysílání, zákoník práce (chrání osobnost člověka v souvislosti s výkonem závislé práce), zákon o zdravotních službách, antidiskriminační zákon (diskriminace), správněprávní a trestněprávní ochrana (hlava II. zvláštní části TZ – chrání svobodu, osobnost, soukromí)

#### právní předpisy evropského práva

- obecné nařízení o ochraně osobních údajů (GDPR)

#### *občanský zákoník*

- § 81 odst. 1 – generální klauzule ochrany osobnosti člověka a jeho přirozených práv
- chráněna je osobnost člověka včetně všech jeho přirozených práv, každý je povinen ctít svobodné rozhodnutí člověka žít podle svého
- § 81 odst. 2 – ochrana zvláštních (dílčích) osobnostních práv
- právo na život, důstojnost, zdraví, příznivé životní prostředí, vážnost, čest, soukromí a projevy osobní povahy (výčet je demonstrativní)

### CHRÁNĚNÉ HODNOTY OSOBNOSTI ČLOVĚKA

#### *podoba a soukromí*

- **podoba člověka** – souhrn jeho charakteristických rysů, které znázorňují jeho individualizovaný tělesný vzhled
  - o **podobizna** – hmotné zobrazení člověka živého i zemřelého (obrazem, fotografií, karikaturou atd.), pokud je zobrazená osoba identifikovatelná
  - o zachycení podoby člověka jakýmkoli identifikovatelným způsobem a rozšiřování takového zobrazení je možné jen s jeho souhlasem
- **soukromí** – souhrn či okruh všeho (obydlí i okolí člověka, kde se často zdržuje, včetně jeho pracoviště) i hodnot – vše, co je člověku nejbližší (i členové rodiny, nejbližší lidé a věci)
  - o stejné ochrany požívají i projevy osobní povahy, písemnosti osobní povahy, podobizny, zvukový či obrazový záznam týkající se člověka a jeho projevů osobní povahy (§ 86)
  - o zasahovat do soukromí člověka a do jeho projevů osobní povahy je vyloučeno bez zákonného důvodu, tedy bez souhlasu dotyčného člověka, ledaže jde o výslovnou zákonnou výjimku – zákonem jsou povoleny některé přiměřené zásahy do soukromé sféry člověka → **zákonné licence**:
    1. úřední licence – užití k úředním účelům (např. policie), veřejná vystoupení (např. vystupuje-li politik na předvolebním shromáždění)
    2. vědecká, respektive umělecká licence
    3. zpravodajská (reportážní) licence (např. sportovní utkání)
    4. zájmová licence – k výkonu nebo ochraně jiných práv či právem chráněných zájmů jiných osob (nutno vykládat restriktivně)
 obdobně jako u licenci u autorského práva je tu korektiv, zde § 90

#### *duševní a tělesná integrita člověka = nedotknutelnost člověka*

- jde o ochranu života a zdraví, ale i ochranu lidského těla
- § 91 – **člověk je nedotknutelný**
  - o ustanovení chrání duševní i fyzickou osobnost člověka, včetně duševního zdraví – nedotknutelností rozumíme zachování duševního a fyzického zdraví člověka
  - o zdraví ve funkčním smyslu dle OZ – neexistence tělesných či duševních poruch zdraví, respektive poruch funkcí orgánů a orgánových systémů, a to včetně funkcí mozkových způsobujících neduhy duševní, i reprodukčního zdraví zajišťujícího potomstvo, a tudíž i zachování lidského rodu a druhu
- zvláštní povaha **absolutně právní ochrany zdraví člověka** je v OZ zohledněna především v tom smyslu, že:
  - o zásadně nelze zasáhnout do integrity jiného bez jeho informovaného souhlasu
  - o lidské tělo ani jeho části nesmí být jako takové zdrojem majetkového prospěchu
  - o i po smrti člověka je jeho tělo pod právní ochranou

#### *ochrana života před narozením*

- čl. 6/1 LZPS: každý má právo na život; lidský život je hoden ochrany již před narozením
- přirozené právo na duševní a tělesnou nedotknutelnost má i počaté, dosud nenarozené dítě – osobnostní ochrany se prostřednictvím zákonných zástupců může domáhat i počaté dítě, narodí-li se živé (*nasciturus*)

#### *tělesná integrita a její ochrana*

- do tělesné integrity člověka lze zasáhnout jen s jeho souhlasem, případně bez něj jen v zákonem stanovených případech (např. povinné léčení infekčních onemocnění)
- souhlas musí být svobodný (bez jakéhokoli fyzického či psychického nátlaku) a informovaný (člověk schopný posoudit povahu a následky zásahu musí být o něm náležitě informován)
- udělení souhlasu při nedostatku vůle:
  - o **nezletilý, který není plně svéprávný** – smí udělit souhlas sám, je-li to přiměřené rozumové a volní vyspělosti nezletilých jeho věku a jedná-li se o zákrok nezanechávající trvalé nebo závažné následky
  - o **osoba neschopná projevit vůli** – zákonný zástupce (musí být rovněž informován), případně přítomný manžel, rodič nebo jiná osoba blízká (nejsou-li, pak jiná přítomná osoba, osvědčí-li mimořádný zájem)
- speciálním případem jsou práva člověka převzatého do zdravotnického zařízení bez jeho souhlasu (§ 104 – § 110)
- lidské tělo nesmí být zdrojem finančního nebo jiného majetkového prospěchu
  - o lidské tělo ani jeho části nejsou věcmi v právním slova smyslu ani tehdy, jsou-li od těla odděleny (z etických důvodů se jedná o *res extra commercium* – *sporné, vždyť se vůbec o věc nejedná!*)
  - o vlasy a jiné bezbolestně oddělitelné a obnovitelné části těla jsou považovány za věc movitou, s níž je možno obchodovat

- **ochrana lidského těla po smrti člověka** – člověk má právo rozhodnout, jak bude po smrti s jeho tělem naloženo; provést pitvu či použít mrtvé tělo k lékařským, vědeckým, výzkumným i výukovým účelům je možné bez souhlasu zemřelého, jen pokud tak stanoví jiný zákon (*zákon o zdravotních službách a transplantaci zákon*)
- transplantaci zákon ale stanoví možnost odběru orgánů od zemřelého, ledaže za života projevil zákonným způsobem nesouhlas

#### *důstojnost, čest, vážnost*

- **důstojnost** – hodnota, která se odvíjí od základního statusu člověka jako svobodné a rovnoprávné lidské bytosti
  - o v důstojnosti jsou si všichni lidé rovni – rozdílnosti dané vzděláním, rasou, pohlavím atd. jsou nevýznamné, proto není také rozhodné, kdy, kde a za jakých podmínek byla důstojnost člověka dotčena
- **čest** – hodnota, kterou člověk pro své postoje i chování postupně ve společnosti získává (osobní, profesní čest)
  - o na rozdíl od důstojnosti je zpravidla spojována s postavením člověka ve společnosti
- **vážnost** – spojována s postavením člověka ve společnosti, obvykle souvisí se společenskými zásluhami, často ve spojení s vyšším věkem

#### *jméno člověka, pseudonym*

- jméno člověka je jeho **osobní jméno a příjmení**, popřípadě jeho další jména a rodné příjmení, která mu podle zákona náleží
- každý člověk má právo užívat své jméno v právním styku, stejně jako právo na ochranu svého jména a na úctu k němu
- stejné ochrany požívá i krycí jméno (pseudonym), vejde-li ve známost (§ 79)

#### *příznivé životní prostředí*

- absolutní osobnostní právo v sobě pojmově zahrnuje i ochranu přirozeného práva na život ve zdravotně příznivém životním prostředí (§ 81 odst. 2), kam je nutno zařazovat i prostředí pracovní
- je povinností každého zdržet se zasahování do životního prostředí jiného člověka tak, aby nedocházelo k poškozování jeho zdraví v důsledku zhoršené kvality životního prostředí

### **PRÁVNÍ PROSTŘEDKY OCHRANY OSOBNOSTI**

- neoprávněným zásahem do všeobecného osobnostního práva nebo jeho některé složky vzniká dotčené osobě **nemajetková újma** (může spočívat v porušení i v pouhém ohrožení)
- práva na ochranu osobnosti je oprávněn se domáhat v první řadě ten, jehož osobnost byla neoprávněným zásahem jiné osoby dotčena
  - o po smrti člověka se může této ochrany domáhat kterákoli osoba jemu blízká (*postmortální ochrana*)
  - o se souhlasem dotčeného se může jeho jménem domáhat ochrany i právnická osoba, pokud neoprávněný zásah souvisí s činností dotčeného v této právnické osobě
- při zásahu bez potřebného souhlasu mohou vzniknout zvláštní nároky z ochrany osobnosti, případně odpovědnost za újmu na přirozených právech člověka nebo za majetkovou škodu tím způsobenou – člověk, jehož osobnost byla dotčena, se může domáhat, aby:
  - o **bylo od neoprávněného zásahu upuštěno** – *zdržovací žaloba*
    - podmínkou je, že neoprávněný zásah trvá, nebo hrozí jeho reálné nebezpečí
  - o **byl odstraněn následek** neoprávněného zásahu – *odstraňovací (restituční) žaloba*
    - cílem je obnovit přechodný stav – podmínkou je trvající negativní následek zásahu a možnost jej přiměřeným, procesně vykonatelným způsobem odstranit
  - o bylo poskytnuto **přiměřené zadostiučinění**, a to za určitých okolností i v penězích – *satisfakční žaloba*
    - satisfakcí je zpravidla omluva, resp. jakákoli nemajetková náhrada (*morální satisfakce*)
    - lze vyrovnat i majetkovou hodnotou (penězi), pokud je nemajetkové zadostiučinění nedostačující k účinnému odčinění způsobené újmy (*materiální satisfakce*) – v některých případech je materiální satisfakce obligatorní (náhrada škody způsobená ublížením na zdraví a usmrcením)
    - způsob a výši přiměřeného zadostiučinění určuje soud; má být zásadně odčiněno vše – újma v plném rozsahu při zohlednění okolností hodných zvláštního zřetele (např. úmysl způsobit újmu, použití lsti, zneužití závislosti, diskriminace) → forma a míra zavinění škůdce není relevantní pro vznik odpovědnosti, ale může být kritériem pro určení výše náhrady nemajetkové újmy v penězích
- ochranu osobnostních práv si může člověk zjednat rovněž přiměřeným způsobem sám vlastními silami, je-li jeho právo ohroženo a je-li zřejmé, že by zásah veřejné moci přišel pozdě (*svépomoc*)
- **osobnostní práva se na rozdíl od majetkových nepromlčují**
  - o právo na odčinění majetkové, ale také nemajetkové újmy v penězích způsobené na životě, důstojnosti, jménu, zdraví, vážnosti, cti, soukromí nebo na obdobném osobnostním právu se pro svoji převážně majetkovou povahu promlčuje (3 roky subjektivní, 10 let objektivní lhůta)

### POJEM A FUNKCE, POSTAVENÍ V SYSTÉMU SOUKROMÉHO PRÁVA

- pojem rodina není definován, ale mluví o něm zejména čl. 32 LZPS či § 3 odst. 1 a 2 písm. b) OZ
- upravuje osobní a majetkové vztahy mezi členy rodiny
- soubor právních norem, které upravují zejména:
  - o právní stav příbuzných osob (zejména rodičů/osvojitelů a dětí), jakož i manželů a osob sešvagřených
  - o práva a povinnosti uvedených osob navzájem
  - o vzájemná práva a povinnosti osob, které nahrazují péči rodičů (především poručníků a pěstounů) a dětí svěřených do jejich péče
  - o právní stav registrovaných partnerů a jejich vzájemná práva a povinnosti (*zákon o registrovaném partnerství*)
    - nezapomenout na § 3020, dle kterého se část první (obecná část), část třetí (absolutní majetková práva) a část čtvrtá (relativní majetková práva) použijí obdobně na registrované partnerství
    - X ustanovení části druhé OZ (rodinné právo) se tedy na registrované partnerství neužije
- **obsah** rodinného práva – manželství, vztahy obdobné manželství, jiné formy příbuzenství, manželské majetkové právo, výživné, vztahy rodičů a dětí, jiné formy péče o děti
- upravuje především právní postavení osob, je tedy zčásti je právem statusovým (upravuje určování rodičovství, vznik a zánik manželství), dále upravuje osobní (nemajetkové) povinnosti a práva těchto osob, ale upravuje i majetkové povinnosti a práva manželů a dětí

#### *povaha norem rodinného práva (kogentnost a dispozitivnost)*

- normy jsou zásadně kogentního charakteru (vzhledem k tomu, co normy upravují), dispozitivní jsou jen ty, u kterých to zákon výslovně připouští
- princip autonomie vůle (§ 1 odst. 2) zde platí v omezeném rozsahu – souvisí s tím, co normy upravují:
  - o v případě statusových věcí je dán vždy veřejný zájem (součást veřejného pořádku)
  - o u P&P, kde vystupuje dítě, je vždy veřejný zájem na ochraně tohoto zvláštního subjektu
- dispozitivní normy se uplatní např. v majetkových věcech manželů, pokud ujednání není na újmu rodiny, která je rovněž chráněna (čl. 32 LZPS)

#### *soukromoprávní a veřejnoprávní aspekty*

- rodinné právo upravuje rozmanité společenské vztahy a stavy – normy RP náležejí k různým druhům soukromých práv a některé normy patří do práva veřejného
- **soukromé právo** – část druhá OZ
- **veřejné právo** – např. zákon o matrikách, zákon o sociálněprávní ochraně dětí, OSŘ, ZŘS...
- z důvodu této povahy se rodinné právo odlišuje od ostatních právních norem zahrnutých do soukromého práva, ale i do OZ, a proto se rodinné právo pokládá za jedno z tzv. *zvláštních soukromých práv*

### HLAVNÍ ZÁSADY (PRINCIPY) – všeobecně se uplatní zásady soukromého práva (§ 1–14)

- **autonomie vůle** – značně omezena velkým množstvím kogentních ustanovení
- **zvláštní zákonná ochrana rodiny, rodičovství a manželství**
- **princip vzájemné pomoci** – platí subsidiarita → vzdálenější příbuzní, pokud nejsou schopni pomoci bližší, souvisí se solidaritou v rodině (např. § 687)
- **ochrana slabší strany** – nezletilý, manžel(ka) při rozvodu; speciálně pak (nejlepší) zájem dítěte (čl. 3 *Úmluvy o právech dítěte*) – projevuje se ve všech záležitostech, jež se dítěte týkají → cílem je blaho dítěte
- **práva patří bdělým** (*vigilantibus iura scripta sunt*) – např. lhůty pro popírání otcovství, vypořádání SJM...
- **(ústavní) zásada rovnosti** – konkrétněji rovné postavení muže a ženy v rodině či rovnost dětí narozených v manželství i mimo ně
- **princip monogamie a princip zrušitelnosti** (pro manželství)
- **dobré mravy** (pro právo na výživné)

### PRAMENY A JEJICH SYSTEMATIKA, PROMÍTNUTÍ ÚMLUVY O PRÁVECH DÍTĚTE DO ČESKÉHO PRÁVA

#### *LZPS (čl. 32)*

- (1) Rodičovství a rodina jsou pod ochranou zákona. Zvláštní ochrana dětí a mladistvých je zaručena.
- (4) Péče o děti a jejich výchova je právem rodičů; děti mají právo na rodičovskou výchovu a péči. Práva rodičů mohou být omezena a nezletilé děti mohou být od rodičů odloučeny proti jejich vůli jen rozhodnutím soudu na základě zákona.

#### *Mezinárodní smlouvy*

- **Úmluva o právech dítěte** – 4 skupiny práv:
  - o právo na rozvoj
  - o právo na přežití
  - o právo na ochranu
  - o participativní práva:
    - právo na účast na společenském a politickém životě

- právo na informace ve všech záležitostech, které se dítěte týkají (na základě informace má právo vyslovit svůj názor, má právo, aby jeho názor byl při rozhodování zohledněn – soud má dítě starší 12 let vyslechnout vždy osobně)
- ČR má výhradu pro čl. 7 ÚPD – není schopna zajistit, aby dítě znalo svůj původ (anonymizace osvojení, anonymní porody, baby-boxy...)
- Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod
- Úmluva o osvojení dětí
- Evropská úmluva o výkonu práv dětí
- Mezinárodní pakt o občanských a politických právech

#### Právo EU

- do rodinného práva téměř nezasahuje
- Nařízení Brusel II. bis – uznávání rozvodů / nařízení č. 4/2009 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a o spolupráci ve věcech vyživovacích povinností...
- Listina základních práv EU (právo uzavřít manželství a založit rodinu, práva dítěte, respektování rodinného života...)

#### Zákony

- občanský zákoník – obecná část a část druhá:
  - Hlava I – manželství (manželské právo osobní a majetkové)
  - Hlava II – příbuzenství a švagrovství (založení rodičovského poměru – určování a popření; osvojení; vztah rodič a dítě)
  - Hlava III – poručenství a jiné formy péče o dítě (právní ochrana = poručenství, opatrovnictví / péče o osobu dítěte = pěstounství)
  - v obecné – změna pohlaví, zletilost, svéprávnost nezletilého, nepominutelný dědic, registrované partnerství...
- z. o registrovaném partnerství – statusová úprava společenství dvou osob stejného pohlaví
- z. o matrikách, jménu a příjmení – statusové věci
- z. o sociálně-právní ochraně dítěte – veřejnoprávní ochrana dítěte
- z. o ZŘS, hlava 5. – reflektuje druhou část OZ
- OSŘ – pro sporné majetkové věci manželů
- různé veřejnoprávní předpisy z oblasti sociálního zabezpečení
- z. o MPS – rodinně-právní problematika s cizím prvkem

#### Podzákonné právní předpisy

- prováděcí předpisy k zákonu o matrikách nebo k zákonu o OSPOD

### OSOBNÍ STATUS ČLOVĚKA V RODINNÉM PRÁVU

- **dítě a nezletilý** – částečně svéprávný, případně lze dříve svéprávnost přiznat nebo získat manželstvím X **zletilý** – plně/omezeně svéprávný
- svobodný/á X ženatý/vdaná X rozvedený/á X vdovec/vdova
- základní otázkou osobního statusu každého člověka je určení rodičovství (z právního hlediska) – prostřednictvím vztahu k rodičům se začleňuje do dalších příbuzenských vztahů
- **příbuzenství** – statusový institut; vztah osob založený na pokrevním poutu nebo osvojením
- **manželství** – jediný právem upravený statusový svazek muže a ženy (vznik sňatkem)
- **registrované partnerství** – statusový svazek dvou osob stejného pohlaví, které vstoupily do RP

### STRUČNÝ HISTORICKÝ VÝVOJ

- ABGB (1811) – právo osobní vč. manželského, práva mezi rodiči a dětmi, poručenství, opatrovnictví
- BGB – německý OZ (1900) – rodinné právo poprvé jako zákonný pojem (předtím jen manželství, otcovská moc)
- **zákon o právu rodinném** (1949) – osamostatnění rodinného práva
  - koncepce rodinného práva (vč. manželského majetkového) jako samostatného právního odvětví
  - výlučná úprava – neobsahoval žádná ustanovení, která by jej propojovala s OZ 1950
- **zákon o rodině** (1963)
  - manželské majetkové právo vyňato z rodinného práva a začleněno do OZ 1964
  - občanské právo subsidiárně použitelné pro rodinné právo
  - OZ – upravoval majetkové vztahy; ZOR – upravoval jiné vztahy uvnitř socialistické rodiny
  - 1998 – rozsáhlá novela ZOR – zrušení socialistického slovníku, promítnutí ÚPD
- dnes v OZ

## 2B. Manželské právo osobní

### POJEM A ÚČEL MANŽELSTVÍ

- trvalý svazek muže a ženy vzniklý způsobem, který stanoví tento zákon (§ 655)
- hlavním účelem manželství je založení rodiny, (plození a) řádná výchova dětí, vzájemná podpora a pomoc
- monogamní princip
- také právní stav vzniklý na základě sňatečného prohlášení
- je to statusový vztah („někdo žije v manželství“) – označení pro jeho právní postavení (status)

- **snoubenci** – muž a žena, kteří hodlají vstoupit do manželství

## PŘEDPOKLADY A NÁLEŽITOSTI MANŽELSTVÍ A SŇATKU

### osobní předpoklady

- způsobilost k manželství, tj. že ani u jednoho ze snoubenců nejsou zákonné překážky manželství

### náležitosti sňatečného prohlášení (projevu vůle)

- dostatečná svéprávnost snoubenců
- osobní prohlášení snoubenců – snoubenci musejí být při obřadu osobně přítomni, zastoupení je možné jen ve zcela výjimečných případech (§ 669, povoluje krajský úřad)
- svobodná a úplná sňatečná prohlášení – vůle k prohlášení + svobodně projevená + prosta omylu
- shoda prohlášení obou snoubenců
- určitý a srozumitelný projev sňatečné vůle (musí být jednoznačně zjistitelný, ale nemusí být ústně)
- prohlášení o přijetí po uzavření manželství (není to další náležitost)
  - o shodné příjmení (jednoho ze snoubenců)
  - o rozdílné příjmení – každý si ponechá své či jeden přijme příjmení druhého, ale za něj bude klást své (bez pomlčky); určí které příjmení dostanou děti

## ZÁKONNÉ PŘEKÁŽKY MANŽELSTVÍ

- závady bránící uzavření manželství u snoubenců nebo v jejich vzájemném vztahu

### absolutní – vylučují, aby osoba uzavřela manželství s kýmkoli

- nedostatek věku
  - o nezletilý mladší 16 let – *zdanlivé manželství*
  - o nezletilý 16-18 let, když nedostane souhlas soudu k sňatku – *vadné manželství* (vznikne, ale může být prohlášeno za neplatné)
- nedostatečná svéprávnost (pouze pokud je omezena i na tuto oblast)
  - o osoba s omezenou svéprávností (i na statusová právní jednání) – *vadné manželství*, relativní neplatnost; jedinou možností, jak zrušit zákonnou překážku, je zrušit omezení svéprávnosti
- vázanost v jiném statusovém vztahu (manželství, registrované partnerství, případně obdobný vztah)

### relativní – vylučují, aby osoba uzavřela manželství s konkrétní osobou

- blízké příbuzenství (příbuzenství v linii přímé nebo mezi sourozenci, i při osvojení)
- stávající vztah náhradního rodičovství (manželství může být uzavřeno až po zrušení závislého vztahu)
  - o mezi poručníkem a poručencem
  - o mezi pěstounem a dítětem, které bylo svěřeno do jeho péče
  - o mezi osobou, do jejíž péče bylo dítě svěřeno, a tímto dítětem

## UZAVŘENÍ MANŽELSTVÍ (sňatek)

- v rámci tzv. sňatečného obřadu
- svobodným a úplným souhlasným projevem vůle muže a ženy, kteří hodlají vstoupit do manželství (snoubenců)
- **sňatečná vůle** – záměr vstoupit do manželství (stát se manželem jiné osoby se shodnou vůlí)
- podstatou je **sňatečné prohlášení** (PJ dvou osob se shodnou vůlí – vzniká projevem sňatečné vůle v rámci sňatečného obřadu, musí být svobodné a úplné)
- **sňatečný obřad** – proces, v němž vzniká manželství (musí být veřejný a slavnostní), projevy sňatečné vůle činí snoubenci před oddávajícími a v přítomnosti dvou svědků
- dvě formy – občanský a církevní
- okamžik uzavření manželství – 2 teorie: okamžik druhého „ano“ / kdy snoubenci učinili sňatečné prohlášení a oddávající je vzal na vědomí (u nás) – § 659
  - o všechna následující jednání nemají právní povahu (slova oddávajícího, výměna prstenů...)

### uzavření manželství ve zvláštních situacích

- **v zastoupení** – zmocněncem (pouze na žádost z důležitých důvodů, povoluje KÚ) – na základě plné moci s úředně ověřenými podpisy
- uzavření manželství **v přímém ohrožení života snoubence** (§ 667)
  - o před jakýmkoli orgánem veřejné moci/církve; netřeba doklady
  - o mimo území ČR před velitelem plavidla, letadla či vojenské jednotky ČR
- uzavření manželství **v zahraničí** (v cizině)
  - o před diplomatickou misí/konzulárním úřadem podle našeho právního řádu; jinak dle pravidel tamějšího státu
  - o nutnost předložit *osvědčení o sňatečné způsobilosti*
  - o manželství se uznává v ČR na základě osvědčení zahraničního ministerstva zahraničí na zvláštní matrice v Brně, která vede evidenci sňatků v cizině

## FORMÁLNÍ NÁLEŽITOSTI SŇATEČNÉHO OBŘADU

### občanský sňatek

- osobní projev vůle snoubenců před orgánem veřejné moci (matriční úřad = obecní úřad) v přítomnosti matrikáře, na místě určeném orgánem veřejné moci (přihlíží se k vůli snoubenců), nelze ho uzavřít po církevním sňatku

#### *církevní sňatek*

- osobní projev vůle snoubenců před orgánem církve nebo náboženské společnosti
- osobu oddávající a místo určí vnitřní předpisy církve
- podmínka – snoubenci předloží oddávajícímu **osvědčení o sňatečné způsobilosti** vydané matričním úřadem (ne starší než 6 měsíců) o tom, že byly splněny podmínky vyžadované zákonem
- oddávající je povinen do tří pracovních dnů od uzavření manželství doručit matričnímu úřadu, v jehož správním obvodu bylo manželství uzavřeno, **protokol o uzavření manželství**
- pokud byl uzavřen občanský sňatek, následný církevní obřad nemá právní následky – rozhodné následky už vyvolal civilní sňatek (obřad lze konat, ale nemá právní následky)

#### *předodдавkové řízení*

- řízení nutné k tomu, aby ke sňatku mohlo dojít; předchází sňatku
- účelem je zjistit totožnost snoubenců a jejich způsobilost k uzavření manželství (nezletilý snoubenec předkládá rozhodnutí soudu o povolení uzavřít manželství)
- v případě *občanského sňatku* toto řízení končí určením dne a místa konání obřadu
- v případě *církevního sňatku* vydá matriční úřad osvědčení o sňatečné způsobilosti s platností 6 měsíců
- při obřadu snoubenci uvedou, že jim nejsou známy překážky bránící uzavření manželství, že navzájem znají svůj zdravotní stav a že zvažili uspořádání svých budoucích majetkových poměrů a své budoucí společné bydlení (§ 665)

### VADY MANŽELSTVÍ

#### *1) zdánlivé (putativní) manželství*

- pochybení zcela zásadní povahy, na nichž je třeba zcela bezvýhradně trvat → manželství vůbec nevzniklo, nemá žádné právní následky
- důvody zdánlivosti manželství (demonstrativně):
  - o závada v osobě snoubence (např. dvě osoby stejného pohlaví, snoubenec mladší 16 let)
  - o závada v obřadu (např. nekompetentní orgán, absence osvědčení matričního úřadu při církevním sňatku)
  - o závada vůle (fyzického donucení – vůle vůbec není) či závada projevu této vůle (žert, výuka, nesrozumitelnost, nevážnost)
- **právní následky** – soud *ex offio* deklaruje (deklaratorním rozhodnutím – není co rušit, když manželství nevzniklo), že manželství není, určí otcovství ke společnému dítěti muže a ženy a rozhodne o P&P k němu a majetkových P&P

#### *2) neplatné manželství (§ 680 a násl.)*

- na rozdíl od zdánlivého manželství neplatné manželství vznikne, trvá a poté je soudem (konstitutivním rozhodnutím s účinky *ex tunc*) prohlášeno za neplatné (musí existovat, aby mohlo být prohlášeno za neplatné)
- k prohlášení manželství za neplatné nemůže dojít, pokud již zaniklo nebo pokud došlo k nápravě, anebo pokud bylo uzavřeno nezletilým, který není plně svéprávný, nebo osobou jejíž svéprávnost byla v této oblasti omezena, a bylo počato dítě, které se narodilo živé
- dokud není manželství prohlášeno za neplatné, považuje se za platné, ale je vadné (domněnka dle § 681)
- důvody:
  - o uzavření manželství přes **zákonnou překážku**
    - nedostatek plné svéprávnosti (návrh na prohlášení neplatnosti mohou podat pouze manželé)
    - závislý vztah (návrh na prohlášení neplatnosti může podat kdokoliv, kdo na tom má právní zájem)
    - vázán jiným existujícím statusovým svazkem (soud prohlásí za neplatné, i když už zaniklo)
    - příbuzenství (soud prohlásí za neplatné, i když už zaniklo, a to i bez návrhu)
  - o **sňatečné prohlášení učiněno pod nátlakem nebo v případě omylu** v osobnosti snoubence nebo povaze sňatečného prohlášení (roční lhůta na podání návrhu na neplatnost soudu)
    - pouze na návrh manžela/potomků, pokud zemřel
  - o + **formální vady sňatečného prohlášení** (není veřejné, slavnostní, úplné)
- právní následky neplatnosti manželství:
  - o považuje se za neuzavřené (právní fikce dle § 681)
  - o situace, která nastane po tom, co je manželství prohlášeno za neplatné, se podobá situaci po rozvodu manželství (společné děti, společný majetek, společné bydlení – použijí se zde obdobně ustanovení o povinnostech a právech rozvedených manželů)
- došlo-li k prohlášení manželství za neplatné pro závadu ve sňatečném prohlášení snoubence – je při rozhodování o majetkových povinnostech a právech třeba brát ohled na tu osobu, která jednala v dobré víře

### PRÁVNÍ NÁSLEDKY VZNIKU MANŽELSTVÍ

- statusové důsledky – dřívější snoubenci jsou nyní manželi, protože bylo uzavřeno manželství
- překážka jiného manželství nebo registrovaného partnerství
- osoba mezi 16 a 18 lety nabývá svéprávnost
- domněnky otcovství
- změna příjmení

- vznik SJM

## PRÁVA A POVINNOSTI MANŽELŮ (§ 687 a násl.)

### osobní

- rovné povinnosti a rovná práva – manželé jsou si rovni
- povinnost vzájemné úcty, podporovat se, udržování rodinného společenství
- zastupování manžela v běžných záležitostech
- právo na informace o příjmech i aktuálních činnostech (bez vynutitelnosti)
- povinnost brát ohled na zájem rodiny – práce, studium atd.
- povinnost pečovat o děti (relevantní při rozvratu manželství a rozvodu)

### majetková

- přispívat na domácnost
- dohoda na podstatných záležitostech rodiny (jinak soud + možnost dovolávat se neplatnost)
- vzájemná vyživovací povinnost

## ZÁNÍK MANŽELSTVÍ

- rozvod (viz níže)
- smrt (prohlášení za mrtvého – manželství se neobnovuje, pokud se zjistí, že manžel žije!)
- prohlášením manželství za neplatné
- změna pohlaví

### právní následky zániku manželství (§ 759 a násl.)

- statusové změny – dřívější manžel je nyní vdovcem/rozvedeným a svobodným
- vznik práva manžela, jehož příjmení bylo při uzavření manželství změněno, vrátit se ke svému předchozímu příjmení (má na to lhůtu 6 měsíců)
- zanikají vzájemná osobní práva manželů (zejména povinnost společného žití)
- zaniká vyživovací povinnost – rozvedenému manželovi vzniká **právo na výživné**
  - o pokud neschopnost rozvedeného manžela sám se živit má svůj původ v manželství
  - o může být nahrazeno odbytným → právo na výživné zaniká
- zanikají a současně vznikají majetková práva, která jsou spojena jen se zánikem manželství
  - o po rozvodu mají být majetková práva spravována podle dohody, není-li ta možná, může se bývalý manžel obrátit na soud / pokud nepodá ani jeden návrh do 3 let, platí zákonná domněnka vypořádání (§ 741)

## ROZVOD

- rozhodnutí soudu o zrušení manželství; jen z taxativních důvodů
- jediný důvod v ČR – **kvalifikovaný rozvrat manželství** = stav, kdy je soužití manželů hluboce, trvale a nenapravitelně rozvráceno a kdy obnovení manželského soužití již nelze očekávat (objektivní důvod rozvodu manželství)
- 2 způsoby rozvodu (sporný/nesporný):

### 1) Rozvod manželství se zjišťováním příčin rozvratu – *sporný*

- pokud návrh podá jen jeden manžel
- soud, musí zjistit existenci rozvodového důvodu čili existenci rozvratu manželství (zjišťuje příčiny rozvratu)
- není-li dán důvod rozvodu, soud manželství nerozvede
- **řízení o úpravě poměrů rodičů k nezletilému dítěti po dobu rozvodu** – odděleno od řízení o rozvodu
  - o manželství nemůže být rozvedeno dříve, než rozhodnutí o úpravě poměrů rodičů k nezletilému dítěti po dobu rozvodu nabude PM

### 2) Rozvod manželství bez zjišťování příčin rozvratu – *nesporný*

- soud nezjišťuje příčiny rozvratu manželského soužití, za předpokladu, že jsou kumulativně splněny podmínky:
  - o oba souhlasí (návrh obou) – tedy jeden navrhuje a druhý se připojí
  - o ½ rok spolu nežijí, manželství delší než 1 rok
  - o pokud mají dítě, předloží dohodu o úpravě poměrů dítěte pro dobu po rozvodu
  - o mají dohodu (s úředně ověřenými podpisy) o úpravě bydlení, o majetkových poměrech, popř. výživné a jeho výše

### tzv. protitvrdostní klauzule (§ 755)

- přesto, že soud zjistí, že je manželství rozvráceno, nemůže být rozvedeno, jestliže by rozvod byl v rozporu:
  - o se zájmem nezletilého dítěte manželů, které nenabýlo plnou svéprávnost, přičemž tento zájem je dán zvláštními důvody
  - o se zájmem manžela, který se na rozvratu manželství porušením manželských povinností převážně nepodílel, kterému by byla rozvodem způsobena zvlášť závažná újma a manželství trvá kratší dobu než 3 roky

## ALTERNATIVNÍ FORMY SOUŽITÍ (kohabitace)

- v právním řádu neexistuje zákonná definice

- lze definovat jako vytvoření dlouhodobějšího životního společenství dvou osob (stejného i rozdílného pohlaví) aniž by došlo k zákonem aprobované institucionalizaci
- hlavní typy:
  - o libertínská (druzi nechtějí uzavřít manželství, uchování vlastní svobody)
  - o z nevěry (jeden nebo oba z páru nemohou uzavřít manželství – již existující manželství)
  - o kvazimanželství, mladická kohabitanice, seniorská kohabitanice
- společná domácnost
  - o zletilého, jemuž duševní porucha brání samostatně právně jednat může zastoupit i osoba, která s ním žila ve společné domácnosti alespoň tři roky (§ 49)
  - o důležitost existence společné domácnosti (význam v oblasti dědického práva – 2. a 3. dědická třída)
  - o společnou domácnost představuje jen skutečné a trvalé soužití, v němž její členové přispívají k úhradě a obstarávání společných potřeb
- na kohabituující páry je nutné pohlížet jako na osoby blízké (vyvratitelná domněnka)
- obdobně jako u manželství nepočne promlčecí lhůta běžet ani neběží (§ 646)
- nevzniká majetkové společenství *ex lege*, ale mohou uzavřít smlouvu o společenství jmění, jinak režim spoluvlastnictví
- nesezdanému páru vznikají také rodičovské povinnosti a rodičovská práva – stejné povinnosti a práva jako u manželů, vyživovací povinnost

#### Rozhod nesezdaných rodičů dítěte

- není zákonná povinnost situaci právně řešit (postačí neformální dohoda)
- pokud se rodiče nedohodnou, nutnost obrátit se na soud (opatrovnické řízení na návrh některého z rodičů či OSPOD), popřípadě může řízení zahájit soud i bez návrhu
- výživné může být dohodnuto i pouze ústně

### 3B. Manželské právo majetkové

#### POJEM

- soubor právních norem, které upravují práva a povinnosti manželů týkající se (v současné době) většiny toho, co má majetkovou povahu, a přitom je manželům společné (věci movité, nemovité, hmotné i nehmotné) – hlavně SJM, bydlení
- dispozitivní charakter – zákonný režim; smluvní úprava; režim založený soudním rozhodnutím
- manželé tvoří majetkové společenství
  - o každý z manželů má všechna společná práva a povinnosti; při jejich vykonávání je omezen tím, že i druhý manžel má také všechna společná práva a povinnosti
  - o společná práva i povinnosti jim náleží společně a nerozdílně
  - o navenek vystupují jako jedna osoba (při nakládání s majetkem) a mají také jako jedna osoba rozhodovat
  - o úprava společného jmění manželů je *lex specialis* k úpravě společenství podle § 1236 a násl.

#### SPOLEČNÉ JMĚNÍ MANŽELŮ

- soubor všeho, co manželům náleží, má majetkovou hodnotu a není vyloučeno z právních poměrů (právního obchodu) → tedy pouze obchodovatelné věci
- SJM v zákonném režimu vzniká uzavřením manželství, co není v SJM, je výhradním majetkem jednoho z manželů
- z doby před uzavřením manželství (výjimečně i z doby trvání manželství) může také existovat podílové spoluvlastnictví manželů
- plody z výhradního majetku se stávají společným jměním
- ochrana třetích osob:
  - o dluh vznikl za trvání manželství – lze uspokojit ze SJM (§ 731)
  - o vznikl-li dluh proti vůli druhého, a ten bez odkladu oznámí svůj nesouhlas věřiteli – lze uspokojit jen do výše podílu dlužníka (manžela)
  - o pokud se manžel zavázal do 6 měsíců před modifikací zákonného režimu společného jmění, pak se lze uspokojit ze všeho, co by ve společném jmění bylo podle zákonného režimu (§ 733)
  - o dotčení práv třetí osoby (§ 719 odst. 2) – omezení zákonného režimu vůči ní není účinné
- SJM podléhá režimu zákonnému/smluvnímu/založenému rozhodnutím soudu

#### 1) Zákonný režim (§ 709 a násl.)

- součástí je vše, co nabyl jeden z manželů nebo společně za trvání manželství s výjimkou toho, co:
  - o slouží osobní potřebě jednoho z manželů
  - o nabyt darem, děděním nebo odkazem (bezúplatně) jen jeden z manželů, ledaže darce při darování nebo zůstavitel v pořízení pro případ smrti projevil jiný úmysl
  - o nabyt jeden z manželů jako náhradu nemajetkové újmy na svých přirozených právech
  - o nabyt jeden z manželů právním jednáním vztahujícím se k jeho výlučnému vlastnictví (pronájem bytu)
  - o nabyt jeden z manželů náhradou za poškození, zničení nebo ztrátu svého výhradního majetku
- dále je součástí SJM:
  - o zisk z toho, co náleží výhradně jednomu z manželů (jen zisk, ztráty nese pouze výhradní vlastník)
  - o zisk, který nabude jeden manžel nebo manželé společně za doby trvání manželství, nejedná-li se o výše uvedenou výjimku

- podíl manžela v obchodní společnosti nebo družstvu získaný za trvání manželství – nezakládá to ovšem účast druhého manžela na společnosti (krom bytového), např. právo hlasovat má pouze manžel akcionář
- dluhy převzaté (společně i jednotlivým manželem) za trvání manželství – nikoliv tedy dluhy vznikající *ex lege* nebo rozhodnutím soudu (např. dluh z výživného, z náhrady škody, povinné sociální pojištění)
  - ne dluhy z výhradního majetku v tom rozsahu, který přesahuje zisk
  - ne dluhy, které převzal jen jeden z manželů a druhý k tomu nedal souhlas; souhlas však není nutný k obstarávání běžných záležitostí

#### *správa*

- **běžná správa** – spravují oba nebo jeden podle dohody, presumuje se souhlas druhého manžela a není možné se dovolávat neplatnosti; oba manželé zavázáni společně a nerozdílně
- **nad rámec běžné správy** – jednají společně nebo jeden se souhlasem druhého
  - souhlas lze nahradit soudem, pokud jeden manžel odmítá bezdůvodně a v rozporu se zájmem rodiny, popř. nemůže projevit vůli
  - souhlas se předpokládá a jednání jednoho z manželů bude zavazovat oba (X druhý manžel se může dovolat neplatnosti → *relativní neplatnost*)
- **použití části SJM k podnikání jednoho z manželů** – přesahuje-li majetková hodnota míru přiměřenou majetkovým poměrům manželů (nemají na to), vyžaduje se při prvním takovém použití souhlas druhého manžela
  - byl-li druhý manžel opomenut, může se dovolat neplatnosti takového jednání
  - obdobně nabytí podílu v obchodní společnosti nebo družstvu, nebo ručení za dluhy společnosti nebo družstva v rozsahu přesahujícím míru přiměřenou majetkovým poměrům manželů
- **smluvní modifikace** správy společného jmění manželů – odklonění se od zákonného režimu správy v zákonném režimu
  - pozor, nejedná se o modifikaci rozsahu společného jmění, ale pouze o úpravu pravidel pro správu, tj. obsahuje ujednání, kdo co spravuje a jakým způsobem
  - nelze se odklonit od podmínek ohledně podnikání
  - nevyžaduje se zvláštní forma
  - omezení smluvní volnosti – nesmí vyloučit schopnost manžela zabezpečovat rodinu a dotknout se práv třetích osob
  - pokud je manžel oprávněn jednat ve všech záležitostech samostatně, potřebuje souhlas manžela ve 3 případech
    - souhlasu druhého manžela je třeba při nakládání se SJM jako celkem
    - při nakládání s obydlem, v němž je rodinná domácnost manželů
    - hodlá-li manžel ujednat trvalé zatížení nemovité věci

#### 2) Smluvený režim (§ 716 a násl.)

- smlouva o manželském majetkovém režimu – smlouva upravující rozsah společného jmění; snoubenci a manželé si mohou ujednat manželský majetkový režim odlišně od toho zákonného
  - snoubenci před uzavřením manželství – účinnost smlouvy uzavřením manželství
  - manželé upravují již existující společné jmění manželů – nelze zpětný účinek
- forma veřejné listiny (může být zapsána ve veřejném seznamu)
- **3 formy** společného jmění manželů ve smluveném režimu:
  - režim oddělených jmění (manžel nakládá se svým majetkem bez souhlasu druhého manžela)
  - režim vyhrazující vznik společného jmění manželství ke dni zániku manželství (SJM vznikne až ke dni zániku manželství)
  - režim rozšíření nebo zúžení společného jmění manželů v zákonném režimu
- **obsah smlouvy** – jakékoli ujednání (ledaže zakázáno) – zejména rozsah, obsah, doba vzniku zákonného nebo jiného režimu společného jmění, jednotlivých věcí i jejich souborů; lze i pro případ zániku SJM
- smluvený režim lze změnit dohodou manželů nebo rozhodnutím soudu
- limity smluvní volnosti:
  - nesmí se týkat obvyklého vybavení domácnosti (ledaže jeden z manželů trvale opustil domácnost a odmítá se vrátit)
  - nesmí svými důsledky vyloučit schopnost manžela zabezpečovat rodinu
  - nesmí se svým obsahem nebo účelem dotknout práv třetích osob (ledaže osoba souhlasí)

#### 3) Režim založený rozhodnutím soudu (§ 724 a násl.)

- je-li pro to závažný důvod, soud na návrh manžela SJM zruší či zúží
- zákonný i smluvený režim může být změněn také rozhodnutím soudu; režim založený rozhodnutím soudu může být změněn smlouvou aneb jiným rozhodnutím soudu
- závažné důvody (demonstrativně):
  - manželův věřitel požaduje zajištění své pohledávky v rozsahu přesahujícím hodnotu toho, co náleží výhradně tomuto manželu
  - manžela lze považovat za marnotratného
  - manžel soustavně nebo opakovaně podstupuje nepřiměřená rizika
  - manžel začal podnikat nebo se stal neomezeně ručícím společníkem obchodní korporace...
- soud může zrušené společné jmění manželů obnovit; pouze soud může obnovit i společné jmění zaniklé na základě zákona (zejména podle *insolvenčního zákona* či *trestního zákoníku* – např. trest propadnutí majetku)
- soud je při rozhodování limitován – obdoba limitů smluvní volnosti snoubenců při smluvním režimu

- správa v režimu založeném rozhodnutím – soud může na návrh rozhodnout, jakým způsobem bude společné jmění spravováno, pokud druhý z manželů jedná v rozporu se zájmy manžela či rodiny a nemají smlouvu o společném jmění manželů

### OBVYKLÉ VYBAVENÍ DOMÁCNOSTI (§ 698)

- soubor movitých věcí, které slouží běžně nezbytným životním potřebám rodiny a jejích členů; není rozhodné, zda jednotlivé věci náleží oběma manželům nebo jen jednomu z nich
- k nakládání s věcí, která je součástí obvyklého vybavení rodinné domácnosti, potřebuje manžel souhlas druhého manžela (neplatí, pokud jde o věc zanedbatelné hodnoty) → bez souhlasu se manžel může dovolat neplatnosti
- při trvalém opuštění domácnosti může manžel žádat vydání toho, co náleží výhradně jemu; společné věci si dělí rovným dílem, pokud nelze, použijí se ustanovení o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví
- pozůstalý manžel nabývá vlastnické právo k movitým věcem, které tvoří základní vybavení rodinné domácnosti, i když není dědicem; to neplatí, pokud pozůstalý manžel bez vážných důvodů nesdílel se zůstavitelem rodinnou domácnost

### VYPOŘÁDÁNÍ SJM (§ 736 a násl.)

- likvidace (všech nebo i jen části – při zúžení SJM) doposud společných majetkových práv a povinností jejich vypořádáním
- **aktiva** – vypořádání má účinky jak mezi manželi, tak vůči třetím osobám
- **pasiva** – vypořádání je účinné jen mezi manžely, navenek jsou nadále zavázáni společně a nerozdílně
- nastává při zrušení, zániku či zúžení stávajícího rozsahu společného jmění manželů
- nesmí se negativně dotknout práva třetí osoby (v první řadě věřitele – ten má právo domáhat se určení, že vůči němu nemá vypořádání účinky)
- způsoby – dohoda o vypořádání, soudní rozhodnutí, zákonná nevyvratitelná domněnka

#### 1) Dohoda o vypořádání

- pokud k vypořádání došlo za trvání manželství, je nutná písemná forma
- pokud až po zániku, písemná forma nutná v případě, že věc, které se smlouva týká, vyžaduje k převodu písemnou smlouvu (typicky nemovitost)
- pokud není obligatorní písemná forma, vystaví na žádost potvrzení o způsobu vypořádání

#### 2) Rozhodnutí soudu (zákonná pravidla pro vypořádání § 742)

- soud rozhoduje pouze pokud se manželé nedohodnou, nebo se neuplatní domněnka níže
- podíly jsou na tom, co je vypořádáno, stejné
- právo na náhradu toho, co vynaložil do společného majetku z výhradního
- právo požadovat, aby mu bylo ze společného nahrazeno, co ze svého výhradního majetku vynaložil na společný majetek
- přihlíží se k zájmům nezaopatřených dětí, péči manželů o rodinu a zásluhu na nabytí

#### 3) Zákonná (nevyvratitelná) domněnka vypořádání

- nedojde-li k vypořádání do 3 let od zrušení, zúžení nebo zániku společného jmění a nedošlo-li k dohodě nebo nebyl podán návrh na vypořádání, platí že:
  - o vlastníkem movité věci je ten, který ji má u sebe nebo ji užívá pro sebe a rodinu
  - o ostatní hmotné věci (movité i nemovité) jsou v podílovém spoluvlastnictví (podíly jsou stejné)
  - o ostatní nehmotné věci, práva, pohledávky a dluhy nadále náleží oběma (společně a nerozdílně)

### BYDLENÍ MANŽELŮ (§ 743 – § 750)

- bydlení manželů se realizuje v obydlí – obydlí mají manželé tam, kde je rodinná domácnost
- manželé se mají dohodnout na tom, zda budou bydlet společně (mohou žít odděleně) a kde budou bydlet

#### právo bydlení (§ 744)

- jeden manžel má věcněprávní důvod (ne závazkový) umožňující někde bydlet → druhý manžel má právo bydlení
- manžel s právem bydlení má postavení ručitele za druhého manžela

#### společné nájemní právo ke společnému obydlí (§ 745)

- manželé jsou zavázáni společně a nerozdílně a mají postavení solidárních dlužníků a věřitelů
- dispozitivní

#### nakládání s bytem nebo domem (§ 747)

- zdržet se všeho, co by mohlo bydlení znemožnit nebo ohrozit a bez písemného souhlasu druhého nelze nakládat (i když je ve výlučném vlastnictví) → *relativní neplatnost* (ledaže zajistí obdobné bydlení)
- obdobně pro nájem (§ 748)

#### rozvod (§ 766 – § 770)

- v případě rozvodu se předpokládá, že se manželé dohodnou, kdo rodinnou domácnost opustí; jinak rozhodne soud
- soud může uložit povinnost obstarat druhému manželovi náhradní bydlení (do té doby právo bydlet ve společné domácnosti)
  - o X bez povinnosti náhrady – právo bydlení po dobu 1 roku (pokud pečuje o nezletilé dítě, může soud prodloužit až do doby, než se bude schopno samo žít)

#### ochrana před domácím násilím (§ 751 – § 753)

## RODINNÝ ZÁVOD (§ 707 a násl.)

- účelem úpravy je ochrana rodiny před nepříznivými dopady práce ve prospěch jiného člena rodiny, který závod vlastní a provozuje – úprava se použije, pokud pro jiného člena rodiny pracuje manžel, příbuzní manželů až do 3. stupně nebo osoby sešvagrené do 2. stupně
- platí pouze pro případy, kdy povinnosti a práva nejsou upraveny zakladatelským prohlášením či smlouvou; pro manžely ale stále přednostně platí úprava manželského majetkového práva
- osoby pracující ve prospěch rodinného závodu se podílejí na zisku i přírůstcích závodu v míře odpovídající množství a druhu práce
- osoby pracující ve prospěch rodinného závodu mají přednostní právo, má-li být závod rozdělen rozhodnutím soudu; obdobně mají předkupní právo

## MAJETKOVÉ OTÁZKY ALTERNATIVNÍCH FOREM SOUŽITÍ

- nevzniká majetkové společenství
- lze dobrovolně sjednat majetkové společenství dle § 1236 a upravení práv podle § 1237
- náklady na chod domácnosti – výlučně výdaje toho z kohabitantů, který je vynaložil
  - o nepodílejší se kohabitant se však bezdůvodně obohacuje
- možnost uzavřít *pro futuro* dohodu, která by upravovala majetkové poměry (nikoliv však věci statusové) (např. smlouva o důchodu § 2701)
- v případě rozchodu musí druhý z kohabitantů, který nemá byt či dům ve svém vlastnictví nebo nájmu, prostory opustit
- přechod nájmu v případě smrti nájemce (§ 2279) – avšak na rozdíl od manželů nutný souhlas pronajímatele

### 4B. Rodiče a děti

#### POJEM

- pojmy rodiče a děti nejsou zákonem vymezeny, resp. jsou nepřímo vymezeny skrze mateřství a otcovství (skrze systematiku vyplývá, že rodiče jsou otec a matka)

#### URČOVÁNÍ RODIČOVSTVÍ

- **rodičovství** – vztah mezi rodiči a dětmi (osobní stav – status)
- může být rozdílné biologické/sociální (kdo vychovává)/právní (koho za matku a otce určují právní normy)
- *mater semper certa est, pater incertus est* (matka je vždy jistá, otec nejistý)

#### A. URČOVÁNÍ MATEŘSTVÍ

- základní statusový poměr (zprostředkuje i vztah k otci)
- matkou dítěte je žena, které jej porodila
- mateřství je založeno objektivní událostí porodu
  - o totéž platí i u asistované reprodukce a surogátního mateřství, může být neshoda s biologickým mateřstvím
- v praxi ale může nastat situace, kdy mateřství bude sporné
  - o **maternitní spor** – *pozitivní* (tvrdí, že je matka, i když v matrice není) X *negativní* (tvrdí, že není matka, i když je zapsaná v matrice – pouze pokud dítě neporodila)
  - o popření mateřství přiměřeně dle popření otcovství (§ 426 ZŘS)

#### *náhradní (surogátní) mateřství*

- jiná žena nosí a porodí dítě s tím, že po porodu bude mít dítě jako vlastní někdo jiný (v ČR to není legislativně upraveno)
- mateřství nelze změnit na základě smlouvy (kogentní pravidla) → pouze skrze osvojení
- zmíněno výslovně i v rámci úpravy osvojení – pokud jde o náhradní mateřství, je přípustné osvojení mezi osobami spolu příbuznými v přímé linii a mezi sourozenci (§ 804 – jediné místo v OZ, kde je náhradní mateřství zmíněno)
- **způsob, jak to jde i v ČR** – neplodný pár si najde náhradní matku (nesmí být vdaná – jinak by byl otcem její manžel) a kliniku; poté, co se dítě narodí, nechá si manžel neplodného páru uznat, se souhlasem náhradní matky (těhotné ženy), otcovství → po narození se náhradní matka vzdá dítěte, a to je automaticky svěřeno do péče otce; následně manželka požádá o osvojení

#### *utajený porod*

- upravuje *zákon o zdravotních službách*
- na rozdíl od anonymního porodu je totožnost matky známa
- nacionálně matky a datum porodu jsou vedeny odděleně od zdravotnické dokumentace a jsou zapečetěné
- neprovdaná žena (tzn. není zde manžel, kterému by svědčila domněnka otcovství) má právo na utajení své osoby v souvislosti s porodem
  - o z právní stránky je žena matkou dítěte, ale fakticky o něj (zřejmě) nehodlá pečovat – soud jmenuje *opatrovníka*

#### *anonymní porod*

- o matce nejsou žádné informace, nebo jen takové, podle kterých ji nelze identifikovat (např. odložení u nemocnice, v baby-boxu...)
- pokud je takové dítě bez totožnosti nalezeno, PČR provádí šetření – pokud se podaří zjistit jeho totožnost, OSPOD bude kontaktovat rodiče za účelem nabídky spolupráce; pokud se nepodaří zjistit – dítě nezjištěné totožnosti

## B. URČOVÁNÍ OTCOVSTVÍ

- statusový vztah mezi dítětem a otcem zprostředkovaný matkou → určení otcovství je možné teprve tehdy, je-li určeno mateřství
- cílem je sladění faktického a právního stavu
- určuje se až po mateřství a jen s určitou pravděpodobností
- založeno na (vyvratitelných) domněnkách otcovství:

### 1) má se za to, že otcem je manžel matky (§ 776 – § 778)

- pokud se dítě narodilo za trvání manželství; platí od vzniku po celou dobu trvání manželství
- platí i po zániku manželství/prohlášení manželství za neplatné, a to po ochrannou dobu 300 dní
  - o pokud se dítě narodí ženě znovu provdané, má se za to, že otcem je pozdější manžel (i když se narodí během těch 300 dní)
- **rozvod** – pokud se dítě narodí v době mezi zahájením řízení o rozvod manželství a 300. dnem po jeho zániku, lze usuzovat, že se snížila pravděpodobnost otcovství manžela matky – proto je tu zjednodušený postup, kdy *uno actu* dojde k popření otcovství manžela a zároveň k určení otcovství jiného muže – konverze ve prospěch 2. domněnky
  - o lhůta 1 rok od narození dítěte – lze jedině v řízení před soudem; matka, manžel a otec jdou k soudu, ten sepíše protokol, protokol se zašle na matriku, ta vymaže manžela a zapíše otce (k určení otcovství tímto způsobem nemůže dojít před PM rozsudku o rozvodu)
- **umělé oplodnění** – pokud neprovdaná žena podstupuje umělé oplodnění – má se za to, že otcem dítěte je ten, kdo dal souhlas k umělému oplodnění; pokud jde o provdanou ženu – klasicky dle 1. domněnky (otec = manžel)

### 2) má se za to, že otcem je muž, jehož otcovství bylo určeno souhlasným prohlášením (§ 779)

- nejpravděpodobnějším otcem je ten, kdo se k dítěti hlásí – souhlasné prohlášení činí matka + otec osobně před soudem/matričním úřadem (nesvéprávný rodič jenom před soudem)
- lze jej učinit ještě před narozením dítěte, bylo-li již počato
- projev vůle se posuzuje podle ustanovení o PJ x neplatnosti prohlášení se lze dovolat jen ve lhůtě pro popření otcovství
  - o řízení o popření může zahájit soud i bez návrhu (§ 793)

### 3) má se za to, že otcem je muž, který souložil s matkou v období mezi 300. a 160. dnem před narozením dítěte

- určení otcovství soudem
- návrh smí podat matka, dítě nebo muž, který tvrdí, že je otcem – žádná lhůta
- vyvratitelná domněnka – lze uvádět okolnosti, které otcovství vylučují → dochází k současnému určování i popírání otcovství; pokud soud otcovství určí (nebudou prokázány okolnosti vylučující otcovství), nepůjde domněnku již dále vyvracet a nepůjde ani popírat otcovství (*res iudicata*)
- pokud se otcovství neprokáže, nemělo by být určeno, ale v praxi překonáno – soud vázán *zásadou vyšetřovací* → provede i jiné důkazy ke zjištění skutkového stavu, než byly navrženy účastníky (provede znalecké posudky – téměř 100% jistota)

### popření otcovství (§ 785 a násl.)

- krátké lhůty
- matka – 6 měsíců od porodu může popřít, že otcem je její manžel
- manžel – subjektivní lhůta 6 měsíců ode dne, kdy se dozvěděl o skutečnostech zakládajících jeho důvodnou pochybnost, že je otcem; objektivní lhůta 6 let od narození dítěte
- pokud dojde k určení otcovství souhlasným prohlášením, může muž namítat pouze to, že je vyloučeno, aby byl otcem; matka může otcovství tohoto muže popřít v 6měsíční objektivní lhůtě
- k popření pak může dojít za 3 situací:
  - a) **dítě se narodí v období mezi 160. dnem od vzniku manželství a 300. dnem po jeho zániku**; lze popřít jen tehdy, je-li vyloučeno, že je otcem (např. je neplodný)
  - b) **dítě se narodí před 160. dnem od uzavření manželství** – k vyvrácení domněnky otcovství stačí pouhé popření manžela (nemusí být podán důkaz o vyloučení otcovství) – je na matce a dítěti, aby podaly důkaz, že manžel v době rozhodné s matkou souložil, nebo že v době uzavření manželství věděl, že je těhotná – pokud se jim to podaří, bude na manželu, aby podal důkaz vylučující jeho otcovství (stejně, jako by musel učinit v první situaci)
  - c) popření otcovství **k dítěti z umělého oplodnění** – pouze pokud žena otěhotní přirozeně

## OSVOJENÍ (§ 794 a násl.)

- přijetí cizí osoby za vlastní
- rozhodnutím soudu se osvojenec stává potomkem (právní fikce) – nahrazuje příbuzenství
- úplné (nezletilý, zaniká původní příbuzenský vztah) X neúplné (osvojení zletilého, některá práva stále vůči biologickým rodičům – právo na výživné)

### osvojitel

- osoba zletilá, svéprávná, zaručuje svými vlastnostmi a životem, že bude dobrým rodičem (§ 799)
- zdravotní stav musí být v souladu s účelem osvojení
- manželé/jeden z manželů (ne nesezdaný pár, registrovaní partneři), výjimečně jiná osoba (tzv. osamělá osoba)
- nelze osvojit mezi příbuznými v přímé linii/sourozenci (výjimka – náhradní mateřství)
- věkový rozdíl min. 16 let
- osvojuje-li manžel rodiče dítěte – tzv. nepravé osvojení (právní úprava ale nijak nereflexuje)

### 1) osvojení **nezletilého** (úplné)

- musí být v souladu s jeho zájmy
- souhlas dítěte – od 12 let povinně; do 12 let dává opatrovník (zpravidla OSPOD), přitom se přihlédne k názoru dítěte; odvolání možné až do rozhodnutí o osvojení
- souhlas rodiče:
  - o blanketní souhlas (neví se, kdo bude osvojitelem) / souhlas s určitou osobou
  - o matka nejdřív 6 týdnů po porodu / otec ihned
  - o odvolání souhlasu (§ 817) – do 3 měsíců od udělení
  - o nemůže dát rodič mladší 16 let a nelze opatrovník místo něj – musí se počkat
- **souhlas není potřeba:**
  - o rodič zbaven rodičovské odpovědnosti a práva dát souhlas s osvojením
  - o není schopen projeviti vůli / rozpoznat následky svého jednání / ovládnout své chování
  - o rodič se zdržuje na neznámém místě
  - o zjevně nejeví zájem o dítě
- souhlas osvojitele – podáním návrhu na osvojení
- osobní péče, která není péčí před osvojením – smyslem je vyhnout se ústavní péči (§ 823 odst. 2)
  - o případy, kdy k předání dojde ještě před tím, než dají rodiče souhlas
  - o omezené právo jednat za dítě

### *péče před osvojením (tzv. předadopční péče)*

- po uplynutí 3 měsíců od udělení souhlasu rodičů:
  - o pozastavení výkonu RO, jmenován poručník (OSPOD)
  - o soud může rozhodnutím předat dítě budoucímu osvojiteli do péče před osvojením
- osvojitel pečuje na své náklady, má P&P jako osoba, do jejíž péče bylo dítě svěřeno
- vyživovací povinnost jiné osoby je pozastavena
- trvá alespoň tak dlouho, aby bylo možné zjistit, zda mezi osvojitelem a osvojencem vznikl vztah, který je smyslem osvojení, nejkratší doba je 6 měsíců
- *pozn. Hendrychová: vždy rozdíl mezi svěřením dítěte do péče (krátkodobý pěstoun – např. matka v nemocnici, o dítě dočasně pečuje babička) vs. předáním dítěte do péče – nemá žádná pěstounská práva (má jen pečovat o osobu dítěte na své náklady) → v obou případech o péči rozhoduje soud*

### *následky osvojení*

- osvojitelé mají rodičovskou odpovědnost
- osvojenec vstupuje do postavení dítěte osvojitele
  - o fikce jako by se do rodiny narodilo
  - o to se vztahuje i k celé rodině osvojitele – vzniká vyživovací povinnost i k příbuzným osvojitele, vstup osvojence do dědických vztahů v celé rodině osvojitele
  - o jedná se o vzájemný vztah – osvojenec může dědit po příbuzných osvojitele a oni po osvojenci
  - o *pozn.: ve starých materiálech je, že si Hendrychová myslí, že příbuzenství k rodině osvojitele nevzniká – komentář ani jiná literatura tento názor nesdílí (ale § 832)*
- zaniká příbuzenský vztah k původní rodině (ne pokud osvojuje manžel rodiče)
- změna příjmení
- rodiče povinnost informovat dítě o původu, když se to bude zdát vhodným (nejpozději při nástupu do školy)
- **utajení osvojení** – soud na návrh osvojitele/osvojence rozhodne o utajení před rodinou původu dítěte
- **zrušení osvojení** – z důležitých důvodů na návrh osvojitele/osvojence, zrušit nelze po 3 letech od osvojení (stává se nezrušitelným osvojením), zpravidla je každé osvojení zrušitelné, neprohlásí-li soud, že je nezrušitelné
- **opětovné osvojení** možné pouze (*readopce*):
  - o bylo-li dřívější osvojení zrušeno / osvojení pozdějším manželem osvojitele poté, co předchozí zemřel
  - o zemřel-li ten, kdo byl jediným osvojitelem, anebo ti, kdo byli společnými osvojiteli
- **nezrušitelné osvojení** – po 3 letech od osvojení nebo pokud o tom rozhodne soud hned po osvojení

### 2) osvojení **zletilého** (neúplné)

- jen není-li to v rozporu s dobrými mravy; potřeba souhlas manžela osvojovaného
- právní následky pro osvojence a jeho potomky, pokud se narodili později
  - o dříve narození pouze se souhlasem
- omezení dědění – osvojenec dědí v 1. třídě po osvojiteli, ale po dalších příbuzných ze zákona nedědí
- trvání vyživovací povinnosti
- **jako obdoba osvojení nezletilého** (taxativně § 847) – zletilého lze osvojit, jestliže:
  - o přirozený sourozenec osvojovaného byl osvojen tímž osvojitelem
  - o v době podání návrhu na osvojení byl osvojovaný nezletilý
  - o osvojitel pečoval o osvojovaného jako o vlastního již v době jeho nezletilosti nebo
  - o osvojitel hodlá osvojit dítě svého manžela
  - o X nelze, pokud by bylo v rozporu se zájmem přirozených rodičů
- **kteří není obdobou osvojení nezletilého** (§ 848 – § 849)
  - o z důvodů hodných zvláštního zřetele, pokud to je přínosné (a není to na újmu důležitým zájmům potomků osvojitele nebo osvojovaného)

- nevzniká příbuzenský poměr vůči členům rodiny osvojitele a nenabývají vůči nim žádných majetkových práv (ani osvojitel naopak)
- osvojení nemá vliv na jeho příjmení – pouze volitelně se souhlasem osvojitele
- osvojenec a jeho potomci nepozbývají osvojením práv ve vlastní rodině
- např. je vhodné si to představit u lidí, kteří nemají potomky, ale i u lidí, kterým jejich potomci neposkytují potřebnou pomoc ve stáří, ať již proto, že bydlí daleko atd.

## POVINNOSTI A PRÁVA RODIČŮ VŮČI DÍTĚTI

- rodiče a dítě mají navzájem povinnosti a práva, těch se nemohou vzdát (ke vzdání se nepřihlíží)
- účelem povinností a práv k dítěti je zajištění morálního a hmotného prospěchu dítěte
- práva osobní povahy vznikají narozením a zanikají zletilostí
  - X práva majetkové povahy tedy mají jiný režim – u nascitura mohou vzniknout již před narozením (vyhovuje-li to zájmům, dítěte) a mohou trvat i po dosažení zletilosti (např. právo na výživné)

### *práva osobní povahy (statusová)*

- týkají se právního postavení osoby (od narození do dosažení plné svéprávnosti)
- určit dítěti osobní jméno, příjmení; dát souhlas s osvojením; prohlásit otcovství k dítěti
- zdraví, život, důstojnost dítěte
- právo usměrňovat dítě výchovnými opatřeními, vzájemná povinnost pomoci, podpory a ohledu na jejich důstojnost
- **povinnosti a práva, jejichž souhrn tvoří rodičovskou odpovědnost** – od narození (nascitura se netýká) do dosažení plné svéprávnosti; jejich trvání a rozsah může změnit jen soud; jedná se o soubor různých práv, obsah vymezený v § 858

### *vyživovací povinnost rodiče*

- majetková povinnost, od narození a trvá tak dlouho, dokud se dítě nebude schopno samo se živit
- není součástí rodičovské odpovědnosti, nabytí zletilosti zde není relevantní!

## RODIČOVSKÁ ODPOVĚDNOST (§ 858, § 865 a násl.)

- souhrn práv a povinností rodičů ve vztahu k dítěti, jejichž účelem je prospěch dítěte, povinnosti rodiče odpovídá právo dítěte; povinnost a právo náleží oběma rodičům
- rodičovské povinnosti plynou přímo ze zákona – kogentní, nelze uplatnit autonomii vůle
- zákon nepřipouští vzdání se rodičovských práv – soud ale může rodičovskou odpovědnost pozastavit, omezit či ji rodiče zbavit
- zásah do rodičovské odpovědnosti rodiče nemá vliv na plnění vyživovací povinnosti k dítěti

### *pozastavení výkonu rodičovské odpovědnosti ex lege*

- nezletilý rodič, který nenabyl plné svéprávnosti (vyjma práva pečovat o dítě) (§ 868)
- rodič, jehož svéprávnost byla omezena v oblasti rodičovských práv (§ 868)
- 3 měsíce po souhlasu rodičů s osvojením (§ 825)

### *zásahy soudu do rodičovské odpovědnosti*

- určující jsou zájmy dítěte (§ 866) – účelem je poskytnout dítěti právní ochranu v případech, kdy se mu ji od rodičů nedostává
- **pozastavení výkonu** rodičovské odpovědnosti (§ 869)
  - *ex lege* – nezletilý rodič, který nenabyl plné svéprávnosti nebo jeho svéprávnost byla v této oblasti omezena
  - z rozhodnutí soudu – brání-li výkonu rodičovské odpovědnosti závažné okolnosti (např. delší pobyt v nemocnici)
  - nutno jmenovat *poručníka*
- **omezení** rodičovské odpovědnosti nebo jejího výkonu (§ 870)
  - rodič nevykonává rodičovskou odpovědnost řádně a současně to vyžaduje zájem dítěte
  - soud omezí rozsah nebo výkon rodičovské odpovědnosti a vždy stanoví rozsah tohoto omezení
  - omezena oběma rodičům v totožné oblasti → *opatrovník*
  - opatrovník má ty P&P, které nemá rodič
  - *ex lege* – v případě prohlášení konkurzu na rodiče (§ 901)
- **zbavení** rodičovské odpovědnosti (§ 871)
  - zneužívá rodičovskou odpovědnost, nebo závažným způsobem zanedbává, dále v souvislosti s trestnou činností (úmyslný TČ proti dítěti, použil své dítě k trestné činnosti)
  - současně může soud zbavit všech, nebo jen některých P&P (§ 856)
  - pokud není rodiče s plnou rodičovskou odpovědností → soud jmenuje *poručníka*

### *obsah rodičovské odpovědnosti*

- jednotlivé povinnosti a práva tvořící rodičovskou odpovědnost

### *péče o dítě a jeho ochrana (§ 880 – § 886)*

- péče o osobu dítěte, včetně péče o jeho zdraví a zdravý vývoj (fyzický i psychický), souvisí s věkem a potřebami dítěte
- výchova po všech stránkách
  - rodič může rozhodnout, že bude pečovat jiná osoba – rodiče musí mít rozhodující úlohu ve výchově

- povinnost uplatnit všechny prostředky ochrany, které jsou zapotřebí, pokud jsou zájmy dítěte ohroženy nebo porušeny; zahrnuje i zvláštní oprávnění mít dítě u sebe
- právo (přiměřeně) využít výchovné prostředky k usměrňování chování dítěte → nesmí ohrozit zdraví dítěte + nedotýká se jeho důstojnosti
- osoba co žije s rodičem – stejná práva (tzv. *sociální rodič*)
- dítě je aktivní subjekt – třeba vzít v úvahu jeho názor, je povinno podílet se na péči o chod domácnosti (vlastní práci, případně peněžními prostředky, má-li vlastní příjem, nebo oběma způsoby)

#### *osobní styk s dítětem (§ 887 – § 891)*

- rodiče i ostatní příbuzní, ke kterým má dítě citový vztah, dítě svěřené do péče má právo styku s druhým rodičem (pokud soud nerozhodne jinak)
- z povahy věci se nelze nechat zastoupit
- u dítěte, které má v péči jen jeden rodič – povinnost tohoto rodiče připravit dítě na styk s druhým rodičem a povinnost umožnit mu tento styk – úprava – dohoda/soud
- toto právo vždy zachováno (i při omezení rodičovské odpovědnosti)

#### *zajištění jeho výchovy a vzdělání (§ 858, § 880 odst. 2)*

- nemusí sám vychovávat a vzdělávat – jen zajistit
- *ex lege* povinnost vzít v úvahu jeho schopnosti a nadání (a přihlídnout k přání dítěte)

#### *určení místo jeho bydliště (§ 858)*

- určí rodiče v dohodě / jinak rozhodne soud (§ 877)

#### *zastupování dítěte (§ 858, § 892-895)*

- rodiče právo zastupovat dítě při PJ, ke kterým není způsobilé
- zástupcem může být kterýkoliv z nich, předpokládá se souhlas druhého rodiče
- pokud hrozí střet zájmů mezi rodičem nebo dětmi těchto rodičů → soud ustanoví dítěti *kolizního opatrovníka*
- nedohodnou-li se rodiče, kdo dítě zastoupí, rozhodne soud

#### *péče o jmění dítěte (§ 858, § 896-905)*

- spravovat jmění dítěte jako řádný hospodář (pokud poruší, mají vůči dítěti solidární povinnost k náhradě škody)
- rodiče nemají požívací právo – co bude získáno hospodařením s majetkem dítěte, přibude k majetku dítěte
- rodiče potřebují souhlas soudu s právním jednáním, které se týká jmění dítěte a které není běžnou záležitostí
  - o sankcí absence souhlasu soudu je *relativní neplatnost* (§ 898 odst. 4)
- zasažení majetkové podstaty jmění dítěte pouze pokud:
  - o za účelem výživy rodičů a sourozenců dítěte + pokud bez zavinění rodičů (osob s vyživovací povinností) vznikl výrazný nepoměr mezi poměry dítěte a rodičů + přivolení soudu
  - o X zisk z majetku – lze použít i jindy – první k výživě dotyčného dítěte, zbytek i pro rodiče a sourozence
- **opatrovník pro správu jmění** – kolize majetkových zájmů rodičů a dítěte / rodiče nemohou spravovat
- zánik:
  - o nabytím plné svéprávnosti dítěte (vyúčtování správy, převedení práv a majetku nabytého pro dítě a náleží jim právo na náhradu nákladů)
  - o prohlášením konkursu (nebo zastavení IŘ pro nedostatek majetku) na majetek rodiče
    - novelizováno – předtím stačilo prohlášení o úpadku
    - po 3 letech lze obnovit

#### *výkon rodičovské odpovědnosti*

- při výkonu mají rodiče dbát na zájem dítěte, povinnost dítě náležitě informovat, aby pak bylo schopné sdělit svůj názor
- rodiče mají rodičovskou odpovědnost vykonávat podle dohody
  - o neshodnou-li se ve významné záležitosti (např. léčebné zákroky, určení místa bydliště, vzdělání dítěte), má každý z nich právo obrátit se na soud, aby rozhodl
- **výkon rodičovské odpovědnosti po rozvodu (§ 906 – § 909)**
  - o rozvodu manželství musí předcházet rozhodnutí o poměrech dítěte (§ 755 odst. 3) – mají-li rodiče víc dětí, je třeba rozhodnout o každém zvlášť
  - o dohoda nutná pro rozvod bez zjišťování příčin
  - o když se nejsou schopni dohodnout / dohoda je v rozporu se zájmy dítěte – rozhodne sám soud (řídí se zájmem dítěte)
  - o **formy péče o dítě: společná péče** (tvoří rodinu, i když nepostavenou na trvajícím manželství), **střídavá péče** (dítě je po nějakou dobu v péči jednoho, pak druhého rodiče), **péče jednoho** (druhý rodič je povinen poskytovat dítěti výživné; v praxi nejčastější)
- **výkon RO, pokud spolu rodiče nežijí** – obdobně jako po rozvodu (§ 908)
- změna rozhodných skutečností (zvláštní ustanovení § 909)

#### **VZÁJEMNÁ VYŽIVOVACÍ POVINNOST (§ 910 a násl.)**

- mají ji předci a potomci

- povinnost poskytovat dlouhodobě určité plnění za účelem uspokojování životních potřeb oprávněného (a tomu odpovídající právo oprávněného na výživu)
- jde o majetková práva, která mají osobní souvislost (existují jen mezi určitými osobami) – *osobně-majetková*
- **výživné** představuje soubor majetkových hodnot, které jsou poskytovány za účelem vyživování, tj. uspokojování životních potřeb
- právo na výživné:
  - o nepostupitelné (a povinnost nepřevoditelná) – nelze o něm pořídit pro případ smrti (ale právo na výživu některých osob – § 1665, § 1666)
  - o nepromlčitelné – promlčet lze jenom práva na jednotlivá opakující se plnění
  - o nelze se ho vzdát
- **vznik** – narození/osvojení
- pokud o výši výživného, resp. době plnění rozhoduje soud, rozsudek pouze deklaratorní charakter (ale přiznává se jenom ode dne zahájení soudního řízení)
- **zánik** – okamžikem, kde je dítě schopno se žít samo (bez ohledu na nabytí zletilosti) / přechodem vyživovací povinnosti na jiného / popření otcovství / 3 měsíce ode dne souhlasu k osvojení

#### rozsah vyživovací povinnosti

- plní se tak, jak je třeba v dané situaci; pokud je ale stanoveno rozhodnutím soudu, je na jisto postavena výše výživného i další podmínky jeho plnění (nutno zohlednit odůvodněné potřeby, majetkové poměry)
- obecné pravidlo pro výživné mezi předky a potomky – rozhodné jsou odůvodněné potřeby oprávněného a jeho majetkové poměry, jakož i schopnosti, možnosti a majetkové poměry povinného
- **dítě vůči rodičům** – na zajištění slušné<sup>8</sup> výživy; pokud se rodiče nedokážou sami žít
  - o soud může povinnost založit až ode dne, kdy byla podána *žaloba o výživné*
- **rodiče vůči dítěti** – životní úroveň dítěte má být zásadně shodná s životní úrovní rodičů; povinnost obou rodičů (není však shodná ani solidární) bez ohledu na to, zda mají rodičovskou odpovědnost
- vzájemný vztah povinností – je-li to možné, mají plnit bližší příbuzní → nejprve tedy rodiče, poté až prarodiče

#### druhy vyživovacích poměrů

- mezi manžely (§ 697)
- mezi rozvedenými manžely (§ 760 – § 763)
- mezi registrovanými partnery / bývalými partnery (§ 10 – § 12 z. o registrovaném partnerství), obdobně jako mezi manžely
- mezi rodiči a dětmi (§ 915 – § 919)
- mezi potomky a předky (§ 910, § 915 odst. 2) – úprava se vztahuje v obecné části i na rodiče a děti
- výživné a úhradu některých nákladů neprovdané těhotné ženě nebo matce (§ 920)
  - o není-li matka dítěte provdána za otce dítěte, poskytne jí otec dítěte výživu po dobu 2 let od narození dítěte + jí přispěje v přiměřeném rozsahu na úhradu nákladů spojených s těhotenstvím a porodem (plus je povinen vyživovat dítě)

## 5B. Náhradní péče

### POJEM

- označení právních institutů, které slouží dítěti v případě, kdy se dítěti nedostává dostatečné rodičovské péče, nebo z nějakého důvodu nemůže být využita
- hlavním kritériem je vždy nejlepší zájem dítěte
- osoba, do jejíž péče může být dítě svěřeno:
  - o fyzická osoba – **rodinná náhradní péče**
  - o právnická osoba – **ústavní náhradní péče**
- dle účelu a obsahu náhradní péče dělíme na:
  - o **faktická péče o dítě** – účelem je péče o osobu dítěte (pěstounství, svěření dítěte do péče jiné osoby)
  - o **právní ochrana dítěte** – účelem je ochrana právních zájmů dítěte (poručenství – je ale žádoucí i faktická péče; opatrovnictví)
- X **schovanství** – rodič se rozhodne svěřit na omezenou dobu dítě do péče jiné osobě – jedná se o způsob výkonu rodičovské odpovědnosti (např. tábor, kroužek...)
- X opatrovník pro správu jmění – nejedná se o náhradní péči

### PORUČENSTVÍ (§ 928 a násl.)

- institut náhradní právní ochrany nezletilého dítěte, které není plně svéprávné a jehož právní ochrana není zaručena rodiči
- účelem je péče o právní záležitosti dítěte
- **důvod pro jmenování** – není-li ani jeden rodič, který by měl a vykonával vůči svému dítěti rodičovskou odpovědnost v plném rozsahu<sup>9</sup> (např. smrt, pozastavení výkonu rodičovské odpovědnosti, rodiče nejsou známi)
- poručník vykonává P&P náležící do rodičovské odpovědnosti:
  - o tzn. není nositelem rodičovské odpovědnosti (to je jenom rodič)
  - o nemá vyživovací povinnost

<sup>8</sup> průměrný životní standard s přihlédnutím k obvyklému způsobu života oprávněných jako i k jejich věku a zdravotnímu stavu

<sup>9</sup> jinak je tomu u omezení RO nebo jejího výkonu – v tomto případě se jmenuje *opatrovník* (nejde o úplný rozsah P&P)

- nemá povinnost pečovat o dítě osobně (pokud ale pečuje, má hmotné zabezpečení jako pěstoun – § 939)

#### rozsah práv a povinností poručníka

- zásadně všechny povinnosti a práva jako rodič (zákonný zástupce), vyjma vyživovací povinnosti
- o dítě pečuje, zajišťuje jeho ochranu, výchovu, vzdělání, určuje jeho bydliště, zastupuje ho a spravuje jeho jmění – nemusí ale o dítě pečovat osobně, nemusí ho mít ve své domácnosti (dítě může být např. u pěstounů)
  - X soud může vymezit úžeji vzhledem k sobě poručníka, poměry dítěte a důvod, pro který nemají rodiče RO
- **správa jmění dítěte** – řídí se pravidly rozhodnými pro opatrovníka pro správu jmění dítěte § 948 (řádný hospodář), má právo na náhradu nákladů + případně na přiměřenou odměnu z výnosu jmění (ne OSPODu)
  - X na místo poručníka může spravovat jmění dítěte *opatrovník pro správu jmění dítěte* (poručník může navrhnout jmenování)
- funkce poručníka je funkcí čestnou a nenáleží za ni odměna, jedná se o funkci statusovou
  - soud však může přiznat právo na náhradu nákladů řízení a také i na odměnu

#### osoba poručníka

- **OSPOD** – když není jiným způsobem zaručena právní ochrana dítěte
  - než soud jmenuje poručníka a ten se ujme funkce, než se ujme funkce nový poručník, jmenován poručníkem, pokud se soudu nepodaří najít vhodného člověka
  - poručenství vznikne již ex lege, pokud je dítě bez ochrany (§ 929)
- **fyzická osoba** – zejména příbuzní či osoba blízká, i 2 osoby (zpravidla manželé)
  - naznačení rodičů, ale soud není jejím přáním vázán (pokud by byl rozpor se zájmy dítěte)
    - X rodiče mohou výslovně vyloučit osobu jako poručníka (§ 931 odst. 1)
  - podmínky – (i) svéprávnost, (ii) musí způsobem svého života zaručovat, že je schopen funkci poručníka řádně vykonávat, (iii) jeho jmenování nesmí být v rozporu se zájmem dítěte
  - jmenování může odmítnout

#### dozor soudu nad poručníkem

- předkládat zprávy o osobě dítěte, jeho vývoji a účty o správě jmění
- rozhodnutí poručníka v záležitostech nikoli běžné musí být soudem schváleno (sankce *zdanlivosti*)
- možnost zřídit poručenickou radu, nutnost schválit soudem (§ 3022 odst. 2)

#### zánik poručenství

- poručenství již není potřeba
- za strany **dítěte** – nabude plné svéprávnosti, je osvojeno, zemře
- ze strany **rodičů** – alespoň jeden rodič nabude plné rodičovské odpovědnosti, případně schopnosti ji vykonávat

#### zánik poručenské funkce

- potřeba ochrany dítěte trvá – soud musí neprodleně najít a jmenovat jiného poručníka
- smrt poručníka, zproštění (na vlastní žádost/ztrátou způsobilosti), odvolání z funkce (pro porušování povinností)
- po skončení výkonu funkce předloží soudu poručník vše, co měl u sebe, závěrečnou zprávu a závěrečný účet

#### OPATROVNICTVÍ (§ 943 a násl.)

- institut náhradní právní ochrany osoby, která si některé své právní záležitosti sama obstarat nemůže vůbec, či pouze nedostatečným způsobem
- třeba rozlišovat opatrovnictví FO/PO a opatrovnictví člověka/nikoliv plně svéprávného dítěte (*lex specialis*)
- **účel** – právní ochrana zájmů dítěte v konkrétním případě, neboť jinak náležitou ochranu má
- opatrovník není zákonným zástupcem dítěte a opatrovnictví není statusovým institutem, vykonává jen některá P&P
  - oddělení zákonného zastoupení od opatrovnictví (§ 457)
  - ustanovení o zákonném zastoupení platí obdobně i pro opatrovníka dítěte (NE obecně na opatrovníka člověka)
- soud musí v rozhodnutí o jmenování opatrovníka vymezit práva a povinnosti opatrovníka k určité situaci<sup>10</sup>, případně omezit dobu výkonu funkce, může přiznat právo na náhradu nákladů nebo dokonce i na odměnu
- **obsah funkce** – liší se dle důvodu jmenování (ale použijí se přiměřeně ustanovení o poručenství)

#### důvody pro jmenování opatrovníka

- **hrozí střet zájmů** dítěte na straně jedné a jiné osoby na straně druhé – *kolizní opatrovník*
  - např. dítě X rodič (pozůstalostní řízení), dítě X sourozenec
- **zákonný zástupce nehájí dostatečně zájmy dítěte** – ohrožuje zájmy či práva dítěte
- **stanoví-li tak zákon**
  - např. při osvojení (pro účely souhlasu dítěte do 12 let), omezení rodičovské odpovědnosti, prohlášení konkursu na rodičovský majetek (*opatrovník pro správu jmění*)
- je to třeba v zájmu dítěte z **jiného důvodu**
  - na úvaze soudu – např. situace, kdy jediný rodič z důvodu dočasného zdravotního omezení není schopen vyřídit určitou záležitost dítěte X ale není tak intenzivní, aby bylo nutno pozastavit výkon RO

#### osoba opatrovníka

- jmenuje ho soud neprodleně poté co zjistí, že jde o dítě, jemuž je třeba opatrovníka jmenovat

<sup>10</sup> X poručník může zastupovat dítě ve všech záležitostech (jako jeho zákonný zástupce)

- soud by měl zohlednit účel opatrovnictví
- plná svéprávnost + způsobem svého života musí zaručovat, že je schopen funkci opatrovníka řádně vykonávat
- nepodaří-li se najít vhodného člověka, jmenuje soud OSPOD

#### *opatrovník pro správu jmění dítěte*

- je-li třeba chránit majetkové zájmy a práva dítěte
- namísto rodičů: omezení rodičovské odpovědnosti co do správy majetku, prohlášení konkursu na majetek rodiče (popř. zastavení IŘ pro nedostatek majetku)
- vedle rodiče (*ex lege*) – ohroženy majetkové zájmy dítěte, ale nedošlo k omezení rodičovské odpovědnosti
- vždy jmenuje soud – nejde o zastoupení ze zákona
- povinnost péče řádného hospodáře
- právo na úhradu potřebných nákladů a na odměnu (z výnosu jmění dítěte)
- při jmenování opatrovníka musí soud zohlednit účel opatrovnictví; dále stejné požadavky jako u poručníka
- zánik funkce obdobně jako poručenství; opatrovníka lze zprostit funkce, jestliže již netrvá potřeba, která vedla k jeho jmenování

#### **SVĚŘENÍ DO PÉČE JINÉ OSOBY (§ 953 a násl.) – *svěřenectví***

- dítě je svěřeno do péče jiné osoby, pokud o něj rodiče ani poručník nemohou osobně pečovat
- přednost před ústavní péčí
- práva a povinnosti stanoví soud v rozhodnutí (ve zbytku přiměřeně ustanovení o pěstounství)
- **podmínky** – záruka řádné péče, bydliště v ČR, osoba souhlasí, přednost dána osobám blízkým dítěti
- pouze dočasné, než nastane jiné řešení
- je nezbytné, aby existovala osoba, jež má vyživovací povinnost (rodič nebo i jiný příbuzný), jinak nelze tuto formu zvolit
  - o pečující osoba má právo vymáhat výživné rodičům na dítě
- pečující osoba nemá nárok na žádné dávky
- dohled a kontrola je svěřena OSPOD
- zánik – dítě nabude zletilosti, zrušeno soudem, smrt osoby nebo dítěte

#### **PĚSTOUNSKÁ PÉČE (§ 958 a násl.)**

- dočasná náhradní rodinná péče; účelem je zajistit výkon osobní péče o dítě, a to osobou odlišnou od rodiče, pokud žádný z rodičů (ani poručník) nemůže o dítě pečovat
- má přednost před ústavní výchovou
- primárně dlouhodobá náhradní rodinná péče X může být i přechodná – rodič nemůže ze závažných důvodů vychovávat / do doby, než může dát matka souhlas s osvojením...
- **formy pěstounství:**
  - o individuální forma (příbuzenská/nepříbuzenská – svěřením do péče cizí osobě) – v běžném rodinném prostředí
  - o kolektivní (skupinová) forma – „SOS vesničky“ (speciální zařízení)
- rodič nemusí dát souhlas, ale může požadovat dítě zpět
- **předpoklady:**
  - o výchova dítěte není řádně zabezpečena
  - o svěřením je v souladu se zájmem dítěte
  - o způsobilý pěstoun (jednotlivec, manželé) – skýtat záruky řádné péče, bydliště na území ČR, souhlasit se svěřením dítěte do pěstounské péče
- rodičovská odpovědnost rodičů je zachována, ale její výkon je omezen do té míry, do které je k výkonu práv a povinností povolán pěstoun
  - o informuje rodiče, umožňuje jim styk s dítětem
  - o zastupuje dítě v běžných záležitostech X v podstatných pořádku rodiče (výběr školy, neběžná správa jmění)
  - o bydliště nevybírá nikdo – je určeno automaticky svěřením do péče určitému pěstounovi
  - o rodiče mají vůči dítěti vyživovací povinnost
- **dávky pěstounské péče** – příspěvek na úhradu potřeb dítěte, odměna pěstouna atd.
  - o X je třeba je odlišovat výživné od povinných osob
- **řízení o svěřením do pěstounské péče (§ 466 a násl. ZZŘS)**
  - o rozhoduje soud i bez návrhu, na dobu určitou či neurčitou
  - o účastníci – dítě (zastoupeno opatrovníkem), rodiče, budoucí pěstouni, lidé, co mají nyní dítě v péči
- **zánik** – rozhodnutí soudu o zrušení, smrt pěstouna nebo dítěte, dítě nabude plné svéprávnosti nebo zletilosti
- **předpěstounská péče** – soud může dítě svěřit zájemcům o pěstounskou péči do předpěstounské péče
  - o soud vykonává dohled a stanoví délku se zřetelem k okolnostem případu

#### **ÚSTAVNÍ VÝCHOVA (§ 971 a násl.)**

- jedná se o kolektivní náhradní péči o dítě, tedy o péči ústavního typu, o které rozhoduje vždy soud
- má vždy subsidiární, případně sankční charakter (krajní výchovné opatření)
- nejintenzivnější zásah do vztahu rodiče a dítěte, jedinec v zájmu dítěte
- **důvody:**
  - o výchova dítěte je vážně ohrožena nebo narušena do té míry, že je to v rozporu se zájmem dítěte

- tělesný, rozumový či duševní stav dítěte je vážně ohrožen nebo narušen
- okolnosti vážně ohrožující nebo narušující vývoj dítěte (dlouhodobější aspekt)
- další vážné důvody, pro které rodiče nemohou zabezpečit výchovu dítěte (zdravotní stav, dlouhodobá nepřítomnost)
- **trvání** – nejdéle na 3 roky (lze opakovat); před uplynutím 3 let musí soud rozhodnout o opakování nebo zrušení ústavní výchovy
- **zrušení** – neprodleně, pominou-li důvody nebo lze-li již výchovu dítěte zajistit jiným způsobem
  - soud musí co 6 měsíců všechno přezkoumávat
- **zařízení:**
  - *Ministerstvo zdravotnictví ČR* – ústavní péče pro děti do 3 let (kojenecké ústavy, dětská centra)
  - *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* – diagnostické ústavy, dětské domovy pro děti ve věku 3-18 let, výchovné ústavy pro mládež
  - *Ministerstvo práce a sociálních věcí* – ústavy sociální péče pro výkon ústavní a ochranné výchovy dětí postižených
  - zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc (nejdéle na 6 měsíců; Klokánek, Heřmánek...)
- **zánik** – zletilostí nebo smrtí dítěte, rozhodnutím soudu o zrušení, rozhodnutím soudu o osvojení

## 6B. Právo na pozůstalost

### POZŮSTALOST A DĚDICTVÍ, POJMY

- **časová působnost** (§ 3069) – „*Při dědění se použije právo platné v den smrti zůstavitele.*“
- **dědické právo v objektivním smyslu** – soubor právních norem, které upravují přechod pozůstalosti (P&P, které smrtí nezanikly) na právní nástupce zůstavitele
- **dědické právo v subjektivním smyslu** – právo na pozůstalost nebo poměrný díl z ní (§ 1475 odst. 1)
  - podle učebnice jde o právo na dědictví, popř. právo být dědicem zůstavitele
- **univerzální sukcese** – převzetí všech P&P právního předchůdce nebo podílu na nich
  - **X individuální sukcese** – převzetí jednotlivé věci/pohledávky (zejména odkazovník)
- **pozůstalost** – jmění (aktiva i pasiva) zemřelého člověka (*zůstavitele*) (§ 1475 odst. 2)
  - součástí nejsou P&P vázané výlučně na osobu zůstavitele X vyjma uplatněných u orgánu veřejné moci nebo uznaných dlužníkem jako dluh (co do existence a výše)
  - je předmětem dědického řízení, jež probíhá vždy, i když po sobě zůstavitel nic nezanechal
  - dědické řízení má na starosti notář jako soudní komisař (procesní úprava – hlava III ZŘS)
  - pokud nastane spor – notář nemůže rozhodovat → odkáže na (sporné) řízení před soudem
- **dědictví** – to, co skutečně připadá jako jmění osobě, jež je dědicem (pozůstalost z hlediska dědice)
- **dědic** – ten, komu náleží dědické právo (PO i FO)
- **předemřeni** – dědic zemře před nebo zároveň se zůstavitelem
- **dědický nápad** – dědici napadají (připadají) P&P – dědické právo vzniká smrtí zůstavitele
  - X nutné odlišovat dospělost (splatnost) dědického práva – sám zůstavitel může nařídit, že jeho právo bude dospělé až po nějaké době (podmínka, doložení času, povolání svěřenského nástupce...)
- **předpoklady dědění** – musí být splněny pro přechod majetku zůstavitele na dědice:
  - smrt zůstavitele
  - existence pozůstalosti (dědictví)
  - existence právního důvodu dědění (dědický titul)
  - existence způsobilého dědice
  - neodmítnutí dědictví
- **smrt zůstavitele** – okamžik vzniku subjektivního dědického práva, tedy práva na pozůstalost nebo na poměrný díl z ní
  - prokazuje se *úmrtním listem* (úmrtní list vystavuje matriční úřad) / *prohlášením za mrtvého* rozhodnutím soudu
  - není-li jisté, kdo z více zemřelých přežil druhou osobu, má se za to, že zemřeli současně – nejsou po sobě povoláni za dědice

### *zásady dědického práva*

- **zásada zachování hodnot:** zákonná dědická posloupnost – mezigenerační solidarita (princip familiarizace); zásada úřední ingerence (obligatorní řízení o pozůstalosti); zásada svobodného nabytí dědictví (dědic může dědictví odmítnout, vzdát se jej, zříct se jej)
- **zásada univerzální sukcese** – na právní(ho) nástupce přechází celek zůstavitelových P&P
  - všichni dědicové vstupují smrtí zůstavitele do všech jeho P&P, které smrtí nezanikají, společně a v jeden okamžik
  - X dědic má právo využít výhradu soupisu (omezení povinnosti hradit dluhy zůstavitele)
- **zásada autonomie vůle** – odráží se v testovací svobodě zůstavitele → zůstavitel určuje, zda pořídí pro případ smrti, případně jakou formou, dále svobodně volí osobu dědice, může také ovlivnit, jak bude vypadat vypořádání jeho majetku po jeho smrti atd., a to:
  - závětí/negativní závětí (prohlášení, že nikoli nepominutelný dědic pozůstalost nenabude), smlouvou o zřeknutí se dědického práva, dědickou smlouvou, dovětkem, smlouvou o majetkovém režimu manželů (při zániku manželství smrtí), povoláním vykonavatele závětí

### *existence pozůstalosti (dědictví)*

- soubor pozůstalých majetkových hodnot (jsou ocenitelné, mohou být předmětem prodeje)
- předmětem dědění jsou především věci ve výlučném vlastnictví nebo podílovém spoluvlastnictví zůstavitele, P&P vzešlé z vypořádání SJM, spadají sem pohledávky i dluhy, také závod, který zůstaviteli patřil, pohledávky za užití autorského práva – výlučná majetková práva autorská (X nikoli však osobnostní práva autorská)
- pozůstalost je tedy užší soubor, než souhrn všech soukromoprávních majetkových P&P zůstavitele, neboť některá nepřecházejí vůbec (vázaná výlučně na osobu zůstavitele – např. právo na výživné), jiná podléhají režimu zvláštního nástupnictví (např. přechod nájmu bytu)
- když zůstavitel nic nezanechal, dědické nástupnictví nenastane (X dědické řízení ale proběhne)
- **soupis pozůstalosti** – zjištění pozůstalostního jmění a čisté hodnoty majetku (§ 1684 – § 1689)
  - o slouží k ochraně dědiců a věřitelů
  - o zákon umožňuje nahrazení seznamem pozůstalostního majetku vyhotovený správcem pozůstalosti a potvrzený všemi dědici nebo (což je v praxi častější) společným prohlášením dědiců o pozůstalostním majetku (§ 1687)
  - o dědic může do 1 měsíce od vyrozumění soudem uplatnit výhradu soupisu – za dluhy zůstavitele pak odpovídá jenom do výše svého nabytého podílu (§ 1706)
  - o výhrada je mírnější řešení než úplně odmítnutí dědictví
- **majetek nepatrné hodnoty** – soud vydá majetek tomu, kdo se postaral o pohřeb, pokud s tím dotýčný souhlasil (a řízení se zastaví), někdy je vypravitelem pohřbu obecní úřad

## DĚDICKÁ (NE)ZPŮSOBILOST (§ 1481 a násl.)

- u FO dědická způsobilost vzniká narozením a zaniká smrtí, tzn. dědicem může být jen ten, kdo je v době smrti zůstavitele naživu
- **absolutní nezpůsobilost** – osoba se musí dožít smrti zůstavitele a musí mít právní osobnost
- **relativní nezpůsobilost** – *incapacitas* (dědická nehodnost) – člověk se může stát dědicky nezpůsobilým
- zákonné důvody:
  - a) **čin povahy úmyslného trestného činu** proti zůstaviteli nebo proti jeho předkovi, potomkovi nebo manželovi – dědic nedědí na základě žádného dědického titulu (dědická smlouva, závěť, zákon)
  - b) **zavrženíhodný čin proti zůstavitelově poslední vůli** (extenzivní výklad) – zejména donucení či lstivé svedení k projevu poslední vůle, překážení projevu poslední vůle, zatajení, zfalšování či podvrh poslední vůle, úmyslné zničení poslední vůle (X zůstavitel může tento čin výslovně prominout)
  - c) v den zůstavitelovy smrti probíhá řízení o rozvod manželství z důvodu **domácího násilí** – pozůstalý manžel vyloučen pouze jako zákonný dědic (vztahuje se i na potomky) X může dědit ze závěti/dědické smlouvy (X pokud jednání nemá povahu úmyslného TC)
  - d) **rodič zbavený rodičovské odpovědnosti** pro její zneužívání/závažné zanedbávání – nedědí po dítěti jako zákonný dědic X může dědit ze závěti/dědické smlouvy
- potomek toho, kdo je vyloučen z dědického práva, nastupuje při zákonné dědické posloupnosti na jeho místo, i když vyloučený přežije zůstavitele (X neplatí pro potomky manžela, který se dopustil domácího násilí)
- **rozdíly oproti vydědění** – není nutný projev vůle zůstavitele, zjišťuje se ex offio; vydědit lze jen nepominutelného dědice

### způsobilý dědic

- FO nebo PO, která není vyloučena z dědického práva, případně stát
- **FO** – způsobilost stát se dědicem vzniká narozením (lze i před – *nasciturus*) a zaniká smrtí (kdo zemře před zůstavitelem nebo současně s ním, nedědí)
  - o situace, kdy dědic, který se dožil smrti zůstavitele, také zemře, a to v krátkém časovém úseku po zůstaviteli (rozhodné je to, že dosud nedošlo k potvrzení nabytí dědictví soudem v řízení o pozůstalosti) → **transmise dědictví** (do P&P zemřelého dědice vstupují jeho dědicové)
- **PO** – způsobilost stát se dědicem vzniká jejich vznikem a zaniká zánikem
  - o ale i založená PO může být způsobilá (§ 1478) – lze povolat i PO, jež má teprve vzniknout, je způsobilá být dědicem, jestliže vznikne do 1 roku od smrti zůstavitele (např. založení nadace, nadačního fondu či ústavu závěti)
- **stát** – v oblasti soukromého práva je považován za PO; jeho jménem jedná *Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových* (v případě odúmrti jde o fikci dědice)
- způsobilým dědicem je pouze taková osoba, která není z dědického práva vyloučena tím, že:
  - o je dědicky nezpůsobilá
  - o byla vyděděna nebo o ní zůstavitel pořídil negativní závěť
  - o zřekla se dědického práva (*renunciace*) (X odmítnutí/vzdání se dědictví)

### vydědění (§ 1646 – § 1649)

- vyžaduje aktivní jednostranné právní jednání zůstavitele, který tím vylučuje svého nepominutelného dědice z práva na povinný díl nebo jej v jeho právu zkracuje, a to na základě některého z taxativně stanovených **důvodů**:
  - o zadlužený nebo marnotratný dědic a obava, že pro potomky vyděděného nebude zachován povinný díl (např. marnotratný dědic, nutnost odkázat pozůstalost jeho dětem)
  - o neposkytl potřebnou pomoc v nouzi
  - o neprojevil opravdový zájem
  - o spáchal TČ, který svědčí o jeho zvrhlé povaze

- vede trvale nezřízený život
- důvod není nutné uvádět – pak má ale vyděděný nárok na povinný díl, ledaže se prokáže důvod vydědění
- stejná forma jako závět'
- na rozdíl od nezpůsobilosti se vztahuje i na děti, pokud jejich rodič ještě žije (nežije-li, vydědění se neuplatní)
- **X negativní závět'** (§ 1649 odst. 2) – vztahuje se jen na osoby, které nejdou nepominutelným dědicem (manžel/ka, sourozenci, strýc, neteř...)
- vydědění mlčky a po právu (§ 1651 odst. 2) – nepominutelný dědic, který byl v závěti pominut nikoli omylem, se dopustil jednání naplňující zákonný důvod vydědění

## VYLOUČENÍ NABYTÍ DĚDICTVÍ

### 1) Zřeknutí se dědictví (§ 1484) – renunciace

- jediná možnost zbavení se dědického práva již za života budoucího zůstavitele (právní jednání s účinky *pro futuro*)
- forma *renunciační smlouvy* – dvoustranné právní jednání mezi budoucím (zákonným) dědicem a budoucím zůstavitelem za jeho života; forma veřejné listiny
- zřeknutí působí i vůči potomkům (není-li ujednáno jinak)
- budoucí (presumptivní) dědic se zříká dědického práva (včetně povinného dílu), nebo se zříká jen povinného dílu (ne práva z dědické posloupnosti obecně)
- lze se zřici (i při uzavření dědické smlouvy) ve prospěch jiné osoby, ta se ale musí stát dědicem (vyvratitelná domněnka dle § 1484 odst. 2, § 1586 platí vždy pro dědickou smlouvu)
- nutno odlišit dědickou nezpůsobilost od odmítnutí dědictví a vzdání se dědictví! ty nejsou důvodem nezpůsobilosti dědice – dědic je způsobilý dědit, ale rozhodne se až následně, že nechce

### 2) Odmítnutí dědictví (§ 1485 an.)

- dědic má po smrti zůstavitele právo dědictví odmítnout, a to do 1 měsíce ode dne, kdy soud dědice vyrozuměl o právu dědictví odmítnout
- forma výslovného prohlášení vůči soudu
- fikce, že dědické právo nikdy nevzniklo
- možnost odmítnout lze vyloučit dědickou smlouvou (tzn. smluvní dědic má právo odmítnout jen pokud to nevylučuje dědická smlouva); stát (v případě odúmrti) nemůže dědictví odmítnout (§ 1634)
- odvolání je bezpodmínečné – nelze odmítnout jen z části, pod podmínkou či s výhradou X nepominutelný dědic může odmítnout dědictví s výhradou povinného dílu
- pokud dědic zemře po zůstaviteli ještě před uplynutím lhůty k odmítnutí dědictví, přejde jeho právo odmítnout dědictví na jeho dědice (v případě transmise dědictví) → právo odmítnout dědictví se dědí

### 3) Vzdání se dědictví (§1490)

- může tak učinit jen dědic, který předtím dědictví neodmítl a náleží mu právo pozůstalosti
- pouze před soudem v řízení o dědictví
- právní jednání, kterým se dědic zříká svého podílu na pozůstalosti a druhý dědic tento dědický podíl přijímá
- vzdání se je možné jen ve prospěch jiného dědice – ten musí souhlasit + změna se nemůže dotknout práv třetích osob, zvláště věřitelů
- učiní-li tak nepominutelný dědic, vzdá se tím také práva na povinný díl s účinností pro své potomky X lze se vzdát i jen části podílu (nevzdává se totiž dědického práva)
- vzdáním se se nezbavuje povinnosti splnit příkaz/nařízení odkazu, které může a má splnit jen osobně, dle poslední vůle

## 7B. Dědické tituly

### POJEM

- jde o právní důvod dědění (přechod subjektivních majetkových P&P v důsledku smrti FO); takový právní důvod, který je potřeba k tomu, aby osobě vzniklo subjektivní dědické právo
- dědickým titulem může být jen takový právní důvod, který za něj zákon označí – *numerus clausus*:
  - **dědická smlouva** (smluvní nástupnictví)
  - **závět'** (testamentární nástupnictví)
  - **zákon** (intestátní (zákonné) nástupnictví)
- ne dovětek (nepovolává se jím dědic) ani odkaz (odkazovník není dědic) nejsou tituly
- **X pořízení pro případ smrti** – právní jednání zakládající, měnící nebo rušící práva a povinnosti související s pozůstalostí fyzické osoby (dědická smlouva, závět', dovětek)
- ze zákona je přechod nepodmíněný; u dědické smlouvy a závěti podmíněný
- **vztah titulů** – souběh zákon výslovně dovoluje, nejlepší dědické právo má ten, komu svědčí dědická smlouva: dědická smlouva > závět' > zákon

### ZÁVĚŤ (§ 1494 a násl.)

- jednostranný, osobní, neadresovaný a kdykoliv změnitelný i odvolatelný projev vůle, kterým zůstavitel pro případ své smrti osobně zůstavuje jedné či více osobám alespoň podíl na pozůstalosti, případně i odkaz
- **negativní závět'** – prohlášení o tom, že určitá osoba v zákonné posloupnosti (ne nepominutelná) dědit nemá
- vrcholný projev zásady autonomie vůle (testovací svoboda) – omezena právem nepominutelných dědiců na povinný díl

- neadresované právní jednání – perfektní již vyhotovením se všemi náležitostmi
- právo povolát dědice je **osobním právem** zůstavitele – nelze v zastoupení ani společně s jiným
- zůstavitel může podíl určit zlomkem, % nebo přidělením jednotlivých věcí konkrétním osobám
- **pořizovací způsobilost** – plná svéprávnost / od 15 let veřejnou listinou i bez souhlasu zák. zástupce / omezení ve svéprávnosti (forma veřejné listiny / narkomané a gambleři v jakékoliv předepsané formě, ale nejvýše o polovinu)
- **výklad** (§1494) – vůle zůstavitele je pro dědice závazná, závěť je třeba vyložit tak, aby bylo co nejvíce vyhověno vůli zůstavitele → zásada závaznosti vůle zůstavitele
  - o slova použitá v závěti se vykládají podle jejich obvyklého významu, ledaže se prokáže, že si zůstavitel navýkl spojovat s určitými výrazy jiný vlastní smysl
  - o zůstavitel může za účelem výkladu či objasnění závěti odkázat na obsah jiné listiny – pokud tato má náležitosti závěti, má stejné účinky jako závěť (tzv. *mystický testament*) / pokud nemá – jen vysvětlení
- **rozdělení pozůstalosti v závěti** – zůstavitel může pořídit o celé pozůstalosti (ale omezení – zejm. nepominutelní dědicové); nevyčerpá-li celou pozůstalost → zbylá část dle intestátu (X jen zřejmě zapomněl několik ks majetku – intestát se neuplatní)
- **povolání dědiců** – určením podílů X bez; lze i kombinovat (někteří mají podíly a někteří ne – těm bez podílu připadne zbylá část rovným dílem)
- **uvolnění podíl, přirůstání podílu** (*akrescence*) – některý ze závětních dědiců podíl nenabyl = je uvolněný; přiroste jinému závětnímu dědici (ale jen jsou-li povolání rovným dílem nebo bez určení podílu); teprve pokud takový není → intestát (projev přednosti dědění ze závěti před děděním na základě zákona)
- **náhradnictví a svěrenské nástupnictví** – pro případ, že dědic nechce/nemůže dědit
  - o **obecné náhradnictví** – povolání náhradního dědice (*substitut*) pro případ, že povolaný dědic (*institut*) z jakéhokoliv důvodu dědictví nenabude (zemře, odmítne, nezpůsobilý)
  - o **svěrenské nástupnictví** (*fideikomisární substituce*) – zůstavitelem nařízené nástupnictví – zavazuje dědice, který dědictví přijal (*přední dědic*), aby přenechal to, co nabyl, jiné osobě (*svěrenský nástupce*; zadní dědic – substitut) jako dalšímu dědici poté, co nastane určitá událost (smrt tohoto dědice, jiná)
- **vykonavatel závěti** – dbá s péčí řádného hospodáře o splnění zůstavitelovy poslední vůle
- **správce pozůstalosti** – činnost směřuje k zachování pozůstalosti, prostá správa
- **zrušení závěti**:
  - o odvoláním (*výslovně* §1577 projevem vůle učiněným ve formě předepsané pro závěť / *mlčky* – zničením listiny/vydáním – ve formě NZ vydá notář (X notář převzal do úschovy soukromou – není to odvolání))
  - o pořízením pozdější závěti (nová jakoukoliv formou bez ohledu na formu předchozí závěti, ruší dřívější jen pokud nemohou vedle sebe obstát; „obživnutí“ starší závěti, pokud pozdější zruší – *vyvratitelná domněnka*)
- **neplatnost závěti** – *celková* (není zřejmé datum pořízení + více závětí, které si odporují) / *částecná* – podstatný omyl zůstavitele (způsobuje neplatnost daného ustanovení → osoba/podíl/věc či podstatná vlastnost věc) / *mylná pohnutka* (zůstavitel předpokládá, že dědic bude pokračovatelem jeho činnosti)

#### formy závěti

- vyžadována **písemná forma**, ledaže byla pořízena s úlevami
- závěť pořízená **soukromou listinou**
  - o **holografní** – napsaná i podepsaná vlastní rukou, výslovné označení „závěť“, bez svědků
  - o **alografní prostá** – vlastnoručně podepsaná + prohlášení před 2 současně přítomnými svědky, že jde o jeho poslední vůli + podpisy svědků
  - o **alografní speciální** – zůstavitel musí podepsat, nemůže-li psát, učiní na listině vlastní znamení, ke kterému svědek připsá zůstavitelovo jméno, není-li schopen učinit znamení – nutná forma NZ
    - smyslově postižený zůstavitel – před 3 svědky
    - nevidomí – 3 svědci, jeden z nich, který závěť nepsal, ji přečte nahlas a zůstavitel potvrdí
    - smyslově postižení, nemůže-li číst nebo psát (kromě nevidomých, např. senzomotorické poruchy po mrtvici) – 3 svědci, zvláštní způsob tlumočení, který zůstavitel zvolí, a to svědkem, který závěť nepsal (svědci – nezaujatá osoba, nemá zájem na obsahu, svéprávná, znající jazyk)
- závěť pořízená **veřejnou listinou** (notářský zápis), **obligatorní**:
  - o nesvéprávný dovršil 15 let
  - o pořízením se zakládá nadace, ústav, svěrenský fond
  - o osoby negramotné (zdravé, ale neumí číst, psát)
  - o omezena ve svéprávnosti v záležitosti, na kterou se omezení vztahuje
  - o ve prospěch zaměstnance zdravotnického/sociálního zařízení, v jehož péči se osoba nachází
- **závěť s úlevami (privilegovaná)** – mimořádné situace, slevuje z formálních požadavků, nevyžaduje písemnou formu, časově omezená (doba omezující platnost ale začne běžet až v moment, kdy má zůstavitel možnost pořídit ve formě veřejné listiny), nižší požadavky na svědky, musejí být bezodkladně předány notáři
  - o bezprostřední ohrožení života nebo mimořádné událost (např. povodeň) – ústně před 3 svědky, platnost 2 týdny
  - o důvodná obava, že nestihne pořídit veřejnou listinou – starosta se 2 svědky, platnost 3 měsíce
  - o vážný důvod na palubě letadla či plavidla registrovaného v ČR – kapitán se 2 svědky, platnost 3 měsíce
  - o vojáci na operacích – velitel se 2 svědky, platnost 3 měsíce

#### KODICIL (DOVĚTEK)

- dovětkem může zůstavitel nařídit odkaz, stanovit odkazovníku/dědici podmínku, doložit čas, uložit příkaz
- může být obsažen v závěti (testamentární) nebo samostatně (intestátní)

- není dědickým titulem – nepovolává dědice
- pořídí-li zůstavitel tak, že někomu odkáže jen určitou věc nebo právo, nepůjde o závět', nýbrž o dovětek
- otázka, zda je předložena listina závětí nebo dovětkem – pokud zůstavitel nerozdělí celý majetek, může jít o jednotlivé odkazy a zbytek majetku by dědili zákonní dědicové / nebo může jít o závět', u které zůstavitel opomenul rozdělit nějaký majetek – pokud rozdělil naprostou většinu majetku → má se za to, že jde o závět'

## DĚDICKÁ SMLOUVA

- zůstavitel povolává druhou smluvní stranu nebo třetí osobu (která není stranou smlouvy) za dědice nebo odkazovníka a druhá strana to přijímá
- kombinace smlouvy a závětí – dopadají na ní ustanovení jak o smlouvě, tak o závětí
- dvoustranné právní jednání – nemůže být jednostranně změněna nebo zrušena → možná jen se souhlasem smluvního dědice (X závět' lze odvolat jednostranně)
- nejsilnější dědický titul (má přednost před závětí i děděním ze zákona)
- forma veřejné listiny
- musí být uzavřena osobně; zletilý a plně svéprávný zůstavitel (X souhlas opatrovníka)
- **závislý** na alkoholu, drogách, hazardních hrách **nebo omezený ve svéprávnosti** – max. o ½ svého majetku
- **mezi manželi** – vzájemné povolení se, snoubenci mohou uzavřít také, ale účinnost nastane až uzavřením manželství
  - o rozvod – P&P z dědické smlouvy se neruší (ledaže je to sjednáno), po rozvodu se lze domáhat, aby dědickou smlouvu zrušil soud; obdobně registrovaní partneři
- nelze pořídit o celé pozůstalosti – ¼ musí zůstat volná (*falcidiánská kvarta*) → pokud by chtěl zůstavitel smluvnímu dědici zanechat i zbylou čtvrtinu, může tak učinit závětí
- **dispozice zůstavitele s majetkem** – může s ním za života nakládat podle libosti X darování *mortis causa* a pořízení pro případ smrti v rozsahu neslučitelném s dědickou smlouvou – smluvní dědic může namítnout *relativní neúčinnost*
- smluvní dědic nemůže své právo z dědické smlouvy převést na jinou osobu, neboť účinky vznikají až smrtí zůstavitele
- lze sjednat, že smluvní dědic dědictví nebude moci odmítnout
- konverze – nesplňuje formální náležitosti → může být platnou závětí
- zrušení smlouvy (např. závětí) jen se souhlasem dědice učiněným ve formě veřejné listiny

## DĚDĚNÍ ZE ZÁKONA – ZÁKONNÁ POSLOUPNOST

- zákon je nejsilnější dědický titul
- nastává, pokud nedojde k dědění pozůstalosti nebo její části podle dědické smlouvy nebo závětí
- cílem je hlavně zachování majetku v rodině (*zásada familiarizace*) – protože se dá předpokládat, že se zaslouží o udržení a případně i rozmnožení majetku
- není-li zákonných dědiců, nabývají odkazovníci podle poměru hodnoty svých odkazů, nejsou-li odkazovníci, nabývá stát jako *odúmrt'* (stát nemůže odmítnout, nemá ani právo na odkaz, vůči třetím osobám ale postavení dědice s právem na soupis)

### dědické třídy

|                 |                                                                                                                                                                                                                                                                                                            |                                                      |
|-----------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------|
| <b>1. třída</b> | manžel (registrovaný partner) – předpoklad: trvalý manželství, nezáleží, zda spolu (ne)žili; smrtí dochází k zániku manželství a tedy SJM – pokud dříve nebylo vypořádáno, nejprve je třeba vypořádat SJM a to je předpokladem pro určení, co z tohoto jmění bude předmětem dědění a co připadne manželovi | max. ½<br>(v této třídě nedědí nikdy sám → 2. třída) |
|                 | děti (nedědí-li některé dítě, nabývají jeho dědický podíl stejným dílem jeho děti, tj. vnuci zůstavitele nebo vzdálenější – právo reprezentace)                                                                                                                                                            |                                                      |
|                 | (osvojená zletilá osoba – výlučně po osvojiteli v 1. třídě, po nikom jiném nedědí)                                                                                                                                                                                                                         |                                                      |
| <b>2. třída</b> | manžel (registrovaný partner)                                                                                                                                                                                                                                                                              | min. ½                                               |
|                 | rodiče                                                                                                                                                                                                                                                                                                     | stejným dílem                                        |
|                 | osoby spolužijící (nemohou dědit samy)                                                                                                                                                                                                                                                                     |                                                      |
| <b>3. třída</b> | sourozenci (případně jejich děti – neteře a synovci)                                                                                                                                                                                                                                                       | stejným dílem                                        |
|                 | osoby spolužijící                                                                                                                                                                                                                                                                                          |                                                      |
| <b>4. třída</b> | prarodiče                                                                                                                                                                                                                                                                                                  | stejným dílem                                        |
| <b>5. třída</b> | prarodiče rodičů (pradědeček, prababička)                                                                                                                                                                                                                                                                  | z každé strany dědí ½                                |
| <b>6. třída</b> | děti prarodičů (tety a strýcové; nedědí-li, dědí jejich děti – sestřenice a bratrance)                                                                                                                                                                                                                     | stejným dílem                                        |
|                 | děti dětí sourozenců (praneteře, prasnynovci)                                                                                                                                                                                                                                                              |                                                      |

- **osoba spolužijící** – žila nejméně rok před smrtí se zůstavitelem ve společné domácnosti, pečovala o domácnost či odkázána na výživu zůstavitele, i podílení se na nákladech domácnosti
- **několiké příbuzenství** (§ 1641) – je-li někdo příbuzný z obou stran, má z každé strany dědické právo, které by mu náleželo jako příbuznému z této strany (např. bratranec a sestřenice mohou být zároveň manželé)

- **registrované partnerství** – registrovaný partner dědí jako manžel (§ 3020)
- **právo reprezentace** – pokud na místo dědice nastupují jeho potomci
  - o 1. třída – dědí i vzdálenější potomci téhož předka
  - o 3. a 6. třída – dědí pouze děti sourozence, další potomci už ne

#### ODKAZ (*legatum*) (§ 1594 a násl.)

- právní jednání zůstavitele, jímž nařizuje svému dědici či odkazníkovi, aby vydal určitou věc odkazníkovi nebo aby v jeho prospěch zřídil určité právo
- zřizuje se pohledávka odkazovníka na vydání určité věci/zřízení určitého práva, a osoba obtížená odkazem je zatížena dluhem
- zřizuje jej v pořizení pro případ smrti (tj. v závěti/dovětku/dědické smlouvě)
- **darování *mortis causa*** – pokud jde odvolat, je to odkaz (X vzdal se práva dar odvolat → darování)
- **předmět odkazu** – majetková hodnota, kterou má odkazovník dostat; hmotná věc (obraz) i právo (poživací, služebnost...) či jiná majetková hodnota (stipendium)
- **rozdíly oproti dědickému právu** – odkaz není dědickým titulem, nezakládá univerzální sukcesí, nedochází k povolání k celé pozůstalosti, popř. podílu na ní; odkazovník není dědicem, nevstupuje do P&P zůstavitele (nenese tedy ani odpovědnost za dluhy), je v pozici věřitele toho, kdo má odkaz splnit, uplatňuje svou pohledávku přímo u dědice – bez soudní ingerence, není účastníkem dědického řízení (výjimka – bude dědicem → zůstavitel nezanechá PPPS a není ani žádný zákonný dědic)
- **předpoklady platnosti odkazu:**
  - o platné pořizení pro případ smrti – pořizovací způsobilost (X odkaz malé hodnoty – i nezpůsobilý, protože nevybočuje z běžných záležitostí každodenního života)
  - o způsobilý odkazovník – jen osoba způsobilá dědit (pokud označí za odkazovníky chudé, sirotky – odkazovníkem je obec)
  - o způsobilý odkaz
  - o odkazovník odkaz neodmítne
- **obtížení odkazem** – obtíženi jsou všichni dědicové podle poměru svých podílů → každému z dědiců musí zůstat alespoň 1/4 odkazy nezatížená (tzv. *falcidiánská kvarta*, dědic má právo na poměrné zkrácení odkazu, je-li zatížení větší, POZOR – toto právo má jen, když uplatnil výhradu soupisu pozůstalosti! jinak odpovídá neomezeně, právo na náhradu nákladů § 1630)
- **nabytí odkazu** – právo na odkaz vzniká smrtí zůstavitele (zůstavitel může zvolit i den pozdější); **splatnost** – den, který určí zůstavitel X neurčí OZ (dispozitivní) – jednotlivé věci okamžitá splatnost X ostatní odkazy až 1 rok po smrti; jakmile je odkaz splatný, náleží odkazovníkovi plody a užitky, ale také závady a zhoršení věci
- odkazovník má **právo odkaz odmítnout** – výslovným prohlášením vůči soudu
- **pododkaz** (§ 1599) – je-li odkazem obtížen odkazovník
- **uvolněný odkaz** – odkazovník odkaz nenabude → není-li náhradník a je-li více odkazovníků, přiroste podíl k jejich podílům; v ostatních případech povinnost splnit odkaz zanikne
- osoba obtížená odkazem X osoba povinná vydat konkrétní PT – ten, kdo spravuje pozůstalost (správce/vykonavatel/dědic)
- **odvolání (*revokace*) odkazu** – stejným způsobem, jakým se odvolává závět
  - o má se za to, že odkaz byl odvolán, pokud zůstavitel věc zničí, zcizí či zásadně změní (na jinou věc) nebo odkázanou pohledávku vymůže sám, ještě za života daruje odkazovníkovi
- **přetížení pozůstalosti odkazy** – pozůstalost nestačí k úhradě všech dluhů a nákladů → odkazy se poměrně sníží; nestačí-li pozůstalost k uspokojení všech odkazů → přednost mají odkazy zaopatření, výchovy a výživy

#### druhy odkazů

- **odkaz určité věci** – pokud se v PPPS odkaz zopakuje vícekrát, má odkazovník právo na vydání předmětu jen jednou; odkaz cizí věci – jen pokud nařídí osobě obtížené, aby věc opatřila X zdánlivost; má-li být odkazovníkovi koupěna a vlastník nechce prodat, vyplatí se obvyklá cena
- **odkaz věci druhově určené (zastupitelné)** – v pozůstalosti není / musí ji odkazovník pořídit / je v menším množství – musí se s tím odkazovník spokojit; odkaz **peněz** zavazuje k vyplacení vždy, ať již tam jsou, nebo nejsou; opakuje-li se v pořizení odkaz věci téhož druhu či peněz, náleží odkazovníku, kolikrát jsou opakovány
- **odkaz pohledávky** – osoba obtížená ji postoupí i s příslušenstvím, zajištěním a doklady
- **odkaz dětem a příbuzným** – jen dcery a synové, jestliže zůstavitel pamatoval na děti někoho jiného (X jedná-li se o děti zůstavitele, myslí se tím i potomci vstupující na jejich místo)

### 8B. Smlouvy v dědickém právu

#### SMLOUVA O ZŘEKNUTÍ SE DĚDICKÉHO PRÁVA (*renunciace*)

- subjektivního dědického práva se lze ještě před jeho vznikem zříci (celého nebo jeho části nebo části povinného dílu)
- **dvoustranné právní jednání** – potenciální dědic (každý dědic ze zákonné posloupnosti) + zůstavitel uzavrou za zůstavitelova života *smlouvu o zřeknutí se dědického práva* (forma veřejné listiny) – smlouva *inter vivos*; úplatná (tradičně, tzv. vybytí) / bezúplatná; zůstavitel může opět povolat za dědice
- má účinky do budoucna, nastávají při dědickém nápadu
- **účel** – uspořádání majetkových poměrů zůstavitele již za života, prevence případných sporů mezi dědici
- význam i pro případnou kolaci (aby se v budoucnu nemuselo započítávat na povinný díl)
- má logický smysl jen u dědiců ze zákonné posloupnosti
- kdo se zřekl, ztrácí status dědice, není povinen hradit dluhy zůstavitele, nemá právo na povinný díl (ale při výpočtu povinných dílů ostatních dědiců se k němu přihlíží), není účastníkem řízení o pozůstalosti, nedědí ani jeho potomci (X sjednali jinak),

neboť se tradičně předpokládá, že dostane od zůstavitele jiné plnění (tzv. **vybytí** – zůstavitel vyrovnává předpokládanému dědici jeho ztrátu na budoucím dědictví), z něhož mají prospěch i jeho potomci

- lze se zříci i ve prospěch jiné osoby – právní následky jen pokud se osoba stane dědicem

## DĚDICKÁ SMLOUVA

- dvoustranné právní jednání, kterým zůstavitel povolává druhou smluvní stranu nebo třetí osobu (která není stranou smlouvy) za dědice nebo odkazovníka a druhá strana to přijímá (vyslovuje s tím souhlas)
- zahrnuje prvek testamentární (povolání dědice) + prvek smluvní (kontraktuální) → nemůže být jednostranně změněna nebo zrušena
- dvoustranné právní jednání – změna je možná jen se souhlasem smluvního dědice (X závět' – lze odvolat jednostranně); změna a zrušení lze jen osobním jednáním, nelze na základě zastoupení → podle některých autorů toto vylučuje, aby druhou stranou smlouvy byla právnická osoba
- nejsilnější dědický titul, vyžaduje formu veřejné listiny, smluvní strany mohou vyloučit právo smluvního dědice dědictví odmítnout
- musí být uzavřena osobně (ne v zastoupení); zletilý a plně svéprávný zůstavitel (popř. souhlas opatrovníka); kdo byl omezen ve svéprávnosti pro závislost na alkoholu, drogách, hazardních hrách – smí pořídit max. o ½ pozůstalosti
- **ve prospěch třetího** – zejména tehdy, když hodlají učinit smluvním dědicem nezletilou osobu (není tak třeba schválení zákonným zástupcem, opatrovníkem ani soudem); není třeba souhlasu této osoby, nemusí být u uzavírání smlouvy ani přítomna; může dědictví odmítnout při jednání o pozůstalosti
  - o tímto třetím může být bezesporu i právnická osoba
- strany smlouvy se mohou ustanovit dědici i navzájem (manželé i snoubenci – účinnost podmíněna uzavřením manželství), rozvodem manželství se neruší P&P z dědické smlouvy, ledaže by sama stanovila jinak (po rozvodu se může manžel u soudu domáhat zrušení takové smlouvy, pokud to však navrhne ten, kdo zapříčinil rozvod, soud nevyhoví); platí obdobně pro registrované partnery
- nelze pořídit o celé pozůstalosti – ¼ musí zůstat volná, aby o ní zůstavitel mohl pořídit závět' (lze smluvnímu dědici)
- **dispozice zůstavitele s majetkem** – může s ním za života nakládat podle libosti X v případě darování mortis causa a pořízení pro případ smrti v rozsahu neslučitelném s DS → smluvní dědic může namítnout *relativní neúčinnost*
- **situace, kdy zůstavitel porídí závět' bez souhlasu smluvního dědice** – dědická smlouva se tím neruší, tedy zrušení není účinné a k takové závěti se nepřihlédne (lze však říci, že je taková závět' neplatná? ne! je to jen zdánlivé právní jednání!)
- **dispozice smluvního dědice s DS** – nemůže své právo převést na jinou osobu (není-li ujednáno jinak), lze sjednat, že smluvní dědic dědictví nebude moci odmítnout
- **konverze** – pokud smlouva nesplňuje formální náležitosti § 1591 pro dědickou smlouvu, stále ještě může být platnou závětí
- **zrušení DS** – dohodou (forma veřejné listiny), pořízením závěti se souhlasem smluvního dědice, prohlášením manželství za neplatné, rozvodem, pokud tak bylo ujednáno, případně smluvní důvody

## SMLOUVA O ZCIZENÍ DĚDICKÉHO PRÁVA (po smrti zůstavitele)

- dědic je v době, která začíná smrtí zůstavitele a končí skončením řízení o pozůstalosti, oprávněn převést své dědické právo na jinou osobu (protože např. nechce absolvovat složité řízení, naléhavě potřebuje peníze...)
- zcizením dědictví nabyvatel vstupuje do P&P náležejících k pozůstalosti – jde o převod **dědického práva**, ne konkrétního majetku, i když OZ používá termín „zcizení dědictví“
- *smlouva o zcizení dědictví* vyžaduje formu veřejné listiny
- strany smlouvy jsou povinny bez zbytečného odkladu oznámit soudu zcizení dědictví a musejí výslovně soud požádat, aby pokračoval v řízení o pozůstalosti na místo dědice s nabyvatelem dědictví, zcizení musejí oba soudu prokázat (předložením NZ) – proces je formálně složitý
- nabyvatel je chráněn tím, že zcizitel odpovídá nabyvateli za pravost svého dědického práva, tj. zciziteli musí svědčit dědický titul
- nabyvatel a zcizitel jsou solidárně zavázáni vůči věřitelům zůstavitele za zůstavitelovy dluhy (ochrana věřitelů nepřiměřeně silná – zcizitel nic z pozůstalosti nenabude, ale pořád povinnost hradit dluhy, pokud neuplatní výhradu soupisu – má právo na náhradu vůči nabyvateli)

| <i>vzdání se</i>                                                                                                                | <i>zcizení</i>                                               |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------|
| - oprávněn pouze dědic, který byl o svém dědickém právu vyrozuměn a dědictví neodmítl                                           | - i dědic zatím jen předpokládaný (aleatorní povaha zcizení) |
| - pouze ve prospěch spoludědice                                                                                                 | - lze ve prospěch spoludědice i jakékoli jiné osoby          |
| - i za úplatu                                                                                                                   | - i za úplatu                                                |
| - ve formě prohlášení vůči soudu v řízení – formálně méně náročné než zcizení (2 jednostranná PJ – vzdání se + souhlas druhého) | - smlouvou ve formě NZ                                       |

- 2 varianty zcizení:

### a) *zcizení dědictví odvažnou smlouvou*

- za základ smlouvy **nebyl** vzat seznam P&P, jde o převod dědického práva jako takového bez ohledu na to, jak bude v řízení konkretizováno (§ 1714 odst. 2)
- vždy nese prvek nejistoty (§ 2756 odvažné smlouvy, § 2957 nepoužijí se ustanovení o změně okolností a neúměrném krácení)
- není-li předmětem smlouvy o zcizení konkrétní obsah a rozsah zcizovaného dědického práva, pak nabyvatel jejím uzavřením

- riskuje, že se v průběhu řízení nakonec vůbec neprosadí, popř. bude pozůstalost předlužená
- nabyvatel nemá právo na písemnosti, podobizny a záznamy rodinné povahy náležející zůstaviteli
- nabyvateli náleží vše, o co se dědické právo po svém zcizení zvětší tím, že ubude dědici, popř. odkazovníku

#### b) zcizení dědictví jiným typem smlouvy

- za základ smlouvy **byl** vzat seznam P&P a nepředstavuje tak smlouvu odváznou
- seznamem P&P může být seznam vyhotovený stranami smlouvy, soupis pozůstalosti, společné prohlášení dědiců o pozůstalém majetku
- ALE seznam P&P ve smlouvě nemusí odpovídat obsahu soupisů, které se pořizují v řízení o pozůstalosti, jelikož smlouva může být uzavřena i před zahájením řízení
- **pokud obsah seznamu neodpovídá realitě** – půjde o vadu a zciziteli dědictví vznikne povinnost se s nabyvatelem vypořádat

### 9B. Právní postavení nepominutelného dědice

#### POJEM

- děti zůstavitele a nedědí-li, pak jsou jimi jejich potomci
- dědici náleží z pozůstalosti (alespoň) povinný díl
- **povinný díl** – je určitou majetkovou hodnotou (není rozhodné, zda nepominutelný dědic dostane podíl na dědictví jako takovém, zda ji dostane jako dědic/odkazovník anebo zda dostane jen peněžitou náhradu za povinný díl svého zákonného podílu; nelze jej pořízením pro případ smrti zkrátit, pokud se jej dědic nezřekl nebo nedošlo k vydědění)
- potomci zůstavitele jsou dědici 1. dědické třídy → připadá na ně zákonný podíl – velikost závisí na jejich počtu, zda byl zůstavitel manžel (podíly všech jsou stejně velké)
- **velikost povinného dílu**
  - o nezletilému náleží alespoň  $\frac{3}{4}$  jeho zákonného dědického podílu
  - o zletilému náleží alespoň  $\frac{1}{4}$  jeho zákonného dědického podílu
- právo na povinný díl nemá nepominutelný dědic:
  - o nezpůsobilý dědit
  - o vyděděný
  - o zřekl se dědictví nebo povinného dílu (podíly ostatních se tím ale nezvyšují)
- velikost povinného dílu potomka zůstavitelova dítěte není závislá jen na tom, zda je ne/zletilý, ale také na důvodu, pro který dítě nedědí; povinný díl nezletilého nemusí být vždy  $\frac{3}{4}$  → v případě, kdy zletilé dítě nedědí, protože je dědicky nezpůsobilé/odmítlo dědit, vstupuje jeho nezletilý potomek do jeho dědických práv a musí se mu dostat stejného podílu ( $\frac{1}{4}$ )
- povinný díl musí zůstat zcela nezatížen – zůstavitel nesmí to, co dědici zanechává, žádným způsobem (v rozsahu povinného dílu) zatížit, tj. ani příkazem, dluhy, služebnostmi... X nepřihlíží se k tomu (§ 1644)
- **právo na povinný díl** – je pouze právem na peněžní částku rovnající se hodnotě povinného dílu (nikoli na podíl z pozůstalosti)

#### OCHRANA NEPOMINUTELNÉHO DĚDICE

- ochrana v případě neplatného vydědění či jiného zákonného opomenutí
- pokud zůstavitel dědice zcela nebo zčásti opominul, tj. zkrátil jeho dědické právo, má právo na peněžitou náhradu povinného dílu (popř. doplnění povinného dílu v penězích); nárok na vyplacení od dědiců → vůči ostatním dědicům má pohledávku (je v postavení věřitele)
- případy, kdy zůstavitel potomka v závěti opomine, aniž prohlásí vydědění – rozlišovat:
  - o opominutí bylo vedeno **jistým úmyslem** (měl k mlčení důvod) – opomenutý potomek se dopustil něčeho, co naplňuje zákonný důvod → na opominutí se hledí (fikce) jako na vydědění učiněné „mlčky a po právu“
  - o opominutí došlo jen **omylem** (o existenci potomka nevěděl, zapomněl) → má právo na povinný díl
- **neplatné vydědění** (vyděděn, aniž by existoval zákonný důvod) – má právo na povinný díl

#### VYDĚDĚNÍ (exhereditace) (§ 1646 a násl.)

- výslovný projev vůle (*prohlášení o vydědění*) zůstavitele, kterým zbavuje nepominutelného dědice práva i na povinný díl (může právo na povinný díl i jen zkrátit, tzn. určit, že dostane méně)
- forma stejná jako závěť
- lze ale jen ze zákonem stanovených důvodů (taxativní výčet v § 1646 odst. 1), ledaže to zákon pro určitou skutečnost dovoluje (X vydědí z jiného důvodu – nepřihlíží se)

#### zákonné důvody vydědění

- potomek **neposkytl zůstaviteli potřebnou pomoc v nouzi** (stav odkázanosti, pomoc mu nemůže poskytnout nikdo jiný, zohledňuje se i situace potomka, zda objektivně pomoci mohl)
- potomek **o zůstavitele neprojevuje opravdový zájem**, jaký by projevovat měl (posouzení nejobtížnější, každý chápe jinak)
- byl **odsouzen pro TČ** spáchaný za okolností svědčících o jeho **zvrhlé povaze**
- potomek **vede trvale nezřízený život** (např. zneužívání omamných látek, hazard)
- **další dovolené (nikoliv zákonné) důvody** (§ 1646 odst. 2, § 1647):
  - o dědic je nezpůsobilý dědit, a tedy vyloučen z dědického práva
  - o dědic je tak zadlužen/počíná si tak marnotratně, že je zde obava, že se pro jeho potomky nezachová povinný díl (to může učinit pouze tak, že tento jeho povinný díl zůstaví dětem tohoto dědice, případně jejich potomkům)
- pokud vyděděný potomek zůstavitele přežije – jeho potomci na jeho místě nedědí X vyděděný nepřezije – jeho potomci dědí

(X zůstavitel určí jinak)

- zůstavitel učiní prohlášení o vydědění a neuvede důvody vydědění (§ 1648) – pokud je důvodem zákonný důvod, zůstavitel důvod nemusí uvádět (např. stydí se), pak závisí to, zda bude nepominutelný dědic zbaven práva na povinný díl na tom, zda se jiný dědic vydědění dovolá a prokáže existenci zákonného důvodu (*obrácené důkazní břemeno*)

## ZAPOČTENÍ NA POVINNÝ DÍL A NA DĚDICKÝ PODÍL (§ 1658 – § 1664)

- obligatorní, soud provádí *ex officio*, u nepominutelného dědice
- **právo na povinný díl** – je pouze právem na **peněžní částku** rovnající se hodnotě povinného dílu (nikoli na podíl z pozůstalosti)
- **výpočet povinného dílu** – v OZ podrobná pravidla v §1654 a násl. (nepominutelný dědic se podílí na zisku/ztrátě pozůstalosti od smrti zůstavitele do dne, kdy bude určena velikost jeho povinného dílu §1656); výpočet je poměrně složitý a nákladný → lze se tomu vyhnout *dohodou o odbytném*, kterou nepominutelný dědic uzavře s ostatními dědici – schvaluje soud

### započtení na povinný díl

- majetek se sepiše a odhadne jeho hodnota, odečtou se dluhy a závady, připočte se, co se započítává na povinný díl (*kolace*):
  - o co z dědictví odkazem (pododkazem) skutečně nabyt
  - o co bezplatně obdržel v posledních 3 letech před smrtí (zůstavitel může dobu prodloužit; nepřihlíží se k obvyklým darováním, např. narozeniny)
  - o co mu zůstavitel dal za života jako příspěvek na náklady na založení samostatné domácnosti, na nástup povolání, na úhradu dluhů zletilého dědice
- půjde jen o případy, kdy je třeba určit velikost povinného dílu, tj. opominutí v porřízení pro případ smrti, aniž měl důvod vydědit, a potomek má proto právo právě jen na povinný díl (§ 1650)
- pro účel vypočtení povinných dílů ostatních dědiců se má za to, jako by nepominutelný dědic dědil → při několika nepominutelných dědících nemůže mít žádný z nich prospěch z toho, že některého z nich zůstavitel vydědí; povinný díl nevzroste

### započtení na dědický podíl

- zpravidla u jiných dědiců než nepominutelných
- uplatní se jen výjimečně – když zůstavitel započtení na dědický podíl přikázal ve formě závěti; nebo může sám soud, pokud by byl jinak neopominutelný dědic neodůvodněně znevýhodněn
- systém výpočtu stejný jako započtený na povinný díl

## PRÁVO NA ZAOPATŘENÍ

- OZ rozlišuje *nutnou výživu*, *právo na slušnou výživu*, *právo na nutné zaopatření*; dále je ovšem nedefinuje, prostor pro judikaturu

### Nutná výživa

- uspokojování potřeb oprávněné osoby v rozsahu nezbytně nutném pro zajištění její výživy a základních osobních potřeb
- **potomek** zůstavitele, který by za běžných okolností byl nepominutelným dědicem, ale není jím, a tak nemá právo ani na povinný díl (např. nezpůsobilý, vyděděn...) – musí prokázat svou odkázanost, není schopen se živit; nárok max. hodnota, kolik by činil jeho povinný díl
- doba poskytování není omezena (podle potřeb oprávněného v zásadě až do vyčerpání povinného dílu)

### Slušná výživa

- chápána jako uspokojování výživy a ostatních osobních potřeb oprávněné osoby, včetně bydlení, léků nebo zdravotních pomůcek
- má především **pozůstalý manžel/registrovaný partner**, po dobu 6T od smrti
- **těhotná vdova/matka dítěte** (provdaná i ne) – až do skončení šestinedělí

### Nutné zaopatření

- zahrnuje pokrytí zcela nezbytných potřeb oprávněného, včetně bydlení
- **pozůstalý manžel** – pokud mu byl zákonný podíl zkrácen nebo zcela odepřen, max. 1/2 jeho zákonného podílu, podmínkou odkázanost, sdílení rodinné domácnosti, nebyl nezpůsobilým dědicem (právo manžela na základní vybavení rodinné domácnosti – vlastnické právo k movitým věcem, které tvoří základní vybavení rodinné domácnosti (X ne, pokud bez vážných důvodů nesdílel se zůstavitelem domácnost))
- **pozůstalý rodič** – zákonný podíl zkrácen/odepřen + odkázanost, max. 1/3 jeho zákonného dědického podílu
- právo **spoluživících osob** na *přiměřené* zaopatření – žili v domácnosti až do jeho smrti a dostávalo se jim bezplatného zaopatření, ve stejné výši jako se jim dostávalo od zůstavitele, 3T od smrti

## 10B. Přechod pozůstalosti na dědice

### POJMY

- **dědický nápad** – dědické právo vzniká smrtí zůstavitele (princip *delace*) X **nabytí dědictví** potvrzuje soud, a to osobě, jejíž dědické právo bylo prokázáno
- **princip delace** – dědictví se nabývá smrtí zůstavitele → soudní rozhodnutí je *deklaratorní*; do doby rozhodnutí se na pozůstalost hledí jako na zvláštní masu jmění

- ochrana dědiců v mezidobí od nápadu po rozhodnutí soudu – správa pozůstalosti, soupis pozůstalosti, závěra pozůstalosti

## NABYTÍ DĚDICTVÍ

- nabytí dědictví potvrzuje soud, a to osobě, jejíž dědické právo bylo prokázáno
- dědici, který své právo neuplatní před soudem ve stanovené lhůtě, dědické právo nezaniká, neúčastní se ale projednání pozůstalosti (to platí i pro dědice neznámého/neznamého pobytu)
- v důsledku smrti člověka dochází k transformaci jmění zůstavitele na **pozůstalost**
- nositeli pozůstalosti se sice v okamžiku smrti zůstavitele stávají všichni dědicové, ale k určení, kolik z pozůstalosti náleží jednotlivým dědicům, je zapotřebí rozhodnutí soudu o dědictví → *řízení o pozůstalosti*
- **právní úprava** – potvrzení nabytí dědictví dle § 1670 – § 1713 **OZ** (v obecných principech) + podrobněji podle **ZŘS** (§ 99 – § 288)), dědické právo hmotné a procesní spolu úzce souvisejí – mnohé zásady procesního jsou upraveny v OZ (ty je ale vždy nutno vykládat v souladu s ust. ZŘS); platí vždy právo platné v den smrti zůstavitele
- řízení o pozůstalosti zahajuje soud i bez návrhu, jakmile se dozví, že člověk zemřel (většinou se dozví ze sdělení matričního úřadu) a pověří provedením úkonů notáře jako soudního komisaře
- nabytí dědictví soud potvrzuje zpětně ke dni smrti – soud potvrdí osobě, jejíž dědické právo bylo prokázáno
- **spor o dědické právo** – dědické právo uplatňuje více osob a jejich potenciální dědická práva vedle sebe nemohou obstát
  - o když existují sporné skutečnosti, už věc dál meritorně neprojednávají → rozhodne jen o tom, že toho účastníka, jehož dědické právo se jeví jako nejslabší, vyzve, aby své právo uplatnil žalobou; řízení o pozůstalosti přeruší
  - o soud rozhodne, kterého z účastníků vyzve, aby své právo uplatnil žalobou v občanském soudním řízení – ten z účastníků, jehož dědické právo se jeví se zřetelem k okolnostem případu jako nejslabší (§ 1672 OZ, § 17 odst. 1 ZŘS) → po podání žaloby soud řízení o pozůstalosti přeruší
  - o žaloba ve lhůtě nepodána – bude rozhodnuto v neprospěch slabší strany sporu
- prokázání dědického práva dědice řeší soud ve 2 fázích:

### 1. fáze = *předběžné šetření*

- soud zkoumá, zda dědici svědčí dědický titul (PPPS/zákon)
- účelem je zjistit okruh dědiců, objem majetku
- obvykle sepsání *protokolu o předběžném šetření* – údaje o zůstavitelových osobních, příbuzenských, majetkových poměrech, sepisováno s osobou, která se postarala o pohřeb
  - o pozůstalost se neprojednává, pokud se zjistí, že nezanechal žádný majetek / jen nepatrné hodnoty do 20.000 Kč (vydá se tomu, kdo zařídil pohřeb) → řízení zastaví

### 2. fáze = *projednání dědictví*

- posuzuje se (ne)způsobilost, zda se nezrekl, usnesením vyrozumí o právu odmítnout dědictví
- **okruh účastníků** – ti, o kterých lze mít důvodně za to, že jsou dědici, také manžel, dále věřitel zůstavitele, nepominutelný dědic (není dědicem, má pouze právo na peněžní částku vůči dědicům, je účastníkem jen v některých fázích řízení X odkazovník není vůbec účastníkem), vykonavatel závěti či správce pozůstalosti
- pokud je řízení zastaveno pro nepatrný majetek – zůstavitel pohřbu
- je-li dědiců více – přichází v úvahu **rozdělení pozůstalosti**
- končí dnem, kdy rozhodnutí soudu o dědictví nabude PM

## SPRÁVA POZŮSTALOSTI (§ 1677 a násl.)

- v období mezi smrtí zůstavitele a skončením řízení o pozůstalosti není jisté, kdo z potenciálních dědiců je pravý dědic – nutno, aby pozůstalost někdo spravoval
- správce pozůstalosti spravuje až do potvrzení nabytí dědictví (X jinak spravuje vykonavatel závěti)
- k výkonu správy je **oprávněn**:
  - o správce pozůstalosti povoláný zůstavitelem
  - o vykonavatel pozůstalosti povoláný zůstavitelem, nebyl-li povolán správce pozůstalosti
  - o správce pozůstalosti jmenovaný soudem (i bez návrhu)
  - o jediný dědic nebo všichni dědicové společně, nedohodnou-li se jinak
- **prostá správa** – činí vše, co je nutné k zachování hodnoty (X souhlas dědiců), poskytne splátky na zaopatření oprávněným osobám, může z pozůstalosti něco zcizit nebo použít jako jistotu, vyžaduje-li to zájem na zachování hodnoty spravovaného majetku; povinnost péče řádného hospodáře
- ten kdo spravuje, je povinen (se souhlasem soudu) vyrovnat dospělé odkazy zůstavitele
- **sankce**, pokud dědic pravidla správy pozůstalosti poruší – ruší se vůči němu od počátku účinky výhrady soupisu
- **zakázaná jednání dědice** – neoprávněně se ujme plné správy pozůstalosti, úmyslně zatají majetek, smísí část pozůstalostního majetku se svým (účelem je ochrana věřitelů)

## VÝHRADA SOUPISU (§ 1674 a násl.)

- právo dědice, kterého se nelze vzdát a zůstavitel jej nemůže dědici odejmout
- procesní námitka dědice, již oznamuje soudu, že nehodlá hradit dluhy zůstavitele v plném rozsahu, ale jen do výše ceny nabytého dědictví → zamezení, aby dědic po přijetí pozůstalosti ručil za dluhy zůstavitele i svým současným majetkem
- uplatňuje se prohlášením ústně/písemně vůči soudu
- musí uplatnit včas – do 1 měsíce ode dne, kdy soud vyrozuměl dědice o tomto právu (soud povinen každého poučit, že si může vyhradit soupis pozůstalosti); pokud se ve lhůtě se nevyjádří, má se za to, že výhradu neuplatňuje (X blízcí příbuzní –

- manžel, potomek, předek – musí výslovně vyjádřit, zda ne/uplatňují výhradu → větší procedurální ochrana)
- jestliže dědic výhradu soupisu neuplatní, nemůže již nikdy výhradu požadovat
- pokud uplatní výhradu, provede se **soupis pozůstalosti**

## SOUPIS POZŮSTALOSTI

- účelem je zjistit pozůstalostní jmění a čistou hodnotu majetku v době smrti zůstavitele
- spíše mimořádné opatření – soud k němu přistupuje jen, jsou-li k tomu zákonné předpoklady (taxativní výčet důvodů):
  - o uplatní-li dědic výhradu soupisu
  - o je-li to potřebné pro výpočet povinného dílu
  - o je-li mezi dědici osoba se zvláštní ochranou (omezeně svéprávný, nepřítomná či neznámá osoba...)
  - o na žádost věřitele podle § 1709
  - o dědicem je stát při odúmrti
- spočívá v tom, že soud sepisuje věci přímo na místě, kde se nacházejí (např. v domě zůstavitele) tak, aby nebyly opomenuty
- soud vyrozumí 15 dní předem všechny, kdo mají právo být přítomni – vykonavatel, správce, potenciální dědici
- pro ocenění je rozhodný stav v době smrti (X aktiva či pasiva vzniklá až po smrti – dle doby jejich vzniku)
- **účel** – ochrana dědiců a případně věřitelů zůstavitele; zajišťuje pozůstalost, zejm. rozsah její hodnoty
- lze nahradit seznamem pozůstalostního majetku (sestaví správce pozůstalosti, dědici potvrdí), společným prohlášením dědiců o pozůstalostním majetku (v jednoduchých případech)
- X v běžných případech (tam, kde si dědic nevyhradil soupis), soud obvykle zjišťuje aktiva a pasiva pozůstalosti jenom z údajů dědiců, svá zjištění uvede v seznamu A/P, který se pořizuje v každém případě – nezaměňovat se soupisem pozůstalosti!

| <i>aktiva pozůstalosti</i>                                            | <i>pasiva pozůstalosti</i>                                                 |
|-----------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------|
| - majetek, který vlastnil v den smrti                                 | - dluhy, které měl v den smrti                                             |
| - pohledávky + majetková práva, která vznikla po smrti, př. přeplatky | - dluhy, jejichž právní důvod nastal za života (např. nedoplatky, daně...) |
| - nevypořádaná majetková práva ze SJM                                 | - náklady pohřbu, náklady na zaopatření některých osob...                  |

## DLUHY POSTIHUJÍCÍ DĚDICE

- pozůstalost tvoří zásadně celé jmění (majetek + dluhy) zůstavitele, smrtí přechází na dědice, ledaže zákon stanoví jinak
- **práva věřitelů před potvrzením dědictví** – mohou vymáhat pohledávky jen vůči osobě, která spravuje pozůstalost (ještě není jasné, kdo je pravý dědic)
- **výhrada soupisu** – neuplatnil-li dědic, hradí dluhy zůstavitele v plném rozsahu (s výhradou soupisu jen do výše ceny nabytého dědictví)
- dědicové jsou povinni hradit dluhy solidárně (např. jeden dědic uplatní výhradu soupisu, druhý neuplatní → první bude hradit dluhy solidárně s druhým, avšak jen do výše ceny nabytého dědictví X druhý hradí solidárně s prvním, a to neomezeně)
- **odloučení pozůstalosti** – institut sloužící k ochraně věřitelů, uplatní věřitel, který má strach z předluženého dědice, pozůstalost zůstane odloučena od jmění dědice (oddělené jmění) → uspokojí se jen z odloučené pozůstalosti
- **vyhledání dluhů (konvokace)** – svolání věřitelů – vyhledání věřitelů zůstavitele; institut sloužící především k ochraně dědice (aby se dozvěděl o všech zůstavitelových dlužích), správce/dědic s výhradou navrhnou soudu, aby vyzval věřitele k ohlášení pohledávek
  - o **účinky** – když se věřitel nepřihlásí a pozůstalost je již vyčerpána uhrazením včas ohlášených pohledávek, věřiteli zanikne právo na úhradu pohledávky (X pokud předlužení majetku, soud nařídí likvidaci pozůstalosti → žádný dědic nedědí, majetek se prodá a výtěžek se rozdělí mezi věřitele)

## POTVRZENÍ DĚDICTVÍ

- závěrečné (klíčové) rozhodnutí v řízení o pozůstalosti, forma rozhodnutí o dědictví
- potvrzení nabytí dědictví konkrétnímu dědici/dědicům je vždy obsaženo v rozhodnutí o dědictví – jde o poslední rozhodnutí v řízení o pozůstalosti, vydává notář jako soudní komisař (X nepotvrzuje se předlužená pozůstalost – nařízení likvidace; zůstavitel nezanechal žádný/nepatrný majetek)
- **předpoklady** (§ 1690) – soud potvrdí tomu, kdo dědictví neodmítl + má nejlepší dědické právo + vůle zůstavitele je náležitě splněna
- rozdílný postup:
  - o **u jediného dědice** – potvrzení nabytí dědictví jedinému dědici, v rozhodnutí: kdo je dědicem, po kom nabývá pozůstalost a zda uplatnil výhradu soupisu
  - o **více dědiců** – záleží pak na tom, zda (ne)dochází k rozdělení pozůstalosti
    - bez rozdělení – stávají se podílovými spoluvlastníky v poměru podle dědických podílů
    - s rozdělením – pozůstalost rozdělí a každý dědic se stane vlastníkem své části (konkrétních věcí); přednost má jakákoliv varianta rozdělení před potvrzením nabytí dle dědických podílů
- dědicové mohou uzavřít *dohodu o výši svých dědických podílů* (§ 1693) – ta se týká jen početního určení výše podílů (zlomkem nebo procentem) (X dohoda o rozdělení pozůstalosti); podléhá schválení soudu; dědí-li se na základě zákona, mohou si dědicové výši podílů dohodnout; soud schválí, neodporuje-li zájmu osobě pod zvláštní ochranou (1685 odst. 2) X pořízení pro případ smrti – mohou si výši podílů dohodnout, jen připustil-li to zůstavitel výslovně (síla zůstavitelovy vůle)
- dědí-li se dle zákonné posloupnosti, může žádat o vypořádání ten, co se staral o zůstavitele víc / přispěl k rozmnožení zůstavitelova majetku svou prací nebo peněžitou podporou / plnil vůči zůstaviteli vyživovací povinnost (ne manžel) → o tuto

výši se zvětší jeho dědický podíl a ostatních poměrně sníží

## ROZDĚLENÍ POZŮSTALOSTI

### 1) Soudem dle nařízení zůstavitele

- pokud nedošlo k rozdělení dohodou nebo tato nebyla schválena – zůstavitel v pořízení výslovně přikáže
- pokud dědicům přidělil jednotlivé věci, ale výslovně nepřikázal, že pozůstalost musí být rozdělena dle jeho příkazu, finguje se, že šlo jen o právně nezávazné přání
- dědici se mohou dohodnout, že si rozdělí jinak, pokud to zůstavitel výslovně připustil

### 2) Soudem dle určení 3. osoby pověřené zůstavitelem

- jen osoba, která sama nedědí
- soud jí k tomu určí přiměřenou lhůtu (min. 2 měsíce) X soud nepřihlédne pokud zjevně nespravedlivě/po lhůtě

### 3) Dohodou dědiců o rozdělení pozůstalosti, kterou soud schválí

- nejběžnější způsob, uzavírají všichni dědicové, kterým svědčí nejlepší dědické právo, musí se týkat veškerého známého majetku zůstavitele
- odlišuj: **ze zákona** (§ 1695) – mohou se dohodnout jakkoliv X **PPPS** (§1694 odst. 1) – rozdělí se podle jeho vůle, dědici se mohou dohodnout, že si rozdělí jinak, pokud to zůstavitel výslovně připustil (odst. 2 – přání bez právní závaznosti)
- soud schválí, neodporuje-li vůli zůstavitele a zájmům osob pod zvláštní ochranou
  - o výrok 1: schvaluje dohodu, dědici nabývají to a to (X neschválí – vydá *usnesení o neschválení dohody* a po PM pokračuje v řízení)
  - o výrok 2: potvrzuje, že nabyli tak jak ve výroku 1

### 4) Rozhodnutím soudu na základě žádosti všech dědiců

- v případě, že dědicové uzavřeli dohodu + všichni dědicové požádali soud, aby pozůstalost rozdělil sám
- lze pouze tehdy, když mezi dědici není sporné, co do pozůstalosti náleží
- dbá zájmu osob se zvláštní ochranou (nezletilý)
- soud vychází z výkazu, který si pro tento účel sestavil
- pokud nedošlo k žádnému ze 4 případů rozdělení → soud pozůstalost nerozdělí a jen potvrdí dědicům nabytí dědictví dle dědických podílů

## 11B. Závazkové právo (v objektivním smyslu)

### POJEM ZÁVAZKOVÉHO PRÁVA

- část občanského (tedy i soukromého) práva, soubor právních norem upravujících P&P mezi věřiteli a dlužníky
- jsou to práva relativní (působí *inter partes*)
- **smluvní závazkové právo** – soubor právních norem týkajících se závazků ze smluv (úprava uzavření smlouvy, obsahu, formy, účinků... dále obsah závazků, spotřebitelské právo a další)
- **delikttní závazkové právo** – soubor právních norem týkajících se závazků z deliktů (náhrada újmy, nekalosoutěžní jednání)
- **kvazismluvní a kvazidelikttní závazkové právo** – bezdůvodné obohacení, nepřikázané jednatelství, upotřebení cizí věci

### FUNKCE

- zabezpečit (i) **uspokojování potřeb osob**, a to ve vzájemné součinnosti a (ii) **směnu**
  - o (i) u věcných práv je naopak činnost někoho dalšího spíše na škodu – statické (obecně, samozřejmě jsou výjimky)
  - o (ii) potřeba zabezpečit směnu statků právem, tedy vytvořit právní rámec pro hospodářskou soustavu (např. vztahy dodavatelů, odběratelů; bez právního rámce hrozí nezvladatelnost, nejistota)
- dle Hendrychové:
  - o umožnit převádění hodnot (smlouva kupní, darovací, o půjčce, o dílo atd.)
  - o umožnit vyrovnání újmy (v podstatě delikttní právo)
  - o umožnit uspokojování potřeby, kterou si osoba nemůže obstarat sama jinými způsoby (smlouva o zápůjčce, smlouva o nájmu, příkazní smlouva, cestovní atd.)

### ZÁKLADNÍ POJMY

- **závazek** – obligace (*obligatio*) neboli závazkový právní poměr mezi věřitelem a dlužníkem, kde má věřitel vůči dlužníkovi právo na plnění a dlužník má povinnost toto právo uspokojit, a tato povinnost je za zákonem stanovených podmínek vynutitelná, čímž je věřitelovo právo chráněno
  - o závazkověprávní povinnost (dluh) – součást závazkového právního poměru
  - o dělení závazků: *abstraktní/kauzální* – dle toho, jestli je kauza v závazku zřetelná (ovšem i abstraktní závazky kauzu mají, jenom v nich není vyjádřena – existence závazku bez kauzy je vyloučena)
- **věřitel** (*creditor*) – osoba oprávněná ze závazku; ten, kdo má pohledávku za dlužníkem
- **dlužník** (*debitor*) – osoba povinná ze závazku; ten, kdo má dluh vůči věřiteli
- **pohledávka** – subjektivní právo věřitele požadovat od dlužníka plnění, které obsahově odpovídá povinnosti dlužníka
- **nárok** – úspěšná uplatnitelnost práva u soudu; vzniká u dospělé (splatné) pohledávky

- nárok může zaniknout (poté, co dojde k promlčení práva a dlužník promlčení namítne – zanikne nárok, ale právo trvá dál jako naturální právo) → nárok má každé žalovatelné právo, ale je latentní, dokud se právo nestane splatným
- **dluh** – subjektivní povinnost dlužníka poskytnout věřiteli plnění
- **kauza** – hospodářský důvod závazku; vyjadřuje povahu a typ hospodářského vztahu (zbožně-peněžní směna, zaopatření atd.)
  - praktický význam existence kauzy (§ 1791 odst. 1: obecná povinnost věřitele hospodářský důvod prokázat; § 1791 odst. 2 stanoví, že u cenných papírů věřitel tuto povinnost nemá, nestanoví-li zákon jinak)
  - kauza je na obou stranách závazku (v něčem společná, v něčem odlišná – důvod je sice směna zboží za peníze, ale jedna strana chce získat zboží, druhá chce získat peníze)

## SYSTEMATIKA ZÁVAZKOVÉHO PRÁVA

- normy závazkového práva jsou součástí občanského (soukromého) práva
- úprava zejména v části čtvrté OZ (**relativní majetková práva**)
- hl. I – **všeobecná ustanovení o závazcích** (obecná část závazkového práva)
- hl. II – **závazky z právních jednání** (závazkové právo smluvní, jednotlivé smluvní typy)
- hl. III – **závazky z deliktů** (závazkové právo deliktní)
- hl. IV – **závazky z jiných právních důvodů** (kvazismluvní a kvazideliktní)
- hlavy II. až IV. teorie označuje za *zvláštní část* závazkového práva
- další právní předpisy – např. ZOK (smlouva o výkonu funkce), zákoník práce (pracovní smlouva, dohody o pracích konaných mimo pracovní poměr, odpovědnost za škodu v pracovním právu), zákon o mezinárodním právu soukromém (kolizní normy závazkového práva – určení rozhodného práva), autorské právo, patentové právo, zákon privatizační, restituční a další

## HIERARCHIZACE NOREM ZÁVAZKOVÉHO PRÁVA (pro výklad a aplikaci)

- **obecné závazkové právo** (dle OZ) obsahuje:
  - *obecnou část* závazkového práva (tedy hl. I → nutno odlišit od nadřazeného pojmu obecného závazkového práva – je jeho součástí)
  - *zvláštní část* závazkového práva (tedy hl. II – IV – závazky z jednotlivých smluv, závazky ze způsobení újmy, závazky z jiných právních důvodů – tedy jde o závazkové právo občanské)
- **zvláštní závazková práva** (dle jiných zákonů): závazkové právo obchodní, pracovní...
  - *lex specialis derogat legi generali* (použití zvláštní právní úpravy před obecnou) – obecná se použije subsidiárně v určité míře podle toho, jak komplexní je zvláštní právní úprava

## TŘÍDĚNÍ ZÁVAZKOVÉHO PRÁVA

|                            |                                                           |
|----------------------------|-----------------------------------------------------------|
| dle právního odvětví       | občanské                                                  |
|                            | obchodní                                                  |
|                            | jiných právních předpisů (autorské, pracovní...)          |
| obecné / zvláštní          | obecné – dle OZ                                           |
|                            | zvláštní – dle jiných právních předpisů                   |
| dle právního důvodu vzniku | smluvní – právním důvodem je smlouva                      |
|                            | mimosmluvní – právním důvodem je delikt (protiprávní čin) |

- **analogie závazkového práva** (§ 11) – obecná úprava závazků se může použít i mimo část čtvrtou OZ; v jiných právních poměrech, kde není dostatečná právní úprava (použít „přiměřeně“ – méně doslovné použití než „obdobně“)
- **analogie smluvního závazkového práva** (§ 1723 odst. 2) – přiměřené použití ustanovení smluvního závazkového práva i na P&P z jiných právních skutečností (např. veřejný příslib, slib odškodnění, emise cenných papírů, PJ nezakládající smlouvu – výpověď, odstoupení)

## ZNAMY ZÁVAZKOVÉHO PRÁVA A ZÁVAZKŮ

- **relativní povaha** – právní následky (účinky) závazku působí mezi stranami (*inter partes*) závazku (dlužníky a věřiteli)
  - X některé smlouvy ale mají účinky i mimo strany – smlouva ve prospěch třetí osoby (§ 1767), ochrana výpůjčky (§ 1044)
  - další výjimkou je **zvěcnění závazku** – propůjčení věcněprávních účinků závazku (např. předkupní právo, výhrada vlastnického práva, zákaz zcizení nebo zatížení)
- **závaznost** – působí mezi stranami jako zákon sám (*lex contractus*), tedy povinnost ze smlouvy je závazná jako povinnost uložená zákonem
  - X liberality (společenské úsluhy) – podobají se závazkům, chybí vůle se zavázat (*animus contrahendi*)
  - v OZ reflektováno – darování X plnění ze společenské úsluhy (§ 2055), *bez úmyslu se právně vázat* (§ 2992 *in fine*), *vědomí, že k tomu není povinen* (§ 2997 odst. 1)
- **rovnost subjektů** v postavení – nemohou si jednostranně ukládat práva a povinnost (potřeba konsenzu); zároveň nemůže jedna strana autoritativně rozhodnout spor (*nemo iudex in causa sua*) – je třeba nezávislý třetí
- **demonstrativnost** – není pevný výčet závazků (inominátní smlouvy) X u věcných práv je uzavřený (taxativní) výčet

- **neveřejnost** – závazky v zásadě nejsou ve veřejných seznamech; výjimečně možné (např. nájem a pacht nebo u zvěcnění určitých závazkových práv)
- **dynamika, dynamičnost** – závazky odráží dynamiku společenského, hospodářského života; vyhovuje nastalým potřebám společnosti/jedinců X věcná práva spíše zaznamenávají tu statiku dlouhodobých vztahů
- **určitost plnění závazku** – není možné uložit povinnost dlužníkovi splnit cokoliv, ani věřiteli povinnosti přijmout cokoliv; nutné i pro vymahatelnost
- **dispozitivnost** – většina norem obsažených v ustanoveních o závazkovém právu je dispozitivní (projev zásady autonomie vůle); u věcných práv dispozitivnost jen tam, kde to zákon připouští (X někde ochrana slabší strany – nájem bytu a domu, spotřebitelské právo, zde se jedná o *relativní kogentnost*)
- **majetková povaha** – v názvu části čtvrté „*relativní majetková práva*“ + § 1722 – plnění, které je předmětem závazku, musí být majetkové povahy, zájem věřitele však nemusí být výhradně majetkový
- **procesní rovina** – závazkům svědčí osobní žaloby (*actiones in personam*) X věcným právům věcné žaloby (*actiones in rem*)
- **vymahatelnost** (X naturální obligace – nevymahatelnost, zejména promlčené dluhy a závazky z her, sázek a losů)
- **soukromoprávní povaha** – tedy ne závazky veřejnoprávní (daně, veřejnoprávní pojištění)

## ZÁSADY ZÁVAZKOVÉHO PRÁVA SMLUVNÍHO

- **zásada rovnosti stran**
  - o nikdo nemůže jinému vnutit povinnost, ale ani právo
  - o pokud už osoby uzavřou smlouvu, nemohou povinnosti vynucovat vůči druhé straně samy – musí se obrátit na nezávislého třetího
- **zásada smluvní svobody** (projev širší zásady autonomie vůle) – svoboda (volnost) rozhodnout se uzavřít smlouvu či ne, vybrat si protistranu (kontrahenta), vybrat si obsah a formu smlouvy; výjimky:
  - o smluvní přímus, zákonná kontraktační povinnost (omezení zákonem) – povinnost uzavřít smlouvu → tam, kde je kladen důraz na ochranu veřejného zájmu nebo státem chráněného zájmu jednotlivců (např. pojištění odpovědnosti u advokátů, lékařů, pilotů, energetické právo, telekomunikace...)
  - o určité protistrany – kontrahent určité kvality (musí mít oprávnění, koncesi – např. prodej zbraní, léků)
  - o limity obsahu – ochrana slabší strany (spotřebitelské smlouvy, nájem bytu; také adhezní smlouvy), nelze ujednat nikdy a nijak nezrušitelný závazek (byl by proti dobrým mravům + § 2000)
  - o limity formy – obecně platí bezformálnost, ale někdy je forma předepsána
- **zásada pacta sunt servanda** – daný slib zavazuje a smlouvy mají být plněny (§ 3 odst. 2 písm. d)
  - o povinnost dodržovat závazky (ze smluv)
  - o závazky jsou vynutitelné státní mocí
  - o zásadně je nelze měnit proti vůli stran (X výjimky – ze zákona, soudně)
- **zásada poctivosti a dobré víry** (jejich domněnky a ochrany) (§ 6, § 7)
  - o předpoklad v právu, že subjekt práva při svém jednání vychází z objektivně odůvodnitelného osobního přesvědčení, že jedná po právu, že právo, které vykonává, mu patří, že nezasahuje do práva jiného
- **nikdo nemůže mít prospěch ze svého protiprávního chování, chování nepoctivého či v rozporu s dobrými mravy** (*nemo turpitudinem*) – platí i pro delikt ní právo

## 12B. Závazek

### POJEM

- závazkový právní poměr mezi věřitelem a dlužníkem
- věřitel má vůči dlužníku právo na určité plnění jako na pohledávku a dlužník má povinnost toto právo splněním uspokojit
- **znaky** – relativnost, závaznost, rovnost subjektů, demonstrativnost, neveřejnost, dynamičnost, určitost plnění závazku, dispozitivnost úpravy, majetková povaha, vymahatelnost, soukromoprávní povaha
- **kauza** – hospodářský důvod, vždy existuje, ale nemusí být nutně vyjádřený, ale věřitel je povinen jej prokázat (§ 1791/1)
  - o u cenných papírů obecně není třeba prokazovat

## ČLENĚNÍ A TŘÍDĚNÍ ZÁVAZKŮ

|                                             |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  |                                                                                                                                                                                                                                                                                   |
|---------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <i>hlavní X vedlejší</i>                    | a. <b>hlavní</b> (primární)                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |                                                                                                                                                                                                                                                                                   |
|                                             | b. <b>vedlejší</b> (akcesorický) – přistupuje k hlavnímu závazku a sleduje jeho osud, se zánikem primárního závazku zaniká i závazek akcesorický (např. ručení či úrok z prodlení, zástavní právo)                                                                                                                                                               |                                                                                                                                                                                                                                                                                   |
| <i>dle primárního důvodu vzniku</i>         | a. <b>mimosmluvní</b>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            | a. <b>z deliktu</b> – z porušení smluvní/zákonné povinnosti nebo dobrých mravů<br>b. <b>z kvazideliktu</b> (např. bezdůvodné obohacení)<br>c. <b>kvazismluvní</b> (např. předsmluvní odpovědnost)<br>d. <b>z jiných právních skutečností</b> (úřední rozhodnutí, <i>ex actu</i> ) |
|                                             | b. <b>smluvní</b> ( <i>ex contractu</i> ) – viz 13B                                                                                                                                                                                                                                                                                                              |                                                                                                                                                                                                                                                                                   |
|                                             | a. <b>jednorázové / opakované / nepřetržité</b>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  |                                                                                                                                                                                                                                                                                   |
|                                             | b. <b>peněžité / věcné / službami</b>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            |                                                                                                                                                                                                                                                                                   |
| <i>dle způsobu plnění</i>                   | c. určeny <b>individuálně / genericky / alternativně</b>                                                                                                                                                                                                                                                                                                         |                                                                                                                                                                                                                                                                                   |
|                                             | d. dle typu požadované činnosti – <b>dare / facere / omittere / pati</b>                                                                                                                                                                                                                                                                                         |                                                                                                                                                                                                                                                                                   |
| <i>dle počtu subjektů</i>                   | a. <b>jednoduché</b> – na obou stranách závazku pouze 1 osoba, tedy jeden dlužník (jeden dluh) a jeden věřitel (jedna pohledávka)                                                                                                                                                                                                                                |                                                                                                                                                                                                                                                                                   |
|                                             | b. <b>společné</b> – na straně povinné a/nebo oprávněné stojí 2 a více osob (viz 14B)                                                                                                                                                                                                                                                                            | a. <b>solidární</b> (aktivní/pasivní solidarita)<br>b. <b>nedílný</b>                                                                                                                                                                                                             |
|                                             | a. <b>nominátní</b> – pojmenovaný, vymezený OZ jako smluvní typ                                                                                                                                                                                                                                                                                                  |                                                                                                                                                                                                                                                                                   |
|                                             | b. <b>inominátní</b> – nepojmenovaný, není pro něj smluvní typ                                                                                                                                                                                                                                                                                                   |                                                                                                                                                                                                                                                                                   |
| <i>dle míry ochrany subjektů</i>            | a. <b>běžný</b>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  |                                                                                                                                                                                                                                                                                   |
|                                             | b. <b>spotřebitelský</b> – závazek uzavřený mezi podnikatelem a spotřebitelem, jehož obsahem je kauza související s podnikatelskou činností jedné strany a zároveň nesouvisející s případnou podnikatelskou činností druhé strany, spotřebitel je v daném vztahu chráněnou stranou, za účelem jeho ochrany OZ obsahuje jednostranně kogentní ustanovení (§ 1810) |                                                                                                                                                                                                                                                                                   |
| <i>dle počtu stran závazku<sup>11</sup></i> | a. <b>jednostranně</b> zavazující                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                |                                                                                                                                                                                                                                                                                   |
|                                             | b. <b>dvoustranně</b> zavazující – zavazují k určitému plnění obě strany, ekvivalentně i neekvivalentně                                                                                                                                                                                                                                                          |                                                                                                                                                                                                                                                                                   |
|                                             | c. <b>vícestranně</b> zavazující – z vícestranných smluv (např. společenská smlouva)                                                                                                                                                                                                                                                                             |                                                                                                                                                                                                                                                                                   |
| <i>dle vzájemnosti plnění</i>               | a. <b>synallagmatické</b>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        |                                                                                                                                                                                                                                                                                   |
|                                             | b. <b>asynallagmatické</b>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       |                                                                                                                                                                                                                                                                                   |
| <i>dle úplatnosti</i>                       | a. <b>úplatné</b> (onerózní)                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                     |                                                                                                                                                                                                                                                                                   |
|                                             | b. <b>bezúplatné</b> (lukrativní)                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                |                                                                                                                                                                                                                                                                                   |

## STRUKTURA ZÁVAZKU

### *jednoduché X složené*

- **jednoduché** – jeden dlužník a jeden věřitel (např. darování – chybí protiplnění → dárce je dlužník, obdarovaný je věřitel)
- **složené** – v rámci jednoho závazku je více dlužitelsko-věřitelských právních poměrů (více vzájemných práv a povinností) → obě strany pak vystupují jako dlužník i jako věřitel
  - o pořád je to jeden závazek, protože má jednotnou kauzu (jeden hospodářský důvod)
  - o naprostá většina závazků
  - o jednoduchý např. kupní smlouva – má jednu kauzu, takže je to jeden závazek
    - kupující – věřitel ohledně vydání věci, dlužník ohledně zaplacení
    - prodávající – věřitel ohledně zaplacení, dlužník ohledně vydání věci
  - o složený např. smlouva o dílo podmíněná dodáním věci určené ke zpracování ze strany objednatele

### *synallagmatické X asynallagmatické*

- **synallagmatické** – závazky se vzájemným plněním, smluvní strany jsou zároveň v postavení dlužníka i věřitele
  - o *genetická synallagma* – vzájemná povinnost plnění existuje při vzniku závazku (jedna strana není zavázána, dokud není zavázána druhá strana; v praxi: strana, která smlouvu již podepsala, není vázána, dokud smlouvu nepodepíše druhá strana) např. kupní smlouva – nejprve bude zaplacená kupní cena a poté předán předmět koupě
  - o *funkcionální synallagma* – plnění od protistrany může požadovat jen ta strana, která svůj dluh již splnila nebo je alespoň ochotna a schopna jej splnit (smlouva o dílo, dodání materiálu musí předcházet zhotovení díla)
- **asynallagmatické** – závazky jednostranně zavazující, bez vzájemného plnění

<sup>11</sup> nejedná se o počet subjektů, ale o počet závazků ve smlouvě obsažených

## PRVKY ZÁVAZKU

*subjekty – věřitel a dlužník (viz B14)*

*předmět (objekt)*

- konkrétní plnění – chování subjektů (činnost, práce, služba)
- např. u koupě předání věci, u nájmu strpění užívání věci apod.
- u složitých závazků je i předmětů více
- primární X sekundární předmět
  - o *primární* – plnění (chování subjektu závazku – *dare/facere/omittere/pati*)
  - o *sekundární* – předmět plnění, který je prostřednictvím chování poskytován (nemusí se v závazkovém právním poměru na rozdíl od primárního předmětu vůbec vyskytovat)
  - o např. u koupě by bylo primárním předmětem závazku chování prodávajícího, kterým je předání věci (*dare*), zatímco sekundárním předmětem je věc sama
- z pohledu dlužníka – plnění musí být majetkové povahy (§ 1722)
  - o musí být penězi ocenitelné (vykládáno široce) – nelze převést čest (je neocenitelná) X lze ocenit poskytnutí čestného prohlášení, sloužení mše
- z pohledu věřitele – zájem nemusí být majetkový (morální, estetický, společenský atd. – § 1722)
  - o zájem na provedení mše (náboženský důvod, ne majetkový)

*obsah*

- subjektivní práva a povinnosti mezi alespoň dvěma subjekty
- věřitel právo na určité plnění (pohledávka) a dlužník má povinnost (dluh) toto právo splněním uspokojit
- věřitel oprávněn požadovat plnění
  - o má nárok – může se domoci práva i donucením státního orgánu (práva je vymahatelné)
  - o nemá nárok – naturální obligace (výhra ze sázky, hry nebo losu, promlčené právo)
  - o nemůže vymáhat u státního orgánu, ale pohledávka stále trvá – tj. dobrovolné plnění by nebylo bezdůvodným obohacením (naturální právo)
- určení obsahu – přímé ustanovení (to co je ve smlouvě, lze i jako formulář)
  - o patří tam i smluvní doložky – INCOTERMS atd.
  - o X lze i nepřímo (odkazem) – smluvní podmínky

## NEPOMĚRY V PLNĚNÍ

*Neúměrné zkrácení (laesio enormis) (§ 1793 a násl.)*

- situace, kdy sjednané plnění jedné strany je v hrubém nepoměru k plnění druhé strany
- zkrácená strana může požadovat zrušení smlouvy a navrácení do původního stavu, ledaže jí druhá strana doplní, o č byla zkrácena (propadná lhůta 1 rok – běží od uzavření smlouvy; konstitutivní rozhodnutí *ex tunc* s ochranou práv třetích osob)
- **znaky** – *objektivní* (existence hrubého nepoměru), *subjektivní* (alespoň jedna strana věděla, nebo musela vědět o skutečnosti hrubý nepoměr zakládající)
- **hrubý nepoměr** – polovina jako referenční hodnota, na první pohled evidentní a do očí bijící
- vyloučení použití ustanovení o neúměrném zkrácení (§ 1793 odst. 2, § 1794)

*Lichva (§ 1796 a násl.)*

- situace, kdy jedna strana při uzavírání smlouvy zneužije tísně, nezkušenosti, rozumové slabosti, rozrušení nebo lehkomyšlnosti druhé strany a dá sobě nebo jinému slíbit poskytnout plnění, jehož majetková hodnota je ke vzájemnému plnění v hrubém nepoměru
- způsobuje *relativní neplatnost* (pokud se zjevně přičí dobrým mravům, tak absolutně)
- výjimka: neplatnosti se nemůže dovolat podnikatel, který chce smlouvu uzavřít v rámci svého podnikání (jsou profesionálové v daném odvětví)
- lze změnit poměr práv soudně (použije se § 577)

## VZNIK ZÁVAZKU (§ 1723 odst. 1)

- závazek vzniká v důsledku určité právní skutečnosti – okolnosti mající vliv na vznik závazku:
- a) **z právního jednání**
    - jednostranné (např. odstoupení od smlouvy, slib odškodnění)
      - o *numerus clausus* – pouze v případech, kdy to zákon připouští
      - o nepřipustnost uložení povinnosti
      - o spadají sem kvazik kontrakty (např. veřejná soutěž, nepřikázané jednatelství)
    - dvoustranné a vícestranné (např. smlouva, dohoda)
    - kvazismluvní (např. předsmluvní odpovědnost)
  - b) **z protiprávního činu** (závazek vzniká již protiprávním jednáním – soudní rozhodnutí je až *deklaratorní*)
    - porušení zákona (§ 2910)
    - porušení smlouvy (§ 2913)
    - úmyslné porušení dobrých mravů (§ 2909)
  - c) **z jiné právní skutečnosti dle zákona** (zejména právní události)
    - kvazidelikty – např. bezdůvodné obohacení, objektivní odpovědnost (škoda způsobená provozní činností)

- kvazikontakty – nepřikázané jednání (odvrácení škody, záchrana cizí věci, jednání k užtku jiné osoby)
- d) **konstitutivním rozhodnutím soudu** (např. rozhodnutí o vypořádání podílového spoluvlastnictví)

## ZMĚNA ZÁVAZKU (§ 1879 a násl.)

### 1) změny v **subjektech** závazku (§ 1879 – § 1900)

- **postoupení pohledávky** (*smluvní cesse*, § 1879 a násl.) a **postoupení souboru pohledávek** (*globální cesse*, § 1887)
  - o princip spravedlnosti cesse – postoupením nelze změnit obsah závazku, dlužník může proti postupníkovi uplatnit všechny námitky jako vůči postupiteli
  - o lze sjednat zákaz postoupení pohledávky (*pactum non cedendo*) – porušení má za následek relativní neplatnost
- **převzetí dluhu** (*privativní intercesse*, § 1888 a násl.) a **přistoupení k dluhu** (*kumulativní intercesse*, § 1892)
  - o nutný souhlas věřitele
- **převzetí majetku** (§ 1893 a násl.)
- **postoupení smlouvy** (§ 1895 a násl.)

### 2) změna **obsahu** závazku (§ 1901 a násl.)

- jednostranná nezměnitelnost – nelze změnit bez ujednání (*pacta sunt servanda*)
  - o X výjimky – např. prodlení dlužníka či věřitele, vadné plnění, nejednoznačné započtení
- princip bezformálnosti – může být omezeno zákonem nebo ujednáním stran
- může být založena rozhodnutím soudu (např. moderace nepřiměřeně vysoké smluvní pokuty)
- **novace** (§ 1902) a **narovnání** (§ 1903 a násl.)
  - o **novace** – *privativní* (celý závazek nahrazen, původní se ruší) / *kumulativní* (dodatek, původní závazek v nedotčené části trvá)
  - o **narovnání** – strany si upraví P&P mezi nimi dosud sporná a pochybná
- **prodlení dlužníka/věřitele** (§ 1968 – § 1976)
  - o **prodlení dlužníka** (*mora debitoris*) – jestliže neplní řádně a včas
    - věřiteli vznikají další práva – vymáhat soudně, právo odstoupit, právo na úroky
    - na dlužníka přechází nebezpečí škody
  - o **prodlení věřitele** (*mora creditoris*) – jestliže nabídnuté plnění nepřijme, neposkytne součinnost
    - dlužníkovi vznikají další práva – právo odstoupit, právo plnit náhradní formou (do úschovy), nemůže se sám dostat do prodlení
    - na věřitele přechází nebezpečí škody, musí nahradit náklady vzniklé v důsledku prodlení
- **změna okolností** (§ 1764 – § 1766) – založí v P&P stran zvlášť hrubý nepoměr
  - o dotčená strana má právo domáhat se obnovení jednání o smlouvě; nedohodnou-li se – rozhodne soud

*zánik závazků (§ 1908 a násl.) – viz 16B*

## 13B. Smlouva

### POJEM

- dvoustranné či vícestranné právní jednání, k jehož vzniku je třeba shodného projevu vůle (konsenzu) dvou či více smluvních stran
- nejčastějším a nejtypičtějším důvodem vzniku závazku je ve společenské praxi smlouva (zároveň je patrně nejčastějším právním jednáním)
- základní funkcí smluv je zajistit prostřednictvím smluvních práv a povinností a jejich vynucováním realizaci nejrůznějších osobních, hospodářských i jiných potřeb smluvních stran
- smlouvou projevují strany vůli zřídit mezi sebou závazek a řídit se obsahem smlouvy
- smlouvami nejsou liberalita (společenské výsluhy, přátelská nebo sousedská výpomoc, úsluhy) – chybí vůle se vázat
- analogie ustanovení o smlouvách na ostatní závazky – § 1723 odst. 2
- **smlouva/dohoda/ujednání**
  - o **smlouva** – zakládá práva a povinnosti, významné ujednání
  - o **dohoda** – práva a povinnosti mění nebo ruší (dohoda o novaci či o odstoupení)
  - o **ujednání** – představuje shodu (konsenzus) o určité jednotlivosti v rámci smlouvy či dohody (ujednání o době), je to tedy jeden prvek smlouvy, kterých může být v rámci jedné smlouvy více

## DĚLENÍ SMLUV

|                         |                                                                                                                                                                                                                                                                                           |
|-------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| podle úpravy            | a. <b>nominátní</b> – pojmenované (ty, se kterými výslovně zákon počítá), musí obsahovat podstatné náležitosti stanovené zákonem                                                                                                                                                          |
|                         | b. <b>inominátní</b> – nepojmenované (např. investorská, franšizová, opční...)                                                                                                                                                                                                            |
| podle formy             | a. <b>neformální</b> – forma není předepsaná                                                                                                                                                                                                                                              |
|                         | b. <b>formální</b> – forma je předepsaná (písemná, veřejná listina)                                                                                                                                                                                                                       |
| podle okamžiku vzniku   | a. <b>konsenzuální</b> – zamýšlený právní následek nastává již uzavřením smlouvy (např. smlouva o dílo); u některých – obligační účinky již uzavřením smlouvy (titul), věcně-právní až další skutečností (modus) → smlouva sama ale vzniká již konsenzem! <sup>12</sup> (např. převod NV) |
|                         | b. <b>reálné</b> – ke vzniku právního následku je zapotřebí smluvního konsenzu (obligační účinky – zavazuje strany) + další právní skutečnosti (věcněprávní účinky – touto fází nastávají titulem zamýšlené účinky → poskytnutí něčeho – např. předání, vklad...) <sup>13</sup>           |
| podle protiplnění       | a. <b>úplatné</b> (onerózní)                                                                                                                                                                                                                                                              |
|                         | b. <b>bezúplatné</b> (lukrativní)                                                                                                                                                                                                                                                         |
|                         | c. <b>smíšené</b> – úplata sice je, ale zjevně neodpovídá protiplnění; je zjevná vůle obdarovat (např. prodám auto za 100,- Kč)                                                                                                                                                           |
| podle vzájemného plnění | a. <b>synallagmatické</b> – vzájemně podmíněné plnění, námitka dosud nesplnění smlouvy                                                                                                                                                                                                    |
|                         | b. <b>asynallagmatické</b>                                                                                                                                                                                                                                                                |
| podle určení plnění     | a. <b>jednorázové</b> – koupě                                                                                                                                                                                                                                                             |
|                         | b. <b>opakující se</b> – důchod                                                                                                                                                                                                                                                           |
|                         | c. <b>trvajících</b> – pojištění                                                                                                                                                                                                                                                          |
| podle důvodu            | a. <b>kauzální</b>                                                                                                                                                                                                                                                                        |
|                         | b. <b>abstraktní</b>                                                                                                                                                                                                                                                                      |
| podle počtu stran       | a. <b>dvoustranné</b>                                                                                                                                                                                                                                                                     |
|                         | b. <b>vícestranné</b>                                                                                                                                                                                                                                                                     |

## PROCES VZNIKU SMLOUVY

- **předsmluvní odpovědnost** (*culpa in contrahendo*) – každému dovoleno svobodně projevovat vůli, jejímž obsahem je snaha po uzavření smlouvy; jednatel nemá povinnost k uzavření takové smlouvy
  - o X osoba odpovídá za neuzavření smlouvy, pokud zahájí jednání o smlouvě bez úmyslu smlouvu uzavřít
  - o X pokud pokračuje v jednání, proces uzavření smlouvy se jeví jako téměř dokončený a osoba ukončí jednání o smlouvě, aniž k tomu má spravedlivý důvod, jedná nepoctivě
  - o osoba jednající nepoctivě je povinna nahradit škodu, maximálně však do výše ztráty z neuzavření smlouvy

### smluvní (kontraktační) proces

- osoby, které se účastní procesu – **navrhovatel** (nabízející – *oferent*) a **adresát** (*oblát*; po přijetí příjemce)
- **návrh na uzavření smlouvy (nabídka)**
  - o jednostranné adresované právní jednání obsahující podstatné náležitosti smlouvy, z něž je patrný úmysl uzavřít smlouvu s určitou osobou a v případě přijetí návrhu být vázán
  - o smlouva může být uzavřena jeho jednoduchým a nepodmíněným přijetím
  - o **adresovaná** – perfektní ve chvíli, kdy dojde do dispoziční sféry svého adresáta (teorie dojití)
    - X teorie účinku – chvíle, kdy je odeslána (v OZ je teorie dojití)
  - o výjimka – **neadresovaná**:
    - v souvislosti s podnikatelskou činností je nabídkou i projev vůle podnikatele, který není adresován určité osobě – návrh reklamou, v katalogu, vystavením zboží (výhrada vyčerpání zásob nebo ztráty schopnosti podnikatele plnit)
- odlišovat od **veřejného příslibu** (§ 2884) – slib plnění – nejde o nabídku uzavření smlouvy; výzvy k podávání nabídek (§ 1733) – já nakonec budu adresátem cizích nabídek
- **odvolání nabídky**
  - o zásadně **odvolatelná** – nelze však odvolat ve lhůtě určené pro její přijetí (leďže vyhrazeno)
  - o **neodvolatelná** – je-li to v ní výslovně vyjádřeno, dohodnou-li se tak strany, nebo plyne-li to z jednání stran o uzavření smlouvy (z negociací), z jejich předchozího obchodního styku nebo ze zvyklostí
  - o odvolatelná nabídka lze odvolat, pokud odvolání dojde druhé straně, než ta odešla přijetí
- **zrušení nabídky**
  - o lze zrušit, pokud zrušovací projev dojde druhé straně před doručení nabídky nebo alespoň současně s ním
  - o lze zrušit odvolatelnou i neodvolatelnou nabídku

<sup>12</sup> typické je uvození ustanovení slovy „Smlouvu se zavazuje...“ (kupní smlouva, darovací smlouva, nájemní smlouva...)

<sup>13</sup> vznik zástavního práva k MV (vznik předáním zástavnímu věřiteli), přechod VP při prodeji v obchodě (převzetím věci), výprosa (přenecháním věci), výpůjčka, zápůjčka

- **přijetí nabídky** (akceptace) – jednostranné adresované právní jednání
  - o přijme včasným bezpodmínečným projevem souhlasu vůči navrhovateli
  - o odpovídá-li to obsahu nabídky, praxi stran či je-li to obvyklé, lze nabídku přijmout i konkludentně (chováním podle obsahu nabídky)
  - o projev vůle obsahující dodatky, výhrady nebo jiné změny je odmítnutím nabídky a považuje se za novou nabídku
    - nepodstatná změna – dodatek či odchylka, která podstatně nemění podmínky nabídky, je přijetím nabídky, pokud jej navrhovatel neodmítne (lze předem vyloučit)
  - o přijetí nabídky lze zrušit, dojde-li navrhovateli nejpozději s přijetím akceptace
- **zvláštní způsoby**
  - o *dražba* – smlouva je uzavřena přiklepem, nabídka se ruší vyšší nabídkou
  - o *veřejná soutěž o nejvýhodnější nabídku* – vyhlášení soutěže je výzvou k podávání nabídek, není tedy ofertou
  - o *veřejná nabídka* – projev vůle navrhovatele, kterým se obrací na neurčité osoby s návrhem na uzavření smlouvy
  - o smlouva uzavřena s tím, kdo nejdříve v souladu s nabídkou doručí navrhovateli přijetí

## PŘEDSMLUVNÍ ODPOVĚDNOST (§ 1728 a násl.)

- případy porušení povinnosti poctivého jednání při sjednávání smlouvy, strany jsou přitom omezeny jen velmi základně a principiálně, například by strany (nejen při uzavírání smlouvy) měly jednat poctivě, strany nemůžou zamlčovat skutečnosti významné pro rozhodnutí druhé smluvní strany o uzavření smlouvy, mají povinnost jednat v souladu s očekáváním, které svým předchozím jednáním vyvolaly, a též mají povinnost vykonávat práva přiměřeným rozumným způsobem
- zvláštní podmínky předsmuvní odpovědnosti lze ujednat i smluvní, ale OZ obsahuje 5 základních situací, které vyvolávají předsmuvní odpovědnost:
  - 1) **jednání o uzavření smlouvy bez úmyslu ji uzavřít** (§ 1728 odst. 1)
    - o souvislost s principem poctivého jednání; nastává ve chvíli, kdy je z jednání strany patrný zájem na uzavření určité smlouvy, ačkoliv tady vůle k uzavření smlouvy vůbec není, pouhé jednání na oko, druhá strana pak má nárok na náhradu újmy
    - o jednání o smlouvě je zahájeno jakýmkoliv jednáním směřujícím k uzavření smlouvy, ať už adresovaným či neadresovaným
  - 2) **porušení informační povinnosti** (§ 1728 odst. 2)
    - o informační povinnost je stanovena pro zajištění sdělení potřebných informací strany pro zjištění obsahu a dopadu smlouvy
    - o *objektivní* – jedná se o obecně známé informace, veřejně dostupné
    - o *subjektivní* – informace týkající se konkrétní smlouvy, sdělené s poctivým úmyslem
    - o *zvýšená* – u spotřebitelských vztahů
  - 3) **neuzavření smlouvy v rozporu s očekáváním druhé smluvní strany** (§ 1729)
    - o dospějí-li strany při jednání o smlouvě tak daleko, že se uzavření smlouvy jeví jako vysoce pravděpodobné, jedná nepoctivě ta strana, která přes důvodné očekávání druhé strany v uzavření smlouvy jednání o uzavření smlouvy ukončí, aniž pro to má spravedlivý důvod, v daném případě lze nárokovat od druhé smluvní strany náhradu způsobené škody, případně újmy
    - o o nepoctivé jednání se bude jednat jenom v případech, kdy zde chybí spravedlivý důvod pro ukončení jednání o uzavření smlouvy, může se jednat například o změnu poměrů, typicky solventnosti smluvní strany
    - o spravedlivým důvodem však není pouhá změna situace na trhu, výhodnější konkurenční nabídka, změna stanoviska k uzavření smlouvy bez podložení objektivními důvody
  - 4) **zneužití důvěrných informací** (§ 1730)
  - 5) **způsobení neplatnosti právního jednání** (§ 579)

## SMLUVNÍ ODPOVĚDNOST (§ 2913 odst. 2)

- tzv. *ex contractu*, východisko v principu *pacta sunt servanda*
- koncipována jako odpovědnost objektivní s možností liberace
- předpokladem je existence smlouvy, ale za porušení povinností lze považovat i povinnosti ve smlouvě výslovně neuvedené, které tvoří obsah smlouvy na základě zákona nebo rozhodnutí

### předpoklady vzniku smluvní odpovědnosti:

- porušení smluvní povinnosti
- vznik škody vyjádřitelné v penězích
- kauzální nexus

### liberační důvod

- mimořádná nepředvídatelná a nepřekonatelná překážka, která vznikla nezávisle na jeho vůli a která mu zabránila ve splnění smluvní povinnosti, znaky musí být splněny kumulativně, ale možnost si liberační důvod upravit i smluvně
- **trvalá překážka** – závazek zanikne z důvodu dodatečné nemožnosti plnění, ale dlužník je povinen tuto nemožnost včas oznámit věřiteli
- **přechodná překážka** – po odpadnutí může dojít ke splnění závazku

- **nepřekonatelnost překážky** – objektivní měřítko, nevyžaduje se absolutní nepřekonatelnost, ale v případě, že povinnost lze splnit pouze za ztížených podmínek, s vynaložením větších nákladů, s pomocí nebo po delší době, pak toto není nepřekonatelnou překážkou a nevede k liberaci
- **k liberaci nevedou** – překážky vzniklé pouze z osobních poměrů, překážky vzniklé již v době prodlení dlužníka

#### OBSAH SMLOUVY (§ 1746 a násl.)

- **podstatné náležitosti smlouvy** – určeny zákonem → musí být obsaženy ve smlouvě a ujednány, aby smlouva vůbec vznikla  
X nepodstatné náležitosti smlouvy
- konkrétně pak u jednotlivých smluvních typů
- smlouva je uzavřena, jakmile si strany ujednaly její obsah, přičemž v mezích právního řádu je stranám ponecháno na vůli svobodně si smlouvu ujednat a určit její obsah, zvláštní pravidla ve prospěch slabší strany nicméně platí pro spotřebitelské a tzv. adhezní smlouvy
- obsah smlouvy vymezen zpravidla **nabídkou**
  - o nabídka je přijata shodou o obsahu smlouvy a vyjádření souhlasné vůle stran zřídí závazek
  - o nabídka je přijata i při její změně, ale pouze pokud je změna nepodstatná – nabídky ale často omezují možnost nepodstatných změn a nepodstatné změny jsou poté považovány za novou nabídku
- obsah smlouvy lze částečně určit i odkazem na obchodní podmínky, které jsou připojeny k nabídce nebo které jsou stranám známy → před obchodními podmínkami mají přednost odchylná ujednání smlouvy
  - o odkáží-li strany v nabídce i v přijetí nabídky na obchodní podmínky, které si odporují, je smlouva přesto uzavřena s obsahem určeným v tom rozsahu, v jakém obchodní podmínky nejsou v rozporu; to platí i v případě, že to obchodní podmínky vylučují

#### ZVLÁŠTNÍ DRUHY SMLUV

##### 1) spotřebitelské

- nejde o samostatný smluvní typ (např. smlouva kupní může být jak „běžná“, tak spotřebitelská)
- rozhodující jsou subjekty smlouvy: spotřebitel + podnikatel vymezení v § 419 a 420, úprava § 1810 an.

##### 2) adhezní (ber nebo nech být) (§ 1798 a násl.)

- smlouva, jejíž základní podmínky byly určeny pouze jednou ze stran, druhá strana nemá možnost změn nabídky oferenta → omezená smluvní volnost
- o obsahu nabídky není možno jednat, buď to ji druhá strana přijme nebo smlouva nebude uzavřena
- typicky formulářové smlouvy, např. smlouva o účtu, smlouvy s dopravcem – má se za to, že formulářové smlouvy jsou adhezní (vyvratitelná domněnka)
- pokud obsahuje adhezní smlouva odkaz na samostatně upravené podmínky, pak je takové ujednání platné pouze pokud slabší strana tyto podmínky prokazatelně znala nebo si jich musela být vědoma
- adhezní smlouvy podléhají kogentní úpravě (X výjimky pro styk mezi podnikateli)

##### 3) smlouva ve prospěch třetí osoby (§ 1767 a násl.)

- průlom zásady „*inter partes*“ – smlouva se dotýká i osob, které nejsou jejími účastníky
- není samostatným smluvním typem, pouze modifikací jiných smluv, pokud je to možné, třetí osobě mohou vzniknout pouze práva, nikoliv povinnosti
- dlužníkovi vzniká povinnost plnit třetí osobě, vyžadovat splnění dluhu však může především věřitel, ale i daná 3. osoba, pokud s předmětem plnění souhlasí
- pokud třetí osoba souhlas neprojeví nebo ho odepře, existuje smluvní závazkový vztah pouze mezi dlužníkem a věřitelem, v takovém případě věřitel může vyžadovat splnění dluhu sobě
- pokud třetí osoba souhlas projeví, ale následně se plnění vzdá, tak závazek zaniká, ledaže je ujednání, že právo vznikne původnímu smluvnímu věřiteli
- třetí osoba nemusí být individuálně určená, postačí pouze objektivní okolnosti, na základě kterých může být individuálně určena
- forma závislá na daném smluvním typu
- X smlouva o plnění třetí osoby § 1769 (nezakládá povinnost třetí osobě; strana se v ní zavazuje, že se u třetí osoby přimluví, aby ujednané plnění poskytla)

##### 4) smlouva o smlouvě budoucí (pactum de contrahendo) (§ 1785 a násl.)

- obvykle v situacích, kdy prozatím není možné z nejrůznějších důvodů uzavřít smlouvu, která má být jejím předmětem
- nevyžaduje se písemná forma, obsah stačí ujednat obecně
- nejméně jedna strana se zavazuje po vyzvání uzavřít v ujednané lhůtě (nebo do 1 roku, pokud lhůta není sjednána) budoucí smlouvu

### 14B. Subjekty závazku

#### POJEM

- závazek (obligace) neboli závazkový právní poměr mezi věřitelem a dlužníkem
- obecně – **dlužník** (má dluh) / **věřitel** (má pohledávku), zvláštní označení u jednotlivých institutů
- **společné závazky** – *aktivní/pasivní* pluralita; *dělitelné/nedělitelné* plnění; druhy plurality
- **změna osob závazku** – *postoupení* (pohledávky, souboru pohledávek, smlouvy), *převzetí* (dluhu, majetku), *přistoupení* k dluhu

- **věřitel** (*creditor*) – oprávněn ze závazkového právního vztahu požadovat po dlužníkovi plnění, právo věřitele je pohledávka
- **dlužník** (*debitor*) – povinen ze závazkového právního vztahu plnit věřiteli, povinnost dlužníka je dluh
  - o u exekuci se objevuje pojem **poddlužník** – věřitel má pohledávku vůči dlužníkovi (povinnému), tento dlužník má vůči svému dlužníkovi (poddlužníkovi) pohledávku; věřitel se může uspokojit taktéž z pohledávky dlužníka vůči poddlužníkovi, poddlužník tedy plní přímo věřiteli
- některé závazky mají svá zvláštní označení subjektů
  - o zápůjčka (zapůjčitel/vydlužitel), nájem (pronajímatel/nájemce), pacht (propachtovatel/pachtýř), výprosa (půjčitel/výprosník)
  - o podstata věřitelsko-dlužnického vztahu zůstává stejná (tedy pohledávka věřitele a dluh dlužníka)
- **dělení na základě subjektů:**
  - o podle počtu subjektů **v závazkovém právním vztahu** – *dvoustranné* (např. nájem – pronajímatel/nájemce) / *vícestranné* (např. poukázka – poukazatel/poukazník/poukázaný)
  - o podle počtu subjektů **na jedné straně** – *jednoduché* / *společné*

### PLURALITA SUBJEKTŮ (společné závazky)

- na straně oprávněné nebo povinné stojí více subjektů
- na straně věřitelské (*aktivní pluralita*)
- na straně dlužnické (*pasivní pluralita*)
- na obou stranách
- společný dluh i společná pohledávka se spravují podle zásad spoluvlastnictví
- základem je určit, jestli je plnění dělitelné či nedělitelné
  - o **dělitelné** – plnění je možné rozdělit na několik dílčích plnění, aniž se tím změní jeho podstata nebo sníží jeho hodnota
    - dílčí plnění lze proto vykonat postupně; souhrn jednotlivých dílčích plnění má potom stejnou podstatu i hodnotu jako celé plnění (typicky peníze)
  - o **nedělitelné** – plnění není možno rozdělit na části, neboť by se tím změnila jeho podstata nebo snížila jeho hodnota
    - lze je tedy splnit pouze vcelku najednou (může jít o omisivní jednání či o věc individuálně určenou, např. automobil)

### pluralita u dělitelného plnění (dílčí závazky) (§ 1871)

- všechny závazky s reálně dělitelným plněním, pokud to nevyloučí zákon, smlouva nebo rozhodnutí soudu, a nebyla tak založena solidarita (v pochybnostech se dělitelný závazek považuje za dílčí)
- každý z několika spoludlužníků je dlužen jen svůj díl a každý z několika věřitelů je věřitelem jen svého dílu
  - o pokud smlouva stanoví jinak, půjde o solidární závazek (X presumce solidarity u podnikatelů dlužníků)
- jde o souhrn jednotlivých dílčích závazků, které ale vznikly na základě stejného právního důvodu
- jeden spoludlužník splní svůj díl (svůj dluh) → jeho povinnost tím zanikne
  - o povinnost dalších spoludlužníků splnit své díly (své dluhy) přetrvává
  - o je-li nucen zaplatit více, než činí jeho díl, může se bránit námitkou, že není více dlužen
- pokud nelze velikost jednotlivých dílů zjistit, nutno postupovat dle ustanovení § 1868 odst. 1 a § 1122 odst. 3 – vyvratitelná domněnka stejných podílů spoluvěřitelů (spoludlužníků)

### pluralita u nedělitelného plnění (nedílné závazky) (§ 1869)

- předmětem závazku je nedělitelné plnění (typicky nedělitelná hmotná věc – nelze rozdělit bez ztráty hodnoty)
- věřitel může plnění požadovat po kterémkoliv z dlužníků
- **pluralita dlužníků** (§ 1869)
  - o solidárně nedílné závazky („požadovat na kterémkoli z několika dlužníků“) – *pasivní solidarita*
    - oprávnění věřitele požadovat celé plnění po kterémkoliv dlužníkovi
  - o nerozlučné závazky („jen společnou činností dlužníků“) – lze splnit jen společnou činností dlužníků (koncert, vystoupení), není to tedy solidární (neplatí jeden za všechny, všichni za jednoho)
- **pluralita věřitelů** (§ 1870)
  - o dlužník může plnit (celou výši dluhu) všem spoluvěřitelům/pouze jednomu (popř. do soudní úschovy) s účinkem pro všechny – není však bez souhlasu ostatních povinen tak učinit
  - o jednomu věřiteli lze plnit pouze pokud věřitel dá přiměřenou jistotu nebo se věřitelé dohodnou, že má být plněnou pouze jednomu
  - o přiměřená jistota – zajištěny případné nároky dalších spoluvěřitelů (ochrana, kdyby věřitel zbývajícím spoluvěřitelům nevyplatil jejich podíl z peněz, které od dlužníka získal)

### SOLIDÁRNÍ ZÁVAZKY

- pouze, stanoví-li tak smlouva (dílčí závazek), zákon (SJM, spoluvlastnictví...), rozhodnutí soudu nebo vyplývá-li to z povahy plnění (např. koncert)
- ustanovení o solidárních závazcích se uplatní i na solidárně nedílné závazky (§ 1869)
- presumce solidarity u podnikatelů dlužníků (§ 1874)
- solidarita zvyšuje možnost věřitele se uspokojit

#### 1) *pasivní solidarita* (§ 1872 a násl.) – solidarita **dlužníků**

- více dlužníků je zavázáno témuž věřiteli splnit tentýž dluh společně a nerozdílně (solidárně)
- podíly spoludlužníků mají význam jen mezi spoludlužníky samotnými, věřitel může klidně požadovat celé plnění na jednom spoludlužníkovi
- splnění dluhu jedním dlužníkem má **objektivní účinek** – zaniká povinnost všech spoludlužníků
  - o X výjimka – **subjektivní účinek** – zánik jenom mezi jedním dlužníkem a věřitelem (např. splynutí jednoho dlužníka s věřitelem – splnění pouze do výše podílu; prominutí dluhu jenom jednomu spoludlužníkovi)
- obrana dlužníků spočívá v právu preventivního/subrogačního regresu
- **právo preventivního regresu** (§ 1876 odst. 1)
  - o náleží dlužníku, vůči kterému věřitel uplatnil celou pohledávku, resp. více, než odpovídá jeho podíl
  - o dlužník o tom vyrozumí ostatní dlužníky (notifikace), ti mohou uplatnit své námitky
  - o dlužník má právo požadovat, aby spoludlužníci splnili dluh dle svých podílů, případně aby jej v tom rozsahu dluhu jinak zbavili (např. započtením své pohledávky vůči věřiteli)
- **právo subrogačního regresu** (§ 1876 odst. 2)
  - o může jej uplatnit spoludlužník (regresní věřitel), který splnil celý dluh nebo více, než činí jeho podíl
  - o spoludlužník může požadovat náhradu za to, co plnil nad svůj podíl
  - o některý spoludlužník nemůže náhradu poskytnout (pro insolventnost) – podíl se rozvrhne mezi ostatní (podle jejich podílů, včetně regresního věřitele) a ti následně mají právo na vypořádání

## 2) *aktivní solidarita* (§ 1877 a násl.) – solidarita **věřitelů**

- kterýkoli věřitel může žádat plnění po dlužníkovi, ten musí splnit v celém rozsahu (nebere se ohled na podíl žádajícího spoluvěřitele)
- splněním jednomu věřiteli zaniká celý dluh (objektivní účinek), věřitelé se pak mezi sebou vypořádají dle podílů → podíly nemají vliv ve vztahu ke dlužníkovi
- **zásada předstihu** (§ 1877) – kdo požádal první, tomu dlužník splní v celém rozsahu, stává se tak jediným věřitelem
  - o jestliže nikdo ze spoluvěřitelů nepožádá – dlužník může plnit kterémukoliv věřiteli
- splynutí jednoho věřitele a dlužníka – dvě protichůdná řešení:
  - o zanikají pohledávky i ostatních spoluvěřitelů
  - o zaniká jenom pohledávka daného věřitele
  - o řešením je *lex specialis* pro případy splynutí v osobě věřitele (např. dlužník zemřel) → zaniknou i pohledávky ostatních věřitelů, ale přetrvává vnitrověřitelský vztah (věřitelé se mezi sebou vypořádají dle podílů)
    - X splynutí v osobě dlužníka – použije se § 1994 jako *lex generalis* – zanikne pouze pohledávka jednoho věřitele, pohledávky ostatních věřitelů trvají

## ZMĚNY V SUBJEKTECH ZÁVAZKU (§ 1879 a násl.)

- rozlišujeme změny v osobě *věřitele* (postoupení pohledávky/souboru pohledávek/smlouvy) a *dlužníka* (převzetí dluhu/majetku, přistoupení k závazku)

### 1) *Postoupení pohledávky – cese* (§ 1879 a násl.)

- postoupitel (*cedent*) celou pohledávku nebo její část postoupí postupníkovi (*cessionáři*) – není nutný souhlas dlužníka, podmínky jsou stejné, jen plní jiné osobě
- spolu s pohledávkou se postupují i vedlejší práva – příslušenství, zajištění (třeba vyrozumět zástavního dlužníka – jinak vůči němu cese nemá účinky)
- lze postoupit pouze pohledávku, jejíž povaha to připouští (ne pohledávky vztahující se pouze na osobu věřitele)
- důvody – pohledávka je předmětem obchodu, platebním prostředkem (věřitel postoupí svou pohledávku vůči svému dlužníkovi), zajišťovacím prostředkem
- cese může být smluvní (na základě postupní smlouvy), ze zákona (přechod práva pojištěného na náhradu škody proti škůdci na pojistitele) či soudním rozhodnutím (exekuční právo)

### 2) *Postoupení souboru pohledávek – globální cese* (§ 1887)

- jedinou smlouvou se postupuje více pohledávek
- lze takto postoupit i pohledávky budoucí
- podmínkou je, aby byly pohledávky dostatečně určité (lze je odlišit od jiných pohledávek)
  - o zejména pohledávky určitého druhu (např. peněžité), jež vzniknou v určité době, nebo různé pohledávky ze stejného právního důvodu (demonstrativní – lze je odlišit i jinak)
- budoucí se postupují okamžikem jejich vzniku

### 3) *Postoupení smlouvy* (§ 1895 a násl.)

- nevylučuje-li to povaha smlouvy (nelze postoupit např. právo na důchod)
- kterákoli strana, které ještě nebylo plněno, může převést jako postoupitel svá práva a povinnosti ze smlouvy nebo z její části třetí osobě, pokud s tím postoupená strana (ta, která v závazku zůstává a nemění se) souhlasí
- postoupitel se osvobozuje od svých povinností ze smlouvy
  - o X ale pokud postupník (nová strana smlouvy) neplní, tak může postoupená strana do 15 dní prohlásit, že osvobození odmítá → pak může požadovat plnění po postoupiteli (tj. ručení postoupitele vzniká, i když postoupená strana souhlasila s postoupením – v praxi proto tento institut v zásadě nepoužíván)
- dochází ke změně strany závazkového vztahu, tedy nástupnictví do právního postavení strany závazku, nikoliv pouhá změna subjektu jednotlivých práv a povinností

#### 4) Převzetí dluhu – *privativní interese* (§ 1888 a násl.)

- povinnost plnit má přejímatel dluhu (nový dlužník) – dlužníkovi povinnost zaniká
- dlužník s přejímatel uzavírají smlouvu – není předepsaná forma X písemná forma dovozována:
  - o přebírá dluh z právního jednání, které vyžaduje písemnou formu (nemovitost)
  - o samotné právní jednání má předepsanou písemnou formu (např. osoba slíbí převzetí dluhu bez protiplnění – je to prakticky slib darování podle § 2057 odst. 2 – nutná písemná forma)
- věřitel musí dát souhlas; nedá-li věřitel souhlas, postupuje se dle § 1889 a přejímatel musí zařídit, aby dlužník nebyl nucen plnit věřiteli

#### 5) Přistoupení k dluhu – *kumulativní interese* (§ 1892)

- třetí osoba ujedná s věřitelem bez souhlasu dlužníka, že za dlužníka splní jeho dluh
- zavázán jak původní dlužník, tak dlužník nový – solidárně (jak u dělitelného, tak nedělitelného plnění)
- forma smlouvy – není předepsaná X písemná forma dovozována stejně jako u převzetí
  - o navíc – písemná forma, pokud plní přistoupení zajišťovací funkci (jde o tíživější zajištění než ručení, a to vyžaduje písemnou formu § 2018 odst. 2)
- zajistila-li třetí osoba dluh původního dlužníka, nemůže proti této třetí osobě nastoupit věřitel, neplní-li nový dlužník
  - o neplní-li původní dlužník, může věřitel nastoupit proti této třetí osobě

#### 6) Převzetí majetku (§ 1893 a § 1894)

- zvláštní případ kumulativní interese
- toto ustanovení slouží jako ochrana věřitele zejména před účelovými převody majetku
- nabyvatel majetku se stává společně a nerozdílně se zcizitelem solidárním dlužníkem z dluhů, které s převzatým majetkem souvisí, pokud o nich věděl/musel vědět (není povinen plnit víc, než kolik převzal – neplatí, pokud osoba blízká), a to do hodnoty majetku, který nabyl
- zvláštním případem je koupě závodu, kde se prodávající stává ručitelem
- opačná ujednání mezi zcizitelem a nabyvatelem jsou vůči věřiteli neúčinná

#### 7) Subrogace

- změna závazku v osobě věřitele, jestliže třetí osoba původnímu věřiteli plní místo dlužníka, třetí osoba se díky tomu dostane do pozice věřitele a dlužník již musí plnit této třetí osobě
- je třeba souhlas dlužníka (fakultativní subrogace – § 1936)
- při fakultativní subrogaci je třeba si právo na plnění vůči původnímu dlužníku vymínit, a to požadováním postoupení pohledávky po věřiteli
- souhlasu není třeba, pokud plníci třetí osoba za dluh ručí, nebo jej jinak zajistila (subrogace ex lege – § 1937)

### 15B. Zajištění a utvrzení dluhu

#### POJEM A VÝZNAM

- **zajištění dluhu** – možnost věřitele uspokojit svou pohledávku jiným způsobem, neplní-li dlužník; relativní majetkový poměr, umožňující hojit se z majetku dlužníka či jiné osoby v případě, že dlužník porušil svou povinnost
  - o ručení, finanční záruka, zajišťovací převod práva, dohoda o srážkách ze mzdy a jiných příjmů, zadržovací právo, zástavní právo, (dle důvodové zprávy také závdavek)
- **utvrzení dluhu** – preventivní prostředek, popř. prostředek k ulehčení procesní pozice; nezajišťuje závazek, zlepšuje právní postavení věřitele
  - o smluvní pokuta, uznání dluhu
- ne vše lze zajistit (např. sázky z her nelze)
- akcesorická povaha – předpokládá se existence hlavního závazku; akcesorické závazky nemohou existovat samostatně, jsou vždy závislé na hlavním závazku
- subsidiarita – nejdřív musím žádat od dlužníka, až pak jdu po zajištění (např. ručitel je povinen plnit až když neplní dlužník)

#### vznik zajištění a utvrzení

- nejčastěji na základě smlouvy, relevantní ale může být také jednostranné právní jednání
- dvoustranným právním jednáním věřitele a dlužníka (např. smluvní pokuta)
- dvoustranným právním jednáním věřitele a osoby třetí (např. ručení)
- jednostranným právním jednáním dlužníka (např. uznání dluhu)
- ze zákona (zákonné zástavní právo)

#### FUNKCE

- *preventivní* (zajišťovací) – zabezpečuje splnění dlužnickovy povinnosti řádně a včas, motivuje ho k takovému plnění; prevence zajištěna již sjednáním zabezpečujících prostředků
- *uhrazovací* (reparační) – zajišťuje uhrazení pohledávky přímo z dlužníkovy majetku nebo majetku třetí osoby (typická pro srážky ze mzdy nebo jiných příjmů; v praxi zejména u nedoplatku na výživném)
- *sankční* – trest, sankce pro toho, kdo porušil povinnost (zejména smluvní pokuta)

#### JISTOTA (§ 2012 a násl.)

- strany si mohou dohodnout, že dají jistotu, nebo může stanovit zákon, že je jedna strana povinna poskytnout jistotu straně

druhé

- **osobní jistota** – zajištění celým majetkem zajistitele (ručení, finanční záruka)
- **majetková jistota** – představována určitou věcí, která je dána věřiteli (nebo v jeho prospěch) jako zajištění, že dluh bude splněn (např. zástavní právo)
- není zvláštním zajišťovacím ani utvrzovacím institutem – pojata jako obecná úprava zajištění dluhu
- kdo je povinen dát jistotu, učiní své povinnosti zadost zřízením *zástavního práva*
- není-li někdo schopen zřídit zástavní právo, dá jistotu *způsobilým ručitelem* (způsobilost – měl by být žalovatelný v ČR, měl by mít vhodný majetek vzhledem k výši dluhu)
- nikdo není povinen přijmout věc jako jistotu do částky vyšší než 2/3 obvyklé hodnoty (§ 2013, dispozitivní)
- některé věci – vyvratitelná domněnka, pokud jde o velikost úkojné masy (§ 2014)

### ZÁVDAVEK (§ 1808)

- věc se odevzdá nejpozději při uzavření smlouvy – potvrzuje uzavření smlouvy a strana dává jistotu, že dluh splní
- dle důvodové zprávy zajišťovacím institutem
- X záloha – poskytnuta před uzavřením smlouvy, při uzavření se započítává na dluh jako splnění, při neuzavření se stává bezdůvodným obohacením

### ZAJIŠTĚNÍ DLUHU (§ 2010 a násl.)

- zajišťuje závazek; možnost věřitele uspokojit svou pohledávku jiným způsobem, neplní-li dlužník
- zajištění poskytuje třetí osoba buď celým svým majetkem (ručení) nebo jeho částí (finanční záruka, zástavní práva) nebo sám dlužník (zástavní právo, zajišťovací převod práva)
- zajištění *věcné* (určitou věcí) X *osobní* (celým majetkem)
- **úkojná masa** – majetek, ze kterého se věřitel uspokojuje
- pořadí zajištění k téže věci – na věci vázne více zajišťovacích práv více věřitelů (věcná práva zapsaná → věcná práva nezapsaná → obligační)

#### 1) Ručení (§ 2018 a násl.)

- vztah mezi věřitelem a ručitelem – závazek ručitele uspokojit věřitele, pokud dlužník v přiměřené lhůtě nesplní
- vyžaduje se písemná forma **ručitelského prohlášení**
- akcesorita – ručení vázáno na existenci a platnost dluhu (hlavního závazku)
  - o lze ručit i za dluhy budoucí nebo podmíněné
  - o platnosti ručení ale nebrání neplatnost z důvodu nedostatečné způsobilosti dlužníka brát na sebe závazky, pokud o tom ručitel v době prohlášení věděl nebo vědět musel (§ 2019 nezletilá osoba)
  - o ručení se nesnižuje při částečném splnění dluhu, pokud zůstává nesplněn ve výši, v jaké byl zajištěn
  - o peněžitý i nepeněžitý dluh (u nepeněžitého nepoužíváno často)
- subsidiarita – po ručiteli je možné domáhat se plnění až poté, co byl hlavní dlužník k plnění bezvýsledně a písemně vyzván
- právo věřitele požadovat splnění na ručiteli, nesplnil-li dlužník v dodatečně přiměřené lhůtě dluh (subsidiarita), ačkoli byl k tomu písemně vyzván (výzva není podmínkou, pokud ji nemůže věřitel uskutečnit nebo je nepochybné, že dlužník dluh nesplní)
- ručitel ručí celým svým majetkem (jediný institut zajištění, kde se ručí vším)
- **zákonná cese** – splněním dluhu vstupuje ručitel do pozice věřitele (nutno oznámit nebo prokázat dlužníkovi) → oprávněn požadovat po dlužníkovi náhradu

#### subjekty: věřitel a ručitel (ne dlužník!)

- **ručitel** – ručitelem může být každý, kdo je dostatečně svéprávný k uzavření smlouvy o ručení, a koho věřitel přijme (ten ale nemusí přijmout za ručitele kohokoliv)
  - o může být i více ručitelů – každý ručí za celý dluh, mezi sebou práva jako spoludlužníci
  - o ručitel může proti věřiteli uplatnit všechny námitky, které má dlužník
  - o pokud ručitel plní bez vědomí dlužníka – dlužník má proti ručiteli všechny námitky, které by měl vůči věřiteli
- **věřitel** – právo věřitele vůči ručiteli se nepromlčí před promlčením práva vůči dlužníkovi; to platí, i když dlužník a věřitel smluvně prodloužili promlčecí lhůtu (§ 630)

#### vznik

- na základě smlouvy – ručitelské prohlášení (nutná písemná forma) třetí osoby, které je přijato věřitelem
- ze zákona (společníci obchodních korporací)

#### zánik

- nejpozději zánikem dluhu, který zajišťuje (i dříve dohodou, splnutím...)
- X ručení nezaniká, pokud dluh zanikl pro nemožnost plnění dlužníka, ale ručitel splnit může; pro zánik PO co byla dlužníkem
- smrt ručitele – pokud není ručitelský závazek vázán na osobu ručitele, pak přechází na ručitelovi dědice

#### 2) Finanční záruka (§ 2029 a násl.)

- vztah mezi věřitelem, dlužníkem a osobou, která se osobně zavazuje uhradit dluh dlužníka
- finanční záruku může vystavitel zcela oddělit od původního dluhu
- výstavce ručí jen do určité peněžní částky (nikoliv celým majetkem, jako ručitel)
- finanční záruka není akcesorická (není-li v záruční listině uvedeno jinak), nemusí být subsidiární
- **výstavce** – může jím být kdokoli (FO, PO); dříve pouze banka

- **bankovní záruka** – druh finanční záruky, jejíž výstavce je banka, zahraniční banka nebo spořitelna a úvěrní družstvo
- některé předpisy zakazují určitým subjektům (obce, nadace) poskytnout ručení za třetí osoby; tento zákaz poskytnout ručení platí zřejmě i na finanční záruku
- **platební záruka** – výstavce ručí za platební dluhy dlužníka (např. zaplacení nájmu)
- **neplatební záruka** – zajišťuje se pohledávka, která by věřiteli náležela při porušení plnit daný závazek
  - o záruka za předloženou nabídku – záruka předkládaná ve veřejné soutěži zaručující, že výherce soutěže uzavře s vypisovatelem soutěže smlouvu
  - o záruka za splnění závazku – záruka zajišťující včasné dokončení díla
  - o záruka za zádržné – záruky nahrazující ponechání si části plnění ze smlouvy o dílo na odstranění závad a nedodělků
  - o záruka celní – speciální druh bankovní záruky, kdy banka ručí za povinnost uhradit clo

#### vznik

- jednostranné prohlášení výstavce v **záruční listině** (nutná písemná forma), že uspokojí věřitele do výše určité peněžní částky, nesplní-li dlužník věřiteli určitý dluh, anebo splní-li se jiné podmínky určené v záruční listině
- **podstatné náležitosti** – určení výstavce, věřitele, dlužníka, zajišťovaného dluhu, maximální výše plnění, samostatné záruční prohlášení
  - o dále může být uvedena doba platnosti záruky a podmínky, za kterých dojde k vyplacení
  - o „jiné podmínky“ – často, že věřitel jenom přeloží záruční listinu výstavci – nemá pak subsidiární povahu (věřitel se pak z finanční záruky může uspokojit kdykoliv – zejména při nahrazování jistiny u nájmu)

#### plnění z finanční záruky

- vyžaduje se doručení písemné výzvy k plnění výstavci
- zákon nevyžaduje předchozí výzvu dlužníkovi
- výstavce nemůže proti věřiteli uplatit námitky, které by mohl uplatit dlužník (dispozitivní)
- na výstavce nepřechází pohledávka z původního dluhu (ta zanikne splacením)
  - o X vznikne nové oprávnění výstavce proti tomu, kdo ho požádal o vystavení FZ (nejenom dlužník, může být i třetí osoba), aby nahradil to, co výstavce plnil
  - o proti tomuto právu nemůže dlužník uplatnit námitky, které by měl proti věřiteli
- oprávněný ze záruky může své právo z finanční záruky postoupit

#### záruka vystavená na žádost jiného výstavce

- výstavce finanční záruky může požádat další osobu o vystavení finanční záruky (*podvýstavce*); věřitel pak může uplatnit právo vůči kterémukoli z těchto výstavců
- obvyklé v mezinárodním obchodě
- výstavce (podvýstavce), který potvrdil finanční záruku a na tomto základě plnil, má právo na náhradu vůči výstavci, který jej o potvrzení finanční záruky požádal
- např. lokální banka nebyla příjemcem záruky pokládána za dostatečně bonitní; daná lokální banka tedy požádá banku s vyšším ratingem o vystavení finanční (bankovní) záruky; v případě plnění z konečné bankovní záruky, je pak žádající lokální banka povinna uhradit vystavující bance, co bylo plněno
- finanční záruky lze dělit dle druhu závazku, za který vystavitel záruky ručí (platební/neplatební; viz výše)

#### zánik

- uplynutím doby, pokud je na dobu určitou (věřitel neuplatní své právo v době určené záruční listinou)
- jiné způsoby zániku lze ujednat v záruční listině
- nezaniká zánikem zajišťovaného dluhu (dispozitivní)

#### 3) Zajišťovací převod práva (§ 2040 a násl.)

- dlužník nebo třetí osoba (za dlužníka) převede dočasně své právo za účelem zajištění věřitelovy pohledávky
- zajišťovací převod práva jako alternativa k právu zástavnímu – možnost věřitele se snadněji uspokojit (zastavení věci – věřitel je povinen poskytnutou jistotu zpeněžit a uspokojit se z výtěžku; zajištění převodem práva – věc propadne)
- **předmětem** může být jakékoliv převoditelné právo (hmotné i nehmotné) – nejčastěji vlastnické právo k věci
- **vznik** – uzavřením smlouvy (není vyžadována písemná forma)
- písemná forma – pokud se převádí právo, pro které to vyžaduje zákon
  - o věc zapsaná ve veřejném seznamu – zajištění vzniká až zápisem (do veřejného seznamu musí být zapsána dočasná povaha práva)
- má se za to (vyvratitelná domněnka), že zajišťovací převod práva je převod s *rozsazovací podmínkou*, že dluh bude splněn
  - o tedy po splnění dluhu je právo převedeno zpět (dispozitivní) – je možné, aby si strany ujednaly zajišťovací převod práva jako fiduciární převod → splněním dluhu nedochází automaticky k obnovení původního právního stavu, ale je třeba, aby jej věřitel novým právním jednáním převedl na jeho původního vlastníka
- dojde-li k předání věci (např. při převodu vlastnického práva) – věřitel je oprávněn mít věc u sebe a povinen vykonávat prostou správu věci
- je-li dluh splněn, věřitel musí umožnit osobě poskytující jistotu využívat své převedené právo v plném rozsahu a vydat vše, co v souvislosti s převedením práva získal, nebo co k tomuto právu přibýlo (proti tomu si započte náklady spojené se správou věci)
- **uhrazovací funkce** zajišťovacího převodu:

- není-li zajištěný dluh splněn, stane se převod práva nepodmíněným – např. k zajištění převedeno vlastnické právo, stává se věřitel vlastníkem a dlužník předá věřiteli vše, co je nutné k plnému výkonu převedeného práva, dočasnost končí
- není stanovena lhůta pro možné dodatečné plnění – postačí tedy nesplnění celého dluhu v dané splatnosti, i kdyby dlužná částka byla zanedbatelná, a převedené právo přechází na věřitele (lze však uzavřít dohodu s věřitelem)
- pokud právo přešlo na věřitele a převyšuje-li obvyklá cena jistoty zřejmě výši (dle DZ cca o 10 %) zajištěného dluhu, vyplácí věřitel osobě, která jistotu poskytla, částku odpovídající
- **zánik** – zánik dluhu (právo bude zpětně převedeno), nesplnění zajištěného závazku (věřitel se stane nepodmíněným držitelem dříve podmíněně převedených práv)

#### 4) Dohoda o srážkách ze mzdy nebo jiných příjmů (§ 2045 a násl.)

- vznik dohodou věřitele a dlužníka
- jakákoliv výše (dříve omezeno jednou polovinou příjmu)
- pokud nejde o srážky k uspokojení práv zaměstnavatele, je třeba předchozí souhlas zaměstnavatele

#### 5) Zástavní právo (viz A17)

#### 6) Zadržovací právo (viz A17)

#### 7) Závdavek

### UTVRZENÍ DLHU

- preventivní prostředek, prostředek k posílení postavení věřitele, nikoliv k zajištění dluhu
- **uznání dluh** – dluh je utvrzen v tom smyslu, že je založena právní domněnka existence dluhu v době uznání
- **smluvní pokuta** – utvrzuje dluh tak, že hrozí dlužníkovi vznikem další povinnosti (povinností zaplatit smlouvenou pokutu), čímž je motivován ke splnění povinnosti ze závazku

#### 1) Smluvní pokuta (§ 2048 a násl.)

- účelem je dát předem najevo zvýšený zájem věřitele na náležitém splnění smluvní povinnosti
- opravňuje věřitele, aby v případě porušení smlouvené povinnosti (dlužník nesplní řádně a včas) požadoval smluvní pokutu v určité výši bez ohledu na to, zda mu porušením povinnosti vznikla škoda
  - nerozhodné, jestli šlo o zaviněné nebo nezaviněné porušení – *objektivní odpovědnost bez liberace*
  - vznik smluvní pokuty lze navázat až k výkonu práva věřitele po porušení povinnosti (např. dlužník poruší povinnost, věřitel má právo odstoupit od smlouvy → strany si mohou ujednat, že právo na smluvní pokutu vznikne teprve, když věřitel odstoupí od smlouvy)
- **vznik** se tedy váže na porušení (primární) smluvní povinnosti, dlužníkovi vznikne sekundární povinnost zaplatit věřiteli další plnění → původní povinnost trvá dál, i po zaplacení pokuty musí dlužník splnit svůj smlouvený dluh
- funkce sankční, kompenzační, utvrzovací (donucuje dlužníka k plnění)
  - zajišťovací funkce v širším slova smyslu – jakožto motivační a preventivní faktor
- označuje se za **paušalizovanou náhradu škody** (nemusí se prokazovat a dokazovat jako při uplatnění práva na náhradu škody) – věřitel nemá právo na náhradu škody vzniklou z porušení povinnosti, ke které se smluvní pokuta vztahuje → konzumace práva na náhradu škody
  - X lze ujednat, že smluvní pokuta nenahrazuje právo na náhradu škody
- akcesorická vůči hlavnímu závazku
  - pokud nárok na zaplacení smluvní pokuty vznikne dřív, než smlouva zanikne, dlužník je povinen ji zaplatit
  - pokud je neplatný dluh, je neplatná i smluvní pokuta
- není předepsaná forma – lze sjednat i jinak než písemně (§ 559)
- např. u nájmu lze sjednat v omezené podobě (max. trojnásobek nájemného = smluvní pokuta + jistota, § 2254)
- zaplacení pokuty nezbavuje dlužníka povinnosti plnit dluh (mohou se dohodnout jinak)
- **penále** – sankční plnění ve prospěch věřitele, ale ne smlouveným, nýbrž stanoveným právním předpisem (použijí se ustanovení o smluvní pokutě § 2052)

#### výše smluvní pokuty

- stanovena výslovně (např. 1.000 Kč za každé porušení) nebo způsobem určení (např. se bude odvíjet od doby trvání porušení – 0,5 % z dlužné částky za každý den prodlení) → musí být určitelná
- nepřiměřeně vysoká – moderační právo soudu (§ 2051)
  - na návrh dlužníka lze snížit
  - kritérium hodnoty a významu zajišťované povinnosti (X výše škody, celková nevyváženost smlouvy atd. nehrají roli)
- lze sjednat i v nepeněžitém plnění

#### 2) Uznání dluhu (§ 2053 – § 2054)

- prohlášení dlužníka, že uznává svůj dluh, co do právního důvodu a výše, prohlášením učiněným v písemné formě
- jednostranné adresované právní jednání – účinky ale již jeho vyhotovením (ne až dojitím do sféry věřitele)
- **důvod** – nemusí být výslovně, ale musí být jednoznačně dovoditelný (např. odkaz na upomínku o zaplacení, na žalobní návrh)
- **výše** – vyjádřena tak, aby byla objektivně zjiitelná – lze uznat i jenom v částečné výši

- uznání jistiny dluhu nemá automaticky za následek uznání příslušenství
- lze i konkludentně – placení úroků z určité částky se považuje za uznání dluhu ohledně částky, z které úroky platí
  - o X neplatí, pokud je dluh promlčen
- **právní důsledky uznání:**
  - o má se za to, že dluh v rozsahu uznání ke dni uznání trvá
  - o procesní význam – posílení důkazní situace, není třeba dokazovat existenci dluhu
  - o hmotněprávní význam – běží nová desetiletá promlčecí lhůta ode dne, kdy došlo k uznání (§ 639)
  - o jestliže dlužník uznal právo již promlčené, má uznání stejné následky (§ 653 odst. 1)
- vůči ručiteli neúčinné, ledaže s ním vyslovil souhlas
- pokud dluh uzná osoba, která poskytla zajištění, nemá to pro dlužníka žádné účinky (ani když s tím vysloví souhlas)

#### *dlužní úpis (§ 1952)*

- úzce souvisí s uznáním dluhu
- představuje dlužníkovu prohlášení, které má k dispozici věřitel
- v zásadě tedy každé písemné uznání dluhu bude dlužním úpisem
  - o písemná forma není nutná, ale vyplývá z povahy věci – „má u sebe“
- věřitel má povinnost při splnění dluhu dlužní úpis vrátit nebo na něm vyznačit, že bylo částečně splněno
  - o dlužní úpis lze vrátit i v případě, že dosud nebylo plněno vůbec, nebo jen částečně – v tomto případě je založena (vyvratitelná) domněnka, že dluh byl splněn (věřitel bude muset případně prokázat, že nešlo o prominutí dluhu)

### 16B. Zánik závazku

#### POJEM

- **zánik závazku** – přistoupí-li k původní právní skutečnosti, která závazek založila, skutečnost nová, která jej zcela nebo zčásti zbavuje právních účinků
- s uspokojením věřitele/bez uspokojení věřitele
- jednostranným/dvoustranným právním jednáním

#### SPLNĚNÍ (soluce) (§ 1908 a násl.)

- způsob zániku dluhu formou splnění dluhu, který ze závazku vyplývá
- zpravidla faktické chování – jednání dlužníka, které směřuje k naplnění zájmů věřitele (konání/zdržení se konání)
- obsahem závazku může být výsledek (smlouva o dílo, kupní smlouva) nebo pečlivá činnost (pracovní činnost, péče o zdraví)
- **předpokladem splnění** tedy je:
  - o existence platného závazku mezi dlužníkem a věřitelem (jinak bezdůvodné obohacení)
  - o právní jednání dlužníka nebo osoby oprávněné za něj plnit, kterým projevuje vůli splnit a zároveň poskytuje to plnění, které je předmětem závazku
  - o součinnost věřitele, tedy právní jednání věřitele nebo osoby, která je oprávněna přijmout plnění (není nutné ve všech případech, viz např. soluční smlouva)
  - o vzájemnost plnění (synallagmata) – mají-li si strany plnit zároveň splnění požadovat jen ta strana, která sama dluh již splnila, nebo je ochotna a schopna splnit dluh současně s druhou stranou

#### *vady*

- obecně povinnost plnit řádně a včas, na svůj náklad a nebezpečí → odpovědnost za vady/prodlení
  - o řádně – pokud za úplaty, tak bez vad, s vymíněnými vlastnostmi, použitelné dle smlouvy (popř. pro účel)
- dlužník plní vadně zejména, pokud (§ 1916):
  - o předmět plnění nemá stanovené nebo ujednané vlastnosti
  - o neupozorní na vady, které se u takového předmětu obvykle nevyskytují
  - o ujistí věřitele, že předmět nemá vady, ač je má nebo že se předmět hodí k určitému užívání
  - o neoprávněně zcizí cizí věc jako vlastní
- vada nápadná a zřejmá v okamžiku uzavírání smlouvy – jde k tíži nabyvatele (stejně tak při přenechání věcí úhrnkem)
- **práva z vad** – zcizitel nemůže omezit, nabyvatel se jich může předem písemně vzdát
- lze požadovat:
  - o vada *odstranitelná* – oprava / doplnění toho, co chybí / sleva
  - o vada *neodstranitelná* – odstoupení / sleva
- **uplatnění:**
  - o vady lze vytknout bez zbytečného odkladu, nejpozději však do 6 měsíců od převzetí, v případě záruky do konce záruční doby
  - o právo z vadného plnění nevylučuje právo na náhradu škody X ALE čeho lze dosáhnout uplatněním práva z vadného plnění, nelze se domáhat z jiného důvodu
- **záruka za jakost** – zcizitel se zaručuje, že předmět plnění bude po určitou dobu způsobilý k určitému účelu a podrží si ujednané vlastnosti
- X odlišovat od odpovědnosti za vady u spotřebitelů – zde je již ze zákona

#### *způsob plnění*

- plnění určeno jednoznačně nebo alternativně (má se za to, že volbu má dlužník)
- věřitel povinen přijmout i plnění od třetí osoby se souhlasem dlužníka

- **zesplatnění dluhu** – pokud dlužník nesplní jednu splátku, má věřitel právo požadovat vše najednou
- **náhradním splněním**
  - o v případě že je věřitel neznámý, nepřítomný, nebo bezdůvodně plnění odmítl přijmout, je možné složit předmět plnění do soudní úschovy; účelně vynaložené náklady jdou k tíži věřitele
- **poukázka (asignace)** – poukazatel vystaví poukázku, kterou opravňuje poukazníka, aby u poukázaného vybral plnění, a přikazuje poukázanému, aby plnil poukazníkovi na účet poukazatele
  - o na řad/na doručitele
- **kvitance** – listina, kterou na vyžádání dlužníka vydá věřitel jako potvrzení, že bylo splněno
  - o odmítne-li věřitel vydat kvitanci, má dlužník právo odeprít plnění

#### *místo plnění (splnění)*

- k řádnému plnění musí být dluh splněn ve stanoveném místě; jinak dle zákona
- **nepeněžitý dluh** se plní v místě bydliště/sídla dlužníka (*odnosný dluh*)
- **peněžitý dluh** se plní v místě bydliště/sídla věřitele (*donosný dluh*)
- plnění **prostřednictvím poskytovatele platebních služeb** je splnění připsáním peněžní částky na účet věřitele
- **dluh z provozu závodu** se plní v místě závodu
- **koupě** – plnění při odeslání zboží užitím kurýrních služeb (pošty) – předání zboží kupujícímu je v okamžiku předání dopravci (pokud jich je víc tak tomu prvnímu) X ve spotřebitelských vztazích předáním kupujícímu (§ 2090)

#### *čas plnění (§ 1958 a násl.)*

- není-li ujednáno – dlužník plní na vyzvání věřitele, bez zbytečného odkladu
- pokud ujednáno – dlužník plní i bez vyzvání
- bez určení je určen ve prospěch obou stran – ani jedna nemůže žádat/plnit předčasně
- „ve prospěch dlužníka“ – věřitel nemůže považovat předčasně, dlužník může předčasně plnit
- „ve prospěch věřitele“ – věřitel může požadovat předčasně, dlužník nesmí předčasně plnit

### ZÁNİK ZÁVAZKU JEDNOSTRANNÝM PRÁVNÍM JEDNÁNÍM

#### *1) Jednostranné započtení – kompenzace (§ 1982 a násl.)*

- tzv. započtení pravé – **podmínky**:
  - o existující vzájemné a započitatelné pohledávky stejného druhu
  - o jedna ze stran musí učinit tzv. *kompenzační projev* (projev směřující k započtení)
- splněním podmínek dochází k zániku pohledávek v okamžiku setkání obou pohledávek, a to v rozsahu, v jakém se vzájemně kryjí (k setkání dochází v den, kdy se druhá pohledávka stane splatnou, nikoli kompenzačním projevem)
- jedná se o způsob zániku vzájemných pohledávek dlužníka a věřitele
- pojem dlužník a věřitel je v rámci započtení irelevantní, neboť oba jsou navzájem věřiteli i dlužníky
- pohledávka způsobilá k započtení – uplatnitelná před soudem (splatná) + není promlčená
  - o X promlčení nastalo po době, kdy se stala způsobilou k započtení – potom lze
  - o X nezpůsobilé jsou pohledávky nejisté (možná neexistují) a neurčité
- započtení má účinky *ex tunc* – k okamžiku, kdy se obě pohledávky staly způsobilými k započtení
- **neprípustnost** jednostranného započtení:
  - o proti pohledávce výživného pro nezletilého, který není plně svéprávný
  - o proti pohledávce na náhradu újmy způsobené na zdraví (výjimka: pokud by zde byla pohledávka ze stejného důvodu)
  - o dále dle zákoníku práce např. proti pohledávce mzdy, platu, odměny z dohody a náhrady mzdy nebo platu
  - o je-li vyloučeno smluvně
- nepřihlíží se k prohlášení o započtení učiněném pod podmínkou nebo s doložením času (§ 1983)
- **solidární dluhy** – dluží-li dlužník společně a nerozdílně s jinými, může proti věřiteli započíst pohledávku svého spoludlužníka jen do výše podílu spoludlužníka na společném dluhu (§ 1984)

#### *2) Odstupné (zaplacením odstupného) (§ 1992)*

- jedná se o jednostranné právní jednání, kdy jedna ze stran ruší závazek zaplacením odstupného obdobně jako při odstoupení od smlouvy
- pouze pokud nebylo vůbec plněno – právo zrušit závazek nemá ta strana, která již, byť i jen částečně, přijala plnění druhé strany, nebo druhé straně sama plnila
- odstupné si strany mohou sjednat ve smlouvě (případně v jejím dodatku) nebo tak může stanovit zákon (nájem, zájezd)
- jako odstupné může sloužit i závdavek, pokud si strany sjednají předání závdavku (§ 1808)

#### *3) Splynutí – konfuse (§ 1993 a násl.)*

- splynutí věřitele a dlužníka v jedné osobě, zaniknou práva i povinnosti
- v případě **solidárních závazků** (§ 1994) – zaniká pouze poměrná část, nikoliv celé právo či povinnost
- nejtypičtější výskyt bude v případě dědění či postoupení pohledávky, ale i například u PO (splynutí, sloučení)
- v případě, že splyne právo věřitele s povinností toho, co provádí zajištění, nedochází k zániku hlavního dluhu
- **zástavní právo** – je-li zástavou pohledávka zástavního dlužníka za zástavním věřitelem, pohledávka a dluh nezanikají splynutím osoby věřitele a dlužníka (§ 1335)

#### *4) Výpověď (§ 1998 a násl.)*

- jedná se o ukončení trvajících závazků skrze jednostranné právní jednání, které nevyžaduje souhlas druhé strany, přičemž závazek zaniká s účinky *ex tunc*
- závazek lze vypovědět, stanoví-li tak zákon (například u nájmu bytu) či ujednájí-li si to smluvní strany
- **výpovědní doba** – pak závazek zaniká uplynutím doby X **bez výpovědní doby** – pak zaniká účinností výpovědi (zpravidla doručením druhé straně)
- závazek ujednaný na dobu neurčitou a alespoň jedna strana je povinna plnit nepřetržitě nebo opakovaně, lze vypovědět tak, aby skončil na konci kalendářního čtvrtletí, přičemž výpovědní lhůta je 3 měsíce

#### 5) Odstoupení od smlouvy (§ 2001 a násl.)

- jednostranné právní jednání adresované druhé smluvní straně, kdy jeho dojitím smluvní závazek zaniká
- představuje prolomení zásady *pacta sunt servanda*, proto musí být sjednání či stanoveno právním předpisem
- účinky *ex tunc* (účinné doručením – adresované PJ)
- sankční opatření za nesplnění povinností
- lze odstoupit od celé smlouvy (nebylo-li plněno nebo bylo-li plněno částečně, ale poskytnuté plnění nemá pro věřitele význam) / od části závazku (dosud nesplněná část plnění, u nepřetržitě a opakovaně činnosti jen s účinky do budoucna)
- **důvody** odstoupení od smlouvy:
  - o stanovené **smlouvou** – ujednány důvody, podmínky, důsledky odstoupení
  - o stanovené **zákonem**:
    - porušení smlouvy podstatným způsobem (druhá strana by smlouvu neuzavřela, pokud by o tom věděla, jinak vyvratitelná domněnka, že nepodstatná) / porušení smluvní povinnosti *prodlením* podstatným způsobem → strana může bez zbytečného odkladu od smlouvy odstoupit
    - z chování druhé strany nepochybně vyplývá, že poruší smlouvu podstatným způsobem, a nedá-li na výzvu oprávněné strany přiměřenou jistotu (§ 2002 odst. 2)
    - v zájmu ochrany slabší strany zákon může stanovit nevylučitelné právo odstoupit od smlouvy, aniž by tu byl nějaký důvod
    - důvody mohou být dány též důsledkem jiných právních skutečností (např. nemožnost plnění, změna podmínek zájezdu atd.)
- **právní následky** odstoupení – závazek se zrušuje od počátku (*ex tunc*) → strany si vrátí, co již bylo splněno (jinak bezdůvodné obohacení)
- **nedochází k zániku**:
  - o práva na zaplacení smluvní pokuty, dospělých úroků z prodlení, náhrady škody
  - o práva míněných zavazovat strany i po odstoupení (např. rozhodčí doložka, volba práva)
  - o zajištění dluhu
  - o povinnosti vrátit bezdůvodné obohacení (i pokud plní např. po odstoupení)
- práva třetích osob nabytá v dobré víře nejsou v důsledku odstoupení od smlouvy dotčena (například pokud byla věc převedena dále, uhradí dlužník v penězích)

### ZÁNİK ZÁVAZKU DVOUSTRANNÝM PRÁVNÍM JEDNÁNÍM

#### 1) Dohoda – *dissoluce* (§ 1981)

- dvoustranné právní jednání, kdy dochází k zániku závazku, aniž by byl nahrazen závazkem novým
- nemá vliv na zajišťovací prostředky – trvají nadále
- musí být minimálně zachována forma jako při vzniku závazku
- vrací se bezdůvodné obohacení, pokud již bylo plněno
- zaniká k okamžiku, který je v dohodě sjednán

#### 2) Prominutí dluhu (§ 1995 – § 1997)

- jedná se o dvoustranné právní jednání věřitele vůči dlužníkovi, kdy věřitel promíjí dluh dlužníka
- „má se za to“ (vyvratitelná právní domněnka), že dlužník souhlasí s prominutím
  - o k zániku závazku nedojde, pokud s tím dlužník výslovně nesouhlasí
- forma by měla odpovídat formě, v níž byl smlouven původní závazek, případně ve formě vyšší
- nemusí být výslovné – věřitel vydá kvitanci, vrátí dlužníkovi dlužní úpis, aniž byl dluh splněn
- v případě **spoludlužníků** – má se za to, že jednání vůči jednomu má účinky vůči všem
  - o X u výslovného prominutí dluhu se týká jen daného dlužníka (z několika, resp. promíjejícího věřitele)
- prominutí povinností ručiteli nebo zástavnímu dlužníkovi neznamená zánik dluhu

#### 3) Narovnání (§ 1903)

- podstatou tohoto právního jednání je dohoda stran, kterou se nahrazuje dosavadní obsah závazku, který byl mezi stranami sporný nebo pochybný, novými právy a povinnostmi
- dosavadní závazek je tedy nahrazen závazkem, který vyplývá z narovnání

#### 4) Novace (§ 1902)

- **novace privativní** – jedná se o dohodu stran o změně závazku, kterou se původní závazek ruší a místo něj nastupuje závazek nový → jedná se o změnu v obsahu závazku
- platí však vyvratitelná domněnka, že pokud nový závazek vedle starého ob stojí, má se za to, že nebyl zrušen
- **novace kumulativní** – není dotčena existence dosavadního závazku (stále trvá) = dodatek

#### 5) Započtení dohodu

- dle § 1991 umožňuje stranám sjednat si započtení vzájemných pohledávek, které nejdou započíst jednostranně, vyjma výživného pro nezletilého
- je možné i započtení jednostranným právním jednáním (*prohlášením o započtení*) – započtení ve vlastním slova smyslu

## ZÁNİK ZÁVAZKU NA ZÁKLADĚ PRÁVNÍ UDÁLOSTI

### 1) Uplynutí doby a prekluze práva

- běh času má vliv na zánik závazku v případě, že se jedná o závazek probíhající či opakující se činnost nebo závazek zdržet se určitého chování, který je omezen na dobu určitou
- např. v případě prodlení u fixního závazku
- ujednána přesná doba plnění, vyplývá, že na opožděném plnění věřitel nemůže mít zájem
- závazek zaniká již počátkem prodlení dlužníka

### 2) Následná nemožnost plnění (§ 2006 – § 2008)

- dluh se po vzniku závazku stane nesplnitelným, zaniká závazek pro nemožnost plnění, prokazuje dlužník
- spolu se závazkem zaniká i povinnost druhé strany plnit
- plnění není nemožné, lze-li dluh splnit za ztížených podmínek, s většími náklady, s pomocí jiné osoby nebo až po určité době  
→ nutná objektivní faktická nemožnost plnění (nezávisle na vůli a bez příčiny dlužníka – např. zánik věci)
- kdyby bylo nemožné před nebo při uzavření smlouvy → *absolutní neplatnost*
- k zániku závazku dochází *ex lege* okamžikem, kdy nastala událost, která následnou nemožnost plnění způsobila (X menšinový názor, že povinnost zaniká okamžikem, kdy se věřitel dozví o následné nemožnosti dlužníka plnit)
- **notifikační povinnost** – povinnost dlužníka upozornit věřitele na nemožnost plnění

### 3) Smrt dlužníka nebo věřitele (§ 2009)

- dluhy a pohledávky obecně nezanikají, neboť přechází na dědice
- k zániku závazku dochází pouze v omezených případech (např. právo na výživné, osobní služebnost, právo na důchod, právo vázané na osobu věřitele – zánik smrtí věřitele)
- pokud není vázáno na osobu dlužníka, povinnost nezaniká a přechází na dědice (ale pokud např. dlužníkem byl význačný malíř, nelze po dědici požadovat dokončit malbu)
- pokud je věřitel/dlužník zároveň dědicem dlužníka/věřitele – dluh zanikne splnutím

## 17B. Závazky z právních jednání

### POJEM

- **závazek** – závazkový právní poměr mezi věřitelem a dlužníkem
- **právní jednání** – druh právní skutečnosti, právně relevantní projev (prohlášení) vůle navenek
- výrazně promítá ústřední zásada OZ – autonomie vůle; mezi její projevy patří např.:
  - o ustanovení o závazkovém právu jsou zásadně dispozitivní (§ 1 odst. 2)
  - o zásada bezformálnosti (výjimkou, když zákon stanoví formu)
  - o právní jednání je třeba v pochybnostech pokládat spíše za platné než za neplatné
- závazky rozlišujeme podle právní skutečnosti na základě, které vznikne:
  - o z právního jednání – jednostranné/dvoustranné/vícestranné
  - o z protiprávního činu
  - o z jiné právní skutečnosti dle zákona (konstitutivním rozhodnutím soudu, z právní události, z protiprávního stavu...)
- závazky z právních jednání dělíme mj. na synallagmatické (genetické X funkční) / asynallagmatické
- **funkce** – uspokojování lidských potřeb, a to zásadně 2 způsoby – převedením vlastnického práva nebo jinak
  - o X závazky z deliktů – funkcí je vyrovnání způsobené újmy

### SYSTEMATIKA V RÁMCI OZ

- **část čtvrtá OZ** – relativní majetková práva (§ 1721 – § 3014) – práva týkající se majetku, která působí vůči konkrétním osobám
- **hlava I** – všeobecná ustanovení o závazcích (obecná část závazkového práva)
- **hlava II** – závazky z právních jednání (závazkové právo smluvní)
- **hlava III** – závazky z deliktů (závazkové právo deliktů)
- **hlava IV** – závazky z jiných právních důvodů (závazkové právo kvazismluvní a kvazideliktů)
- hlavy II – IV tvoří zvláštní část závazkového práva

### DĚLENÍ ZÁVAZKŮ Z PRÁVNÍCH JEDNÁNÍ

- OZ upravuje celkem 40 druhů závazků z právních jednání, které jsou uspořádány do 16 dílů

#### 1) PŘEVEDENÍ VĚCI DO VLASTNICTVÍ JINÉHO

- dochází ke změně v osobě vlastníka, tj. vůle osoby směřuje k převedení věci do vlastnictví jiné osoby, resp. k nabytí vlastnického práva od jiné osoby
- vlastnické právo přechází okamžikem účinnosti smlouvy, není-li ujednáno či zákonem stanoveno jinak (§ 1099)

- tzv. **princip kauzálního převodu** – nabytí vlastnického práva je vázáno na platnou a účinnou smlouvu

#### Darování (§ 2055 a násl.)

- titul – *darovací smlouva*
- **reálné darování** (*darování ruční*) – dárce bezplatně převádí vlastnické právo k věci obdarovanému a obdarovaný dar přijímá  
→ zavazuje se k předání daru
- **konsenzuální darování** (*darovací slib*) – dárce se zavazuje obdarovanému věc bezplatně převést do vlastnictví a obdarovaný nabídku nebo dar přijímá
- **slib daru** (§ 2056) – kdo jinému dar jen slíbí, není zavázán darovat, ale ten, kdo slib obdržel, má právo, aby mu slibující nahradil náklady účelně vynaložené v očekávání daru (*naturální obligace*)
- jedná se tedy o dvoustranné právní jednání, kdy je potřeba projevu vůle druhé strany
- dárce musí mít úmysl darovat (*animus donandi*) – úmysl zvětšit majetek jiného na svůj úkor + hospodářský účel (*causa donandi*)
- **podstatné náležitosti** – předmět daru + bezplatnost + dobrovolnost + převod vlastnictví
- **předmět daru** – jakákoliv věc (hmotná/nehmotná/movitá/nemovitá...)
  - o dárce může darovat i všechn svůj majetek; budoucí majetek jen ve výši ½
- **bezúplatnost** – obdarovaný může společně s darem splnit příkaz nebo povinnost nemajetkové povahy
- **darování pro případ smrti** (*donatio mortis causa*) (§ 2063)
  - o přechod vlastnictví vázán na smrt dárce (obdarovaný musí dárce přežít)
  - o rozdíl oproti odkazu – odkaz je odvolatelný, darování ne
  - o náležitosti – obdarovaný dar přijme, dárce se vzdá práva dar odvolat, dárce o tom vydá listinu
- **odvolání daru** (při darování mezi živými se nelze práva odvolat předem vzdát!)
  - o **pro nouzi** (§ 2068) – dárce nemá na nutnou výživu (ne, pokud si přivodil sám – např. propil majetek)
    - vrátí dar (max. v rozsahu v jakém dárce chybí na výživu), právo odvolat nepřechází na dědice
  - o **pro nevděk** (§ 2072) – obdarovaný ublížil dárce tak, že zjevně porušil dobré mravy (hrubá nedbalost/úmysl)
    - lze prominout, jinak vrátit dar, právo odvolat přechází na dědice; lhůta 1 roku pro odvolání
    - pokud již nemá plnou hodnotu daru, vrací jen to, co zbylo

#### Koupe (§ 2079 a násl.)

- titul – *kupní smlouva*
- prodávající se zavazuje, že odevzdá věc a umožní k ní nabytí vlastnického práva a kupující se zavazuje, že věc převezme a zaplatí kupní cenu
- **podstatné náležitosti** – předmět koupe + cena (stačí, aby byl ujednan způsob jejího určení)
- přechod vlastnictví – obecně již v okamžiku účinnosti smlouvy (X nemovité věci – zápisem do veřejného seznamu)
- přechod nebezpečí škody na věci – společně s vlastnickým právem
- **kupní smlouva X smlouva o dílo**
  - o koupe věci, která nebyla vyrobena – *kupní smlouva* (ten, kdo věc prodává, může být nejen výrobce, ale i distributor, který neví, zda věc již byla vyrobena)
  - o pokud jde o dodání věci, která neexistuje a současně je objednatel povinen dodat podstatnou část materiálu – *smlouva o dílo* (role spočívá v činnosti charakteru sestavení či vyrobení věci z materiálu)
  - o jedná-li se o spotřební zboží, které je třeba sestavit, jedná se vždy o *kupní smlouvu*
  - o pokud věc ještě nevznikla a druhá strana dodá materiál – *kupní smlouva*
- **koupe movité věci** – předmět má být v ujednaném množství (lze určit přibližně – pak určuje prodávající, max. ±5 %), jakosti a provedení (nemusí být uvedeno, pak účel patrný ze smlouvy, není-li uveden, tak účel obvyklý)
- **koupe nemovité věci** – vždy písemně; vlastnictví se nabyvá zápisem do veřejného seznamu
- **koupe obchodního závodu** – kupující nabyvá vše, co k závodu jako celku náleží (i pohledávky a dluhy); je-li kupující zapsaný v OR, nabyvá se VP okamžikem zveřejnění údaje/dokladu o koupi závodu
- **práva z vadného plnění** – *objektivní odpovědnost*
- věc je vadná, nemá-li vlastnosti stanovené v § 2095 a § 2096 / byla plněna jiná věc / jsou vady v dokladech nutných pro užívání věci
- uplatnění:
  - o *subjektivní lhůta* – bez zbytečného odkladu poté, co vadu mohl zjistit při prohlídce (zjevné vady) / při dostatečné péči (vady skryté)
  - o *objektivní lhůta* – 2 roky od odevzdání
  - o do 6 měsíců od předání – má se za to, že věc byla vadná při převzetí (otočení důkazního břemene)
- vady vzniklé podstatným porušením smlouvy – nová věc, oprava, sleva, odstoupení (volbu musí učinit bez zbytečného odkladu jinak má práva jako při nepodstatném porušení)
- vady vzniklé nepodstatným porušením smlouvy – odstranění vady/sleva (nová věc pouze pokud se tak rozhodne prodávající)
- **koupe v obchodě** – prodávající odpovídá za to, že věc při převzetí nemá vady
  - o nabytí VP převzetím věci X zaplacením kupní ceny u samoobslužného prodeje
- **X záruka za jakost** (smluvní záruka, garance) – prodávající se zavazuje, že věc bude po určitou dobu způsobilá k použití pro obvyklý účel nebo že si zachová obvyklé vlastnosti (§ 2113 a násl.)
- **vedlejší ujednání**

| vedlejší ujednání v kupní smlouvě |                                                                          |
|-----------------------------------|--------------------------------------------------------------------------|
| výhrada vlastnického práva        | kupující se stane vlastníkem věci až úplným zaplacením kupní ceny        |
| výhrada zpětné koupe              | oprávnění prodávajícího požadovat vrácení věci oproti vrácení kupní ceny |

|                                 |                                                                                                                                                                                                                         |
|---------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <i>výhrada zpětného prodeje</i> | kupující si vymíní, že věc prodá prodávajícímu zpět                                                                                                                                                                     |
| <i>předkupní právo</i>          | povinnost prodávajícího nabídnout předkupníkovi věc ke koupi                                                                                                                                                            |
| <i>koupě na zkoušku</i>         | účinky kupní smlouvy nastanou či pominou v závislosti na tom, zda kupující věc do určité zkušební lhůty od uzavření KS schválí (MV – 3 dny, NV – 1 rok); odkládací (věc nepřevzal) / rozvazovací (věc převzal) podmínka |
| <i>výhrada lepšího kupce</i>    | prodávající nabývá právo dát přednost lepšímu kupci, přihlásí-li se v určené lhůtě (MV – 3 dny, NV – 1 rok od uzavření KS); není vyžadována písemná forma                                                               |
| <i>cenová doložka</i>           | kupní cena se upraví dodatečně s přihlédnutím k výrobním nákladům                                                                                                                                                       |

#### Směna (§2184 a násl.)

- titul – *směnná smlouva*
- každá ze stran zavazuje převést druhé straně vlastnické právo k věci výměnou za závazek druhé strany převést vlastnické právo k jiné věci
- směna úhrnkem – zkáza nebo zhoršení věci postihuje přejímatele, nebyl-li jinak celek znehodnocen pod ½

#### 2) PŘENECHÁNÍ VĚCI K UŽITÍ JINÉMU

- nedochází ke změně v osobě vlastníka; vlastník věci dočasně přenechává věc k užití jinému, a to za úplaty či bezplatně

#### Výprosa (§ 2189 a násl.)

- titul – *smlouva o výprose*
- půjčitel přenechává výprosníkovi bezplatně věc k užívání, aniž se ujedná doba, po kterou se má věc užívat, ani účel, ke kterému se má věc užívat → může požadovat vrácení podle libosti
  - o „přenechá-li“ – nutné předání pro vznik smlouvy (reálná smlouva)
- výprosník nahrazuje škodu vždy (X nemusí, pokud prokáže, že věc užíval způsobem přiměřeným její povaze)
  - o náhrada škody i v případě ztráty věci – tím nabývá právo si věc ponechat v případě nálezů
- lze si vyprosit i právo – braní vody, průchod přes pozemek
- typicky sousedské výpůjčky, zat'ukám a půjčím si žebřík
- bezúplatně, bez ujednání doby a účelu

#### Výpůjčka (§ 2193 a násl.)

- titul – *smlouva o výpůjčce*
- půjčitel přenechává vypůjčitelovi nezuživatelnou věc a zavazuje se mu umožnit její bezplatné dočasné užívání po sjednanou dobu („přenechává“ – reálná smlouva)
- účel nemusí být sjednaný, doba vypůjčení ano – jinak výprosa
- vypůjčitel – pokud sjednaný účel musí užívat bez zbytečného odkladu a vrátit po splnění účelu
- X výprosa – je ujednána doba
- X zápůjčka – zuživatelná věc

#### Nájem (§ 2201 a násl.)

- titul – *nájemní smlouva*
- pronajímatel se zavazuje přenechat nájemci věc k dočasnému užívání a nájemce se zavazuje platit za to pronajímateli nájemné (ke vzniku stačí, že se obě strany „zavazují“ – konsenzuální smlouva)
- **předmět nájmu** – hmotná nezuživatelná věc movitá či nemovitá nebo její část (lze i věc budoucí)
- **povinnosti pronajímatele** – odevzdat věc se vším co je potřeba k řádnému užívání; udržovat věc, aby mohla sloužit sjednanému účelu; zajistit nerušené užívání
  - o běžnou údržbu provádí nájemce, ostatní údržbu a nezbytné opravy pronajímatel
- **povinnosti nájemce** – platit nájemné (nemusí být nutně v penězích); užívat ke sjednanému účelu jako řádný hospodář; umožnit přístup pronajímateli k opravám; provádět běžnou údržbu a oznamovat vady
- **podstatné náležitosti smlouvy** – identifikace smluvních stran, předmět nájmu (individuálně určená věc, kterou nelze spotřebovat), nájemné, doba nájmu (není-li doba nájmu ujednána, platí, že se jedná o nájem na dobu neurčitou)
- **ukončení nájmu** – dohodou, uplynutím času (mlčky provedené prodloužení nájmu – § 2230), výpovědí (na dobu určitou – musí být ujednána X na dobu neurčitou – výpovědní doba 1 měsíc pro movitou nebo 3 měsíce pro nemovitou X bez výpovědní doby – hrubé porušení povinností, zánik věci)
- P&P z nájmu přecházejí na nabyvatele věci (§ 2221)
- **nájem bytu a domu** – určen k zajištění bytových potřeb nájemce
  - o zvýšená ochrana nájemce
  - o byt = místnosti určeny a užívány k bydlení
  - o písemná forma (nedostatek formy – relativní neplatnost jenom ve prospěch nájemce)
  - o jistota + smluvní pokuty = max. trojnásobek nájmu
  - o lze sjednat smluvní pokutu (novelizace – § 2254)
  - o podnájem – lze i bez souhlasu pronajímatele, pokud tam nájemce bydlí
  - o přechod nájmu v důsledku smrti – ze zákona přechází na osobu, co žila v bytě
  - o výpověď – pronajímatel pouze ze zákonných důvodů
- **nájem prostoru sloužícího k podnikání** – rozhodující je účel nájmu; nesmí provozovat jinou činnost, než jak to vyplývá z účelu
- **podnikatelský pronájem věci movité** – pronajímatelem je podnikatel; nájemce kdokoliv; vždy na dobu určitou
- **nájem dopravního prostředku**

- **smlouva o přechodném nájmu** (ubytovatel – objednatel)
- **podnájem** – je třeba vždy souhlasu pronajímatele (odlišná úprava pro podnájem domu a bytu určeného k bydlení); pokud věc užívá třetí osoba (podnájemce nebo jiná), vždy odpovídá sám nájemce

#### *Pacht (§ 2332 a násl.)*

- titul – *pachtovní smlouva*
- propachtovatel se zavazuje přenechat pachtýři věc k dočasnému užívání a požívání a pachtýř se zavazuje platit za to propachtovateli pachtovné nebo poskytnout poměrnou část výnosu z věci
- **předmět pachtu** – věc plodonosná (plody mohou být naturální i civilní)
- **inventář** – majetkový soubor, který se propachtovává společně s hlavní věcí (movité věci, zvířata...); pachtýř je povinen jednotlivé kusy zachovat a stav zvířat obnovovat
- X nájem – pachtýř má navíc i právo věc požívat – brát plody (přirozené povahy) a užitky (právní povahy)
- **podstatné náležitosti** – předmět pachtu (plodonosná věc), pachtovné (pevné/závislé na výnosu/i naturálně), doba pachtu
- pravidelným rysem pachtu je pachtýřovo vlastní přičinění – obhospodařuje věc, aby přinášela plody
- **ukončení** – dohodou, uplynutím doby, výpovědí (doba 6 měsíců tak, aby skončilo koncem pachtovního roku)
- **zemědělský pacht** – pachtovní rok je říjen-září; výpovědní doba 12 měsíců; pachtovné se hradí ročně pozadu k 1.10.
- **pacht závodu**
- **pacht zahrady** – dle *zahrádkářského zákona* alespoň na 2 roky

#### *Licence – viz otázku A19*

#### *Zápůjčka (§ 2390 a násl.)*

- titul – *smlouva o zápůjčce*
- zapůjčitel přenechá vylučitelnou věc tak, aby ji užil podle libosti a po čase vrátil věc stejného druhu
- **předmět** – zastupitelná věc
- vylučitel se stává vlastníkem zastupitelné věci! – vrací pouze věc stejného druhu (nemusí tu samou věc)
- *peněžitá* (splácí se v měně místa plnění) X *nepeněžitá* (vrací se věc stejného druhu)
- lze úplatně – úroky (peněžitá) / vrácení přiměřeně většího množství (nepeněžitá)
- X nájem – vždy úplatný, věc je u nájmu nezastupitelná
- X výpůjčka – předmětem nezastupitelná věc, nemůže být úplatně

#### *Úvěr (§ 2395 a násl.)*

- titul – *smlouva o úvěru*
- úvěrující se zavazuje, že úvěrovanému poskytne na jeho požádání a v jeho prospěch peněžní prostředky do určité částky a úvěrovaný se zavazuje poskytnuté peněžní prostředky vrátit a zaplatit úroky
- **předmět úvěru** – jen peněžní prostředky
- **otevření úvěru** – závazek poskytnutí peněz na požádání (čerpání úvěru)
- **úvěrový limit** – maximální částka, kterou může úvěrovaný žádat
- pokud sjednán jako bezúročný, jde o inominátní smlouvu nebo smlouvu o zápůjčce

### 3) ZÁVAZKY ZE SMLUV PŘÍKAZNÍHO TYPU

- závazky založené na příkazním poměru, jejichž předmětem je samostatné nezávislé využití snahy, umu a duševní činnosti poskytovatele k dosažení určitého právního stavu (který nelze nazývat dílem)
- podstata – jeden něco příkáže a druhý to obstará nebo bude obstarávat

#### *Příkaz (§ 2430 a násl.)*

- titul – *příkazní smlouva* (ústní/písemná)
- příkazník se zavazuje obstarat záležitosti příkazce
- **předmět** – cílově zaměřená činnost či činnost dlouhodobá vymezena určitým účelem spočívající v obstarání nebo obstarávání záležitostí
- **povinnosti příkazce** – zaplatit odměnu, byla-li sjednána; nahradit účelně vynaložené náklady (i v případě, že se výsledek nedostavil); nahradit případnou škodu
- **povinnosti příkazníka** – provádět příkaz osobně, jednat poctivě a pečlivě podle svých schopností, držet se pokynů příkazce a informovat ho o postupu plnění příkazu, přenechat příkazci veškerý užitek z obstarané záležitosti
- příkaz X smluvní zastoupení – zastoupení (oprávnění právně jednat jménem jiného) je jedna z možných činností, co může příkazník obstarávat
- plná moc (prokazuje oprávnění zastupovat) X příkazní smlouva (právní důvodu vzniku)
- **ukončení** – odvolání příkazu příkazcem, výpovědí ze strany příkazníka, smrtí jedné ze stran

#### *Zprostředkování (§ 2445 a násl.)*

- titul – *smlouva o zprostředkování*
- zprostředkovatel se zavazuje, že zájemci zprostředkuje uzavření určité smlouvy s třetí osobou a zájemce se zavazuje zaplatit zprostředkovateli provizi
- **předmět** – určitá smlouva, k níž má úsilí zprostředkovatele směřovat, již vymezí zájemce ve svém návrhu
- nejedná jménem zájemce ani na jeho účet – pouze zajišťuje příležitost
- splatnost provize – obstarání příležitosti uzavřít smlouvu / uzavření smlouvy / uzavření smlouvy a její splnění třetí osobou
- zprostředkování X obstarání – v případě zprostředkování je úkolem dosažení určitého stavu, nepostačuje tedy jako v případě obstarání (příkazu) pouhá pečlivá a poctivá snaha o jeho dosažení → musí být naplněn cíl

### Komise (§ 2455 a násl.)

- titul – *komisionářská smlouva*
- komisionář se zavazuje obstarat pro komitenta na jeho účet vlastním jménem určitou záležitost a komitent se zavazuje zaplatit mu odměnu
- z právního jednání učiněného komisionářem vůči třetí osobě vznikají P&P samotnému komisionáři, nikoliv komitentovi → komisionář zavazuje sebe, jedná vlastním jménem, ale ve prospěch komitenta
- **povinnost komisionáře** předložit zprávu a plnění a převést nabytá práva na komitenta
- vždy úplatná

### Zasílatelství – *spedice* (§ 2471 a násl.)

- titul – *zasílatelská smlouva*
- zasílatel se zavazuje příkazci obstarat mu vlastním jménem a na jeho účet přepravu zásilky z určitého místa do jiného určitého místa, případně i obstarat nebo provést úkony s přepravou související, a příkazce se zavazuje zasílateli zaplatit odměnu
- jedná svým jménem na účet příkazce
- zejména v oblasti nákladní přepravy (odborná náročnost)
- zasílatel nemusí zásilku přepravit sám – stačí když to zařídí u třetí osoby

### Obchodní zastoupení (2483 a násl.)

- titul – *smlouva o obchodním zastoupení* (písemná)
- obchodní zástupce se jako nezávislý podnikatel zavazuje dlouhodobě vyvíjet pro zastoupeného činnost směřující k uzavírání určitého druhu obchodů zastoupeným nebo k ujednání obchodů jménem zastoupeného a na jeho účet a zastoupený se zavazuje platit obchodnímu zástupci provizi
- jménem zastoupeného a na jeho účet
- **výhradní** – musí být výslovně sjednáno; v rozhodném území nemůže zastoupený užívat jiné zástupce pro stejný druh obchodu, ani obchodní zástupce nemůže zastupovat ve stejném rozsahu jiné osoby nebo uzavírat stejné obchody pro sebe
- **nevýhradní** – v rozhodném území může provádět zástupčí činnost téhož zastoupeného i pro stejné obchody více obchodních zástupců, současně i obchodní zástupce může zastupovat i jiné osoby nebo uzavírat stejné obchody vlastním jménem na vlastní účet
- dlouhodobost se liší od zprostředkování
- buďto obchody jenom zprostředkovává nebo i sám uzavírá
- **zvláštní odměna** – odměna obchodnímu zástupci při ukončení vztahu, pokud získal nové zákazníky nebo výrazně rozvinul obchod

### 4) ZÁJEZD (§ 2521)

- titul – *smlouva o zájezdu*
- pořadatel se zavazuje obstarat pro zákazníka zájezd a zákazník se zavazuje zaplatit celkovou cenu
- **zájezd** – soubor služeb cestovního ruchu (doprava, ubytování...)
- **potvrzení zájezdu** – doklad o smlouvě, který pořadatel vydá zákazníkovi při uzavření smlouvy či bezprostředně poté v textové podobě
  - o obsahuje místo určení cesty nebo pobytu, trasu, délku pobytu, termíny, data a časy odjezdů/příjezdů, umístění, stravování, návštěvy, výlety a jiné služby, celkovou cenu, způsob platby...
- změny závazku zájezdu – změna ceny, změna závazku ze smlouvy (změna obsahu), postoupení smlouvy (změna osoby)

### 5) ZÁVAZKY ZE SCHOVACÍCH SMLUV

#### Úschova (§ 2402 a násl.)

- titul – *smlouva o úschově*
- schovatel se zavazuje převzít věc, aby ji pro uschovatele opatroval (chránil před vznikem škody, zásahy třetích osob...)
- schovatel není oprávněn užívat věc bez svolení uschovatele
- ustanovení o úschově se použijí přiměřeně i na případy, kdy má někdo podle smlouvy nebo podle jiných ustanovení zákona opatrovat věc pro jiného
- zvláštní druhy úschovy cenných papírů: úschova cenného papíru, hromadná úschova a imobilizace cenného papíru

#### Skladování (§ 2415 a násl.)

- titul – *smlouva o skladování*
- skladovatel se zavazuje převzít věc tak, aby ji uložil a opatroval, a ukladatel se zavazuje zaplatit mu za to skladné
- významným znakem je úplata (X úschova – nemusí být)
- po předání věci skladovatel vydá písemné potvrzení – to lze nahradit skladištním listem, cenným papírem
- **skladištní list** – cenný papír, se kterým je spojeno právo požadovat vydání skladované věci

### 6) ZÁVAZKY ZE SMLUV O PŘEPRAVĚ

#### Přeprava osob a věcí (§ 2550 a násl.)

- titul – *smlouva o přepravě osob/věci*
- **osoby** – dopravce se zavazuje přepravit cestujícího do místa určení a cestující se zavazuje zaplatit jízdné
- s cestujícím může být přepravováno i zavazadlo (ruční – společně s cestujícím, spoluzavazadlo – pod jeho dohledem,

cestovní zavazadlo – odděleně, zvíře)

- **povinnosti dopravce** – přepravit cestující do místa určení řádně a včas, starat se o bezpečnost a pohodlí cestujících
- **povinnosti cestujícího** – zaplatit jízdné, dodržovat přepravní řád
- **věci** – dopravce se zavazuje odesílateli, že přepraví věc jako zásilku z místa odeslání do místa určení, a odesílatel se zavazuje zaplatit dopravci přepravné
- odesílatel X dopravce X příjemce
- **náložný list** – cenný papír, který slouží jako potvrzení o převzetí zásilky; je s ním spojeno právo požadovat po dopravci vydání zásilky

#### Provoz dopravního prostředku (§ 2582 a násl.)

- titul – *smlouva o provozu dopravního prostředku*
- provozce se zavazuje přepravit náklad určený objednatelem a k tomu účelu vykonat alespoň jednu předem určenou cestu, anebo vykonat ve smluvené době větší počet cest, jak to objednatel určí, a objednatel se zavazuje zaplatit provozci odměnu
- týká se pouze přepravy nákladu, nikoliv osob!

#### 7) ZÁVAZKY Z ODVÁŽNÝCH (ALEATORNÍCH) SMLUV

- typické je, že prospěch alespoň jedné smluvní strany závisí na nejisté události, nemusí se jednat pouze o následující nomináty, ustanovení se použijí i pro inomináty vyhovující tomuto vymezení
- neuplatní se ustanovení o změně okolností a o neúměrném zkrácení

#### Pojištění (§ 2758 a násl.)

- titul – *pojistná smlouva*
- pojistitel se zavazuje vůči pojistníkovi poskytnout jemu nebo třetí osobě pojistné plnění, nastane-li nahodilá událost krytá pojištěním (pojistná událost), a pojistník se zavazuje zaplatit pojistiteli pojistné
- **účel** – zabezpečení osob pro případ pojistných událostí tím, že jim vzniká právo na výplatu peněžních prostředků k úhradě potřeb, které v důsledku takových událostí vznikají
- aleatornost spočívá v nejistotě kdy a zda nastane pojistná událost
- na dobu trvání jeden rok a více požadována písemná forma
- pojistit lze i třetí osobu
- zvláštní ustanovení o povinných pojištěních: někdy může být **smluvní přímus** – povinnost se pojistit, např. povinné pojištění advokátů
- **pojištění osob** – životní/úrazové/pro případ nemoci
- **pojištění majetku** – pojištění právní ochrany/odpovědnosti/úvěru nebo záruky/finančních ztrát
- smluvní X zákonné / pojištění osob X majetku / škodové X obnosové

#### Sázka, hra, los

- společné mají, že pohledávky jsou nevymahatelné (jsou naturální obligací)
- vymahatelné jsou pouze pohledávky ze sázek, hry a loterie provozovaných státem nebo podléhající úřednímu povolení
- **sázkou** se alespoň jedna strana zavazuje vůči druhé plnit výhru, ukáže-li se nesprávným její tvrzení o skutečnosti stranám neznámé nebo ukáže-li se tvrzení druhé strany o této události správným
- při **hře** plnění jedné strany závisí na výsledku činnosti stran, přičemž mezi činností a plněním není vztah ekvivalence
- sázka je neplatná, pokud má strana jistotu o výsledky
- vymahatelné jsou výhry z her, které vyžadují tělesnou zručnost obou stran
- **los** je dokladem o účasti v loterii – papír, ve kterém jedna strana slibuje, že číslo, kterým je los označen, může být při losování taženo a zároveň slibuje vydat plnění, je-li tento los tažen
- o losu platí ustanovení o sázce obdobně; tato ustanovení se však nepoužijí, má-li být losem rozhodnut spor, rozdělena společná věc, anebo rozhodnuto hlasováním

#### 8) ZÁVAZKY ZE SMLOUVY O DÍLO

##### Dílo (§ 2586 a násl.)

- titul – *smlouva o dílo*
- zhotovitel se zavazuje provést na svůj náklad a nebezpečí pro objednatele dílo a objednatel se zavazuje dílo převzít a zaplatit cenu
- **dílo** – zhotovení určité věci, nespádá-li pod kupní smlouvu<sup>14</sup>, a dále údržba, oprava nebo úprava věci, nebo činnost s jiným výsledkem; dílem se rozumí vždy zhotovení, údržba, oprava nebo úprava stavby nebo její části
- předmětem smlouvy o dílo je nezávislá práce (X kupní smlouva – zde je předmětem věc)
- zhotovitel provede dílo na svůj náklad a nebezpečí, postupuje bez příkazů objednatele (dispozitivní), provádí dílo s potřebnou péčí; pokud závisí na jeho zvláštních osobních schopnostech – zaniká závazek jeho smrtí či ztrátou způsobilosti
- objednatel má právo kontrolovat provádění díla; pokud je dílo navázáno na osobu objednatele (splnění nemožné nebo zbytečné – např. oblek na míru) – závazek zaniká jeho smrtí
- dílo lze předat i po částech

<sup>14</sup> pod kupní smlouvu nespádá, pokud podstatnou část toho, čeho je ke zhotovení díla zapotřebí, dodá objednatel, nebo podstatná část plnění spočívá ve výkonu činnosti

- **vady díla** – pokud neodpovídá smlouvě; obdobně ustanovení o kupní smlouvě
- **cena** – stačí když je dohodnut alespoň způsob jejího určení; stanovena pevnou částkou / odkazem na rozpočet / odhadem
  - o právo na její zaplacení vzniká provedením díla (**provedení díla** – dílo je provedeno, je-li dokončeno a předáno)
- **vlastnické právo** – věc určená *jednotlivě* – nabývá objednatel; výjimky:
  - o zhotovitel zpracoval věc objednatele na jiném místě než u objednatele či na jeho pozemku nebo na pozemku, který opatřil
  - o hodnota díla je stejná nebo vyšší než hodnota objednatelovy zpracované věci
- **vlastnické právo** – věc určená *druhově* – nabývá zhotovitel; výjimka:
  - o zhotovitel zhotovil věc u objednatele, na jeho pozemku nebo na pozemku, který opatřil
- OZ odstraňuje dualismus úpravy neobchodní a obchodní smlouvy o dílo

## 9) ZÁVAZKY ZE ZAOPATŘOVACÍCH SMLUV

### Důchod (§ 2701 a násl.)

- titul – *smlouva o důchodu*
- plátce se zavazuje platit příjemci pravidelné peněžní dávky (důchod)
- důchod lze ujednat jako *rentu* (stanovena dávkami o pevné nominální hodnotě) nebo jako *alimentační dávky* (mění se podle kupní síly peněz)
- není-li ujednána doba, platí, že důchod je na dobu života

### Výměnek (§ 2707 a násl.)

- titul – *smlouva o výměnku*
- vlastník nemovité věci si vyměňuje v souvislosti s jejím převodem pro sebe nebo pro třetí osobu požitky, úkony nebo práva sloužící k zaopatření na dobu života nebo na dobu určitou a nabyvatel nemovité věci se zavazuje zaopatření poskytnout
- výměnkář (oprávněný) X nabyvatel (povinný)
- může být zřízen jako reálné břemeno, poté se zapisuje do veřejného seznamu

## 10) PÉČE O ZDRAVÍ

- titul – *smlouva o péči o zdraví*
- poskytovatel se zavazuje vůči příkazci pečovat v rámci svého povolání nebo předmětu činnosti o zdraví ošetřovaného
- ošetřovaný (FO, již se poskytují služby péče o zdraví) X příkazce (ošetřovaný nebo třetí osoba, které se zavazuje poskytovatel poskytnout služby péče o zdraví) X poskytovatel (osoba, která se zavázala poskytnout službu)
- rovné postavení mezi stranami příkazce X poskytovatel – dříve mocenské postavení poskytovatele (socialistická koncepce)
- poskytovatel má povinnost ošetřovanému srozumitelně vysvětlit zamýšlené vyšetření, zákrok, navrhovanou péči, jeho zdravotní stav
- ke každému úkonu v rámci péče o zdraví se vyžaduje souhlas ošetřovaného
- poskytovatel odpovídá za postup *de lege artis*, nikoliv za výsledek; musí postupovat s péčí řádného odborníka

## 11) KONTROLNÍ ČINNOST (§ 2652 a násl.)

- titul – *smlouva o kontrolní činnosti*
- kontrolor se zavazuje zjistit nestranně stav určité věci nebo ověřit výsledek určité činnosti a vydat o tom kontrolní osvědčení a objednatel se zavazuje zaplatit mu odměnu

## 12) ZÁVAZKY ZE SMLUV O ÚČTU, JEDNORÁZOVÉM VKLADU, AKREDITIVU A INKASU

- § 2669 odkazuje na *zákon o platebním styku* jako *lex specialis*

### Účet (§ 2662 a násl.)

- titul – *smlouva o účtu*
- ten, kdo vede účet, se zavazuje zřídit do určité doby v určité měně účet pro jeho majitele, umožnit mu vložení hotovosti na účet nebo výběr hotovosti z účtu nebo provádět převod peněžních prostředků z účtu či na účet
- účet nezaniká smrtí majitele
- platební účet X jiný než platební účet
- **vkladní knížka** – liší se způsobem nakládání (umožněn pouze vklad a výběr, nikoliv převod) a způsobem vedení záznamů; je to potvrzení o vložení hotovosti na účet a o výběru hotovosti z účtu

### Jednorázový vklad (§ 2680 a násl.)

- titul – *smlouva o jednorázovém vkladu*
- od účtu se odlišuje tím, že se nemění výše peněžních prostředků
- vkladatel se zavazuje poskytnout příjemci vkladu pevný jednorázový vklad v určité výši a příjemce se zavazuje tento vklad po zániku závazku vrátit a poskytnout úrok
- **vkladní list** – potvrzení o pevném jednorázovém vkladu na dobu určitou ve výši vkladním listem uvedeně

### Akreditiv (§ 2862 a násl.)

- titul – *smlouva o otevření akreditivu*
- akreditiv plní funkci nástroje financování obchodu formou peněžního nebo obchodního úvěru; uplatnění zejména v mezinárodním platebním styku
- zvláštní platební nástroj vystavený zpravidla bankou

- příkazce se zavazuje vyplatit osobě, v jejíž prospěch má být akreditiv otevřen, peněžitý obnos až do ujednané výše → tzn. příkazce se obrátí na výstavce, aby na jeho účet ve prospěch třetí osoby (oprávněného) otevřel akreditiv a příkazce se zavazuje výstavci zaplatit odměnu
- celkem tedy tři závazky – (i) příkazce vůči výstavci, (ii) výstavce vůči příkazci, (iii) výstavce vůči oprávněnému – jsou na sobě právně nezávislé, ale hospodářsky propojené

#### Inkaso (§ 2694 a násl.)

- titul – *smlouva o inkasu*
- platební instrument, který je na rozdíl od akreditivu chápán jako bezzávazkový – tzn. obstaravatel inkasa pouze činí jednání podle pokynů příkazce a nevstupuje do závazku mezi třetí osobou, od které je inkaso obstaráváno, a příkazcem → nezajištění obstarání inkasa nezakládá důvod k postihu obstaravatele
- obstaravatel inkasa se zavazuje obstarat pro příkazce přijetí peněžní částky nebo jiný inkasní úkon od třetí osoby a příkazce se zavazuje zaplatit obstaravateli inkasa odměnu

#### 13) SPOLEČNOST (§ 2716 a násl.)

- sdružení několika osob za společným účelem
- není to PO – nemá právní osobnost
- společnosti pracovní/kapitálové/smíšené
- pro P&P společníků platí ustanovení o spoluvlastnictví

#### 14) TICHÁ SPOLEČNOST (§ 2747 a násl.)

- titul – *smlouva o tiché společnosti*
- tichý společník se zavazuje ke vkladu, kterým se bude podílet po celou dobu trvání tiché společnosti na výsledcích podnikání podnikatele, a podnikatel se zavazuje platit tichému společníkovi podíl na zisku → zakládá se pouze smluvní poměr mezi podnikatelem a tichým společníkem
- tichá společnost není samostatným subjektem práva

#### 15) ZÁVAZKY Z PRÁVNÍHO JEDNÁNÍ JEDNÉ OSOBY

##### *Veřejný příslib (§ 2884 a násl.)*

- příslib odměny/vypsání ceny

##### *Slib odškodnění (§ 2890 a násl.)*

- slibující se zavazuje nahradit příjemci slibu škodu, vznikne-li mu z jeho určitého jednání, o něž ho slibující žádá a k němuž příjemce slibu není povinen

#### 16) PRACOVNÍ POMĚR (§ 2401)

- vznik, změnu a zánik pracovního poměru upravuje *zákoník práce (lex specialis)*
- zařazením tohoto ustanovení do OZ se respektuje systematické hledisko, podle kterého má OZ kodifikovat souhrn všech soukromoprávních smluvních typů

### 18B. Civilní delikt

#### POJEM CIVILNÍHO DELIKTU

- *largo sensu* – jakékoliv porušení soukromoprávní povinnosti stanovené zákonem nebo smlouvou, případně porušení dobrých mravů, v jehož důsledku někomu jinému vznikne škoda; bez ohledu na zavinění
- *stricto sensu* – zaviněné protiprávní jednání (a z tohoto porušení vznikající následky)

#### DELIKTNÍ ZPŮSOBILOST

- způsobilost nést následky svého protiprávního jednání

##### *subjektivní odpovědnost*

- tam, kde se k odpovědnosti vyžaduje zavinění, musí mít FO způsobilost k zavinění
- dle § 24 je způsobilý každý člověk, je-li s to posoudit a ovládnout své jednání
- složky delikttní způsobilosti:
  - o **rozumová způsobilost** (intelektuální, rozeznávací) – způsobilost předvídat důsledky chování
  - o **volní způsobilost** (určovací) – způsobilost vůlí ovládat své chování
- spojení těchto dvou složek musí FO umožnit posoudit protiprávnost jejího chování a rozhodnout se pro tu variantu jednání, která je v souladu s právem → jen za splnění těchto podmínek lze osobě její protiprávní chování vytýkat a klást jí je tíži
- ke vzniku plné delikttní způsobilosti musí být obecně naplněny dva předpoklady (§ 2920):
  - o **pozitivní předpoklad** – nabytí plné svéprávnosti
  - o **negativní předpoklad** – FO není stížena duševní poruchou
- **omezená způsobilost k zavinění FO** – i osoby, které plnou delikttní způsobilost nemají, jsou odpovědné za škodu, pokud v konkrétním případě byly schopny ovládnout své jednání a posoudit jeho následky
- **duševní porucha** – takový psychický stav FO, který u ní vylučuje náležitý výkon buď rozumové či volní způsobilosti anebo

- obou těchto způsobilostí
- kdo se vlastní vinou přivede do stavu, ve kterém by jinak neodpovídal, odpovídá za jednání učiněná v tomto stavu
- nesvéprávný nezletilý a osoba stížená duševní poruchou odpovídá za způsobenou škodu, pokud byli schopni ovládnout a posoudit následky svého jednání
- pokud nejsou schopni, mají povinnost nahradit škodu, jen pokud to je spravedlivé se zřetelem k majetkovým poměrům škůdce a poškozeného
- společně a nerozdílně odpovídá osoba, která zanedbala náležitý dohled

#### objektivní odpovědnost

- tam, kde zákon nevyžaduje zavinění, může být subjektem této odpovědnosti i osoba, která nemá deliktní způsobilost (nezletilý, duševně nemocný...)

#### DELIKTNÍ ODPOVĚDNOST

- soukromoprávní odpovědnost, odpovědnost za soukromoprávní delikt
- jde o následný (sekundární) nepříznivý právní následek, který vznikl porušením původní (primární) právní povinnosti neboli protiprávním jednáním, a v jehož důsledku někomu jinému vznikne škoda
- nová sekundární povinnost je označována jako odpovědnostní / sankční povinnosti

#### koncepce právní odpovědnosti

- **perspektivní** (preventivní, aktivní) – odpovědnost vzniká již se vznikem primární právní povinnosti a provází ji latentně až do jejího porušení spojeného s újmou v majetkové či nemajetkové sféře postiženého, kdy se aktivizuje a působí právní následky; odpovědnost je chápána jako odpovědný vztah subjektu k náležitému plnění právních povinností (dnes)
  - o problém – odpovědnost po obsahové i funkční stránce splývá s primární povinností → tím dochází k zúžení působení občanskoprávní odpovědnosti jen na její preventivní funkci a naopak k popření její funkce reparační, satisfakční, popř. represivní
- **retrospektivní** (sankční, následná, pasivní) – odpovědnost vzniká až v důsledku porušení primární povinnosti; je to odpovědnost za toto porušení, je s ní spojen vznik sankčního vztahu (dříve)
- nové pojmosloví – nahrazení pojmu odpovědnosti za **povinnost k náhradě újmy**

#### funkce odpovědnosti

- **preventivně výchovná** – důraz na zabránění škodlivého následku, obecnější cíl kontroly mající vést k odvracení škodlivých aktivit
- **reparační** (uhrazovací) – plná povinnost náhrady poškozeného škůdcem, a to uvedením v předešlý stav (naturální restituce) nebo peněžitou náhradou (kompenzací) (zejm. u majetkové újmy – náhrady škody)
- **satisfakční** – poskytnutí přiměřeného zadostiučinění; má vést ke spravedlivému vyrovnání újmy (zejm. u nemajetkové újmy)
- NE represivní funkce (sankční) – ne primárně (výjimka: úrok z prodlení, navýšení nemajetkové újmy vzhledem k chování škůdce)

#### druhy občanskoprávní odpovědnosti

|                           |                                                                                                                                                                                                                       |
|---------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| smluvní / mimosmluvní     | a. <b>smluvní</b> (kontraktní) – objektivní odpovědnost (nevyžaduje se zavinění)                                                                                                                                      |
|                           | b. <b>mimosmluvní</b> (deliktní) – subjektivní odpovědnost (porušení zákona / dobrých mravů / speciální skutkové podstaty – výjimka u odpovědnosti za škodu způsobenou radou – spadá mezi smluvní)                    |
| za újmu / vady / prodlení | a. odpovědnost za <b>újmu</b> – vznik nové právní povinnosti, kterou povinný před porušením původní povinnosti neměl                                                                                                  |
|                           | b. odpovědnost za <b>vady</b> – přeměna původní právní povinnosti v důsledku jejího porušení na jinou povinnost, kterou povinný před porušením původní povinnosti též neměl                                           |
|                           | c. odpovědnost za <b>prodlení</b> – přistoupení další nově vzniklé povinnosti k té původní                                                                                                                            |
| za újmu (ne)majetkovou    | a. odpovědnost za <b>majetkovou újmu</b> (škodu) – újma objektivně ocenitelná a vyčíslitelná v penězích                                                                                                               |
|                           | b. odpovědnost za <b>nemajetkovou újmu</b> – imateriální, morální; náhrada formou peněžitého zadostiučinění                                                                                                           |
| subjektivní / objektivní  | a. <b>subjektivní</b> – odpovědnost za zavinění (vyvinění)                                                                                                                                                            |
|                           | b. <b>objektivní</b> – odpovědnost za protiprávní stav (nelze se vyvinut, lze se liberovat – pokud subjekt prokáže, že i kdyby vyvinul veškeré úsilí, které lze od něj vyžadovat, škodlivý následek by stejně nastal) |

- zvláštní druh – pedsmluvní, považována za delikt či kvazidelikt
- vztah deliktní a smluvní odpovědnosti – v ČR přístup konkurence nároků, poškozený si může zvolit, který nárok uplatní (může však uplatnit jen jeden)

#### základní předpoklady vzniku odpovědnosti

- 1) **protiprávní jednání** nebo **protiprávní stav** – každé jednání v rozporu s objektivním právem nebo zákonem nebo jiným právním předpisem, také porušení povinnosti vyplývající ze závazku nebo událost vyvolávající škodu, se kterou takový následek spojuje zákon
  - o může spočívat v aktivním i pasivním jednání
  - o i jednání v rozporu s dobrými mravy nebo při obcházení zákona

- o protiprávní jednání nejde, jsou-li dány okolnosti vylučující protiprávnost
- 2) **vznik újmy** – majetková/nemajetková
- 3) **příčinná souvislost** (*kauzální nexus*) – příčinná souvislost mezi protiprávním jednáním/stavem a vznikem újmy
  - zákon neřeší určení právně relevantní příčiny, tu řeší dvě teorie:
  - faktická příčinnost – **teorie podmínky**: příčinná souvislost mezi příčinou a následkem je dána tehdy, pokud by následek bez příčiny nenastal
  - právní příčinnost – **teorie adekvátní příčinnosti**: příčinou je pouze taková nezbytná podmínka, která s určitou mírou pravděpodobnosti přispěla ke vzniku škody (škoda musí být předvídatelná)
    - **přerušení příčinné souvislosti** – mezi příčinu a následek vstoupí jiná příčina, která následek sama způsobuje bez ohledu na příčinu původní
    - **gradace příčinné souvislosti** – je-li více právně relevantních příčin, dochází k odstupňování jejich významu pro vznik škody
- 4) **zavinění** – pouze u subjektivní odpovědnosti (viz 19B)

#### *další předpoklady (korektivy) odpovědnosti*

- předvídatelnost újmy – není zakotvena výslovně; v rámci subjektivní odpovědnosti (jestli škůdce předvídal škodlivý následek svého chování – vědět měl a mohl) a objektivní odpovědnosti (v rámci příčinné souvislosti – jestli byl následek předvídatelný z pohledu objektivního pozorovatele)
- zásah do absolutního práva, ochranný účel normy (§ 2910)
- běžné životní riziko – některá rizika by si měl člověk nést sám, protože je jím vystavován v důsledku své účasti na běžném společenském životě (např. slápnutí na nohu, neuróza při běžné nehodě)

### PROTIPRÁVNOST

- i přes znění § 2910 je třeba vnímat, že se v ČR řídíme teorií jednání (s ohledem na tradici, zakotvení presumpce nedbalosti)
- **teorie jednání** – protiprávní jednání je takové, které se přičí zákonnému zákazu či příkazu, který chrání dotčený právní statek (X teorie účinku – jednání vyvolá škodlivý následek v podobě zásahu do právem chráněného statku)

#### *porušení dobrých mravů*

- subjektivní odpovědnost
- nutno prokázat úmysl způsobit škodu
- pokud někdo vykonává své právo s hlavním cílem poškodit jiného, je povinen nahradit škodu

#### *porušení zákona*

- subjektivní odpovědnost
- porušení zákona – zaviněný **zásah do absolutního práva** (§ 2910 první věta)
  - *absolutní práva* – osobnostní, věcná, práva k nemotným statkům – prokazuje poškozený, odškodňují se pouze ztráty na právu samotném, na konkrétním poškozeném právu (nikoliv čistá ekonomická škoda)
- porušení zákona – zásah do **jiného práva než absolutního** zaviněným porušením zákonné povinnosti stanovené na ochranu takového práva (§ 2910 druhá věta)
  - *relativní práva* – lze hradit ztráty nad rámec absolutního práva, ekonomická čistá škoda – "nepřímé" škody (v důsledku auta zaparkovaného před garáží nemohl vyjet, zmeškal důležitou schůzku...) → objektivní princip
- **exkulpace** – presumuje se zavinění, škůdce se může vyvinut prokázat, že škodu nezavinil

#### *porušení smluvní povinnosti*

- objektivní odpovědnost
- porušení povinnosti ujednané smlouvou
- pouze újma majetková (škoda)
- nemajetková pouze pokud uvedeno ve smlouvě nebo tak stanoví zákon nebo pokud dojde k újmě na zdraví porušením smlouvy
- **možnost liberace** – prokáže-li škůdce mimořádnou nepředvídatelnou a nepřekonatelnou překážku vzniklou nezávisle na vůli (kumulativní podmínky nepředvídatelnost, nepřekonatelnost, nezávislosti na vůli – ALE jde o dispozitivní úpravu; X k ujednání které předem vylučuje povinnost k náhradě újmy na přirozených právech či úmyslně či z hrubé nedbalosti + ochrana slabší strany *se nepřihlíží* § 2898)

### KAUZALITA, ADEKVÁTNOST A PŘEDVÍDATELNOST

- **kauzalita** – příčinnost, tedy vztah mezi příčinou a následkem
- příčinná souvislost musí být mezi jednáním/kvalifikovanou událostí a škodou (jedno musí způsobit druhé) – platí pro subjektivní i objektivní odpovědnost
- kde není příčinná souvislost, není třeba zkoumat zavinění
- u soudu musí tvrdit a prokázat příčinnou souvislost žalobce (na rozdíl od zavinění, kde se nedbalost presumuje)
- z komplexu spolupůsobících příčin a jejich následků musí soud izolovat ty občanskoprávně relevantní → nejprve izoluje právně relevantní následek – tedy újmu, resp. škodu, následně je třeba určit, co je právně relevantní příčinou tohoto následku (izolují se pouze protiprávní jednání, resp. zákonem kvalifikovaná událost)
- zákon určení právně relevantní příčiny neřeší, je to záležitost teorie, kde existují 2 základní:

#### *Faktická příčinnost – teorie podmínky*

- neboli *test conditio sine qua non*

- příčinná souvislost mezi příčinou a následkem je tehdy, pokud by následek bez příčiny nenastal
- vychází z myšlenky, že podmínka vzniku škody, která neměla (významný) vliv na chod věci (na vznik škody) není příčinou vzniku škody
- **kumulace příčin** – škoda má více příčin, ty jsou si rovny v tom, že by bez některé z nich škoda nenastala
- uplatňuje se v trestním právu, protože trestní odpovědnost je vždy subjektivní a zkoumání zavinění je tak potřebným korektivem teorie podmínky; naproti tomu v občanském právu, kde funguje i objektivní odpovědnost, je vhodnější preferovat teorii adekvátní příčinnosti

#### *Právní příčinnost – teorie adekvátní příčinnosti*

- použití v OP smluvním i deliktním; slouží k vyloučení nepravděpodobných následků z náhrady škody (zjištění, které způsobené škodní následky lze ještě přičíst škůdci)
- příčinou je pouze taková nezbytná podmínka, která s určitou mírou pravděpodobnosti přispěla ke vzniku škody
- za příčinu vzniku škody se považuje taková nezbytná podmínka vzniku škody, která je (typově) schopna významným způsobem zvýšit objektivní pravděpodobnost vzniku škody, o kterou v daném případě jde
- negativně – za adekvátní příčinu nemůže být považována taková podmínka, která nemá vliv na pravděpodobnost vzniku dané škody, a je tak příčinou vzniku škody pouze za mimořádných okolností
- škoda je způsobena jen tehdy, jestliže zároveň (i) by nenastala bez této příčiny a (ii) podle obecné povahy i podle obvyklého chodu věci mají typicky za následek způsobení škody
- toto pojetí lépe odpovídá reparační/satisfakční i preventivní funkci, kterou OP odpovědnost plní
- škoda tedy musí být předvídatelná, abychom dovedli příčinnou souvislost
- **přerušení příčinné souvislosti** – k tomu dochází, vstoupí-li mezi příčinu a následek jiná příčina, která následek sama způsobuje bez ohledu na příčinu původní
- **gradace příčinné souvislosti** – je-li více relevantních příčin, dochází k odstupňování jejich významu pro vznik škody
- zvláštní případy příčinné souvislosti:
  - o konkurující příčinnost – jednání více osob, kde každé z těchto jednání by samo o sobě způsobilo v témže okamžiku škodu → každé toto jednání je příčinou škody
  - o alternativní příčinnost – z více jednání přičítaných více osobám by každé bylo dostatečnou příčinou škody, přitom však je nejisté, které z těchto více jednání škodu způsobilo → každé jednání se považuje za příčinu škody v rozsahu pravděpodobnosti, v jaké ji mohlo způsobit
  - o potenciální příčinnost – jestliže určité jednání vedlo neodvratně ke způsobení škody, pak jednání, které následovně způsobí tutéž škodu, nelze brát již v úvahu
  - o neurčitá dílčí příčinnost – v případě, kdy je jisté, že žádné z více jednání nemohlo způsobit celou škodu či její určitou část, předpokládá se, že ta jednání, která pravděpodobně přispěla ke vzniku škody, ji způsobila rovným dílem

#### **PŘÍČITATELNOST**

- důležité u odpovědnosti u PO
- delikt ní způsobilost PO vzniká již vznikem PO, tj. nabytím její právní osobnosti
- vůči PO vždy vykonává konkrétní FO, tzn. PO může způsobit zaviněné protiprávní jednání také jediné prostřednictvím FO
- obecně platí, že kdo při své činnosti použije zmocněnce, zaměstnance nebo jiného pomocníka, nahradí škodu jím způsobenou stejně, jako by ji způsobil sám (§ 2914)
- PO zavazuje protiprávní čin, kterého se dopustil při plnění svých úkolů člen jejího voleného orgánu / ZC / jiný zástupce vůči třetí osobě
- zaměstnanci či členové orgánů PO za způsobenou škodu neodpovídají přímo poškozeným

#### **PROMLČENÍ**

- pokud nebude právo vykonáno v promlčecí lhůtě, dlužník nebude povinen konat a bude moci namítnout promlčení
- namítne-li dlužník promlčení, soud k němu přihlédne a následkem bude vznik pouhé naturální obligace
- obecná úprava – subjektivní lhůta trvá 3 roky, objektivní 10 let (dispozitivní – možno smluvně upravit jinak v rámci zákonných limitů)
- u některých nároků odchýlná úprava, často odlišný počátek lhůty; u úmyslného způsobení škody je objektivní lhůta 15 let

#### **POJMENOVANÉ DELIKTNÍ ZÁVAZKY**

##### *1) Škoda způsobená tím, kdo nemůže posoudit následky svého jednání (§ 2920 a násl.)*

- nezletilý, který dovršil 13 let bez plné svéprávnosti / osoba stížená duševní poruchou
- škodu nahradí, pokud byl schopen ovládnout své jednání a posoudit jeho následky
- pokud schopen nebyl, má poškozený právo na náhradu, je-li to spravedlivé se zřetelem k majetkovým poměrům škůdce a poškozeného
- společně a nerozdílně se škůdce, který dovršil 13 let, nahradí škodu i ten, kdo nad ním zanedbal náležitý dohled → nahradí i tehdy, kdy nezletilý škůdce není povinen k náhradě; není-li nezletilý povinen k náhradě a nedošlo k zanedbání náležitého dohledu, nahradí škodu osoba vykonávající rodičovskou odpovědnost, je-li to spravedlivé se zřetelem k majetkovým poměrům jeho a poškozeného
- nezletilý, který nedovršil 13 let, způsobil škodu 1) se zanedbáním náležitého dohledu → hradí osoba, která zanedbala dohled X 2) bez zanedbání náležitého dohledu → nahradí nezletilý, je-li to spravedlivé k majetkovým poměrům jeho a poškozeného

- škodu nahradí i ten, kdo se do tohoto stavu přivedl vlastní vinou + ti, kdo jej do tohoto stavu přivedli
- bez možnosti liberace

## 2) Škoda způsobená osobou s nebezpečnými vlastnostmi (§ 2923)

- kdo se vědomě ujme osoby nebezpečných vlastností tak, že jí bez její nutné potřeby poskytne útulek nebo jí svěří určitou činnost, ať již v domácnosti, provozovně či na jiném podobném místě, nahradí společně s ní škodu způsobenou v takovém místě nebo při této činnosti někomu jinému nebezpečnou povahou takovéto osoby
- **osoba s nebezpečnými vlastnostmi** – potenciálně nebezpečné povahové vlastnosti či osobní rysy nebo jiné kvality, které se mohou nepříznivě dotknout okolí (např. nakažlivá nemoc)
- **vědomě ujme** – dotýčný ví, že má daná osoba potenciálně nebezpečné vlastnosti
- **útulek** – jakékoliv přístřeší zajišťující možnost ubytování či bydlení takto zaopatřené osoby, a to bez ohledu na jeho kvalitu
- bez možnosti liberace

## 3) Škoda z provozní činnosti (§ 2924)

- povinný k náhradě škody je provozovatel závodu nebo zařízení sloužícího k výdělečné činnosti
- škoda vzniklá z provozu vlastní činnosti provozu / věci při ní použitou / vlivem činnosti na okolí
- **provoz závodu** – provoz s platící klientelou a provoz s příjmy z veřejných prostředků
- není nutné nějaké protiprávní jednání – stačí škodná událost
- s možností liberace – vynaložil veškerou péči, kterou lze rozumně požadovat

## 4) Škoda způsobená provozem zvlášť nebezpečným (§ 2925)

- **provoz zvlášť nebezpečný** – nelze-li předem rozumně vyloučit možnost vzniku závažné škody ani při vynaložení řádné péče
- vyvratitelná domněnka, že takovým provozem jsou továrny a používání výbušné nebo podobné látky nebo nakládání s ní
- omezená možnost liberace – vis maior, vlastní jednání poškozeného, neodvratitelné jednání třetí osoby (k jiným, byť sjednaným důvodům se nepřihlíží)
- alternativní kauzalita – nahradí škodu v rozsahu pravděpodobnosti způsobení škody
- zvláštní úprava pro jaderné elektrárny – „starý“ atomový zákon č. 18/1997

## 5) Škoda na nemovité věci (§ 2926)

- povinný – kdo provádí/zajišťuje stavební práce
- bez možnosti liberace

## 6) Škoda z provozu dopravních prostředků (§ 2927 a násl.)

- odpovídá provozovatel dopravního prostředku (i nemotorová doprava, výtahy, eskalátory) – je jedno, kdo prostředek řídí
  - o také provozovatel jiného vozidla, plavidla nebo letadla – pokud není poháněno lidskou silou
- v případě **opravy** je provozovatelem osoba, která dopravní prostředek převzala do opravy
- nelze-li provozovatele určit – vlastník dopravního prostředku (*nevyvratitelná právní domněnka* – „platí“)
- kdo použije dopravní prostředek bez vědomí nebo proti vůli provozovatele – nahradí škodu místo něj
- okolnosti, které mají původ v provozu (např. vysoká rychlost, selhání řidiče, pád cestujícího v autobuse) – bez možnosti liberace
- okolnosti, které nemají původ v provozu (např. jedoucí auto bylo převráceno silným poryvem větru) – s možností liberace (vynaložení veškerého úsilí)

## 7) Škoda způsobená zvířetem (§ 2933 a násl.)

- povinný – vlastník zvířete nebo osoba, které vlastník zvíře svěří (společně a nerozdílně s vlastníkem)
- je jedno, zda zvíře bylo pod dohledem nebo se zatoulalo/uteklo
- vyloučena zvířata žijící volně v přírodě
- **svémocné odnětí zvířete třetí osobou** – třetí osoba nahradí škodu sama, pokud vlastník prokáže že odnětí nemohl zabránit (jinak solidárně)
- s možností liberace – pokud zvíře slouží k výkonu povolání, výdělečné činnosti, obživě, jako pomocník pro handicapované a vlastník nezanedbal potřebnou péči

## 8) Škoda způsobená věcí (§ 2936 a násl.)

- kdo je povinen někomu plnit a použije při tom vadnou věc, je odpovědný za škodu způsobenou vadou věci
- i zdravotní, sociální, veterinární a další biologické služby (dezinfekce, deratizace...)
- věc způsobí škodu sama od sebe – nahradí ten, kdo měl nad ní dohled (možnost liberace – pokud nezanedbal náležitý dohled)
- věc spadne nebo je vyhozena – solidárně hradí i ten, kdo užívá místo odkud byla vyhozena (popř. vlastník)
- zřícení budovy nebo odpadnutí její části – vlastník (někdy i předchozí vlastník)

## 9) Škoda způsobená vadou výrobku (§ 2939 a násl.)

- transpozice evropské směrnice
- škoda způsobená vadou movité věci určené jako výrobek za účelem prodeje, nájmu, jiného použití
- povinný – ten, kdo věc vyrobil, vytěžil, vypěstoval nebo jinak získal (solidárně i ten, kdo výrobek označil svým jménem nebo jinak + ten, kdo výrobek dovezl jako za účelem jeho uvedení na trh v rámci svého podnikání)
- **vadný výrobek** – není tak bezpečný, jak to od něho lze rozumně očekávat se zřetelem ke všem okolnostem
- hradí se jen škoda nad 500 EUR
- neaplikuje se – pokud vada způsobí jenom poškození daného výrobku
- s možností liberace

#### 10) Škoda na převzaté věci (§ 2944)

- povinný – kdo převzal věc, která má být předmětem jeho závazku
- nahrazuje poškození, ztrátu, zničení
- s možností liberace – ledaže by ke škodě došlo i jinak

#### 11) Škoda na odložené věci (§ 2945)

- situace, kdy je s provozováním nějaké činnosti zpravidla spojeno odkládání věci s byla-li věc odložena na místě k tomu určeném nebo obvyklém
- povinný – provozovatel
- platí i pro provozovatele garáží a podobných zařízení – hradí se škoda na autech tam umístěných a jejich příslušenství
- škoda způsobená v dopravním prostředku hromadné dopravy – hradí se jen škoda dle ustanovení o náhradě škody způsobené provozem dopravního prostředku
- nutno uplatnit bez zbytečného odkladu (do 15 dnů)
- bez možnosti liberace

#### 12) Škoda na vnesené věci (§ 2946 a násl.)

- povinný – provozovatel ubytovací služby
- škoda na věci vnesené ubytovaným (+ převzaté do úschovy)
- nevztahuje se na vozidla, věci ponechané ve vozidle ani zvířata, pokud nebyly převzaty do úschovy
- **limitace náhrady** – stonásobek ceny ubytování za jeden den
  - o bez omezení – pokud byla věc převzata do úschovy / ubytovatel odmítl úschovu věci / škoda byla způsobena ubytovatelem nebo tím, kdo v provozu pracuje
- nutno uplatnit bez zbytečného odkladu (do 15 dnů)
- s možností liberace – ke škodě by došlo i jinak / způsobil ji sám ubytovaný

#### 13) Škoda způsobená informací nebo radou (§ 2950)

- povinný – osoba, která je příslušníkem určitého stavu nebo povolání nebo jinak vystupuje jako odborník a poskytne špatnou informaci nebo radu za odměnu a způsobí tak škodu
  - o u ostatních osob jen pokud škodu informací nebo radou způsobili vědomě
- bez možnosti liberace

### 19B. Prevence a zavinění v soukromém právu

#### SMYSL A FUNKCE PREVENCE

- prevenční povinnost chápána jako povinnost k takovému jednání, které nepůsobí škodu, a pokud již taková škoda hrozí nebo existuje, pak k jednání, které škodu nezvětšuje → povinnost každého postupovat vzhledem ke konkrétním okolnostem tak, aby nezavdal příčinu ke vzniku škody
- myšlenka, že je lepší škodám předcházet, než je následně nahrazovat
- úprava vychází ze zásady *neminem laedere*, která je jednou ze základních zásad občanského práva, neboť škodou ve smyslu prevenční povinnosti není jen škoda způsobená přímo povinným, ale též škoda následná
- systematicky zařazeno do problematiky civilních deliktů (náhrada majetkové a nemajetkové újmy)

#### SYSTÉM PREVENČNÍCH NOREM

- *generální* prevenční norma / *speciální* prevenční normy

#### GENERÁLNÍ PREVENČNÍ NORMA (§ 2900)

- pokud si osoba nepočínala při svém faktickém konání tak, aby nedošlo k nedůvodné újmě na svobodě, životě, zdraví nebo vlastnictví jiného (a ona si tak zřejmě nepočínala, protože k újmě došlo), pak se dopustila protiprávního činu
- X to ale platí jen v případě, že „opatrné“ konání vyžadovaly okolnosti daného případu nebo zvyklosti soukromého života
- tuto povinnost má každý bez ohledu na to, zda pro něj vyplývá ze smluvního vztahu nebo z obecné právní povinnosti
- každá situace se tedy musí posuzovat individuálně, zohlednit místní a časové souvislosti, případně i specifika činnosti (při některé činnosti je totiž zvýšená pravděpodobnost vzniku újmy – např. sport)
- nezakročí-li ten, komu újma hrozí (následně poškozený) k jejímu odvrácení způsobem přiměřeným okolnostem, nese ze svého, čemu mohl zabránit (čili není to spolu-škůdce, ale poškozený, jemuž se přičítají okolnosti, které škodu způsobily → povinnost k náhradě škody se poměrně snižuje)
- směřuje na aktivní konání, tedy počínat si preventivně při svém komisivním jednání → nepostihuje případy způsobení škody opomenutím škůdce

#### SPECIÁLNÍ PREVENČNÍ NORMY

- porušení prevenční povinnosti se vztahuje k určitému aktivnímu jednání, které ale nepostihuje každého, nýbrž jen osobu v postavení vyžadovaném v daném ustanovení (konkrétní subjekty v kvalifikovaných situacích)

##### 1) Zakročovací povinnost (§ 2901)

- kdo vytvoří nebezpečnou situaci (např. rozdělá oheň) nebo má nad ní kontrolu (např. provozní sjezdovky otevře ledovou sjezdovku), nebo to odůvodňuje povaha poměru mezi osobami (např. horolezci, kteří se jistí), má povinnost zakročit, pokud

by hrozilo, že situace způsobí újmu někomu jinému → jedná se o samostatné konání směřem k odvrácení škody

- práva a povinnosti zakročujícího i osoby, v jejímž zájmu bylo zakročeno, se posoudí podle ustanovení o *nepřikázaném jednání*
- **samaritánská klauzule** – zakročovací povinnost má také ten (i když za nic nemůže), kdo může podle svých možností a schopností odvrátit újmu o níž ví nebo musí vědět, že hrozící závažností zjevně převyšuje, co je třeba k zákroku vynaložit

## 2) Notifikační povinnost (§ 2902)

- kdo právní povinnost porušil nebo kdo může a má vědět, že právní povinnost poruší, je povinen oznámit to bez zbytečného odkladu ohrožené osobě a upozornit ji na možné následky
- pokud škůdce svou oznamovací povinnost splnil, nemá poškozený právo na náhradu té újmy, které mohl sám po oznámení zabránit
- má poškozenému umožnit vlastní efektivní zásah

## 3) Zakročovací povinnost na vlastní ochranu (§ 2903 odst. 1)

- povinnost zakročit je uložena tomu, komu hrozí vážná újma (je povinen udělat vše, aby újmě zabránil)
- nezakročí-li způsobem přiměřeným okolnostem, nese ze svého to, čemu mohl zabránit

## 4) Soudní prevence (2903 odst. 2)

- je-li někdo vážně ohrožen a je tu dostatečný časový prostor před očekávanou újmou, má ohrožený zvláštní soudní ochranu
- má právo žádat soud, aby uložil tomu, kdo ohrožuje, vhodné a přiměřené opatření, které by odvrátilo hrozící újmu (např. sousedova stavba se rozpadá a naklání se přes hranici na dvorek souseda, přes dvorek vstupuje soused do svého domku a hraji si tam děti → petit zní na uložení povinnosti stavbu zpevnit, popř. odstranit nebo jinak odstranit hrozbu pádu zdi)

## 5) Náhoda (§ 2904)

- absence zavinění – kdo škodu způsobil ji neměl či nemohl předvídat
- náhoda **prostá** (*casus minor*) – dá se předvídat a lze odvrátit (např. krádež) / **kvalifikovaná** náhoda (*casus maior* či *vis maior*) – nedá se předvídat a nelze odvrátit; ani za vynaložení veškerého úsilí jí nebylo možné za daných podmínek předejít, a to objektivně – předejít by ji nemohl nikdo (živelná pohroma)
- tzv. zaviněná náhoda (§ 2904) → *odpovědnost za zavinění náhody*
  - o u subjektivní odpovědnosti nepřipadá odpovědnost za náhodu v úvahu, u objektivní odpovědnosti je typická odpovědnost za prostou náhodu, výjimečně za kvalifikovanou (např. § 2944 – škoda na převzaté věci)
- je-li újma způsobena náhodou, nahradí újmu ten, kdo dal ze své viny k náhodě podnět (nějaký podnět je podmínkou! není-li podnět, není povinnost k náhradě), zejména tím, že poruší příkaz nebo poškodí zařízení, které má nahodilě újmě zabránit
- škodu nese poškozený (X škůdce může být odpovědný za náhodu při objektivní odpovědnosti)

## ZAVINĚNÍ

- vnitřní psychický vztah škůdce k jeho vlastnímu protiprávnímu jednání a výsledku tohoto jednání
- pouze u subjektivní odpovědnosti
- zaviněně nemůže jednat ten, kdo nemá deliktní způsobilost (tj. schopnost rozeznat či ovládat protiprávnost svého jednání)
- založeno na prvku vědění a prvku vůle (chtění či srozumění)
- rozlišujeme úmysl/nedbalost:
  - o **úmysl přímý** – škůdce věděl, že škodu způsobí a chtěl ji způsobit
  - o **úmysl nepřímý** – škůdce věděl, že škodu může způsobit a pro případ, že nastane, s tím byl srozuměn
  - o **nedbalost vědomá** – škůdce věděl, že škodu může způsobit, nechtěl ji však způsobit a bez přiměřených důvodů spoléhal, že ji nezpůsobí (standardem je průměrný člověk dle § 4, resp. rozumně se chovající osoba)
  - o **nedbalost nevědomá** – škůdce nechtěl škodu způsobit a ani nevěděl, že ji může způsobit, ačkoliv to vzhledem k okolnostem a svým osobním poměrům vědět měl a mohl
    - naopak došlo-li ke škodě a ten, kdo ji způsobil, ji předvídat neměl a nemohl, mluvíme o **náhodě** v právním slova smyslu (*casus*) a škodu ponese poškozený (zásada *casum sentit dominus* – náhoda postihuje vlastníka)
- **hrubá nedbalost** (*culpa lata*) – vědomá i nevědomá nedbalost může být při určité intenzitě *hrubou nedbalostí*; jde o případy, kdy jednání škůdce svědčí zřejmá bezohlednost k chráněným zájmům
  - o zejména u porušení povinnosti plynoucí z povolání, funkce, postavení
- význam rozlišování forem zavinění:
  - o někdy (např. § 2909 – úmyslné porušení dobrých mravů) odpovědnost jen u úmyslu
  - o význam z hlediska rozsahu náhrady způsobené škody (§ 2953 – snížení náhrady)
  - o význam pro promlčecí doby a pro počátek běhu promlčecích dob (§ 636)
  - o presumce zavinění, presumuje se nevědomá nedbalost (takže úmysl musí poškozený škůdci dokázat, naopak nepřítomnost zavinění musí prokázat škůdce exkulpací – vynaložení veškeré rozumně očekávatelné pečlivosti)

## OKOLNOSTI VYLUČUJÍCÍ PROTIPRÁVNOST

- jsou-li dány okolnosti vylučující protiprávnost, nejde o protiprávní jednání

### 1) Plnění zákonné povinnosti

- často spojeno s výkonem určitého povolání či funkce (např. povolená exekuce)

### 2) Výkon subjektivního práva

- zásada „kdo vykonává své právo, nikomu neškodí“
- právo však musí být vykonáváno v mezích a v souladu se zákonem a za účelem dosažení dovoleného cíle, jinak půjde o *zdanlivý výkon práva* (tj. nepůjde o výkon, ale o zneužití práva) a odpovědnost za škodu tak vyloučena nebude
- § 6 přikazuje poctivost v právním styku, § 8 vylučuje právní ochranu pro zjevné zneužití práva

### 3) Svépomoc

- § 14 umožňuje svépomoc i tam, kde zásah do práva nehrozí bezprostředně (pokud by zásah veřejné moci přišel pozdě)
- zvlášť upravenými případy svépomoci je např. svépomocný výkon zadržovacího práva

### 4) Jednání v nutné obraně (§ 2905)

- musí být splněny následující **podmínky**:
  - o jde o obranu proti protiprávnímu **útoku**
  - o útok bezprostředně hrozí či trvá
  - o obrana nesmí být zcela zjevně nepřiměřená povaze a nebezpečí útoku
- přiměřenost obrany je třeba posoudit objektivně, avšak subjektivní prvek do posouzení přináší povinnost přihlídnout k omluvitelnému vzrušení myslí toho, kdo odvracel útok nebo jiné nebezpečí
- nutná obrana je nepřipustná, je-li zjevné, že napadenému hrozí vzhledem k jeho poměrům pouze *nepatrná újma*
- ten, kdo způsobil útočníkovi škodu v nutné obraně za ni není odpovědný

### 5) Jednání v krajní nouzi (§ 2906)

- musí být splněny následující **podmínky**:
  - o jednání odvrací přímo hrozící **nebezpečí** (stav, kdy hrozí újma)
  - o jednatel toto nebezpečí sám nevyvolal
  - o jde o nebezpečí, které ohrožený není povinen snášet
  - o nebezpečí nebylo možno za daných okolností odvrátit jinak – *zásada subsidiarity*
  - o následek způsobený zákrokem nesmí být zřejmě stejně závažný nebo ještě závažnější než újma, které hrozila – *zásada proporcionality*
- jednání v krajní nouzi nezakládá odpovědnost jednatelce, ani je-li jím způsobena škoda; za škodu takto způsobenou odpovídá ten, kdo nebezpečí vyvolal
- oprávněn zakročit jednáním v krajní nouzi vůči komukoliv je každý – ať už hrozí nebezpečí jemu (*sebeobrana v krajní nouzi*), či jiné osobě (*pomoc v krajní nouzi*)

### 6) Svolení poškozeného

- stačí konkludentní (avšak takovým projevem, který nevzbuzuje pochybnost o tom, co jím chtěl poškozený projevit)
- možné za následujících **podmínek**:
  - o svolení se týká zásahu do takových práv poškozeného, o nichž mu právní řád dovoluje svobodně rozhodovat
  - o svolení má náležitosti platného právního jednání
  - o svolení bylo dáno před vznikem škody

### 7) Připustné riziko

- význam v trestním právu, v OPH zvláštní roli nehraje → naopak OZ spojuje s některými rizikovými činnostmi objektivní odpovědnost s ohledy na zájmy poškozených

### 8) Oprávněné použití zbraně

- jednání toto, kdo oprávněně použije zbraň, je po právu, a tato osoba neodpovídá za takto způsobenou škodu

## 20B. Újma a její odčinění

### POJEM A DRUHY ÚJMY

- újma je každá ztráta, kterou osoba ve své sféře utrpí
- právně relevantní je jen újma na právně chráněném statku – majetkovém nebo nemajetkovém

#### *majetková újma (škoda)*

- újma objektivně ocenitelná a tím přesně vyčíslitelná v penězích; jakákoliv ztráta na majetku
- může mít podobu škody/vady/újmy z prodlení
- nahrazuje se primárně navrácením do původního stavu a až následně náhradou v penězích
- povinnost rušitele nahradit jinému újmu zahrnuje vždy povinnost k náhradě újmy na jmění (škody) (§ 2894)
- **skutečná škoda** (*damnum emergens*) – majetková újma vyjádřitelná v penězích spočívající ve snížení, zmenšení či jiném znehodnocení majetku poškozeného a představující majetkové hodnoty nezbytné pro uvedení v předešlý stav
- **ušlý zisk** (*lucrum cessans*) – majetková újma vyjádřitelná v penězích spočívající v tom, že v důsledku škodní události nedošlo k rozmnožení (zvětšení) majetku poškozeného, které poškozený mohl odůvodněně očekávat se zřetelem k obvyklému chodu věcí (očekávání zisku; musí být doložitelné)
- skutečná škoda a ušlý zisk mohou existovat nezávisle na sobě
- **újma na jmění** – zahrnuje jak snížení majetku poškozeného, tak i vznik dluhů
  - o poškozený tak bude moci žádat náhradu škody již okamžikem, kdy mu v důsledku jednání škůdce vznikne dluh (§ 2952 věta druhá), tedy nejen před faktickým zaplacením dluhu a snížením majetku poškozeného, ale i před splatností vzniklého dluhu (rozhodující pro vznik nároku na náhradu škody je tedy pouze vznik dluhu)

#### *nemajetková újma (imateriální, morální)*

- újma způsobená právním jednáním, která pro poškozeného nepředstavuje přímou ztrátu na majetku (ztráta, kterou osoba utrpí na právním chráněném statku)
- povinnost nahradit nemajetkovou újmu vzniká jen bylo-li to výslovně ujednáno nebo stanoví-li tak zákon
- náhrada formou peněžitého zadostiučinění, pokud k odčinění nedošlo jinými dostatečně přiměřenými způsoby
- v první řadě jde o porušení primární zákonné občanskoprávní povinnosti neoprávněným zásahem do osobnosti fyzických osob, včetně jejich přirozených práv

## ROZSAH A ZPŮSOB NÁHRADY ÚJMY

- náhrada **majetkové újmy** – primárně uvedení do předešlého stavu (*restitutio in integrum*); pouze pokud nelze, tak náhrada v penězích, případně požádá-li o tom poškozený
- náhrada **nemajetkové újmy** – přiměřené zadostiučinění → musí být poskytnuto v penězích, nezajistí-li jiný způsob skutečné a dostatečně účinné odčinění způsobené újmy
  - o jiné způsoby: omluva, zveřejnění rozhodnutí soudu...
  - o **bolestné** – za vytrpěné bolesti a další nemajetkovou újmu
  - o vznikla-li překážka lepší budoucnosti poškozeného – **náhrada za ztížení společenského uplatnění**
  - o k určení výše náhrady nemajetkové újmy na zdraví vypracoval Nejvyšší soud metodiku

### 1) Náhrada při újmě na přirozených právech člověka

- nahrazuje se nemajetková újma a škoda; musí být odčiněny i okolnosti zvláštního zřetele hodné (úmyslné způsobení újmy s použitím lsti, pohrůžky, zneužitím závislosti poškozeného na škůdci, diskriminace...)
- spadá sem důstojnost, život, zdraví, právo žít v příznivém ŽP, projevy osobní povahy, podoba a soukromí, duševní a tělesná integrita
- **ublížení na zdraví** – škoda + nemajetková újma + duševní útrapy + náhrada za ztížení společenského uplatnění + náklady spojené s péčí o zdraví poškozeného
- **usmrcení** – duševní útrapy manžela, rodičů, dětí a jiné osoby blízké + náklady na pohřeb
- **peněžité dávky** – princip renty, kterou škůdce dorovná do předpokládaného ucházejícího výdělku dávky plynoucí ze systému sociálního zabezpečení
  - o **po dobu pracovní neschopnosti** – výše rozdílu mezi průměrným výdělkem před újmou a náhradou toho, co bylo poškozenému vyplaceno v důsledku nemoci nebo úrazu (§ 2962)
  - o **po skončení pracovní neschopnosti** – přihlíží se k vyšším potřebám poškozeného, zvýšenému úsilí pro dosažení výdělku, kde zvyšování výdělku v oboru a předpokládanému růstu výdělku poškozeného (§ 2963)
  - o **náhrady ztráty na důchodu** – ve výši rozdílu mezi důchodem, na který poškozenému vzniklo právo, a důchodem, na který by mu bylo vzniklo právo (§ 2964)
  - o **náhrada jiné osobě, u níž konal poškozený bezplatné práce** – i této osobě bude škůdce hradit, oč přišla
  - o **náhrada pozůstalým při usmrcení** – rozdíl mezi dávkami poskytovanými např. ze systému sociálního zabezpečení a tím, co by poškozený pozůstalým poskytoval, lze také přiznat osobě, které poškozený poskytoval příspěvky, aniž by k tomu byl povinen, přičemž takto poskytované dávky nesmí úhrnem překročit částku, která by zemřelému příslušela jako náhrada ztráty na výdělků nebo na důchodu

### 2) Odbytné (§ 2968)

- soud přizná namísto pravidelného placení peněžitého důchodu odbytné, tedy jednorázovou konečnou částku
- podmínky – důležitý důvod, žádost poškozeného

### 3) Náhrada při poškození věci (§ 2969)

- vychází se z *obvyklé ceny* v době poškození
- *cena zvláštní obliby* – nahrazena pouze pokud škůdce věc poškodil ze svévolle nebo škodolibosti

### 4) Náhrada při poranění zvířete (§ 2970)

- hradí se *účelně vynaložené náklady* potřebné k péči o zdraví
- náklady spojené s péčí o zdraví nejsou neúčelné, i když převyšují cenu zvířete, pokud by je vynaložil i rozumný chovatel v postavení poškozeného

#### *další zvláštní situace:*

- osobní neštěstí, které nelze odčinit jinak (§ 2971)
- zmařená dovolená (§ 2543) + další smluvené náhrady
- porušení základního členského práva člena spolku
- náhrada újmy při nekalé soutěži

#### *Moderační právo soudu (§ 2953)*

- přiměřené snížení náhrady z důvodů zvláštního zřetele hodných
- okolnosti – jak ke škodě došlo, osobní a majetkové poměry, poměry poškozeného...
- nelze snížit, pokud byla škoda způsobena úmyslně nebo pokud škodu způsobil příslušník určitého stavu nebo povolání porušením odborné péče